
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
34 E
13

DE IVSTA
HENRICI TERTII
ABDICATIONE E
FRANCORVM
Regno,

LIBRI QVATVOR.

Regnum à gente in gentem transfertur propter iniuſtitias, & iniurias,& contumelias,& diuerſos dolos.

In manu Dei poteſtas terræ : & execrabilis omnis iniquitas gentium : & vtilem rectorem ſuſcitabit in tempore ſuper illam. Eccleſiaſt.10.

LVGDVNI,

APVD IOANNEM PILLEHOTTE,
S.Vnionis Gallicanæ Bibliopolam.

M. D. XCI.

Ex præcepto Superiorum.

UNIUERSIS TOTO ORBE CHRISTIANIS, ATQVE Catholicis, S.

QVÒD iniecto ædibus incendio,ac iam vel ſumma tecta, vel infima ſeruitia occupãte, facere ſolent qui propè ſunt (Chriſtiani toto orbe viri) vt opem ferant primi, excitentque clamore vniuerſos, vt quam quiſque poteſt operam ſedulò adhibeant,id nos in magna domo,quæ Eccleſia eſt, deflagrante eius non vili aliqua parte,ſed delicatiſſimo ſponſi thalamo, in quo totis mille ac ducẽtis annis,& placidiſſimè ipſe quieuit,& primogenitos ſponſæ ſuæ cõſtituit,quod Regnum Galliæ eſt, ambuſti ipſi, & vix è medio igne erepti,tantò magis prǫſtare,opémque à cæteris impetrare debuimus, quantò & certior inde totius ædificij ruina, & peius in nos propheticum illud: *Væ mihi quia tacui*,ruiturum videbatur. Nulla vt vnquam Aty illi Crœſi filio, imminente, ſicuti in hiſtoriis eſt, patris iugulo hoſte,tanta cauſa extiterit,quæ vocalẽ ex mutò efficeret, & *ô homo, ne Chrœſum occidas*, inclamare adigeret, quanta in hoc tanto multo melioris parẽtis,quæ Eccleſia: imò etiam & patriæ

Eſa.6.

ἄνθρωπε μὴ κτεῖνε Κροῖσον. Herod.lib.1.

eſt,vnius ob Henrici tyrannidem ac furias diſcrimine, atque periculo fuit, per quam ſonori & clamoſi vndiquè redderemur. Ne ſi id non faceremus, parum probè quod Gallorum eſt, qui cæteros excitare ſolent,feciſſe videremur: qui nos potiùs ab anſeribus illis, qui Capitoliū olim clangore ſuo ſeruauerūt,vinci pateremur. Cuius rei cùm hæc via optima viſa eſſet, primùm vt communibus ſtudiis abdicaretur funeſtus hoſtis, deinde quod factum foret,verbo cuiuis atque ſcripto publicè probaretur, completo vtroque id reliquum videbatur, vt quod Galli inter ipſos multis tractaſſent ſermonibus, id ſcriptum exactius, communíque idiomate exteris etiam vulgaretur. Quod inceptū atque expectatum dudum, ac pro negotiorum, quæ occurrunt, varietate tardius abſolutum,vt maturari prius, edíque viuo, vt ſpes erat,Henrico optandum fuit,ita ſi quis eo inopinè ac mirabiliter ſublato exoletum, atque antiquatum propterea dicat,hunc conſiderare æquum erit,primùm vt abſurdum eſt pia officia acceſſu gratiæ deteriora fieri,vel minui, ita nimis anguſtè de iis quæ cuduntur operibus ſentiētis eſſe,ſi quis ad præſens tempus tantùm,non etiam ad poſteros credat pertinere. Quinetiam quod nunc agimus tantò prodire commodiùs,quantò maniſeſtius Dei quod geſtum in eo eſt approbantis ac mirabiliter terminantis iudicium fuit. Vt cum qualis Henricus fuerit omnibus compertum ſit, in vtroque qui legerint proficiant, vt & vindicem Deum in eos qui talia agunt,& qui

agen

agentibus conſentiunt, ſuſpiciant, & quod factum à nobis in eiiciendo Henrico eſt, ſi quid tale occurrerit, optimi quique æmulétur. Adde & petulantes Henriconum, ac necdum quieſcentes linguas, quæ dum factum id improbare non deſinunt: imò vltionem mutire non verentur, cùm alia eos via puniri æquiſſimum eſt, tum nec iſtam omitti oportuit, vt cum de re tota ac cauſæ merito libello hoc compertum ſit, confuſi & elingues, ſi quid frontis habent, tacere compellantur.

Ac ne quis in eo ſaltem fructum periiſſe dicat, quòd ab eo ſuadetur diſceſſio, qué humanis rebus ereptum, nec iam videre liceat, nec timere, hoc ſanè reſponſi eſto, primùm vt gratias agimus immortali Deo, qui operis huius fructum tam beatè anteuertit: ita hoc qualecunq; eſt tantò magis adhuc vſui fore, quantò plus à poſtrema illa, quã quærimus, ſalute nos abeſſe, rerum qui nunc eſt indicat ſtatus: Non prius vtique futura, quàm ſublato altero Henrico, contriti penitus Eccleſiæ hoſtes, ſicque reſtituta Gallorum Monarchia ſit, vt vallatam vndique, ne hæreſi, ne tyrannidi pateat, ac primis illis pietatis, ac iuſtitiæ fundamentis ſtabilitam videamus.

Non enim id agimus tantùm, vt Henricum abdicemus, quòd factum nuper & probatum diuinitùs etiam gratulamur, ſed omn.nò vt impios ac tyrannos à nobis excludamus, vt Gallorum, imò omnium animos ad peſtem hanc excutiendam excitemus, vt in prototypo nequitię

Henrico, quid in Principe execrari, quid fugere oporteat doceamus. Prorsus vt cum hæc communis alterius Henrici pariter impij, hæretici, relapsi, tyranni, sacrilegi, impuri, incesti, homicidæ, atque adeò excommunicati, & vt nunc audimus, etiam hypocritæ causa sit, propterea fiat, vt cum de priore iustè abdicato dixerimus, de hoc quoque excludendo imo conterendo, ac perdendo dixisse videri cupiamus.

Nam hic operis huius fructus erit, qui vtinam non tantus esset, atque in eo statu res foret, vt extincto etiam posteriore Henrico hoc, confectum negotiũ laudare tantùm, non etiam futurum suadere oporteret. Sed quia id nobis ab omnipotente Deo postulandum est, vt qui nobis priora otia fecit, miseratus aliquando, ab altero quoque nec minus impuro eripiat, interim dum gratiam hanc expectamus, admonere certè non cessemus, vt quia Deus facientes iuuat, omnes omnium vires in execrãdum istud caput, eiúsque assertores colligantur. Denique omni ratione fiat, vt anathemata ista è medio nostri, imò Ecclesiæ vniuersæ abigantur. Quod si miserante Deo factum aliquando erit, tum nos præclarum non operis huius tantùm, sed vitæ etiam, ac mortis fructum videbimur consecuti.

CAPITA QVATVOR LIBRORVM HOC ORDINE sequuntur.

LIBRI PRIMI,

† 4

LIBRI SECVNDI.

Hen

LIBRI TERTII.

LIBRI QVARTI.

Eadem

FINIS.

AD

AD LECTOREM.

ANimus erat (ſtudiosè Lector) non mortuo Hērico(quis enim diuinaret?) ſed viuo & furente adhuc, imò iugulis noſtris imminente, opus hoc euulgare. Quod niſi ita eſſet,non comminatorius ad eum hîc toties ſermo , non præſaga futuri oratio eſſet. Ne id quidem foret,quod iuratiſsimi teſtes affirmare poſſunt, duobus minimùm,antequam ille caderet , menſibus excudi hoc cœptum eſſe. Vſque eò , vt ad eum libri huius codices perlatos extitiſſe,nouóque in nos furore exarſiſſe grauiſsimorum hominum indiciis ad nos etiam eo viuo pridem delatum ſit. Quæ vt nobis , non pauendi (nouit Deus) ſed maturandi cauſa fuit , metuentibus non tam quid in nos ille , ſi vinceret , crudeliter ageret, quã ne ſuppreſſo hoc opere aliquam notitiæ totius huius cauſæ partem publico eriperet , ita perfectum id multo ante foret, niſi quæ aſsidua negotiorum varietas,& otij penuria erat , ſæpius interruptas operas eſſe coëgiſ

coegisset. Id vnum ægrè ferentibus nobis, si in eo mora esset, quod importuno conuitio ac pœnè quotidiano flagitatum esset: quódque spes aliqua erat fore, vt omnes omnis generis homines de toto causæ huius statu, ac merito plenius informaret, ac vel de eo differentibus syluam porrigeret, vel saltem aditum aperiens, plura, & meliora dicturis, veluti πρόδρομος quidam fœtus anteiret. Quod si putas factum à nobis audentius, erit vnde discere debeas, quale id sit Domini verbum: *Dico autem vobis amicis meis, ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis: timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.* Et quod ait Apostolus: *Quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Sed & si quid patimini propter iustitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, vt non conturbemini.* Certè ne quid te in eo legẽdo fatigaret, præter rerum varietatem, etiam eam quæ per capita fit distinctionem vsui tibi fore persuasum habentes, consilium id sequuti sumus, vt isto modo quicquid id est partiremur. Vnum est quod nauseam parit, supinus videlicet operarum error, & proiecta in mendis expurgandis negligentia: molestior

Luc. 12.

1. Pet. 3.

ſtior futura longè, niſi quæ interim occurrent, talia eſſe crederemus, quæ à mediocriter doctis ſuppleri facilè, atque reſtitui poſſint. Ab iis certè qui ſcribendi labore aliquando defuncti ſunt, tantò excuſabuntur facilius, quantò difficilius ſuperari iſta moleſtia, ac durius ſolet. Poſtremum eſt, vt ſi quid minus exactè, aut luculentè tractatum reperies, vt monitis iuues, vt ſuggeras obſecremus: atque vt in ſequenti editione, ſi res ita feret, & placere compertum ſit, futurum vt acquieſcas ſperare iubeamus.

Vale.

DE

DE IVSTA HENRICI TERTII E FRANCORVM regno abdicatione.

* * *

PRAEFATIO.

Vrum & acerbum genti nostræ, & à desiderio nostro alienum, sed necessarium & ineuitabile negotium inuiti proferimus, vt quem Regem nuper coluimus, ac gemino insignem sceptro cōspeximus, de hoc abdicando, vel potius iam abdicato, quod prius minori in re in Polonia, nūc in longè grauiori in Gallia verba faciamus: & qui fortes olim Ecclesię pugiles, iustitię ac pietatis vindices Reges habuimus, hísque adeò gloriati sumus, nunc in infensissimum Religionis, patriæ, iuris omnis, atque æquitatis hostem incidisse conqueramur. *Quis talia fando Temperet à lacrymis?* Sed si iustus dolor qui communis, nec reprehendi querimonia potest, quam publica pernicies affert, tantò æquius est & audiri quod loquimur, & probari quod agimus, quantò verius est non ad vnum quemuis dolorem

Populi Gallicani inuitū, sed necessarium consilium.

Gallorum iustus dolor.

hunc, ſed ad omnes omniũ ordinum homines pertinere. Læſa hic Eccleſia eſt, quæ facta propè exanimis, ſuis ſe hoſtibus proſtitutam, vindicibus orbatam & priuatam luget. Læſus ordo nobilium, qui contempta virtute cædi ſe ac reijci, cynædos, fures, omnibúſque inſignes notis turpitudinis homines honorari dolet. Læſus ordo plebeius, quo nihil fœdius conculcatum atque laceratum omni ex parte eſt. Læſum ius & æquitas, cui bellum nefarium indictum eſt. Læſa patria, quæ ſe è florentiſſima quõdam in fœdiſſimum latrocinium commutatam eſſe cernit. Læſa denique Reſpub. vniuerſa, quæ iugum ſibi imponi vidit duriſſimæ ſeruitutis. Et miramur quorum offenſio communis eſt, communem & querelam eſſe, vt ſinguli è tali ſeruitio diſceſſum meditentur: & quidem de ea re quid ſentiendum foret grauiſſimo reſponſo ſuo Theologorum ordo expreſſit, cùm iuſtam Henrici exauthorationem, cùm bellum in eum ſanctum eſſe dixit. Neque verò aliud Curia ſenſit, quæ tam ſancto iuramẽto pro reſtituenda religione, libertate & patrio more ſe obſtrinxit. Non alia Nobilium, quibus virtus ſaltem, vt latrones eſſe nollent, aliqua fuit: non Iuriſconſultorum ac Iudicum, qui non ſe mammonæ pridem deuouerunt, non reliquorum ex omni genere hominum, qui pilum aliquem viri boni atque pij habuerunt, mens atque conſilium, quibus ſingulis vt ſuæ factæ ab Henrico iniuriæ, ita habent quod communibus ſtudiis conquerantur.

Omniũ ordinu per Henricum offenſio.

Eorundem in Henrici abdicationẽ conſenſus.

tur. Solis si superis placet atheis, hæreticis, veneficis, laruis, cynædis, ganeonibus, blasphemis, auaritiæ, ambitionis, luxuriæ, ac libidinum mancipiis regnum istud placet, vt quod Epidemia laborantibus accidit, vt quicquid in iis corrupti ac peccătis humoris est, ad eam partem confluat, in qua pestilés abscessus est, id planè hîc vsuveniat, vt quisquis in Gallia corruptissimus est, si quis decoctor, si aleæ deditus, si alieni vel fundi ac census, vel coniugij appetitor, imò vsurpator, si Symoniacus, si hypocrita, huic se causæ adiungere, in iis castris militare, has tueri partes necesse habeat. Quo magis dolendū est viros se bonos eos venditare, quibus cordi est ista causa, aut siquid veræ virtutis in iis reliquum est, nó inde discedere, vbi tueri nomen istud nulla ratione possunt. Quod si propterea factum est, quod illi quàm iniquo, quàm lubrico loco sint necdum didicerint, & prauis illusi sophismatis, quod tueri debuerăt, in id infesto ense armati sint, vt nos errori ignoscimus, qui in re præcipiti æquitatis iudicium sæpè aufert, ita ne his se tenebris inuolui diutius sinant, vt ad cor redeant, vt se Ecclesię, quæ fœdissimè licet dissipata, sinum tamē pietatis offert, pugiles exhibeant, vt quod summæ ac solidæ laudis est, vt à caligine ad lucem, à vitio ad virtutem, ab iniuria ad iustitiam conuertantur, id, sero licet, aliquando tamen præstent, per omnipotētem Deum obsecramus. His scilicet nostra sudat industria, ne diutius in errore isto hæreant, & qui inde discesserunt, id

Cuiusmodi homine Henricos fo faueant.

Simile.

Vnde factū vt quidam non omnino perditi ab Henrico stent.

Ad eosdem admonitio.

Intentio operis ac fructus.

quod agunt constanter & integrè perficiant; ac deniq; qui foris sunt, dum totius nostri consilij rationem habent, id nos facere mirari desinant, quod mirum potius esse debet, tamdiu nos silentes ac veluti exangues facere distulisse. Quod nos etiam tantò scribimus lubentiùs, quòd restituendæ ex eo Reipub. formam aliquam sequenti seculo accessuram confidimus, vt cùm Regibus quàm subiici eos legibus necesse sit constiterit, iis populus iustioribus ac commodioribus, ij vicissim populo faciliori ac meliori vti possint. Quæ cùm non vnius hominum generis sed omninò omnium causa communis sit, mirum profectò esse non debet, si quæ à singulis de ea re didicimus, hæc in vnũ compacta simul coniungamus. Multa hîc nos Theologi, multa Iurisperiti, multa rationum publicarum magistri, multa vel aulici ipsi, multa & alij ex quouis ordine homines docuerũt. Theologis certè debemus tantò plura, quòd & illi scrupulos grauissimo suo iudicio genti nostræ ademerunt, & quæ de ea re illi pressius & pro schola subtilius dixerant, & in Codicem redegerant, vberiorem nobis ad dicendum materiam præbuerunt. Cætera ab iis accepimus, qui vt iniuriæ testes oculati, sicuti nos, in suo quisque ordine fuerunt, ita scribendi de ea re nobis authores extiterunt. Qua in re si quid erit quod acerbè nimium & audenter factum à prudenti illo & patriæ vtilissimo Theologorum concessu primùm, mox à nobis qui scribimus, è Politicorum lacunis gratiosissimi homines

Omnium ordinum symbolis congestum hoc opus.

Veterum patrum in principes fidei desertores quanta vehementia fuerit.

mines quæritentur, indignúmque facinus clament contra Henricum ſic mutire, ij ſi clara illa Eccleſiæ lumina apud Græcos, Nazianzenos, Athanaſios, Chryſoſtomos: apud noſtros Hilarios, Luciferos contra principes fidei deſertores ac tyrannos fulminantes, tonantes, cœlum terræ permiſcentes legerint, habebunt quod vt in illis in re minori incitatum, vehemens, auſterum ac ſeuerum admirari debeant, ſic in noſtris in maiori longè nequitia, imo quantam ſol iſte neque noſtra neque patrum memoria vidit, remiſſum, tardum, molle ac lene præ illis eſſe conquerantur. Sed nos rem qualis eſt aggrediamur.

***

DE IVSTA HENRICI TERTII E FRANCORVM regno abdicatione,

* * *

Liber primus.

Tripertita dicendorum distributio.

CAPVT PRIMVM.

DICTVRIS de iusta Henrici tertij à Francorum sceptro abdicatione tria omninò exponẽda videntur. Primùm, *An iusta omnino causa esse posit, maximè autẽ in Gallia Reges abdicandi.* Deindè, *An causa legitima in Henrico tertio subsit, propter quam abdicetur.* Postremò, *An premente negotio iudiciorum formulam hîc expectari oporteat, vt non protinus abdicetur, aut ad arma conuoletur.* Quæ tria eò diligentius explicanda sunt, quòd triplex hic à certis hominibus dubitatio occurrit, vel quòd dicant solius Dei non hominum iudicio Reges subiacere, populo non aliud quàm vt oret & patienter ferat relictum esse:

vel quòd Henrici actã nonnulli excusent: vel quòd denique iudiciorum formam hîc expectari velint, antequam quid decernatur.

DE IVRE ABDICANDI REGES.

Ac primùm quid Regis nomine hîc intelligi oporteat.

CAPVT II.

IC primùm obseruãdum est de abdicando Rege cùm loquimur, non nos hunc regem intelligere, qui regiè, hoc est, iustè & legitimè imperet atque agat. A quo vt nullam deficiendi, imo ei non obediendi iustam causam esse agnoscimus, ita qui secus faciat, maximè verò qui religionis aut populi oppressionem siue interitum meditetur, hunc coërceri primùm omni honesta ratione oportere, & si aliter res succedere non valeat, sceptro amouendum esse sine controuersia profitemur. Qua in re vt nihil à nobis bonis & Catholicis regibus metuendum est, ita malis & impiis & qui iis fauent, an istud displiceat non magnopere curamus, memores verbi huius *Quoniam dissipabit Dominus ossa eorum qui hominibus placent, confusi sunt quoniam Deus spreuit eos.* Psal. 13.

Obie

Obiectionum solutio.

CAPVT III.

1 NEQVE verò nos illa mouẽt quæ à multis in cõtrariam partẽ afferuntur. Cuiusmodi illud est quod B. Petrus dominis non tantũ bonis & modestis, verùm etiam dyscolis obedire iubet, quòd aliud sit δύσκολον, siue vt in Græco exemplari est σκόλιον (quod durum, præfractũ, difficilem, morosum, modesto denique contrarium significat) aliud apertum iustitiæ aut pietatis oppressorem esse. Aliud etiam non modestum aut commodum, aliud impium & iniquum esse. *1. Pet. 2.* Dyscolus quid?.

2 Multò etiam minus Politicorum detestabilis illa vox, Regem nullis legibus subiici, sed supra legem esse. Quod vt depositiuis legibus priuatóque iure apud Iuriscõsultos aliquando dicitur, ita qui de iure communi, aut omnino de omni lege intelligat, quæ nihil aliud quàm recta ratio est, non hominem nobis, sed teterrimam quandam belluam fingat. Adde quòd ne diuinæ quidem legi sit pariturus, qui omnẽ legem excutiat. Quod in principe qui admittat, omni sceleri ac nequitiæ contra Deum & omne ius fenestram sit aperturus. Politicorum impia vox. Rex non est supra omnẽ legem.

3 Neque etiam quod dicunt solius Dei iudicio, præterea nullius subiectum regem esse. Quod vt nullo scripturæ testimonio probatur, ita ab eadem manifestissimè refellitur, quæ ait Rex Ecclesiæ iudicio subiacet.

omnem animam potestatibus sublimioribus subditam esse, & *Quodcunque super terram Ecclesia ligauerit* (nulla enim hîc Regis exceptio qui & terræ nomine continetur) *in cœlo quoque ligatum esse*. Quæ reges iubet seruire Ecclesię, quæ *nutritios eius esse*, & futurum *vt vultu in terra demisso adorent & puluerem pedum eius lingant*, profitetur.

Rom.13. Matth.16. & 18.

Esa. 61.

Esa.49.

4 Sed neque quòd martyres dicunt mortem tolerasse, & vt tyrannos Ecclesiæ infestos deponerent minimè sategisse. Quia vt id laudabile est cum resistere nequeas, ita vbi possis, resistere religionis ac patriæ hosti nolle nefariũ ac perniciosum esse cùm antiquo illo Machabeorum & aliis multis, tùm recenti finitimorum Anglorum exemplo eruditi sumus. Et mortem quidem pro seruanda fidei integritate toleratam ac tolerandam esse didicimus, pro seruanda autem tyranni aut persecutoris vita & obedientia nondum didicimus. Neque tanti esse debet improbi & Reip. exitiosi hominis vita & dignitas, vt pro ea vel abiici seruitutem Dei, vel auferri rebus humanis viros bonos & patriæ amantes oporteat. Quin potius rei peccati futuri sint, qui pro tam indigna causa vel pugnent, vel moriantur, à qua scilicet defendenda nõ ius tantum immunes reddat, verùm etiam conscientia retrahat: imo contra eos armet, quos omninò hinc auferri præstat.

Religionis hosti cùm possis etiam licet resistere.

Matth.27.

5 Non etiam id quod dicunt Christum tributa Cæsari pendisse, cùm magnum sit discrimen inter ius regiũ, quod Romanis in Iudæos vel ipsorum iam consensu quæsitum erat, atque

que

que inter tyrannidem, quæ inuitis obtruditur, qualis hodie omnis illa poteſtas eſt, quæ religioni ac pietati aduerſatur. Vt nec illud omittatur, quòd Chriſtus in ea re priuati hominis exemplum, non regni ac populi videtur præbuiſſe.

6 Neque illud quod Paulus Apoſtolus pro principibus etiam impiis preces fundi iubet. *1. Timoth. 2.* Non enim propterea reſiſtendum inimico non eſt, quia pro eius conuerſione orandum eſt, cùm id Dauid dudum faciens probatus Deo extiterit. *1. Reg. 24. 25. 26.* Quanquam ea tempora incidere poſſunt, vt in deplorata principis nequitia (quod ſub Apoſtata Iuliano factum eſt) non modo pro eo non oretur, ſed publicè etiam in eum imprecationes fiant & à Deo exaudiantur, & exaudiri pij omnes lætentur. Quod inter alios feciſſe cognomine Iulianum Sabam monachum proditum eſt. *Theodor. in hiſt. Theop.*

7 Neq; illud quod pro Nabugdonoſore orare Iudæi iubentur diuinitùs, maléque fuit Sedechiæ quòd ab eo defeciſſet: *Baruch. 1. 4. Reg. 25.* Quia nec tum reſiſtere licebat, cùm ſerui Iudæi ac minimè liberi eſſent: & Sedechias parere Nabugdonoſori nominatim iuſſus eſſet, idque iuramento abſolutè promiſiſſet. Quorum neutrum cum in Repub. libera ſit, ne vinculum quidem eius rei eſſe vllum poteſt.

Probatur ius abdicandi Reges.

CAPVT IIII.

QVAE cùm ſint eiuſmodi, vt aduerſus illud quod quærimus ius Reges abdicandi nihil efficiant, id quale ſit ſequitur vt probemus. Ius porrò illud cùm duplex ſit, Eccleſiæ vnum, quod peculiare eſt Chriſtianorum, Populi ſeu Reipub. alterum, quod eſt cõmune omnium gentium, populorum ac religionum (quãquam ea apud Chriſtianos ſic concurrunt, vt vnum alterum non deſtruat, & alterum alterius auxilio nitatur ac iuuetur) de priori dicendum omninò nõ eſſet, quòd notius id ſit, quàm vt multa probatione ſit opus, & ab aliis olim ſæpè probatum ſit, niſi quæ hominum impudentia eſt, vel in luce certiſſima caligantium, & clauſis ſua ſpõte oculis, quod non vident, ne eſſe quidem dicendum, id nos cogeret paucis ſaltem delibare. Quod vt intelligentibus & ad alterum properantibus non ita fortaſſe neceſſariũ erit, ita vel id ſaltem præſtabit, ne iſti, qui in ſuis ſe tenebris ſapere putant, vltra pergant obgannire, veritatiq; alioqui certiſſimæ reſiſtere.

Ius Reges abdicandi duplex.

IVS ECCLESIÆ REGES ABDICANDI.

Ac primùm quodnam illud ſit.

CAPVT V.

IVs in Eccleſia Reges abdicandi eſſe cùm dicimus, non id volumus, quod calumniæ

loco

loco nos dicere obiiciunt hæretici, penes Romanum Pontificem, aut qui infra illum sunt, esse, vt Principes arbitratu suo, seu vt loquuntur, pro animi libidine deiicere, Regni iura immutare, leges abrogare, in eos denique, vt in Episcopos & reliquos Ecclesiastici ordinis homines plenam, & directam iurisdictionem exercere possint. Id volumus, cùm ille Christi Vicarius sit, vt videat ne quid Christo, ne quid eius Ecclesiæ ac religioni iniuriæ fiat, ne quid vel populi ac Regni, vel Regum ipsorum salutem impediat (cuiusmodi sunt hæresis, schisma, periurium, apostasia, & similia, quæ sine graui Ecclesiæ detrimento in Regibus esse nequeunt) id ei licere, vt cùm nihil leniter admonuisse profuerit, cùm censuras contemni audierit, cùm periculum graue Ecclesiæ è tali regimine imminere, deponi denique, & vtile & commodum esse agnouerit, tum populos obedientiæ vinculo eximat, détque operam vt alteri commodiori grex à Christo redéptus committatur. Quòd ius ei in solos Christianos Reges propterea concessum est, quòd vt Gentiles nullo se iure Ecclesiæ subiecerunt; ita ei Reges Christiani se suáque, hoc est, imperium suum totum submiserunt. Quippe cùm non aliter Christianis imperandi ius cuiquam esse possit, quàm si Regum Regi Christo, eiúsque sponsæ Ecclesiæ obedientiam promiserit. Neque verò iustius quicquã esse potest, quàm vt in quos ius Ecclesia Christi habet, ab iis illa prouideat ne reliquo gregi suo noceatur.

Ius Ecclesiæ in solos Reges Christianos.

Quod

Quod ne quis diuinitus datum Ecclesiæ esse inficias ire possit, scripturæ vtriusque testamenti authoritas, exempláque, & pepetuus in Ecclesia vsus efficiet.

Iuris Ecclesiæ in Reges, veteris legis exempla.

CAP. VI.

C primùm occurrent illa quæ è veteri instrumento deprompta ius illud Ecclesiæ in Reges iam ab illo tempore extitisse docuerunt. Sic
1.Reg.13. Samuel Saulem Regem à se institutum prius,
1.Reg.15. quia spiritualem functionem vsurpasset, quia mandata Dei transgressus esset, quasi excommunicatum Regni iure priuauit, & in Dauidem illud transtulit. Prorsus vt ab eo tempore quicquid Saul gessit, vt quòd Sacerdotes No-
1.Reg.22. be numero octoginta per Doëg Idumæum interfecit, quòd Samueli ac Dauidi vitam adimere conatus est, tyrannum non Regem se prębuerit; manifestaq; ademptæ regalis gratiæ
3.Reg.14. signa ostenderit. Sic Hieroboàm cum vitulos aureos posuisset, contra eum & domum eius totam Propheta diuinum iudicium pronuncia-
2.Par.15. uit: *Et ne mingentem quidem ad parietem de ea reliquum futurum esse prædixit.* Sic monente Azaria
2.Par.26. Propheta, Asa rex Iuda idola comminuit, *& Nachaam matrem, eo quòd libidinosum Priapi simulachrum colerct, de augusto imperio deposuit.* Sic Oziam

Oziam Azarias ſacerdos de templo primùm, 4.Reg.11.
mox etiam de regno eiecit. Sic Athaliam Ioiada ſacerdos regno ſimul & vita priuauit. Elias 3.Reg.18.
Achabo & Iezabeli in os reſtitit; Ochoſiæ 4.Reg.1.
duos quinquagenarios, eorúmque milites numero centum igne cœlitus immiſſo perdidit; quadringentos & quinquaginta pſeudoprophetas inuitis rege, reginâq; interfecit, Hazaëlem 3.Reg.18.
regem Syriæ, Iehu regem Iſraëlis, Eliſeum vice ſua Prophetam inſtituit, cũ ea poteſtatis ſignificatione, vt *qui fugeret gladium Hazaelis occideret eum Iehu, & qui fugeret gladium Iehu interficeret eum Eliſeus.* Vnde de Elia Sapiens, *Qui deieciſti Reges ad perniciem, & confregiſti facilè potentiam ipſorum, & glorioſos de lecto ſuo.* 3.Reg.19. Eccle.48.

Iuris Eccleſiæ in Reges, in Euangelica lege teſtimonia.

Cap. VII.

APertiora ſunt quę de noua lege prę-nũciata primùm, mox in eadem inſtituta reperiuntur. Priora ſunt illa de futura Eccleſiæ in reges poteſtate vaticinia. *Et erunt Reges nutritij tui & reginæ nutrices tuæ, vultu in terra demiſſo adorabunt te, & puluerem pedum tuorũ lingent, & ſcies quia ego Dominus,* & rurſum, *Gens & regnum quod non ſeruierit tibi peribit,* & illud ad Hieremiam inſigne, *Ecce conſtitui te ſuper gentes & ſuper regna, vt euelas, & deſtruas, & diſſipes, & ædifices, & plantes:* & in Pſal Eſa. 49. Eſa.60. Hierem. 1. Hier. 1.

Psalm. 71. in Psalmis, *Adorabunt eum omnes reges terra, omnes gentes seruient ei*: & alibi, *Reges eos in virga*
Psal. 2. *ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos.* Reli-
Ioha. 21. qua sunt hæc, Quòd Petro Christus oues suas
Matth. 16. (& reges igitur) pascendas commisit; Quòd claues, ligandíque ac soluendi potestatem dedit;
Heb. 13. Quòd D. Paulus omnes præpositis subiacere iussit; Quòd idem consuetudine cum hæ-
Tit. 3. reticis interdixit; Quòd iisdem D. Ioannes ne Aue quidem dici permisit. Quomodo enim id
Epist. Ioh. 2. facere, nisi ab obedientia regis, qui talis quidem esset, absoluere posset? Quam ne spiritualem tantum potestatem esse quis putet, prodibit mortuus increpante Petro cum vxore Sap-
Act. 5. 1. Cor. 4. phyra Ananias, traditus Corinthius in interitum carnis, Energumeni item iubente Paulo
1. Tim. 1. Hymenæus & Alexander. Et quod ait idem
1. Cor. 6. Paulus, *Nescitis quia angelos iudicabimus? Quantò magis secularia?*

Exempla ad id Ecclesiastica.

Cap. VII.

Odem illa potestatis Ecclesiasticæ exempla spectant. Vt quòd Babylas Antiochenus Episcopus vnicum eo
Chrysost. in vita Babyla. tempore Christianum imperatorem Numerianum (Philippum alij, alij Decium di-
Sozom. lib. 7. cap. 24. cunt) ob percussum regis cuiusdam filium obsidis loco in fœdere sibi datum excommuni-
Theod. li 5 c. 17. cauit. Et propter id à Numeriano interfectus vt Martyr à D. Chrysostomo celebratur & ab

Ecclesia

Ecclesia colitur. Sanctus Ambrosius Theodosium ob cædem Thessalonicæ factam excommunicauit, & ad pœnitentiam inter laicos publicè agendam Mediolani compulit. Innocentius primus Arcadium Imperatorem eiúsque coniugem Eudoxiam eò quòd Episcopo suo S. Ioanni Chrysostomo resisterent, eúmque persequerentur, imo in exilium misissent, excommunicationis sententia percussit. Gregorius 2. Leonem 3. Imperatorem Hæreticum excommunicauit, & omni quod in Italia habebat imperio priuauit. Et Zacharias abdicato Childerico & Gallos à fidelitatis iuramento absoluit, & Pipinum in eius locum substituit. Leo 3. Pontifex imperium à Græcis ob religionis contemptum ad Germanos transtulit. Sed & Germani Imperatores ob schismata, hæreses & sacrilegia à Pontificibus deiecti sæpe numerantur. Cuiusmodi sunt Fridericus primus, Fridericus 2. Otho quintus, Ludouicus 4. & famosus ille Henricus quartus, quem Gregorius 7. ob simoniam, homicidia, adulteria, & sodomiticam turpitudinem excommunicauit, & imperio priuauit. Idem Gregorius 7. Boleslaũ Poloniæ Regem ob cædem sancti Stanislaj Episcopi ad altare sacrum excommunicauit, regniq; iure destituit. Qui & à suis derelictus, quò oppugnatus in fugam se coniecit, & ad extremum mortem sibi consciuit. Sic propter hæresim Georgius Boëmiæ Rex primum excommunicatus, deinde à Rege Hũgariæ regno expulsus est. Notandaque omnino Gregorij

Niceph. lib. 13. cap. 34.

Zonar. tom. 3. Paul. Aemil. lib. 2. 15. q. 6. alios.

Trithem. in Chron.

Cromer. lib. 5.

Magni sententia est, qui in eo priuilegio quod Sancti Medardi monasterio in Galliis concessit, ita decernit: Si quis Regum, Antistitum, Iudicum, vel quaruncumq; personarum secularium huius Apostolicæ authoritatis, & nostræ præceptiones decreta violauerit, cuiuscumque dignitatis, vel sublimitatis sit, honore suo priuetur. Accedit his Cõcilij Toletani quarti nobile, & meritò literis aureis consignandum Decretum: *Sanè de futuris Regibus hanc sententiam promulgamus, vt si quis ex eis contra reuerentiam legum superba dominatione, & fastu regio in flagitiis, & facinore siue cupiditate crudelissimam potestatem in populis exercuerit, anathematis sententia à Christo Domino condemnetur, & habeat à Deo separationem, atque iudicium, propterea quòd præsumpserit praua agere, & in perniciem regnum conuertere. De Semithilana verò, qui propria scelera metuens seipsum regno priuauit, & potestatis fascibus exuit, id cum gentis consultu decreuimus, vt neque eum, vel vxorem eius propter mala quæ commiserunt, neque filios eorum vnitati nostræ vnquam consociemus, neque eos ad honores, à quibus ob iniquitatem deiecti sunt, aliquando promoueamus. Quique etiam sicut fastigio regni habentur extranei, ita à possessione rerum, quas de miserorum sumptibus auxerant, maneant alieni.* Quæ profectò sententia tantò ad seueritatis exemplum magis notanda est, quòd vel in eius qui se sponte regno abdicasset (quod pœnæ omnis instar videri poterat) tum caput, tum posteros ac cognatos ita desæuiit, vt ne societate quidem homi

Tom. 3. Concil.

Conci. 4. Tol. cap. 74.

Patrũm Toletanorũ in Semithilanã Regem seueritas.

hominum dignos haberi vellent. Quid enim de perseuerante in peccato patres illi statuerēt, qui vel pœnitentiam ac se submittentem tam austerè punierunt?

IVS REIP. AC POPVLI REGES ABDICANDI.

Ac primùm quid populi nomine intelligatur, & in quos ius illud consistat.

CAP. IX.

DE iure Ecclesiæ supra reges cùm dictū sit, sequitur vt de iure regni ac populi in eosdem dicatur, & vt abdicari à populo possint declaretur. Quod antequam ex ponimus, intelligendum populi nomine isto loco non inconditam & confusam turbam, quæ bellua multorum capitum est, quę que ineptissimi cuiusque furias vt plurimum sequitur, vbi sine iudicio, sine mente oritur sæpissimè. Paulus hic quo sensu intelligatur. *Aeneid. 2.*

Seditio, sæuitque animis ignobile vulgus,
Iamq; faces & saxa volant, furor arma ministrat.

Cuius captare auram, corrupti, abiecti, dolosi, iniustique animi iudicium semper fuit, sed Procerum, Senatorum, ac præcipua virtutis, probitatis, iudiciique ac dignitatis authoritate hominum prudentem ac iure coactam multitudinem sumi: ex eo genere scilicet de quo ille apud eundem Poëtam:

Tum pietate grauem ac meritis si fortè virũ quem
Conspexere, silent, arrectisque auribus astant,
Ille regit dictis animos & pectora mulcet.

Quæ in publicam regni potestatem refert, ita eo sensu cùm de iure populi in Regem dicemus, vsurpaturi populi nomen perpetuò sumus, vt populum ac Rempublic. seu regnum (quo idem esse constet) propterea coniunctim proferamus. Ius autem illud cùm in duobus positum sit, vt & à populo seu Repub. constitui Reges, & Regibus constitutis sic penes eos summam potestatem esse constet: vt suum in eos tamen populi seu Reipub. ius ac maiestas remaneat, huiúsque adeo læsæ vel imminutæ, si res ita ferat, Rex teneri possit, hæc sequitur vt vicissim comprobemus.

Ius populi supra Regẽ quale.

Reges à populis esse constitutos.

CAP. X.

Potiores cõstituentis, quàm constituti partes.

AC prius illud quidem quid valeat intelligi ex eo potest, quòd potiores semper sunt constituentis, quàm constituti partes. Et vt minor sine cõtradictione à maiori benedicitur, sic & constituitur. Sic enim Putiphar Ægyptius Iosephũ supra domum suam constituit. Et Danielẽ Nabugdonosor super Babylonem. Et Darius 120. optimates super regnum. Omninóque serui à Dominis, & ministri à regibus constituuntur. Reges porrò à populis constitui cùm ratione & exemplis probandum sit, & ratio duplex omni

Hebr.7. *Genes.39.* *Dan.2.* *Dan.6.*

omninò ſit, altera quia ſine Regibus populi eſſe poſſunt, Reges ſine populis non poſſunt: altera quia è re ſua populi eſſe iudicarunt, vt Regem ſibi conſtituerent, vtramque etiam ordine declaremus.

Populus ſine Rege, non autem Rex ſine populo ſeu Repub. eſſe poteſt.

CAP. XI.

NOn enim dubium eſt, quod eſt eiuſmodi, vt ſine altero eſſe poſſit, alterum verò ſine eo non poſſit, huic illud originis atque exiſtētiæ principium eſſe. Multò etiam minùs, id quod ab alio endet, huic vt ſubiiciatur, ac legi eius ſubſit omparatum natura eſſe. Nō enim alia ratione lios parentibus ſubiectos eſſe conſtat, quàm uòd ab iis ortus ſui initium acceperint. Porrò populus ſine Regibus eſſe poſſit multæ naones docent quæ Regibus caruerunt. Eiuſodi fuerunt illæ quæ vel Ariſtocratia dele- *Euſeb. in* atæ ſunt, vt Thebæi tempore Nini, Rhodij, *Chron.* aſſilienſes, Romani, Carthaginienſes, ac du- *Strabo lib.* m vel noſtris tēporibus Veneti, Genuenſes, *4. & 14.* ſani, Florentini, Lucenſes: vel Democratia vt m Athenienſes, hodie etiam Heluetij. Imò ante Saülem Regē Iſrael non habuit. Quòd Samuelem prȩfuiſſe dicas, & ante hunc alios dices & Sacerdotes, iſtud ſanè cauſæ noſtræ derit, quippe vt ex eo conſtet quàm verum

Populus ſine Rege eſſe poteſt, ſine Sacerdote non poteſt.

1.Reg.8.

eſt ſine Sacerdote populũ eſſe non poſſe, tam verum eſſe carere eum Rege poſſe. Nam & veteres illi Patriarchæ, qui ſimul Sacerdotes erant & Reges, Sacerdotij potius, quàm regiæ dignitatis ſtudioſi fuiſſe videntur. Et Deus Regem petente populo abiectum ſe dixit, quòd imperio Sacerdotis nõ viderẽtur eſſe cõtenti.

Rex ſine populo eſſe nequit.

At ſine populo Rex planè eſſe nequit, quia Regem tantus quantus eſt populus facit, vt ſi ab eo populus ſeceſſerit, Dionyſius alter Corinthi ſit futurus. Multi quippe Regum oculi atque aures: longæ manus & pedes veloces eſſe dicuntur. Quid iſtuc? An quia monſtrum Rex eſt Argo, Geryoni, aut Midæ perſimile? An quia potius iſta omnia populus Regi ſubminiſtrat? Quippe ſecedat populus, cæcus erit qui modo Argus erat. Qui auritus, nũc ſurdus. Qui modò ſignificus & ſuperbus, nunc luto deſpicatior, & proiecta vilior alga eſt futurus. Coloſſum videlicet iſtum baſi propria ſi deſtituas, labi in terram, frangique & conteri neceſſe eſt.

Rex Coloſsi inſtar.

E re populi fuit, vt Reges ſibi conſtitueret, Ratio poſterior.

CAP. XII.

ORRÒ vtè re populi fuerit Reges ſibi conſtituere (nam hæc altera ratio erat) ex eo patet, quòd cùm natura liberi omnes eſſent, neque verò bonum eſſet agere quenque quod liberet, ſed communi iure opus eſſet, cui ſe omnes conformarent: iamque ex multis gubernationis formis,

mis, eam natura ipsa præstare edoceret, quæ ad vnum relata mundi sub vno rectore Deo positi est imitatrix, & Monarchia nũcupatur, idipsum vel testante Homero, *Iliad.β.*

> Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔσω,
> Εἷς βασιλεύς.
> *Non multos regnare bonum, Rex vnicus esto.*

Multi in id consenserunt, vt quæ penes eos immediatè politica potestas erat, ad vnũ aliquem publici commodi causa trãsferretur. Cui quod regendi prouincia data esset, propterea Rex diceretur. Hinc illa publicæ commoditatis indicia Regi data cognomina, quòd ποιμὴν λαῶν, id est, pastor populorum, quòd pater, quòd ἄναξ, quasi ἄκος, id est, medecina, quòd βασιλεὺς, quasi βάσις τοῦ λαοῦ, id est, firmamentum populi appellatur. Et quod Hebræi obseruant מלך (quod est Rex) idiomate sacro dici posita in medio litera ל, quæ cęteris eminet velut Alphabeti regina, & in medio eius collocata, doctrinam significat (למד enim docere est) vt constet cæteris sapientia Regem eminere, ac pietatẽ (quæ in Deuteronomio *vera intelligentia* esse dicitur) in medio pectore asseruare debere. Prorsus vt cùm ille vtilis per omnia esse debeat, qui se pro Rege hostem, pro pastorę lupum, pro patre latronẽ, pro medecina venenum, pro firmamento ruinam, pro sapiente denique insipientiæ fontem exhibeat, nulla ratio esse possit, cur hũc tolerare multitudo, non potius procul à domo, procul à grege, procul à

Reges hominum instituto nõ natura constant.

Regis notatio Latina, Græca, & Hebræa.

Deut.4.

corpore eiicere debeat: Et quod honoris contulit sic auferre, vt commodiori & meliori alteri deferatur.

Obiectionis solutio.

CAP. XIII.

On enim nos istud mouet quòd Reges διογενέες ac διοτρεφέεσι, d est à Deo geniti, ac Dei nutritij ab Homero vocantur, vt quod ille ait,

Iliad. β. θῦμος γὰρ μέγας ἐςι διοτρέφεος βασιλῆος.
Τίμη δ' ἐκ διὸς ἐςὶ. φιλεῖ δὲ ἑ μητίετα ζεύς.
Regis at ingentes animi, quem nutrit alumnum
Iuppiter. A Ioue talis honor. Charus sapienti
Est etiam ille Ioui. — vt hinc Reges à Deo tantum non etiam à populo esse dici possit. Neque etiam quæ è scriptura quidam citant, vt

Rom. 12. quod D. Paulus *Omnem potestatem à Deo esse* ait, *& qui potestati resistit, ordinationi Dei resistere.* Et

Eccle. 10. quod sapiens, *Regnum à Deo transferri à gente in*

Dan. 4. *gentem.* Et quod Daniel *Dominari excelsum in regno hominum, & cuicunque voluerit dare illud,* & si qua sunt eiusmodi. Quia si quid ista cōtra quod volumus probent, eodem modo nec à parentibus genitos liberos esse è scriptura probandum

Matth. 23. sit, cùm Christus *nominari in terris patrem* vetet, *vnúmque patrem qui in cœlis est*, id est Deum agnosci præcipiat. Et vetus dictum est, in cœlo fieri coniugia. Num propterea igitur ab hominibus hæc non fiunt? Sed & nota illa matris septem fratrum generosa & digna vox *Nescio*

 (inquit

(inquit illa) *qualiter in vtero meo apparuistis, neque enim ego spiritum & animam donaui vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi. Sed enim mundi Creator, qui formauit hominis natiuitatem, quique omniũ inuenit originem, &c.* Num ergo ipsa mater eorum non? Num propterea eos non genuit? non tulit in vtero? non peperit, aluit, erudiuit? Non suo iure vt in lege Dei constantes essent animauit, imo imperauit? Neque verò si Deus Ioseph in Ægyptum pro salute patris atque fratrum præmisit, propterea qui eum vendiderunt fratres aut scelere caruerunt, aut reprehensione, quasi nihil per eos factũ in eo sit, digni non sint. Neque etiam quòd decem tribubus à Roboamo deficientibus, *Verbum hoc Deus à se factum esse ait*, propterea vt id fieret causam non dedisse dicendus est Roboam⁹, aut nõ errasse in eo grauissimè, quòd iuuenum consilium sequutus, durum nimis populo conquerenti respõsum dedit. Nec si Deus est qui incrementum dat, propterea aut Paulus plantando aut Apollo rigando nihil fecisse dicendi sunt, cùm Paulus ipse certissimum se sui laboris præmium expectare fateatur. Crassúsque nimium hic error est, quod permittente, interdum etiam inspirante ac promouente, certè vbique & in omnibus prouidente Deo fit, sic Deo soli tribuere, vt mediis causis nulla in re tribuatur. Et nos quidem vt reges à Deo vt & bonum omne esse agnoscimus, ita intermedio iure gentium & per populum vt sunt, ita esse sanè fateamur.

2. Macch. 7. *Genes. 45.* *3. Reg. 12.* *1. Cor. 3.* *2. Tim. 4.*

Quòd Reges à populis constituantur, Exempla sacra.

CAP. XIIII.

Deo quippè penes populum regis constitutio est, vt tametsi rex Israël a Deo delectus esset, à populo tamẽ constitui iubeatur, dicente Deo,
Deut.17. *Cùm ingressus fueris terram, quam Dominus Deus dabit tibi, & dixeris constituam super me Regem, sicut habent omnes per circuitum nationes, eum constitues quem Dominus elegerit ex numero fratrum tuo-*
1.Reg.9. *rum.* Sed & vsus facto id probauit. Nam cùm electus à Deo esset Saül, Samuel populum in Masphat ad constituendum regem conuocauit, & perinde ac si electio nulla esset, missa sorte, cùm ea super Saülem cecidisset, à popu-
1.Reg.11. lo publicè rex est nominatus. Quinetiam cùm Ammonitas percussisset, denuò à populo Rex est confirmatus. Et quidem Dauid multò ante Rex à Deo electus erat, nec prius tamen regna-
1.Reg.6. re cœpit, quàm septimo post anno in Hebron est consecratus, & à populo constitutus. Sed & Salomoné filium Regem post se Dauid statuerat. Neque id satis fuit, nisi præsente popu-
3. Reg.1. lo in *Gihon* consecratus ab eodem Rex nominaretur. Et mortuo Salomone populus cõgre-
3.Reg.12. gatus dicitur *vt constitueret Roboam regem.* Sic
2. Par.14. Azarias, Ioas, Ochozias & alij reges consti-
2.Par 22. tuti à populo leguntur. Vnde & Absaloni ca-
2 Par 23. ptandi regni occasio fuit, cùm diceret, *Quis me*
.Reg.15. *constituat iudicem super terram?* &, *sollicitaret corda vi-*

da virorum. Israël Nec aliò allusit ista Chusai Arachitæ ad Asalcnem responsio, *Illius ero* (inquit) *quem elegit Dominus & omnis hic populus & vniuersus Israel, & cum eo manebo.* Sed nec populus Christum rapere vt regem sibi faceret animum induxisset, nisi præter longum maiorum vsum, suapte sponte potestatem hanc penes se esse intellexisset, vt fugere propterea Christus necesse habuerit, quia non vt cæteri reges terræ, quorum temporale regnum siue de hoc mundo est, à populo constitui vellet, qui Rex omniũ seculorũ à solo patre constitutus esset.

2. Reg. 16.
Io. 6.
Io. 18.
Psalm. 2.
Psal. 144.

Obiectioni occurritur.

CAP. XV.

QVOD si quis obiicit electos saltem citra populum Saülem, Dauidem & Salomonem extitisse, cum à populo non electi (quod iam erat diuinitus) sed constituti dicantur, nos vt personę priuilegium istud esse agnoscimus, ita vniuersè regnum seu regiam dignitatem à Deo immediatè esse denegamus. Nec tã hæc regni à Deo institutio, est quàm regis instituendi petenti ac flagitanti populo offenso ac minimè probante Deo, facta consensio, cùm se contemptũ Deus ista regis postulatione conqueratur, quòd à sacerdotibus gubernari non satis habere viderentur. Ob ídque non tam hîc regnum Deus instituit, quàm quia regnum populo placuerat, in regis persona eligenda eos iuuit. Quem ne aliter quidem imperare voluit, quàm

1. Reg. 8.

si à populo esset constitutus. Omninò vt sacerdotes à solo Deo nullo intermedio iure constitutos in vtroque testamento legimus (quod
Psalm. 95. enim *Moses & Aaron in sacerdotibus Dei* olim fuerunt, & Christus Apostolos sacerdotes, ac
Ioa. 20. per eos sacerdotum successionem perpetuam
Psalm. 44. instituit, profectum ab homine nullo modo dici potest) ita reges à solo Deo, nullo adhibito humano vel iure & authoritate, vel vi ac violentia, aut postulatione, aut contractu, aut consensu, vno nomine sine hominis interuentu constitutos nec vidimus, nec legimus.

Exempla profana.

CAPVT XVI.

Nam nec aliter ab Ethnicis factum cùm & ad eorum exemplum regẽ sibi constituere Israëlitæ voluerint, dicentes Samueli, *Constitue nobis regem, sicut habent vniuersæ per circuitum nationes.* Sic Deiocem, qui amicorum & vicinorum rixas componebat, iudicem pri-
1. *Reg.* 8. mùm, deinde Regem à Medis electum fuisse
Herod. lib. 1. *Offic.* 1. post Herodotũ narrat Cicero. Et Romani primos vtique Reges suos publicis suffragiis constituerunt. Quin & Iulius Cæsar cùm imperiũ
Sueton. arripuisset, à populo se electũ vt tutius regnaret credi volebat. Nec aliter Augustus imperator dici voluit, quàm si id populus probasset. Idem Caligula, Tyberius & Claudius fecerũt. Sic sæpe imperatores suos milites in exercitu

creaue

creauerunt. Et veterum Francorum mos fuit, vt Regem à ſe electum ſuper clypeum eleuatũ ac per caſtra circunductum, ſalutarent.

Exempla Chriſtiana & maximè Gallica.

CAPVT XVII.

MNINO Rex nemo naſcitur. Neque vllum omninò vel inter Chriſtianos regnum eſt, in quo hæreditaria ſucceſſio ſic polleat, quin penes populum conſtituendi ius remaneat. Probâte ſcilicet id apud eos natura atq; fide, quod à Plutarcho ſcitè dictum, vſu quoq; confirmari apud multos obtinuit. Vt bonus venator non quod de bono cane natum eſt, ſed bonũ ipſum canem, & prudens miles non quod de generoſo equo genitũ eſt, ſed generoſum ipſum equũ quærit: ita errare Reipub. inſtitutores ac rectores, ſi potius à quo naſcatur eorum princeps, quàm qualis ipſe princeps futurus ſit aduertédum putent. Vnde illa vſque adeò magna conſtitutionis Regum, vel ex ipſo vſu neceſſitas, vt nec publicè Reges ab vrbibus agnoſcātur, aut vt tales cum celebritate admittātur, quin prius coronati ab iis diadema acceperint, qui populum ſua præſentia referunt, cuiuſmodi in Frācia ij ſunt, qui Pares nominantur. Falluntúrque omnino, qui quòd Rege mortuo Curia regis nomine agere non deſinit, de ſucceſſore intelligi volũt, quaſi aut ſine ſucceſſore Reſpu. eſſe ne momentum quidem poſſit, aut non potius de

Plutar. in Sylla.

Reges Galliæ ante cōſecrationem ab vrbibus regiè nõ excipiuntur.

Defuncto rege coronæ ac regni nomine Curia agit.

de regno & corona intelligi id debeat: quæ tátisper sola regnat donec successor à populo admissus atq; probatus sit. Sed hi rursum multò magis, qui quòd se principis libidini, quicquid ille præcipiat, aut velit, insigniter accommodant, in eo se regis seruos magno typho adductóq; supercilio solent venditare. Cùm propria hæc laus eorum sit qui Reipub. studiosi in eo toti positi sunt, vt saluam eam atque incolumen ministerio suo præstent; Et hoc ipso quia Regis serui, Regi quod malum est iubenti parere detrectent, imo si hostem se patriæ exhibeat, in eum infestis armis (publica modò authoritas adsit) agant. Siquidem id demum est regis seruum esse, quòd Reip. & coronæ (quæ immortalis esse debet) atque adeò regni status studiosum esse. Vísque adeò electionis supra hæreditarium ius tanta fuit, vt sæpe cognatum filio, minorem natu maiori prælatum legamus. Sic & in Gallia Ludouicus natu minor Roberto Druydarum comiti, & Henricus Roberto Capeti nepoti prælatus est. Nec alia ratione factum est, vt à Merouingis ad Carlouingos, à Carlouingis ad Capeuingos regnum etiam superstitibus hæredibus transferretur. In summa quid electio supra successionem vel in Gallia valeat, electus anno 419. Pharamondus: anno 669. electus Daniel clericus postea Chilpericus dictus: anno 686. post Clodouci obitum electus filius eius Clotarius, ac deinde quarto post anno defuncto Clotario electus frater eius Theodoricus, & quod memorabilius, prętermisso

Seruum regis esse quid?

Electionis ius hæreditario iure superius.

termiſſo Carolo Ludouici Balbi filio, qui decennis aut circiter erat, vocatus ad ſceptrum vnanimi Gallorũ conſenſu Odo Roberti Andegauorũ Ducis filius, domeſtico ſcilicet prælatus extraneus, ac poſt Odonem iterum admiſſus idem Carolus: anno 751. Pipinus: anno 768. Carolomanus Pipini filius: anno 771. Carolus magn⁹ Carolomani frater vltra ius ſucceſſionis ab ordinibus conſtitutus: anno 812. Ludouicus Pius, electus nihilominus, tametſi Caroli magni filius eſſet: anno 890. relicto Caroli Calui filio electus Eudo: anno 988. Capetus: anno 1327. Philippus Valeſius Valeſiæ ſtirpis in regno caput, & alij docuerunt.

Quòd Rege conſtituto ſuum Reipub. ſupra eum ius remaneat, ſcripturæ teſtimonia.

CAP. XVIII.

IAM quia parum eſt inſtitutos eſſe à populis Reges, niſi ſuam Reipub. ſupra eos vel conſtitutos poteſtatẽ ac maieſtatem remanere conſtet (non enim deſunt qui dicant populum Rege conſtituto maieſtate ſe omni priuare atque exuere) quale id ſit ſcriptura legibus, exemplis comprobemus. Atque id primùm quidem docet ſacrificiorum ordo qui in Leuitico deſcribitur, *pro ſacerdote, pro populo, pro principe, pro priuato hoc:* addito etiam quòd inæqualitatem magis exprimat victimarum diſcrimine. Itaut pro Sacerdotis peccato *vitulus immaculatus,* Leuit. 4.

pro

pro omni turba filiorũ Iſraël *vitulus*, pro principe *hircus immaculatus*, (qui minor vtique vitulo eſt) pro anima denique, id eſt priuato ſiue idiota quouis *capra*, offeratur. Ex quo conſtat vt populo ſacerdotem, & priuato principem, ſic principe populum ſeu regnum priore loco eſſe. Eiuſmodi eſt illud quòd *pepigit Ioiada fœdus inter ſe, vniuerſúmque populũ & Regem, vt eſſet populus Domini.* Nam ibi idem ordo ſeruatur, vt ſacerdos populum præcedat, & populus Regem. Imo, quod amplius eſt populi nomine Rex etiam comprehenditur, cùm dicitur, *vt eſſet populus Domini.* Vt ex eo intelligas in populo Regem, non in Rege & populum eſſe, nec ſeparatim à Rege & populo, ſed ſimul ab vtroque factum fœdus cum Deo eſſe. Et quod ait Samuel ad populum: *Si timueritis Dominum & ſeruieritis & audieritis vocem eius & non exaſperaueritis os Domini, eritis & vos & Rex qui imperat vobis ſequentes Dominum Deum veſtrum.* Et rurſum, *Quod ſi perſeueraueritis in malitia, & vos & Rex veſter pariter peribitis.* Vtrobiq; enim hîc populus ante Regem nominatur. Qui & ordo apud Ægyptios olim erat, vt cum regni opes tripartito diuiderentur, pars prima Sacerdotum, ſecunda populi, tertia Regis eſſet. Sed & in ſuperioribus quòd populus ad paciſcendum fœdúſque cum Deo ineundum inuitatur, cùm illud ſuam populi Maieſtatem notat (non enim aliter pactum cum eo factum valeret, niſi aliquid per ſe ſuapte authoritate poſſet) tum illud ſignificat, potiores populi quàm

2. Para. 23.

1. Reg. 12.

Potiores populi quã Regis in fœdere cum Deo facto partes.

quàm Regis in pacto esse partes, quanto scilicet securius multitudini vniuersæ, quàm vni alicui seruanda fidei integritas committitur. Id enim propterea factum, vt quod in contractibus de mutuo data pecunia & in emptionibus censuum fit, vt plures in solidum vades securitatis causa obligentur, qui alij alios ad soluendam debiti summam cogant, id quoque hic accideret, vt esset qui Rege à fide discedente pactum impleret nihilominus, vt vel Regem ipsum ad id præstandum adigeret, aut pœnas debitas reposceret. Scilicet vt quod Rex in priuato potest, vt eos cogat fidem seruare Deo & proximo, pœnisque ad id eos adigat, idem quoque populus in Regem possit. Nam id populo vt liceat, imo etiam imperetur, ac propterea Rege sit superior, id vel maximè indicat, quòd in fœdere cum populo sub Asa Rege diuinitus facto in libris Paralipomenon dixit Deus, *Si quis* (inquit) *non quæsierit Dominum Deum Israel, moriatur à minimo vsque ad maximum.* Nam cùm maximus ille procul dubio sit Rex, & mori iubeatur si à Dei cultu recesserit, nec verò puniri morte nisi per populum & proceres regni possit, nec fas sit puniri rursum nisi per superiorem (nulla enim maior authoritas esse potest, quàm quæ vitæ ac necis est) quid sequitur, nisi populum supra Regem vel ex eo constitui, qui pœnas sumere vel iubente Deo de impio Rege possit? Quod profectò nisi populi fecissent, iampridem in multis regionibus religio nulla esset. Expertáque malo suo

Simile.

Populus ad cogendum Regem vt pactum Dei seruet est obligatus.

2. *Par.* 15.

Populo in Regem potestas est vitæ ac necis.

Anglicani excidij causa tolerantia impij Regis.

Afflicti populi quòd Regũ suorum vitiis fauerint.

2. Reg. 24.

Exod. 12.

1. Reg. 31.

1. Par. 21.

3. Reg. 20.

Hierem. 15.

Manasses propter impietatem ne Rex quidem dictus.

Anglia est, quid sit regẽ pietatis inimicum tolerare, cùm id miseris acciderit, vt de qua terra impium eijcere gloriosè nimis aut timidè veriti sunt, de eadem eiecti & exules malè seruati pacti pœnas reposcente Deo exoluerent. Sic olim populus Israel cum Saüle ceciderat, quòd eius furias in Dauidem & sacerdotes sequi, quàm ei resistere legem Dei violãti maluisset. Sic populum Pharaonis cum ipso mare absorbuit, quòd cum eo Israëlem persequi animum induxisset. Et in populum Dauidis iussu numeratum plaga Domini per pestem desæuiit, quòd Regi superbè in eo agenti consensum præbuisset, & quasi animos addidisset. Sic Achabo propterea dictum est, *Quia demisisti virum dignum morte, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo eius*, quòd populus scilicet affinis Regis culpæ, eiúsque adeo probator esset. Nec aliò pertinet terribilis illa Dei pœnas scelerum Manassis regis Iuda de populo repetentis apud Hieremiam vox: *Visitabo super eos quatuor species, dicit Dominus, gladium ad occisionem, & canes ad lacerandum, & volatilia cœli & bestias terræ ad deuorandum & dissipandum, & dabo eos in commotionem vniuersis regnis terræ propter Manassem filium Ezechiæ Regis Iuda, super omnibus quæ fecit in Hierusalem.* Quòd scilicet ei populus non restitisset, nec frœnos eius nequitiæ imposuisset. Vbi obseruandum ne Regis quidem nomine dignari Manassem, sed filium Ezechiæ regis dici, quod hunc regis nomine indignum propria impietas reddidisset. Et populum

lũ tradito à ſacerdotibus & ſenioribus in mortem Chriſto idem cum illis inuoluit interitus, idipſum vel teſtante Auguſtino, quòd tametſi affectu quodam pietatis in Chriſtum ducerentur, à ſacerdotibus tamen ſe decipi paſſi eſſent, conſenſúque adhibito, *Crucifigatur*, inclamaſſent. Cur enim populus Pharaonis, Saülis, Dauidis, Achabi, Manaſſis, denique ſacerdotum pœnæ ſocius eſſet, niſi eſſet & ſceleris? Cùm ſcriptum ſit, *Anima quæ peccauerit ipſa morietur, filius non portabit iniquitatem patris, nec pater iniquitatem filij?* Aut quis tandem conſenſus ille, niſi quia vel probauit, vel certè non prohibuit? Aut quid hîc proferent tam boni illi Regum, vt loquuntur, ſerui, qui quicquid iubeantur, ſeu mœchari, ſeu gladio percutere, ſeu iniquos ſoluere, iuſtos & bonos opprimere, ſeu rapinas vel in templis exercere, ſecurè ſe quid ius agere putant, quia Regibus morem gerant? digni ſcilicet qui in Aſſaſinorum albo reponantur, quos circa annum 1253. in Perſide ſic affectos fuiſſe legimus, vt præter principis ſui voluntatem nullam neque legem, neque fidem agnoſcerent? Sed id clariùs maieſtatem illam populi ſupra regem notat, quòd non aliter prophetia Iacob: (*Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt*) intelligi poteſt, quàm ſi ſceptrum non de Regis perſona, ſed publico regni Senatu atque Concilio ſumatur, cum ſcilicet anno trigeſimo occupatæ ab Herode tyrannidis natus ſit Chriſtus,

Auguſt. in Pſal. 82.

Ezech. 18.

Politici Aſſaſinis ſimiles.

Aemy l. lib. 5. Fulgoſ. lib. 1. cap. 1.

Geneſ. 49.

Prophetia Iacob quomodo vera.

quo toto tempore ablatum de Iuda ſceptrum non fuit, donec ſenatus ille ſeptuaginta duorum à Moſe conſtitutus, qui Senedrium dicebatur, & de tribu Iuda totus aut magnam partem erat, omnibus, vno Sameo excepto, interfectis ab Herode ſublatus eſt. Quod ab eo propterea factum eſt, quòd Senatu iſto ſuperſtite agere ei pro arbitratu non liceret, & in eius ſæpe reprehenſionem incurreret. Sed neque etiam illud fortaſſe minus, quòd cùm à Sedechia, qui captiuus in Babylonem abductus eſt, vſque ad Ariſtobulum Ioannis Hircani principis, filij Simonis Machabæi filium (qui primus ſe poſt tranſmigrationem regem nominauit) Reges in Iudæa annis circiter quadringentis & ſexaginta non fuerint, ſceptrum nihilominus minimè auferendũ Iacob vaticinatur, prorſus vt ſceptrum alibi quàm in Rege eſſe intelligas. Adeo ſcilicet maieſtas in Regno ac populo potius quàm in Regis perſona eſt, vt eo extincto, vel ſublato, eam non deſinere eſſe (quæ cauſa Senatui Gallico eſt, vt Rege demortuo pullatus non incedat) vel ex ſcriptura ipſa conſtet.

Numer. 11.

Ioſeph. lib. 17. antiq. cap. 16.

Iuris populi in regem ex ciuili iure ſeu legibus inductio.

CAP. XIX.

D VERO nec præter ius aut æquũ eſſe lex ipſa Ciuilis (nam hoc tertium probationis genus erat) docet. Eſt enim hæc velut αὐτόχθων indigenáque

náque

náque lex regnorum innatáque ſceptris (ait Ariſtoteles) vt ea ipſa Rempub. ac populi ſui iura Rex labefactans, publicis ſceleribus, tyrannicáque adminiſtratione, corona mulctetur. Cur enim ſi Romanis legibus tutor qui in re pupillari graſſatur, officióque abutitur, remoueri poteſt accuſatione ſuſpecti, Rex qui regni populíque tutor publicus eſt, ſi malè in officio ſeruetur, eo ipſo tutelari regimine Regnóque non abdicetur? Cur ſi lege duodecim tabularum patronus qui clienti fraudem fecerit ſacer eſſe iubetur, non id tantò firmius in Rege obtineat, quantò verius ille patroni locũ gerit, & priuatæ totius populi cauſa præſtat? Iam feudiſtica lege conſtat quibus cauſis feudum à vaſſallo amittitur, iiſdem de cauſis amitti à patrono, quòd clientela feudalis ſcilicet pari vtrinque fide & beneuolentia nitatur, dominúſque in omnibus vicem ſuo fideli reddere debeat, ne ſi non fecerit cenſeatur malefidus. Et ſi Claudij imperatoris reſcripto peræquè ius patronatus amittitur, denegatis à patrono alimentis liberto, vt libertus iniuria facta patrono in ſeruitutem reuocatur, cur non pari iure hæc in Rege locum habeant, quem iuramenti ſacramentum, vt ei populum, ſic viciſſim populo obligauit?

Lib. 5. politic. " " "

Tutor officio abutens remouetur.

Patronus præuaricator ſacer.

Lib 2. tit. 26. tit. 47. li. feud. Lib. 2. tit. 52. § 5. in feud.

Regis ac populi obligatio mutua.

Qúod ſi ita eſt, & lege teneri Regem conſtat, neque verò lege coërceri quiſquam niſi per ſuperiorem poteſtatem valet, & poteſtas quæ lege agat, alia non eſt quàm populi atque Regni, id profectò ſequitur, lege ſubjici

ac Regni maiestati Regem, huius vt subire decreta, nonmodo si quid publicè agendum sit, sed & si quid deliquerit, contráue Remp. commiserit, eundem oporteat.

Iuris populi supra Regem exempla sacra.

CAP. XX.

POSTREMVM est vt exemplis istud tum sacris, tum profanis declaretur. Ac primùm illa occurrent, quæ sua vetustate ius illud meritò
Genes. 23. honorādum ac firmū esse præ se ferunt. Eiusmodi illud est quòd Hephron Hetheorum Rex
Genes. 34. petenti Abrahæ locum sepulturæ, dare non ausus est iniussu populi. Sed neque Hemor Rex
1. Reg. 14. Sichem pacisci cum filiis Iacob potuit, nisi populus vniuersus cōsensisset. Et Ionatham Saülis filium, cùm morti eum pater addixisset, communi suffragio populus liberauit, vt appareat à Rege prouocari ad populum potuisse.
2. Par. 21. Sed & id Lobnensium ab obedientia Ioram propter eius impietatem defectio, pulsus re-
2. Par. 26. gno Ozias, interfecta Athalia, occisus Amasias,
4. Reg. 11. non seditione aliqua, sed publico ordinum ac
4. Reg. 14. 2. Par. 25. populi consilio docuerunt. Nam quòd facta in
Amasias Rex Iuda publico consilio interfectus. Hierusalem, Iudææ scilicet Metropoli, & capite regni coniuratio dicitur, cúmque fugisset in Lachis missos esse à Hierosolymis, qui eum in-
4. Reg. 21. terficerent ibi, nec de interfectorum supplicio
4. Reg. 24. vlla fit mentio, sicuti in cæde Ioas & Amon filij Ma-

lij Manasse factum est, manifestè indicatur publico consilio istud ac minimè priuato scelere factum esse. Cuius causa in Paralipomenon libro explicatur, *quòd à Domino recessisset*, victísque parua manu, iuuante Deo, Idumæis, allata ad se eorum idola *sibi in Deos constituisset*, insuper & increpantem in nomine Dei prophetam durè tractatum à se abiecisset. Scilicet vt præceptum Dei sub Asa Rege priùs memoratum, *Si quis non quæsierit dominum Deum Israel, moriatur à minimo vsque ad maximum*, hîc facto ipso seruatum ac completũ illustri imprimis in Regis persona exemplo appareat. Neque alienum ab eo Eliæ sub Achabo factum, quo monente ac iubente populus in quadringentos & quinquaginta pseudoprophetas desæuiit, suo videlicet iure vtens, vt quem impietatis authorem nosset, eo vel inuito negotium Dei ageret, eiúsque hostes miraculo ingenti permotus destrueret. Nam & propterea ipsi Eliæ Achab exprobauit conturbari ab eo Israel: quòd scilicet eo prædicante & causam Dei agente populus, vt fit, Dei verbo incitatus acta Regis impij improbaret. Quod perinde prædicatoribus in Gallia accidit, vt quia zelum Dei præ se ferrẽt, quæquæ impiè gerebantur strenuè reprehendendo populum eodem zelo inflammarent, propterea turbare Israël, ab iis scilicet, à quibus verè turbatus est, dicentur.

2. Par. 25.

Amasiæ necis causa, quòd à Deo recessisset.

2. Par. 15.

3. Reg. 18.

Populus suo iure pseudoprophetas sub Elia interfecit.

Prædicatores vt olim Elias perturbatores vocati.

Eiusdem exempla profana, ac primùm externa.

Cap. xxi.

His non absimilia sunt quæ inter gẽtiles moderatæ per publicum concilium Regum potestatis exempla extiterunt. Sic enim Persarum Reges Magorum qui pari Regibus dignitate erant, regúmque aures & oculi dicebantur, iudicio sæpe subiacuerunt. Sic Lacedemonij Reges Ephororum à quibus etiam reges iudicatos fuisse Aristoteles refert. Et Seneca in Epistolis testatur legisse se in Ciceronis de Repub. libris à Regum sententia ad populi iudicium prouocari solitum fuisse. Scitúmque est illud, quod è Platone ibidem citat Cicero, SALVS POPVLI SVPREMA LEX ESTO. Quæ lex fortasse fuit cuius virtute Populus Rom. Horatium sororicidam à constitutis à Tullo Hostilio Rege iudicibus damnatum absoluit, vt ex eo cõstet à Rege ad populum prouocandi locum apud eos fuisse. Quin à Romulo ipso cum Reipublic. formam describeret, nihil aliud Regi præter sacrorũ ac legum custodiam mandatum fuisse refert Dionysius Halicarnasseus, itaut penes Populum, id est corpus Reipublicæ vniuersum, ordinibus videlicet patritio, equéstri & plebeio constans, magistratus creandi, leges condendi, bellum decernendi potestas summa esset. Quod apud Medos & Persas perinde fuisse ex historia

Persæ.

Lacedemonij.

Lib.5.Pol. Cap.1. Sen. lib. 19. Epist.

Halic. lib.2.

ſtoria Danielis colligi poteſt, cùm ibi decretum à Rege, ex magiſtratuum & Seniorũ conſilio factum memoretur, cui Rex vel inuitus parere coactus eſt, vt Danielem in lacum leonum mitti permitteret, *Scito* (inquiũt) *ô Rex, quia lex Medorum atque Perſarum eſt, vt omne decretum quod conſtituerit Rex non liceat immutari.* Prorſus vt hîc legi regni Regem ipſum ſubiici Sole clarius appareat. Vt credibile propterea ſit, quod Danielis accuſatores eodẽ miſſi ſunt, & Deus Danielis coli iuſſus eſt, id conſilio publico, ob ingens miraculum, & detectã calumniatorum fraudem decretum extitiſſe. Sic Neronem Senatus Romanus, ac deinde Maximinum vt Reipub. hoſtes condemnauit, atque ita vt creatis à Senatu Maximo & Albino Imperatoribus, milites ſe parituros Populo Rom. Senatui atque Imperatoribus iuramento promitterent. Ius idem apud veteres Gallos in reges fuiſſe ex Cæſare conſtat. Apud quem Ambiorix Eburonum ſeu Leodiorum Rex teſtatur tùm populo non minus in Regem, quàm Regi in populum poteſtatis extitiſſe. Et ibidẽ Vercingentorix actorum ſuorum rationem coram populo reddit. Et Plinius Taprobanes inſulæ incolis hunc morem eſſe ait, vt recẽs creato Regi triginta gubernatores adhibeant, quorum conſilio ſcilicet quiduis publicè, quódque ad Rempub. ſpectet agatur, ne quid ille inſolẽter agere aut poteſtate abuti ad populi perniciem poſſit. Sic in Germania Principes Electores tum Eccleſiaſtici, tum laici, Comites item

Dan. 6.

Romani.
Sueton. in Nerone.
Herodian. lib. 8.

Lib. 5. & 6. de bello Gall.

Taprobanẽſes.
Plinius lib. 6. cap. 22.

Germani.

& Barones, vrbes imperiales & eorum ſelecti viri, Cancellarius item & alij ſacri imperij miniſtri Imperium eouſq; extollunt vt ſupra Imperatorem ſit, imo Imperator Imperio hominium vt ſuperiori videlicet præſtet ac faciat. Planéque hîc notanda eſt Otthoni 4. Imperatoris apud Nauclerum, ſi non ex omni ſui parte vera, ad id ſaltem quod nunc agimus efficax reſpõſio. Nam cùm ille vnctus & admiſſus fracto iuramento tyrannicè populo ac clero imperitaret, petentibúſque ſubditis ab Innocentio tertio, vt ab eius obedientia liberarentur Pontifex annuiſſet, cõuocatis ille imperij principibus, vt eos ſibi conciliaret: *Ad vos* (inquit) *ô Principes, reſpicit regni Teutonici quæuis diſpoſitio. Veſtri intereſt eminus cuncta proſpicere. Veſtri enim iuris eſſe fatemur, non Romani Pontificis imperatorem creare ſimul & deſtituere. Igitur ô proceres & regni cordati Principes, ius veſtrum deffendite.*

Imperium imperatore ſuperius.

Naucl. generat. 41.

Othonis 4. impe. ad proceres imperij cõfeſsio.

Hæc ille. Sed & in Polonia Epiſcopi, Palatini, Caſtellani, nobiles, vrbium ac prouinciarum ſelecti viri ſimul conuenientes quæ ad militiã ſpectant decernere ſolent, Regiq; ſuo certis ſe conditionibus ita ſubiiciunt, vt ſi eas ille tranſgreſſus ſit (vt in Henrici Valeſij inauguratione patuit) ſolutos ſe quoque iuramento fidelitatis proteſtentur.

Poloni.

Eodem ſpectat celebris illa in Hiſpaniis quę dicitur iuſtitia Arragonica, penes quam ſummum imperium vel ſupra Regem eſt, quàm referentes proceres Regni, nonmodo cùm Rex creatur, ſed & in comitiis, quæ tertio quoque

Iuſtitia Arragonica.

anno

anno fiunt, verbis conceptis hæc ad Regem dicunt: *Nos qui valemos tanto come vos, y podemos mas que vos, vos eligimos Rey con eſtas y eſtas conditiones. Entra vos y nos vn quemanda mas que vos.* Hoc eſt, Nos qui tantum valemus quantum vos, & pluſquam vos poſſumus, vos Regem eligimus, cum his & his conditionibus. Inter vos & nos vnus imperat pluſquam vos. Quod poſtremum de ſummo iuſtitiæ imperio intelligunt, à quo ſæpe irrita Regis acta fiunt, nec ſine iuſtitiæ huius conceſſu tributum vllum in regno exigere licet. Sed & in Angliæ & Scotiæ regnis, ſuprema penes Parlamentum, id eſt ordinum regni conuentum, qui ſingulis annis fit, poteſtas eſt, tam ſancta & firma, vt nec irritum quod decreuerit facere, nec ſine ea publicum quid moliri Rex poſſit. Quin etiam regni miniſtri & officiarij omnes, & qui Regi aut Reginæ à conſiliis eſſe debeant ab eodem inſtituũtur. Quin & alia Chriſtiana regna Hungariæ, Bohemiæ, Daniæ, Suetiæ & alia miniſtros regibus collaterales habent, ne quiduis eis in publicum liceat, ſitque vnde eorum poteſtas in officio teneatur.

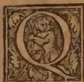
Angli. Scoti.

Hungari. Boëmi. Dani. Sueti.

Mos

Mos ad id patrius, & Reipub. Gallicanæ institutio.

CAP. XXII.

VAE si magna laus sapienter institutæ Reipu. in externis regnis fuit, tanto maior in Frācorum imperio, seu Regni publico cōsilio credi debet, quanto studiosiùs, vel externi sæpe principes, ab eo lites suas in difficillimis negotiis dirimi, & ab eo etiam politiæ exemplum sumere voluerunt: vt omnium consensu benè institutę Reipu. laude facilè princeps sit iudicatum. Fecit id sacra illa & augusta quādiu incolumis & tyrannidis mancipiis vacua stetit, Parlamenti authoritas, quæ Regis acta pro sua authoritate rescinderet, probaret, temperaret, mutaret, in officio denique eum contineret. Et publicè instituti non Regis, sed Regni ministri, ob idque Rege etiam mortuo perpetui, Maior Palatij, mox Connestabilis dictus, Mareschalli, Thalassiarcha seu Amiralius, Secretarij, Quæstores seu Gazophylaces, & qui à cancellando, quòd Regis edicta & iussa, nisi iusta & æqua sint, rescindat & cancellet, dictus est Cancellarius, Regni videlicet Nomophylax ac legum vindex, quamdiu illi ab ordinibus Regni constituti Regno primùm, ac deinde Regi Regni custodi iuramento sese adstrinxerunt, ac fidem datam exoluentes Regni se potius, vt tenentur iuramento, quàm Regis, id est priuatæ vnius libidinis

1 Parlamenti in Gallia institutio & authoritas.

2 Regni non regis ministri in Gallia.

libidinis ſeruos exhibuerunt. Accedit duodecim Franciæ Parium nobilis cõuentus (ſeu illi quòd Regi pares, ſeu quòd Regni patres ſint, ita nominentur) qui partim Eccleſiaſtici, partim laici, ſeni videlicet, ac ſeni cæleſtem numerum, qui duodenarius eſt, paribus Eccleſiaſticæ ac Ciuilis poteſtatis momentis referant. Quibus quòd iuramentum Rex dum vngitur præſtat, & ſe illi viciſſim non Regem ſed coronam ſeruaturos, Rempub. ſuo conſilio adiuturos, ob ídque Regi à conſiliis belli paciſque tempore adfuturos pollicentur: quinetiam eorum eſt ſi quid inter Regem & priuatum aliquẽ litis intercedat, id iudicare: manifeſtè ex eo conſtat, Regem iis, vt ſingulis ſuperior eſt, ſic vniuerſis inferiorẽ eſſe. Vt infra illos videlicet Rex ſphæram ſuam agens, id eſt eorum conſiliis ſeſe attemperans, ſit veluti

Pares Franciæ 12.

Duodenarius cæleſtis numerus.

Per duodena regens mundum Sol aureus aſtra.

4 Accedit & Ordinum ſolennis in Gallia authoritas, à quibus & quod publicè fieri deberet ſemper definitum, & eiecti ſæpè Reges ob publicas, aliquando etiam & priuatas in Regnũ offenſas ac libidines extiterunt. Quinetiam quòd iuramentum vel hodie Reges in ſua illa conſecratione præſtant, quòd vrbium priuilegia de more confirmant & rata habent, quòd pupillis Regibus curatores ordines ipſi conſtituunt, quòd ante ducentos annos (hoc eſt anno 1380.) Caroli quinti teſtamentum, ordines ipſi reſciderunt, veteris ipſorum dignitatis veſtigium aliquod eſt. Quam niſi Ludouici vndecimi,

Ordinum authoritas in Gallia.

Veteris ordinũ dignitatis reliquiæ.

decimi, primi scilicet in Gallia tyrãnidis architecti (quod Regum palpones Reges à seruitute vindicare ac libertatem regiam asserere esse aiunt) perfidia minuisset, si non omnibus suæ illius ad Virginem Cleriacam deuotionis, vt Henricus suæ Hieronymitanæ atque Carnotensis fuco atque larua illusisset, integram fortasse haberemus, nec isto oppressæ libertatis publicæ vulnere torqueremur.

Gal. *mettre les Rois hors de page.*

5 Lib. de Monarchia Gallorum.

Libertas loquẽdi in Gallia penes quos.

Nec contemnendũ id quod obseruat Claudius Seyssellius Massiliensis Episcopus, triplici hominum generi perpetuam in Gallia loquendi libertatem ab omni seculo extitisse, Concionatoribus verbi Dei, vt viderent, ne quid vitio Regum pietas aut religio detrimenti caperet, essétque suggestum, quod reges vel nolentes aliis silentibus, in officio libera reprehensione contineret, quódque illi propterea formidarẽt atque suspicerent. Senatui, ne quid perperam contra ius fieret. Denique rationum seu computorum præfectis, ne pessum ærarium vel regni fundus iret.

Iuris populi in Regem exempla domestica.

Cap. XXIII.

Reges deiecti.

Chilpericus. Lib.2.cap.12.

Eudo.

Inc illa Galliæ ordinum in Regni negotiis, vel aduersus Regem procurandis authoritas. Vt quòd Gregorius Turonensis refert, Francos Chilpericum Regem, quòd nimia luxùria dissolutus

ſolutus eſſet, & filias eorum ſtupris pollueret, è
regno eieciſſe, & eius loco Eudonem ſubſti-
tuiſſe. Quem deinceps quòd poteſtate da- Lib.4.ca.41.
ta tyranicè abuteretur, pariter de regni ſo- Childericus.
lio deiecerunt. Et quòd Aymoinus, populum
Childericum Regem inſolentiùs ſe in imperio
regentem abdicaſſe, eundémque à Bodilone
nobili viro, quem ille ad palum alligatum, vir-
gis cædi iuſſerat, interfectum eſſe. Similiter &
aduerſus Theodoricum, qui iniquè & auarè re- Theodoricus.
gnum adminiſtrabat, inſurrexiſſe, atque de re- Lib.4. ca.61.
gno eiecto, víque abſtracto capitis crines inci-
diſſe. Cuius magnam culpæ partem Sigebertus
in Ebroinum prefectum refert, vt ſimile hîc
neſcio quid Henrici tertij à Spernonio demen-
tati furiis, intelligas. Nec minor in Chilperico Chilpericus
decimooctauo Rege ſceptro ſummouẽdo vir- xviij.
tus, quem cùm ob ignauiam tanto regno in-
dignum cenſuiſſent, regno cedere ac mona-
chum fieri eodem Aymoino teſte coëgerunt.
His adde Carolum Craſſum, quem paris in- Carolus
ertiæ nomine, & quòd Northmanos in Gallia Craſſus.
degere ſiuiſſet, regnúmque imminui paſſus eſ- Sigeber. Chron.
ſet, regni optimates, eodem Sigeberto teſte, Otho Fri-
repudiarunt. Idem & Carolo ſimplici accidit, ſing.lib.6.
commotis in eum Gallorum animis, tum quòd cap.9.
imbecillitate animi regnum peſſum ire per- Carolus ſimplex.
mitteret, tum quod Haganonem, virum ex
humili fortuna immodicè ditatum, abiicere Lud.Nihil
à ſe nollet. Adde & Ludouicum tertium cui faciens.
nomen *Nihil faciens*, vel ignauus ex inertia
datum

datum est, quem ob lubricam cum mulieribus lasciuiam, immodicas nummarias indictiones, & turpe cum Northmanis initum fœdus regno expulsum in monasterium detruserunt. Neque verò Hugo ille Capetus, è cuius stirpe postremum Henricum vidimus, ad regni fastigium euectus esset, nisi id populi & ordinum maiestas perfecisset. Sed neque ad Valesios regnum peruenisset, nisi id isti familiæ Philippo Valesio ad Regnum per Ordines euecto publicè à populo delatum extitisset. Nota quippe illa insignis controuersia est, cum Carolo pulchro sine mascula prole defuncto, Eduardo Anglo Caroli ex sorore nepote regnũ postulante, Philippo Valesio defuncti patrueli populi atque ordinum comitia Reginæ prægnantis custodiam, & si filiam pareret, etiam regnum detulerunt. Sed & nota illa est procerum Vasconiæ atque Aquitaniæ anno 1469. aduersus Eduardum Aquitanum ducem Carolo quinto facta expostulatio, libelliq́ue supplicis porrectio, quo malæ tractationis causa ab Eduardi imperio regia sententia eximi postulabant. Quem dum ille admisit, eadem vtique se lege obligasse meritò credendus est, quam alteri indicebat, vt si immaniter in subditos ageret, ab eius obsequij vinculo pariter soluerentur.

Regnum ad Valesiorum stirpem ab Ordinibus delatum.

Froissard. lib. 2.

Externa

Externa rursum ad idem aliquot exempla.

CAPUT XXIIII.

MNINÒ scilicet verùm est quod Cornelius Tacitus ait: *Nequaquam omninò solutum legibus imperium esse:* vt mirum non sit, quod sanctissimus Zacharias Pontifex Max. ordinum regni Galliæ precibus subscribens Francorum Regem Childericum deposuerit, atque omnes Francigenas à fidelitatis iuramento absoluerit. Sic Fridericum Imperatorem (ne domestica tantùm proferamus) augustalibus infulis exuit iudicio Innocentius 4. in Concilio Lugdunensi. Idem Lusitano Regi ob rerum publicarum in curiam administratione regni interdixit, regníque curatorem seu mitiori verbo coadiutorē præfecit. Et Ioan. 6. anno 706. Vitizza Hispanorū Rege ob impotentem lasciuiam, ordinísque Ecclesiastici vexationem Regni procerum rogatu deposito Rodericum vltimum Gotthorum Regem Hispaniis præfecit. Et insignis quoque Richardi Anglorum Regis historia, qui propter cædes suorum, & libidines effrænatas se ipse indignum imperio professus, diadema publicè deposuit, seseque ornamentis regiis exuit. Ex quo summa lætitia profusi fuerunt Angli, quòd ipse fecisset id vltrò, ad quod illum alioqui vi compulissent. Et nostra memoria Dani Christiernum Regem ob insolens imperium non

De morib. German.

C. ad Apost. de re iud.

Fridericus Imper.

Vitizza Ritius Neapol. lib. 2. Reg. Hisp.

Richardus 2. Anglus.

Christiernus Danus.

D

ſolùm dignitate regia priuarunt, ſed & carcere clauſum ad mortem vſque detinuerunt, tranſlato regno ad eius auunculum, eiúſque qui poſtea regnat auum. Nec diſſimile Suedorum factum, qui excuſſo Danorũ à ſe iugo, Regem etiam ſuum aſſeruant, ob non ſatis prudenter adminiſtratum regnum, quòd ad fratrem eius tranſlatum eſt.

Quòd iuſtè Reges ab ea quæ dicta ſunt, ſi ſe munierint, armis liceat adoriri.

Cap. xxv.

Væ cùm ſint eiuſmodi, vt conſtet penes Eccleſiam atque regnum eſſe, tum coniunctim, tum diuiſim, vt Regem minus commodum deſtituere, ac meliorem ſubrogare poſſit, ſi contra vim ille inferat: maximè autem ſi ab eo periculum, tum religioni, tũ patriæ immineat, vt bello in eum contendere, vt armari tũ Eccleſiæ, tum regni auſpiciis liceat, ſupereſt vt dicatur. Sed ita, vt quæ minutim ſub vtroque cap. continentur, ſequenti libro poſtea tractanda, atque in Henrico Valeſio examinanda ſunt de iis in genere, ſicuti adhuc factũ eſt, dicere in præſentia ſufficiat. Quòd cùm ratione & exemplis probandum ſit, non alia ratio eſto, quàm quod prima pietas cæteris ſupereminet, vt illius tuendæ cauſa cæteris nuntium remittere neceſſe ſit.

Bellum pro religione cõtra Regem cur iuſtum.

Non

Non enim ignotus est naturæ ille sensus, quo persuasum iampridem est, nullum iustius esse bellum, quàm quod pro aris ac focis est. Eiulabat Michas sublatis per filios Dan diis suis aureis atque argenteis, & miserandum in modum clamans, quærentibus quid sibi esset, cur clamaret, dixit: *Deos meos quos feci mihi tulistis, & dicitis: Quid tibi est?* Quòd ille tam studiosè in Diis quos fecerat, atque in sculptili fecit, nos in eum, qui Deum cœli & terræ eripiat, qui Ecclesiam opprimere tentet, non præstemus, vt aduersus eius iniurias voce, clamore, armis, virtute omni contendamus? Celebratur militis Atheniensis Cynegiri sub Miltiade in historiis virtus, qui victis Persis, fugatísque post multam cædem ad naues hostibus, dextra manu onustam eorum nauem tenuit, eáq; amputata cum sinistra eandem comprehendisset, hæc quoque abscisa morsu, ac dentibus tantisper retinuit, donec truncato capite, ciuibus amoris in patriam sui, hostibus virtutis inuictíque animi incredibile argumentum cum stupore dedit. Et nos in religionis causa, qua nihil melius est, otiosi maneamus? Et pro qua propaganda, tam illustres triumphos duxerunt patres nostri, pro eadem conseruanda ac tuenda non pugnemus? Non crura, non brachia, non pectus, ac caput offeramus? Patrem Christus vetat super terram agnoscere præ vno qui in cœlis est, & nos Regem eum agnoscamus, qui regnũ Christi destruere, qui auferre moliatur? Num potius illud, *Malos malè perdet*, ministerio

Iud. 18.

Iust. lib. 2. Cynægiri militis virtus.

Matth. 23.

Matth. 20.

nostro compleamus? Iam si ea est contractuum vis, vt qui se plures in solidum obligarunt, alij alios ad soluendum pro sua quisque parte cogant, nos qui commune Principi atque nobis cum Deo fœdus pepigimus, vt ei seruiamus, ac reposcenti quod promissum est exoluamus, si iis Rex stare nolit, si præuaricetur, non eum vi ac violentia compellamus, ne si id non agamus, soluturi vtique pro eo simus? & quòd ante populo sub Pharaone, Saüle, Dauide, Achabo, Manasse, Sacerdotibus accidisse diximus, vt pro iis, & cum iis simul puniretur, id meritò patiamur? Num armis potius si resistat, opprimamus, & malum de medio nostri auferamus? Nam si illud proferetur: *Potestas à Deo est, & qui potestati resistit ordinationi Dei resistit.* Nos scilicet illud cõtra afferamus, quòd pari in re Valtramo Magdeburgensi Episcopo, insigni politico, & Henrici ter execrandi 4. Imper. fautori (vt eorum quos hodie habemus persimiles Episcopos typum in eo agnoscas) à Ludouico Comite armis Henricum oppugnante responsum est. *Potestas*, inquit, *à Deo est.* Sed si sit ordinata: *Quæ enim à Deo sunt, ordinata sunt*, inquit Apostolus, *potestatem ergo da ordinatam, & non resistimus, imò dabimus illicò manus.* Hæc ille tanto melior Episcopo laicus, ac Theologus subtilior, quantò beatius simplicitatem zelus erudire, quàm superbam mentem ambitio solet. Scilicet vt iuxta Seruatoris verbum non videntes videant, & videntes non videant, reuelentúrque

[Margin notes: Populi ex vi cõtractus cũ Deo ad cogendũ armis Regem obligatio. — Rom.13. — Politicorum hujus temporis typus. — In append. ad Marianum Scotum. — Zelator laicus politico Episcopo melior. — Matth.11. — Matth.13.]

eá paruulis, quæ ſapientibus meritò abſconduntur. Quòd ſi quis vltrà moleſtus eſſe perget, pro omni reſponſo illud proferamus: *Si Eccleſiam non audierit* (quantò magis ſi perſecutus fuerit?) *ſit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus.* Nec iam domeſticum pronunciet homo, quem eiectum foras diuina vox dicit: Non patrem caro nominet, quem ſpiritus hoſtem profitetur. Non Chriſtum Domini adulatio venditet, quem Antichriſtum fidei abnegatio eſſe probat. Imò nec hominẽ larua eſſe mentiatur, quem diabolum in Iuda hypocritarum prototypo Chriſtus pridem eſſe aſſeruit. Prorſus vt quæ nobis aduerſus Satanam colluctãdi eſt neceſſitas, eadem ſit poteſtatem hanc dum licet, deſtruendi. Quomodo enim in ſerpentem antiquum pugnetur, in eum qui ſe ſerpentis cauſę adiunxit, non pugnetur? Aut quomodo diſſoluantur opera diaboli, niſi machina iſta ſurgentis aduerſus Deum ſuperbiæ opprimatur? Sed ne id ſine exemplo factum dici poſſit, ſi qua ſint in ea re illuſtria, ea nos proferamus.

Luc.10. *Matth.17.* *1.Ioan.2.* *Ioan.6.* *Apoc.12.*

Belli aduerſum Reges ac Principes religionis cauſa iuſtè gerendi, exempla ſacra.

CAPVT XXVI.

Ic primùm Euangelicos nouatores monitos volumus, ne vel ſuam cauſam agi, vel commune quid illis ac nobis dici putẽt, quippe qui vt ſenſu

atque fide, ita causæ meritò toto cœlo discrepamus. Liceat auitæ religionis defendendæ causa Principi cuiuis resistere: nouitatis verò studiosis vna sit merces, vt quos vtraq; maiestas reos tenet, iis vita, vt æquum est, iudicio adimatur. Quid ita verò? quia vt in nouatores pronunciata diuinitus sententia est: *Si tibi voluerit persuadere frater tuus, dicẽs: eamus, & seruiamus diis alienis, quos ignoras tu & patres tui, non acquiescas ei, nec audias, nec parcat ei oculus tuus, vt miserearis & occultes eum, sed statim interficies, &c.* Ita in Principem nouatorem ac religioni antiquæ infestum, vt iustè arma sumi possint, exẽplo erunt Hebræi, qui Othoniele duce Cusam-rasathaim Mesopotamiæ Regis imperio sese armis substraxerunt, qui per ambidextrũ Aiod, interempto Rege Eglon, Moabitarũ: occiso per Barac & Iahel Sisara præfecto militiæ Regis Iabin Cananeorum, per Gedeonem Madianitarum, per Iephthe & Samsonem Philisteorũ & Ammonitarum à se iugum excusserunt. Exemplo & Macchabei, quibus cum alioqui, vel inuitãte Antiocho, beatis si quiescerent, si Regi consentirent esse liceret, sola Dei cultus occasio ac religionis causa armauit manum, vt cum Mose, *magis eligerent opprobrium Christi, quàm temporalis peccati habere iucunditatem:* ac prosperos Deo propitio, recuperata Hierosolyma, instauratóque Dei cultu successus dedit. Quòd populo vniuerso, aduersus impium Regem, vt faciat, tanto magis licet, quòd ex iis, quæ nunc protulimus, exemplis duo sunt, in quibus non populi

Hæretici vtriusque maiestatis rei ac de medio tollendi.

Deut.13. *Iud.3.* *Iud.4.* *Iud.7.* *Iud.11.* *1.Macch.2.* *Heb.11.* *1.Macch.4.*

Pro vera religione defendenda

populi vniuersi, sed partis tantùm exiguæ, aduersus Principem insurgentis, probata arma diuinitùs, & euentu prosperata memorantur. Horum alterum est Deboræ & Barac contra Chananæum, alterum Macchabeorum contra Antiochum. Nam in priori illo duæ tantum tribus *Nephthali & Zabulon* pugnasse referuntur, cùm cæteræ silerent, ac fortè sub tyrãnide esse consentirent. In altero sola *tribus Leui* arma sumpsit (& si qui pauci huic se adiunxerunt) sed quæ id ageret, vt quod duæ illæ antea fecerant, & se, & reliquum populum à seruitute, quódque amplius est, legem Dei ab interitu vindicaret.

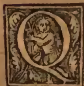
Iusta sunt vel paucorum arma.

Iud. 4.

1. *Mac.* 2.

Belli iusti exempla, etiam in proprios Reges.

CAP. XXVII.

Væ si quis aduersus Reges non proprios, sed alienos facta esse dicat, tametsi id de iis dici non potest, qui longo iam vsu, & pręscriptione Regni ius quęsierant, qualis Antiochus erat, quem centum & quinquaginta annorum successione, ex quo ad Seleucũ peruenerat, regnũ tenuisse refert Iosephus, vt in Reges quantumuis proprios & naturales id liceat, imò & facere necesse sit, nos & iam explicemus. Hîc ergo occurret primùm sanctus Dauid, qui cùm bellum contra Saül, Regem vtique suũ, ac de populo suo natũ, sed tyrannũ, & pietatis hostẽ sic gereret, yt

Ioseph. antiq. lib. 12. *c.* 24.

Dauidis in proprium Regem iusta arma.

priuatum capitis sui negotium potius, quàm Reip. agere videretur (nam hæc Politicorum calumnia contra Principes Catholicos esse solet, quòd suas res, non verò Reip. agere dicant) à prudenti tamen, & diuinitùs inspirata Abigail, *prælia Domini præliari*, cum laude & commendatione est dictus. Neque id certè iniuria, quòd in eius scilicet persona totius populi salus, ac pietas ipsa verteretur. Neque verò aliud indicat illa Ieroboam à Salomone propter eius idololatriam & impietatem defectio, dicente ad eum per Prophetam Deo: *Quia non custodisti pactum meum, disrumpens scindam regnum tuum, & dabo illud seruo tuo.* Quod cùm postea sub Roboamo factum esset, & ille conscripto exercitu in eos qui defecerāt pugnaturus esset misit Deus, qui diceret ad tribum Iuda & Beniamin: *Non ascendetis, neque bellabitis aduersum fratres vestros filios Israel. Reuertatur vnusquisque in domum suam. A me enim factum est verbum hoc.* Prorsus vt ex eo constet, quòd defecit à Roboamo Ieroboam, neque eum, neque populum in eo peccauisse, sed in eo tantùm quòd à lege Dei postea recesserunt. Nam & manifesta illa sunt defectionem probantis, post diuisionem illam, ad Ieroboam Dei verba: *Si ambulaueris in viis meis, custodiens mandata mea, & præcepta mea, sicut fecit Dauid seruus meus, ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelē quomodo ædificaui Dauid.* Prorsus vt si ille constans ac fidelis in Dei lege esset, prosper etiam in regno suo, ac beatus foret. *Omninóque*, vt ait D. Augustinus, *probauit Deus*

[Margin notes: 1. Reg. 25. — 3. Reg. 10. — 3. Reg. 12. — Defectio Ieroboam, & populi sine peccato fuit. — 3. Reg. 11. — lib. 17. de Ciui. cap. 21.]

diuisio

diuisionem regni, licet non religionis. Sed & prætereà occurrent Sacerdotes & Prophetæ, quorum iussu atque consilio arma in domesticos, tum Reges, tum alios propter impietatem eorum sumpta, scrupulum hunc abundè iampridem abstulerunt.

Arma in proprios Reges infidelitatis causa Sacerdotum consilio sumpta.

Sic enim ad opprimendam armis infidelitatem, non exterorum tantùm, verùm etiam & suorum, Moyses filios Leui, qui de genere Sacerdotali erant, vel contra fratres suos armauit.

Exod 32.

Et Iosue populi Dux ad verbum Eleazari Sacerdotis *ingredi & egredi*, id est, bellum vel pacem facere iubetur.

*Num.*27.

Sed & Achimelech, aliíque Sacerdotes Nobé, quæ vrbs Sacerdotalis erat, opem fugienti Dauid à facie Saül, vel capitis sui periculo tulerunt.

1.*Reg.*22.

Erat & Lobna Sacerdotum vrbs filij Aaron in sortitione sub Iosue data, ac de Iudæorũ vtique regno, quæ quòd à Ioram Rege Iuda *recesßit, ne esset sub manu illius, quòd ille à Deo recesßisset, & excelsis fabricatis fornicari fecisset habitatores Hierusalem, & præuaricari Iudam*, dignum vtique Sacerdotali vrbe exemplum dedit, vt quorum interest religionem tueri, primi quoque à religionis oppressore, & præuaricatore discederent, ac cæteris in ea re exemplo præirent.

Iosue 21.
1.*Par.*6.
2.*Para.*21.

Sacerdotes primi à religionis oppressore discedant.

Sic Ioiada Sacerdos Leuitas contra Athaliam armans, in templo vt præsidio collocans, centurionibus lanceas, clypeos, & peltas Regis Dauid tribuens, & extra templum populum tenentium pugiones constituens, denique morti eam tradi præcipiẽs:

2.*Paral.*23.

Helias Propheta quadringentos quinquaginta pseudoprophetas inuito

3.*Reg.*18.

4.Reg.9. Rege ac Regina interficiens: Helizeus item Propheta contra Ioram, Ochoziam, Iezabel, & omnem domum Achab Iehu excitans, & gladium sumere, atque occidere iubens: Azarias
2.Par.26. Sarcedos Oziæ Regi, ministerij sacri vsurpatori, cum octoginta Sacerdotibus viris fortissimis resistens, eúmque leprosum factũ de templo primùm, postea etiam de regno exturbans:
1. Mach. denique Macchabæi, & ipsi de genere Sacerdotum, strenuè pro Dei lege contra tyrannos depugnantes, Sacerdotibus ac Prædicatoribus Christianis; quorum illi partes tum agebant, contra tyrannos religioni Catholicæ infestos, siue exteros, siue domesticos, classicum canendi, & ad arma excitandi, exemplum illustre dudum ac nobile præbuerunt.

Quibus exẽplo præeuntibus Prædicatores classicum cecinerint.

Sed & illud nommodò quàm liceat, verùm etiam quàm necesse sit, nec sine offensione Dei omitti possit, illustri sermone in eiusdem Oziæ Regis exemplo ostendit Chrysostomus, hæc
Esaia 6. verba Esaiæ exponens: *In anno quo mortuus est Ozias vidi Dominum.* Vbi propterea Prophetis impositum silentium notat, quòd Oziam, leprosum ob contumaciam factum, de templo tantùm Iudæi, non etiam de ciuitate, sicuti lex iubebat, deiecissent, sed diadema eius regiámque dignitatem reueriti in throno adhuc sedere, & domi clanculum manere permisissent.
Hom.5. *Ergo*, inquit, *hoc ad iracundiam prouocauit Deum, hoc prophetiã inhibuit. Vos populares metuitis impurum eiicere, reuerimini regiam dignitatem legem Dei violantis. Quid igitur? Deus auersus est ab illis. Non*
Hom.4.

Chrys.ho.4.in verba Esaia. tom.1.

Iræ Dei signum prophetiæ cessatio.

amplius loquor Prophetis vestris, non amplius mitto spiritus gratiam, filet spiritus gratia, non ostensus est Deus, eò quòd sub impuro illo non erat gratia. Non priùs scilicet visio Prophetis reddita est, quàm mortuo Ozia, expurgata plenè piaculo illo ciuitas extitisset. Quo magis nobis videndum est, ne leprosos istos spirituales, id est, infideles ac religioni contrarios Reges, in throno vel omnino in regno esse patiamur, ne regiam dignitatem nimium veriti, eò quòd præcipuum est, id est, spiritu & prophetia, quæ verbi Dei subministratio est, careamus.

Leprosi spirituales. Verbi Dei substractio ob seruatum impiũ Principem.

Ad idem exempla Ecclesiastica.

CAP. XXVIII.

SED neque in re tam necessaria, tantique momenti Ecclesiastica nobis exempla defuerunt. Sic enim olim Armenij Christiani armis sese contra Maximinum Imperatorem legitimè deffenderunt, eiúsque exercitum magna cum clade & ignominia profligarunt. Nec alia Constantino, vt Maxentium armis opprimeret, causa fuit, quàm vt afflictæ per eum religioni succurreret. Eodem modo Basilium, atque Ambrosium gloriosos Episcopos contra insanos Hæreticorum furores Catholici protexerunt. Sic Beatus Athanasius, cui compertum satis erat quantum Principi debeatur, aduersus Constantium Imperatorem Arianum, à Fœlice Romano Pontifice condemnatum, ab ipso Constantij fratre Constãte, Occidentis Imperatore, auxilium

Euseb. lib.9.c. 6.& 7.
Niceph. lib.7. cap.28.

Nazianze. de laud. Basil.
Ambr. lib.5. Epist.

Theod. lib.2. c.5.& 13.

auxilium poſtulauit. Conſtantius verò Conſtantis fratris arma reformidans Catholicos Epiſcopos ſuis ſedibus reſtituit. Sed & notanda illa Luciferi Calaritani Epiſcopi contra Conſtantiũ verba: *Dicas nos (ô Conſtanti) malè agere, quia ſacrilegio tuo reſiſtamus virtute protecti Dei.*

Lucifer. lib. de non parcendo in Deũ delinq. pag. 250.

,, *Videamus etiã tempore quo contyrannus tuus Antiochus perſecutor noſtræ religionis extitit, quid fecerint ij, qui meminerant præter Deum neminem timendum, & intelliges illos Dei ſeruos, quorum nos cupimus inueniri participes reſtitiſſe Antiochi ſacrilegio, ſicut & nos Deo propitio reſiſtimus tibi.* Et infrà: *Annos, quos Deus prædixerat ore Prophetæ paſtores gregis ſui, dicens:* Et dabo vobis paſtores ſecundum cor meum, & paſcent vos ſciẽtia & doctrina, *tacere decuerat, ne tibi rabido lupo ad mactandas Dei oues venienti videremur inſolentes? Et nos dicere Christi militibus congruũ arbitratus es: Nolite arma ſumere contra Conſtantium diaboli ſatellitem, nolite reſiſtere templo omnium dæmonum: magis autem facite quæcunque præceperit. Quæ hæc eſt noſtra contumacia, ſi officium nobis delegatum à Deo nitamur implere?* Et rurſum infrà, ex eo quòd ab Apoſtolo ſcriptum eſt: *Reſiſtite diabolo, infert reſiſtendum eſſe conſtantio.* Atticus quoque Epiſcopus Conſtantinopolitanus Perſas Chriſtianos à Rege ſuo infideli profugientes, & auxilium ſuppliciter implorantes, non ſolùm ipſe quibus potuit, opibus ſubleuauit, ſed etiam Theodoſium ad eorum defenſionem ſuſcipiendam, bellúmque propterea cum Perſarum Rege gerendum permouit. Quo tandem magna cum Perſarum

Pag. 275. Hier. 3. pag. 278. 1. Pet. 5. Niceph. lib. 14. cap. 21.

ſtrage

ſtrage victo & regni gubernaculis priuato quietè deinceps in Perſide Chriſtiani vitam egerunt. Nec minor fuit populi primùm Conſtantinopoli, mox etiam monachorum Hieroſolymis ſub ſanctiſſimo Archimandrita Sabba contra Anaſtaſium Imperatorem Hæreticum, qui Calcedonenſem Synodum damnari procurabat, virtus. Cùm & illic coacto per nequiſſimum Principem Hæreticorum Concilio, qui Macedonium ſanctiſſimum Epiſcopum in ſuam ſententiam vi trahere cupiebant, accurrens populus inclamaret: *Martyrij tempus adeſt: nemo à paſtore abſiſtat*, inſuper & conuitiis Imperatorem inceſſens, Manichæum & imperio indignum vocitaret. Ex quo factum vt tentata primùm fuga, cùm euadere non poſſet, ſe ſummittere Imperator, ac Macedonij præſulis grauiter obiurgantis cenſuram ferre cogeretur. Hieroſolymis verò, cùm per magiſtratus, atque duces Epiſcopum Hieroſolymitanum, vt Seuero Patriarchæ Antiocheno Hæretico conſentiret, alióſque adeò Orientales cogere vellet, monachi duce Sabba fortiter reſtiterunt, & facto tumultu atque impetu ſcelerati cōſilij miniſtros etiam eiecerunt.

Populi Conſtantinop. & monachorū contra Anaſtaſium Imper. virtus. *Niceph. lib. 16. cap. 26.*

cap 33. & 34.

Sed & Conſtantinopolitani còntra Conſtantinum Copronymum Artabaſdo duce pugnauerunt, ac fugato eo, publicéque Conſtantinopoli damnato, imperium eidem Artabaſdo detulerunt. Quod & ſi non ſucceſſit, collectáque Copronymus claſſe, bello nauali ſuperior factus, crudeliùs adhuc bacchatus eſt, tale

Zonar. lib. 3.

tamen

tamen est, vt ius hîc Reipub. bello tyrannum adoriendi, eique imperium abrogandi, liceat intueri: nec minus laudabile illi egregij cœpti, consilióque potius, quàm euentu æstimandi, exemplum prębuerint. Non enim si Israel contra Beniamin pugnans, primo & secundo prælio cæsus atque fugatus est, propterea minus iustam belli causam habuit. Nec si cæsi Macchabei, partim in prælio, partim fraude ceciderunt, propterea sancti zeli ac fortitudinis laudem, perpetuo duraturam, amiserunt.

Egregiè facta consilio potius, quá euentu ęstimanda.

*Iud.*20.

Victis in iusta causa sua laus nō perit.

Sic & Leo primus Pontifex Leonem Imperatorem contra Alexandriæ tyrannum, atque Eutychianos Hæreticos (qui monasteria & tépla, vt hodie Protestantes nostri, euertebant) armauit, vt vel ex eius ad eum Epistola constat: *Debes*, inquit, *incunctanter aduertere regiam potestatem tibi, non solùm ad mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium esse collatam, &c. Quare si laudabile est aduersarum Gentium arma conterere, quanta erit gloria ab insanissimo tyranno Alexandrinam Ecclesiam, in cuius contritione omnium Christianorum est iniuria, liberare?* Et Gregorius Magnus Gennadium Africæ Exarchum ad bellum Hæreticis inferendum est hortatus, professus hoc magnam ei gloriam apud Deum & homines allaturum esse. Ad eundem modum excommunicato ob flagitia & Simonias per Gregorium septimum Pontificem Henrico quarto, vniuersi penè Germanię Principes facto inter se Concilio ab eius se imperio subduxerunt, & subiectioni renunciauerunt.

*Euag. lib.*2. *cap.*8.

*Leo Epist.*75.

*Greg. lib.*1. *Epist.*72.

*Naucler. generat.*36.

Quin

Quin & antequam Pontificis ſententia damnaretur : *Saxones contra eum fœdus inierant , quòd vnicam Dei ſponſam* , inquit Marianus Scotus, *& ſanguinis Chriſti pretio redemptam, quantum in ſe eſſet, per Hæreticos polluere, & ſpiritualia Eccleſiæ officia venalia, Simonis inſtar, efficere non eſſet veritus.* Addit Paulus Langius : Quòd tyrannus, ſtuprator virginum atque matronarum, monaſteriorúmque direptor eſſet, Epiſcopos ac præſules pro pecunia, & animi arbitrio conſtitueret, ac deponeret, ſicque iuſtitiam cum iniuſtitia confunderet, vt inter Catholicos, Hæreticos, atque Schiſmaticos vix vlla eſſet etiam bonis diſcretio, Saxones cum ſuis Principibus, Epiſcopis, & Baronibus mori pro Eccleſiarum, & patriæ libertate paratos, validum contra eum exercitum duxiſſe, variáque & cruenta per totos quatuor & viginti annos prælia cum eo geſſiſſe. His ſimile fuit, quòd Pius V. Pontifex inito cum Hiſpaniarum Rege Philippo, & Venetorum Republica fœdere ſacro, Turcam armis profligauit, inſigniſque apud Lepantum victoriæ auſpicium dedit. Sed propius illud rurſum, & quod noſtræ cauſæ caput tangit, quòd Gregorius XIII. beatiſſimæ memoriæ Pontifex, cùm ex alta velut ſpecula videret, quàm lubrico loco Galicana Eccleſia atque religio eſſet, quámque permagni intereſſet, quorſum illa euaderet, cùm fortiſſimo Duce Guiſio (cuius memoria in æterna benedictione eſt) agens, vt videret, ne quid ea detrimenti caperet, fœderis illius ſancti, quod

Ante Pontificis ſententiam iuſtè arma ex fœdere cõtra Henricũ ſumpta.
Marian. Scotus an.1075.
In Chron. Cyzitenſi.

Pius V. fœderis in Turcam author.

Gregorius XIII. fœderis ſancti in Gallia author.

quòd à diabolo multis artibus appetitum, certissimum ad conterendũ caput eius remedium in Gallia est, atque perseuerat, author fuit.

Obiectionum, quæ hîc fiunt, solutio.

CAP. XXIX.

1 QVÒD verò hîc certi homines obiiciunt, perduellionis à nobis doctri-
2 nam dari, Ecclesiã nõ armis, sed pa-
3 tientia ædificari, nõ armorum Christum, sed tolerantiæ & mansuetudinis exẽplum præbuisse, non sunt ista tanti, vt terrere nos, aut non refelli tam facilè possint, quàm ineptè proferuntur. Perduellio sit videlicet, cùm iusta potẽtia opprimitur, cùm Regi pio atque bono insidiæ tenduntur, cùm templa diruuntur, cùm externus hostis cõtra patriam, atque fidem accersitur, cùm leges confringuntur. Nam hæc sunt, quæ Hæreticorum turbam, qui incendiis, cæde, rapina omnia perdiderunt, qui Meldis Carolum IX. Regem occidere tentauerunt, qui turpissimis è Germania ventribus Galliam toties prostituerunt, & lacerandam prodiderunt, verè perduelles omni iure diuino, humanóque esse probent. At si quis belluam aris ac focis imminentem, religionis ac patriæ interitum molientem, cæde, periurio, rapina, libidine omnia permiscentem fugarit, eiecerit, oppresserit, de medio sustulerit, tam absit perduellionis nomen, quàm verè hoc iustitiæ

1 Perduellio quid.

Hæretici verè perduelles.

ac zeli

ac zeli opus, antesignanis in eo sanctis, probâ-
te natura, lege, scriptura debet iudicari.

Iam vt Ecclesiam armis materialibus mini-
mè plantari aut ædificari debere fatendum sit
(id enim nos Turcis relinquamus, qui ense nō
verbo impietatem suam solent propagare) at
certè armis defendi, seruari, protegi quis ho-
minum vnquam prohibuit vel Angelorū? Pu-
gnat Michaël & angeli eius, & primam init in
cœlo contra Draconis furias belli societatem.
Quid iustius dici potest, quàm vt dum Diabo-
lum hæretici præstant, nos vicissim Michaëlem
præstemus? Aut quid esse potest iniquius, quā
vt improbis ad perdendam Ecclesiam vnitis
esse liceat, nobis non liceat ad saluandam? Vir-
tus illis sit gregem Christi dispergere, nobis vi-
tium colligere? Et illi omnia diuina & humana
conculcando boni, si superis placet, serui no-
minentur, nos legem Dei zelando, ac scelera-
torum hominum conatus reprimendo, vitam
denique nostram ab igne, ferro, flamma con-
seruando perduelles vocitemur? Eligitur Io-
sue, qui pro Deo orante Moyse pugnet, æter-
náque memoria beantur Macchabei, qui zela-
tores facti, hortante Matathia, testamenti pa-
trûm, pro lege Dei viui animas suas consecra-
runt. Et Deus Tsebaoth seu exercituū speciali
titulo nominâtur, quòd eos iuuet, qui pro no-
mine eius pugnant, vt in iis sæpe probet, *quàm
differentia apud eum non sit, liberare in multis vel in
paucis.* Et nos iustam, quæ per arma fit, religio-
nis contra tyrannos defensionem esse dubite-

Margin notes:
1 Fœderis belli pro defendenda religione necessitas.
Apoc. 12.
Exod. 17.
1. Macch. 2.
1. Macch. 3.

mus? & fœdera pro religione inita condemnemus? Et nos ista, quæ ostenditur, mansuetudinis larua falli permittamus? Certè vt gladium spiritus & verbi Dei *ad manum* Ecclesia habet, sic alterum *ad nutum* habere cum Bernardo fateamur. Nec in eo quidem repugnāte Christo, cui cum duos gladios in comitatu suo esse dictum esset, nequaquam alterum superuacaneū esse, *sed duos satis esse dixit*. Scilicet vt vtroque egere illam, ac suum vtriusque in tēpore vsum esse declararet.

De consid. ad Eug.

Luc.22.

Denique si quis vltra vacuum armis Christum profert, vt deponere contra hostes arma suadeat, nos vt Christum priuati hominis, non regis aut Reipub. vniuersæ personam gessisse respondere satis habemus, ita quòd idem Christus Centurionem non abiecit: quòd Constantini arma contra Maxentium atque Licinium pro fide Christiana beauit: quòd sub M. Aurelio legionem illam, quæ κεραυνόβολος, id est fulminatrix dicta est, insigni miraculo honorauit: quòd Theodosio id contra infideles accidit, quod nobilissimus poëta silere non potuit,

Matth. 8.

Euseb. lib.6.

Euseb. lib.5. cap.5.

O nimium dilecte Deo, tibi militat æther,
Et coniurati veniunt ad classica venti.

Claudianus.

quòd prosperati in armis diuinitus cōtra Arianos Clodoueus, contra Sarracenos Martellus, contra eosdem & Saxonas, Longobardos & alios Carolus magnus, contra Albigenses numero infinito procedentes, exiguo comitatu instructus Monfortius, ac denique (vt cætera omittam) contra terribilem Germanorū aciem

Greg. Turō.

anno 1587. Galliam terrore suo replentem cum parua manu Dux Guisius fuerunt, amplius omnino est, quàm vt de iustis pro religione defendenda, contra quemuis eius hostem, armis dubitare debeamus.

Pro secura in armis pro fide sumptis conscientia, D. Bernardi testimonium.

CAP. XXX.

ED si quis in eo scrupulus adhuc reliquus est, qui timidis vel obrepat, vel arma excutiat, hunc nos fortissimi simul atque sanctissimi & vindicis fidei Christianæ & Ecclesiæ Doctoris Bernardi verbis propellamus, ac simul ad strenuè in tam iusta causa præliandum adhortamur. Sic enim ille ad templi milites, hoc est sacræ pro fide defendenda militiæ deditos homines, verbis planè aureis loquitur. Securi procedite milites, & intrepido animo inimicos crucis Christi propellite, certi, quia neque mors, neque vita poterit vos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu. Illud sanè vobiscum in omni periculo replicantes, *Siue viuimus, siue morimur, Domini sumus.* Quàm gloriosi reuertuntur victores de prælio! Quam beati martyres moriûtur in prælio! Gaude fortis athleta, si viuis & vincis in Domino. Sed magis exulta &

Sermone ad milites templi. Cap. I.
Rom. 8.

„ gloriare, si moreris & iungeris Domino. Vita „ quidē fructuosa, & victoria gloriosa: sed vtriq; „ mors sacra iure præponitur. Nam & si beati „ qui in domino moriuntur, num multo magis, „ qui pro Domino moriuntur? Et quidem siue „ in bello, siue in lecto quis moritur, pretiosa „ erit sine dubio in conspectu Domini mors san- „ ctorum eius. Cæterùm in bello tantò profe- „ ctò pretiosior, quantò & gloriosior. O vita se- „ cura, vbi pura conscientia! O inquam, vita se- „ cura, vbi absque formidine mors expectatur, „ imò & exoptatur cum dulcedine, & excipitur „ cum deuotione! Et quæ sequuntur. Nam totus „ locus præclarus est. Et infra. Christi milites „ (inquit) securi præliantur prælia Domini sui, „ nequaquam metuentes aut de hostium cæde

Cap. 3. „ peccatum, aut de sua nece periculum. Quando „ quidem mors pro Christo vel ferenda vel in- „ ferenda, & nihil habeat criminis, & plurimum „ gloriæ mereatur. Hinc quippe Christo, inde „ Christus acquiritur: qui nimirum & libenter „ accipit hostis mortem pro vltione, & libentius „ præbet seipsum militi pro consolatione. Mi- „ les inquam Christi securus interimit, interit „ securior. Sibi præstat cum interit, Christo cum „ interimit. Non enim sine causa gladium por- „ tat. Dei etenim minister est ad vindictam ma- „ lefactorum, laudem verò bonorum. Sane cùm „ occidit malefactorem, non homicida, sed vt „ ita dixerim, malicida & planè Christi vindex „ in iis qui malè agunt, & deffensor Christiano- „ rum reputatur. Cùm autem occiditur ipse,

non

non periiſſe, ſed perueniſſe cognoſcitur. Mors " ergo quam irrogat, Chriſti eſt lucrum; quam " excipit, ſuum. In morte pagani Chriſtianus " gloriatur, quia Chriſtus glorificatur. In morte " Chriſtiani Regis liberalitas aperitur, cùm mi- " les remunerandus educitur. Hæc & plura in " hanc ſententiam vir beatiſſimus, quæ tanto pluris facienda, atque altiùs animo figenda ſunt, quanto, vt credibile eſt, ſi nunc in terris degeret, ſi tempora in quæ decidimus mortalis, vt olim fuit, in carne perſpiceret, in eos qui nunc ſunt perſecutores Eccleſiæ, ac Politicos ac perfidos præcipuè, cœleſtis illa tuba fortiùs intonaret.

Libri primi Finis.

DE IVSTA HENRICI TERTII E FRANCORVM regno abdicatione,

* * *

Liber secundus.

De causis legitimis, quæ ius Ecclesiæ spectant, Henricum iij. abdicandi.

Criminum Henrici, in canone contentorum distributio.

CAPVT PRIMVM.

Ic iam se veluti ruptis obstaculis, torrentis instar, effundet iustus dolor: & vt clausus dudum ignis, fracta cum strepitu nube erũpens, probabit in iustissima causa, quàm verum sit illud, quod nobis Tyrannus obiecit in iniustissima, *Furor fit læsa sæpius patientia.* Siquidem quæ passi toties, tam multis locis, tandiu, tam durè atque indignè sumus, ad hunc nos vehementis ac iustæ querelæ locum, ac necessarij consilij portum appellere coëgerunt. Vt quia de iure tum Ecclesiæ

Necessarij consilij portus.

clesiæ, tum Regni ac populi seu Reipub. Reges abdicandi in genere diximus, nunc de caussis in specie, propter quas abdicari in vtroque tribunali debeant, vtque veræ illæ in Henrico Valesio sint, sceptróque eum propterea amoueri oporteat, disseramus. Sunt autem illæ, quæ superiori illi distributioni respondeant; partim Ecclesiasticæ, partim ciuiles & politicæ. Ecclesiasticas dicimus, propter quas tenetur canone violatæ pietatis ac religionis ergò. Ciuiles verò atque politicas, propter quas solo iure Regni ac populi reus agi ac peragi, violati humani iuris crimine potest ac debet. Quæ tamen non ita intelligimus, vt aut quæ contra Rempub. fiunt, Ecclesia, aut quæ contra religionem atque Ecclesiam, politica seu regni lex vlcisci ac punire pon possit, cùm mutuas âmbæ illæ sibi præstent operas, alterámque alterius muniri præsidiis & anteà dixerimus, & deinceps vsu ipso probaturi simus. Sed quia quæ pietatem, quæque iustitiam (quæ duæ Regni bases sunt) spectant, sic distingui oportuit, quamuis facto sæpe sic concurrant, vt offendi vna sine alterius iniuria nullo modo possit. Prioris rursum decem capita sunt, quæ vniuersali scilicet numero respondeant, ne quid sit in quo dubitetur, quam infestus Ecclesiæ Henricus sit hostis, qui numerum istum nocendo absoluerit. Vt dum quot quisque digitos habet in manibus, quot præcepta sunt Decalogi peruiderit, toties se ad vindicandas contra nefandum caput Ecclesiæ iniurias armari debere fateatur.

Transitio.

Caussæ abdicandi Henricũ aliæ Ecclesiasticæ aliæ ciuiles.

Ecclesia & Respub. mutuas sibi in vindicandis malis operas præstant.

Denarius vniuersalis numerus.

Capita criminum deceni.

Sunt autem hæc,1. Quòd periurus:2. quòd Assassinus atq; parricida:3. Quòd percussor Cardinalis, Archiepiscopi Rhemensis, legati nati sanctæ sedis Apostolicæ, Ecclesiastici ordinis in comitiis regni præsidis, patrísque adeo speciali priuilegio sui:4. Quòd hæreticorum fautor:5. Schismaticus:6. Hereticus:7. Simoniacus:8. Sacrilegus:9. Magicæ impietati ac superstitioni deditus:10. Deniq; planè impius & numinis contemptor sit. Postremò, quòd propter superiora illa, anathema & fuerit dudum, & adhuc sit. Quæ nos singula dum exposuerimus, tum quæ ciuilia sunt sequenti libro exponemus.

QVOD HENR. PERIVRVS sit, crimen primum.

Ac primùm periurij quanta sit grauitas.

CAP. II.

PRIMVM in iis crimen periurij est, quippe cæteris grauitate præstans, quódque vnum instar omnium esse possit. Nam si primus in lege Dei cultus exterior, si prima in orando petitio, legislatorę illic Deo, hîc præceptore ac magistro Christo, sanctificatio nominis Dei est, si *sanctũ & terribile Dei nomen* est, si bonis illud spes, protectio, fortitudo, gloria, turris fortissima, oleũ denique effusum est: si nomen id timere, amare,

Exod.10. Matth.6. Psal.110. Psal.39. Psal.19. Prou.18. Cant.1. Psal.101.

amare, quærere, glorificare, inuocare, ſancti-ficare, confiteri, recordari, laudare, benedicere, agnoſcere, exaltare, & quid non? in ſacris toties iubemur: contra verò blaſphemare, polluere: in vanũ aſſumere, negare, peierare, tam diſtrictè prohibemur: Si vt virtutis atque ſanctitatis omnis fons atque origo ſanctificatio nominis Dei, ſic vitij ac ſceleris eiuſdem pollutio eſſe ſolet; Si offenſa grauior nulla eſſe poteſt, quàm ſi quod ad hominum ſalutem miſericordiſsimè ac pientiſsimè datum eſt, id ad eorundem perniciem, & ad datoris iniuriam & contumeliam conferatur: Si denique naturæ iſte, Deo ſic volente, ſenſus, nihil vt periuro homine turpius, vilius, abiectius, nequius, pœna ac vltione dignius, vel inter infideles æſtimetur, quis neget primum in criminibus *Periurio* locum vt horrore, grauitate, execratione, odio, ſic & ordine deferendum eſſe?

Pſal.85. *Pſal.68.* *Pſal.82.* *104.98.* *Pſal.95.* *Eſa.48.* *Leuit.18.* *Prou.30.*

Periurus vt Regno indignus ſit.

CAP. III.

ET certè ſi quis fidẽ hominibus violarit, ſceptro indignus æſtimari debet, tum verò periurium vbi acceſſerit, tanto intolerabilior, & ad dignitatis priuationem efficacior perfidia eſt, quantò peius in Deum ſimul, quàm in homines iniurium eſſe: vt ne dignus quidem ſit, qui imaginem Dei imperando referat, qui dignitatem eius, quantũ in ſe eſt polluat, ac mẽdacij miniſtrum,

imo & sceleris peierando efficiat. Scitum enim illud est, quod Philo Iudæus ait, ab eo qui peierat, veritatem, maiestatem, sapientiam, bonitatem, iustitiam, sanctimoniam, honestatem, laudem, dignitatem, quid multa? naturam ipsam diuinitatis auferri immortali Deo, quem ille videlicet mendacij & imposturæ testem, doli, sceleris ac nequitię artificem periurio suo efficiat. Vltore protinus, vel in ipso sceleris progressu, accedente Deo, dum pugna, tumultu, timore, damnatione, horrore concussum miserabiliter peierantis pectus accusatrix è vestigio conscientia pungit, ac surdo verbere torquet, mirísque infesta Nemesis excarnificat modis, nullum vt grauius esse supplicium possit. Remittendum vtique, si pœnitentia successerit, sin secus, ad desperationem procul dubio, vt Sauli accidit, adacturum. Cui viro si ad priuationem Regni, tum ipsi, tum posteris, hæc etiam causa fuit, quòd fidem Gabaonitis, iisdemque alienigenis, à Iosue multis ante seculis iuratam violasset, vt eo iam occiso, non prius cessaret triennalis fames, quàm affixis crucibus septem eius filiis, stirps eius tota, sic volente Deo, deleretur: Quantò iustiùs Regno is priuetur, qui iuramentum non hosti, sed suis: non infideli, sed Christianis: nec à maioribus, sed à seipso: nec longa seculorum memoria, sed nuper: nec semel, sed sæpius factum violarit? Et si periuros gentiles ita puniebant, vt Indi pedibus ac manibus truncos inutiles per omnia redderét, Ægyptij capite plecterét, Romani

In Decal.

Periurij quantus horror.

Saulis stirps propter periurium regno priuata.

Iosue.9.

2. Reg.21.

Io. Boemus lib. 2. de mor. gent. cap. 8.

Romani de saxo Tarpeio deijcerent, vel hostibus, quos illi periurio eluserant, remitterent, vel, vt Gellius ait, discerperent, aut virga saltem Censoria, omnium notarum damnis & ignominiis afficerent: & lex Caroli magni fuit, *vt periurus nulla redemptione immunis sit, quin manum perdat*, quantò iustius inter Christianos periuro licet publicę potestatis manum abscindere, ne abuti ea vlterius possit?

Idē lib.1. cap. 3. Liuius Polyb. li. 6. Gell. lib. 7. cap. 18.

In legibus Car. Mag. Capitularibus cap. 10

Neque verò illud sine iure Ecclesiastico fiet, cum decreto Pontificis, inter notoria Ducis ac Regis impedimenta, ne scilicet eligantur, aut electus teneatur, *excommunicatio publica, diuulgata persecutio, & manifestum periurium* censeantur. Imo infames qui peierauerint declarentur, beneficiis etiam, si clerici fuerint, cuiuscunque sint dignitatis, etiam Episcopalis, destitui ac priuari iubeantur. Vt ne interim leges ciuiles taceantur, quæ *infamibus porta dignitatis aditum patere* vetant ac prohibent. Nam quod à Iuriconsulto dicitur *Periurum Deum satis habere vltorem*, non est eiusmodi, vt immunem propterea abire eum oporteat. Quia vt de occulto periurio, quódque conuinci non potest, verè id dici posse videatur, item de eo quod publicè, cúmque manifesta Dei ac Reipub. iniuria fit, ne quis dici posse putet, facit periurij Sedechiæ Regis, Nabugdonosori Babylonio facti vltio, in ipso & populo eius facta diuinitus, vt & ipse priuatus Regno, ac cæcus in carcere moreretur, & populus quòd periurum Regem fouere, quàm Prophetas Dei audire maluisset,

Cap. Venerabilem de elect. & elect. pot.

6. q. 1. c. in fames.

De iureiur. c. querelam.

C. de dignit. l. 2.

C. l. 2. de rebus cred. & iureiur.

4. Reg. 25. 2. Par. 36. Hier. 42.

Rabi Iose. apud Genebrard. in chronol.

maluisset, cæde, gladio, direptione, seruitute, atque exilio ita torqueretur, vt duobus & quinquaginta annis nullus per Iudæam, nisi vt per desertum transierit.

Henrici Periuria.

CAP. IIII.

AT periurij crimen tantò est in Henrico detestabilius, quantò vltra priora illa quòd Rex, quòd Christianis, quòd suis, quòd sæpius peierauit, sanctius & venerabilius pignus est (sanctum dico in Eucharistia Christi corpus, ac tremendum seculis omnibus, Angelis, hominibus, dæmonibus mysterium) quòd temerè & nefariè peierando profanauit. Et qui se Christianissimum dicit, Ischariote nequius, Iudæis damnabilius, hæreticis (audacter dicam) qui pedibus conculcarunt execrabilius, polluto illo ore & tot scelera agitante illud deglutiens fœdauit atque conspurcauit. Tu enim (ô impium caput) sanctum Dei ita temerare? cuius conspectum (vt diuinus Chrysostomus ait) vix Angeli ipsi ferunt, propter emicantem in desplendorem: cui assistunt Cherubin & Seraphim, pronísque adorant vultibus? qui fert scriptum in femore suo Rex Regum & dominus dominantium: qui tuus creator, redemptor, dominus ac iudex est: qui se tibi ineffabili modo videndum, palpandum, gustandum, edédúmque præbuit: qui tot miracula, tam breui compendio conclusit: qui tot mysteria sui, ab æterno Dei,

Periurium Henrici quã immane.

Hom.61.ad pop. lib.6.de sacerd.

Apoc.19.

Dei, in tempore hominis facti, propter te incarnati, nati, passi, crucifixi, mortui, resurgentis denique & æternum viuentis, in tam *arcto* (iuxta Esaiam) *pane*, veneranda, memoranda, adoranda exibuit: *Qui in frumento isto electorum quicquid boni, & quicquid pulchri est eius* (vt ait Zacharias) constituit, dignum scilicet iudicasti, quem tua perfidia polluere, spernere superbia, illudere nequitia præsumeret? Nihilne te (si credis) omnipotentis maiestas: si non credis, nequitiæ ac doli horror atque absurditas commouerunt? Adde iis, quæ crimen immane augeant, factas in proprium caput diras atque execrationes, cùm ille aliquid de detecto sceleris consilio audiens, quò sibi magis oportunos, quos interfecturus erat efficeret, subiunxit cupere se (ô scelus!) imo à Deo petere, damnationem & confusionem fieri sibi sacramenta hæc, si aliud à promissis faceret, aut etiam cogitaret, aut etiam si vllum Guisio, quem scilicet centies in pectore occiderat, cuiúsque sanguinem sitiebat, chariorem haberet. Adde & horrenda illa, & ne in cricumforaneo quidem ganeone toleranda verba, *Secet* (inquit ille) *in partes duas animam meam Diabolus, & triginta me Diabolorum dolia* (sic enim loquitur) *importent, si quid faxo secus, aut etiam facere in animo habeam.* Accedunt ficta pœnitentiæ verba, & calentes, quæ ad vnum omnes fefellerunt, lacrymæ, cùm se & præterita delicta agnoscere, & saniora consilia sequi velle deierarct. Gratias etiam detecti sibi erroris ageret, & quod fecis-

Esa. 30.
Zach. 9.

Henrici execrationes horrendæ.

delictum illius super ipsum erit. Et si dissimulauerit, delinquet dupliciter, & si in vacuum iurauerit, non iustificabitur, replebitur enim retributione domus eius.

Quid Henrice expectas? aut qua tandem spe fretus periurus bacchabere? *Faciam tibi (ait Dominus) sicut despexisti iuramentum, vt irritum faceres pactum.* Quid tãdem? nisi vt quibus peierasti, ij vicissim te abijciant? Ferunt Rabbini cùm in Sina darentur tabulæ, statim vt de periurio lata lex est, totum orbem concussum tremuisse. Quid futurum domui tuæ putas, aut quæ non eius fundamenta concussum iri credis, qui tam fœdè peierasti? Expiatum iri scilicet scelus tuum, & propitiatum, vt dicis, iam tibi Deũ esse? At obserua in toto Decalogo periurium solum esse, de quo dicitur לא יבקה non expiabitur, non innocens erit. Quin potius iurantem audi Deum, & de te tam vera prædicantem, quàm tu falsa contra eum mentitus es. *Viuo ego (ait Dominus) quoniam iuramentum quod spreuit, & fœdus quod præuaricatus est, ponã in caput eius, & iudicabo eum in præuaricatione, qua despexit me.* Hic nempe loquitur *qui maledixit sceptris tuis*, vt iam nec Poloniæ Rex, nec Galliæ vociteris: Sed & *capiti bellatorum tuorum*, id est atheorum & hæreticorum, prius Spernonio, nunc etiã & Nauarro, & *venientibus vt turbo* rogatu tuo, prius Allemãnis, nunc vndique Galliç Hæreticis, *ad dispergendũ* Ecclesiam Dei, *misisti nuntium ad Aegyptum*, properauit ad Germanos Myronius, im plorata Anglicanæ meretricis fides, *vt det tibi equos & populum multum.*

Ezech.18.

Solum periurium minime expiandum in lege dicitur.

Ezech.17.

Hab.ie.3.

Ezech.1[illegible].

Nun-

Nunquid prosperabitur, vel consequetur salutem, qui fecit hæc? Et qui dissoluit pactum, nunquid effugiet? Quis enim effugio locus ei, qui quod postremum est violauit? *Omnis controuersiæ hominum finis ad confirmationem* (inquit Apostolus) *est iuramentum.* Et Græcè ὅρκος, id est iuramentum, quasi ὅρος, id est terminus dicitur, vltra quem progredi non liceat. Et שְׁבוּעָה id est iuramentum, à שֶׁבַע, id est septē vt per vniuersitatis numerum, qui septenarius est, addi nihil posse significetur. Quid vltra, quòd credaris erit, qui omnia conculcasti? Hîc scilicet terminus mortis Guisij fuit, vt quem septies ad necem petijsti, in septimo iugulares. Properabat istuc dudum Sangermana venatio, hûc albæ pœnitentiæ hypocrisis, hûc secreti Hieronimitarum adyti, hûc atratæ è Germania militiæ globus, hûc doliariorum 12. Maij insignis dies, hûc intentati Blæsis, qui foris occiderent, emissariorum gladij. Ista non successerunt, quia effugio tibi locus erat, & vnde parricidium fictis lacrymis propulsares; & in lætitia magna dolorem, vt extincto prius Ioyeüsa, & Regina Scôtiæ, simulares, Hoc, hoc (inquam) postremum erat, quod mirum est vel tētasse diabolum, nisi præsens ibi homicida ille princeps fuit, qui de cœlo ceciderat, & Christum aggressus est (hoc enim respondisse dæmonem in Cœnomanensi quadam energumena fœmina accepimus) vt violato sacro omni loco, tempore, die, hora, & quod sceleris palmarium est, sacro illo iuramento

Heb. 6.
Iuramētum controuersiæ omnis finis.

Guisius septem vicibus ad mortem petitus.

1 tiæ hypocrisis
2 adyti
3 globus
4 dies
5 gladij
6 fugio
7 erat

mento, quo maius esse non potuit, scelus committeres, quod nec negare os impudens, nec velare versutia posset.

Ergo hic ὅρκος, regni tui ὅρος, & animæ tuæ Orcus erit: vt id in te compleatur, *Tu autem profane, impie dux Israel, cuius venit dies in tẽpore iniquitatis præfinita, hæc dicit Dominus, Aufer Cydarim, tolle coronã. Nonne hæc est, quæ humilem subleuauit,* homines nihili extollẽdo, *& sublimem humiliauit,* optimos principes abiiciendo & occidẽdo? *Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam.* Scilicet vt nemo iam tibi nisi manifestè iniquus & improbus, fauorem sit præbiturus, & criminis loco futurum sit, si quis te Regem dicat, & pro te os aperiat. Ezech. 17.

QVOD ASSASINVS ET PARRICIDA,

Crimen secundum.

Crimen hoc vt regno indignum pronuntiet. CAP. VI.

SEQVITVR homicidij crimen & ipsum periurio, vt facto ab Henrico conuixum, sic grauitate comparandum. Quod ne non vndique execrandum in Henrico esset, triplex in vno scelere crimen facit. Quòd innoxij principes cæsi, quòd propinqui, quòd per Assassinos. Vt cùm homicidam, parricidam & Assassinum simul esse constet, habeat isto nomine amplius,

Henrici triplex in vno scelere crimen.

& quod animaduertere Ecclesia, & quod iste luere debeat atque possit. Nam primum ex iis quid valeat, exempla eorum docent, qui propter iniustè occisos innocentes Regno priuati sunt. Ptolemæus Physco Ægypti Rex à suis expulsus est, quòd fœda crudelitate bestiam magis quàm Principem præferret. Iunius Brutus in Tarquinium superbum, quòd iniustè quos vellet occideret, superbéque omnia & insolenter ageret, ciues concitauit, ac regno eiecit. Philippum Macedonum regem refert Plutarchus, quòd Philipemone extincto, sperans Achaia se tota ex animi sententia vsurum, misisset qui eum ex insidiis interficerent, scelere deprehenso & infecto, totius Græciæ odium, hominisque nequam ac perfidi nomen incurrisse. Eduardus secundus Angliæ Rex quòd in comitiis, violata publica fide, Angliæ principes non inopinato, vt Henricus, sed tamen sine causa, & mentita specie iudicij interfecisset, exclusus deinde regno, imo etiam interfectus est. Idem accidit Richardo secundo, quem quòd patruum suum clanculum trucidari fecisset, & in occisum sententiam læsæ maiestatis tulisset, regni proceres de sede deturbarunt. Et Ordonius 2. Castiliæ Rex, quòd contra fidem datam quatuor Castiliæ comites eius iussu interfecti essent ab omnibus ordinibus desertus est, qui & ad tempus gubernari à Regibus noluerunt. Quod ne quis citra Ecclesiæ iudicium factum dicat, En & alij qui in simili causa à Pontificibus deiecti priuati viuere coacti sunt.

Principes propter homicidia de solio deiecti. Plutar. in Bruto.

Plutar. in Philopæm.

Thom. VValsingã.

Roderic. Sant. p. 3. hist. Hisp. c. 14.

cti sunt. Petrus Castilliæ Rex quod iniqua morte Blancam Ducis Borbonij filiam & aliquot Regni proceres interfecisset, ac propterea totius Regni odium iustissimè incurrisset, ab Vrbano Pontifice regno inhabilis est declaratus. Et nota Clotarij primi Francorum Regis historia, qui quòd Galterum Yuetoti dominum Suessione in sacello interfecisset, comminatione interdicti ab Agapeto Pontifice territus, Galteri familiam immunem & ab obedientia sua liberá fecit, erecto in Regnum Yuetoto.

Principes ab Ecclesia dãnati propter homicidia.

Froissardus lib.1.cap.230.

Iam de Parricidio insignis Magni Nicolai Danorum Regis filij historia est, qui quòd Canutum patruelem suum, concepto ob virtutem & fortitudinem, ac populi in eum singularem beneuolentiam odio, in ipsis natalis Domini feriis, colloquij specie aduocatum, per latentes sicarios (vt similia hîc & in Guisij cæde ferè omnia sunt) occidisset, & exequias interfecti corpori, ne populus iusto inde dolore animatus, vltionem sceleris quæreret, fieri inhibuisset, eiecto è Regno Patre, ipse ab Erico Canuti fratre interfectus, regno simul & vita iustè priuatus est. Sed & Ioannem Anglorum Regem qui Arturum ex fratre nepotē, regni æmulum, bello captum, & carcere clausum nullo habito ex legibus iudicio necauerat, Franci, agente id Philippo.2. Francorum Rege, propter parricidium, vel in hostem admissum, vsque eo indignum Regno iudicarunt, vt & hostem proclamarent, & omni iure vrbium,

Albertus Krantsius lib. 1.

Saxo Gram. lib.13.

Aemyl.lib.

quas beneficij nomine à Francis acceperat, excidisse, eásque ad ius solidum Regis reuertisse constituerent.

De homicidiis in 6. Pro humani.

De Assassinis verò, aperta Innocentij quarti in Concilio Lugdunensi sententia est, *vt qui per Assaßinos Principem Christianum interfici fecerit, aut etiam cædi mãdauerit, & si mors inde non sequatur, aut eos receptauerit, vel defenderit, seu occultauerit, sacri approbatione Concilij, excommunicationis & depositionis ab honore & dignitate, ordine, officio, beneficio, sentẽtiam ipso facto sic incurrat, vt illa liberè alijs per alios, ad quos eorum collatio pertinet, conferantur, sitque ille, cum suis bonis mundanis omnibus, tanquam Christianæ religionis æmulus, à toto Christiano populo perpetuò diffidatus. Atque ita vt vbi de scelere constiterit, nullatenus alia excommunicationis, vel depositionis, seu diffidationis aduersus eum sententia requiratur.*

Diffidatus dicitur, quẽ impunè licet occidere.

Ex quibus intelligitur, quàm iustè hoc nomine Henricum pelli Regno conueniat, qui se vno tẽpore triplici isto scelere, homicidij, parricidij, assassinatus tanquam funiculo triplici, qui difficilè rumpitur; obstrinxerit.

Eccle. 4.

Henricus homicida.

CAP. VII.

OMICIDII crimẽn in Henrico nota dudum illa fecit in viros bonos crudelitas, cum suis illis quinque & quadraginta carnificibus (quos

(quos ſuos poplicidas vocat) negotium dedit, vt quotquot furori ſuo repugnantes, aut etiam obloquentes inuenirent, cautè & clanculû occiderent, proiectiſq; in flumen corporibus, capita ad ſe, fidelis ſcilicet miniſterij argumentum afferrent. Ex quo factum, vt multis ſubinde inuentis ſine capitibus in Sequana & Ligeri corporibus, amiſſos cognatos & amicos vltra quærendi finem plærique facerent, quòd illos inter martyres iſtos eſſe magna ac certa ſuſpicio eſſet. Fecit meditata ſæpius Guiſij cùm aliàs, tum decima & duodecima Maij 1587. cædes, quæ tum certiſſimè perpetrata foret, niſi priori die populi metus, ne imparatum & inermem obrueret, Tyrannum impediſſet: alteram ſiccam hanc, nô Guiſio tantum, ſed & Pariſienſium iugulo intentatam, nouo & inaudito miraculo Deus auertiſſet. Fecit carnificum, qui extincto Guiſio clariſſimum eius fratrem ducem Mayneum Lugduni, menſe Ianuario primùm, ac deinde Pariſiis, ipſo ſancto Pareſceues die interficerent, ſed & qui illuſtriſſimos principes Mercorij ducem Reginæ fratrem, ac cognatum ducem Aumalæum de medio tollerent, iis etiam Chaſtræum, Guiſij Achatem fortiſſimum adiungerent, crudelis expeditio. In iſta verò, quæ cogitata dudum, ac demùm perfecta eſt, Chriſtianiſſimorum principum teterrima cæde, ne quid ſit quod crimen excuſet, facit primùm innocens & criminis vacua, propter quod ſaltem occidi oporteret, vtriuſq; qui cæſus eſt vita. Deinde quod ſi quis offenſum

Coupper-iarrets.

Hērici horrenda homicidia.

Hēricus per cuſſorē duci Mayneo ſubornat.

esset, id iurato sanctissimè vnionis edicto extinctum & corrasum erat. Tertiò, quod si in principes & Franciæ Pares animaduerti oporteret, præsens Ecclesiæ ac regni iudicium erat, ad quod ista causa pertinebat. Quartò, quòd quæ optimis principibus æternùm viuēdi causæ esse debuerant, eædem ipsis vitæ per nefariū scelus adimendæ extiterunt. Non enim quòd in hæreticos arma sumpsit, quòd Catholici fœderis ducem se præbuit, (hoc enim solum crimen est) in eo peccauit, qui postulātibus id vno ore Catholicis, impulsore Illustrissimo Cardinali Borbonio, imo & sanctissimæ memoriæ Gregorio xiij. Pontifice Max. suo etiam ad id zelo ac pietate incitatus, egit. Nec nos eorum testimonia moramur, qui affectati regni arma hæc, non verò pietatis Sixto v. deinceps, & sanctę Sedi Apostolicę persuadere conati sunt, quos proprio vitio, seu hæresi, seu ambitione, hypocrisi, auaritia, ac sordibus irretitos, vt id facerent, adductos esse, in confesso omnibus est. Nec hoc modo peccasse Guisius dici potest, qui communicato Regi consilio, cùm ille fœdus Peronense subsignasset, ac deinceps mortuo Francisco fratre contrarium promissis ageret, sumptis vrgente negotio armis, vnam hanc pacis conditionem dedit, vti Rex promissis staret. Quod vbi rex iurauit, & in hæreticos edictum promulgauit, arma statim Guisius deposuit, & se in fidem Regis nudus & inermis dedit. Vni culpæ in eo obnoxius quòd perfido Regi credulus nimium, cœptum illud tam sanctum,

Guisij innocētia probatur.

Fœderis seu ligæ authores.

Guisius à quibus accusatus.

Guis. qua fide cū Henr. egerit.

Vna Guisij culpa, quod Henrico credidit.

ſanctum, gementibus bonis interrupit, atque infenſiſſimo Eccleſiæ hoſti noua in eius ruinam conſilia comminiſcendi, exterum hoſtem callidè aduocandi, Eccleſiæ bona diripiendi, famoſis libellis fœdus hoc ſanctum proſcindendi, exarmatis iterum Catholicis, hæreticis, qui tum fere oppreſſi erant, aſſurgendi, & igne, ferro vbique impunè graſſandi, otium dedit.

Nam quòd ambitione incitatum dicunt, præter quam quòd temerarium, eſt etiam ineptum. Niſi verò Clodoueum qui in Alaricum Viſigothorum Regem, Arianæ factionis hominem, arma ſumpſit: Carolum magnum, qui Danos, qui Saxonas, qui Longobardos, Sarracenos, Hiſpanos vicit ac ſuperauit: Godefridum Bullonium terræ ſanctæ quæſitorem, Simonem à Monteforti, qui fregit Albigenſes, propterea ambitione credimus incitatos. Nam & veriſimilior in iis, quàm in Guiſio ambitio eſt, cùm hi omnes ex eo quod vicerunt, potentiores effecti ſint. Vnus Guiſius per tot labores atque vigilias, aliud nihil, quàm exhauſtum patrimonium lucrifecit. Et quod palmarium eſt, cùm in regem quidlibet potuiſſet, fauentibus præſertim omnium votis, vnum fortaſſe hoc peccauit, quia quod toties nullo negotio potuit, tam pertinax, vt toties nollet, fuit.

Guiſius ambitionis expers.

Guiſius tot laboribus nihilo ditior.

Quãquam quid in eo laboramus, vt innocẽtem Guiſium fuiſſe comprobemus, cùm id vel ipſa tyranni vox poſt mortem eius teſtata ſit?

Henrici de Guiſij innocentia teſtimonium.

Sic enim ille ad Cleri, post illam ingentem trepidationem, dissipati reliquias, *Sciebam* (inquit)
" D. Guisium *nihil neque contra vitam meam, neque*
" *contra statum esse moliturum. Et id mihi bona mater*
" *mea clarè satis persuaserat. Sed & hoc sciui, cùm de*
" *Borbonijs ageretur, non bonum hunc dedisse respon-*
" *sum. Et timui, ne dum illos oppreßisset, appetitus, vt*
" *dicitur, edendo cresceret, & me quoque opprimeret.* O vocem Guisio gloriosam, tyranno dedecorosam! Quid enim dici potuit ad Guisij innocentiam clarius, ad interfectoris tyrannidem atrocius, qui tam leui suspicione incitatus, tam clarum principem, tam perfidè, tam sancto loco, die ac tempore trucidauit?

At enim Regem Lutetia expulit. Quî tandem? nisi hoc vrbe pellere est, quod se occidi non permittere. Quāquam quomodo Guisius restiterit dici nō potest, qui inermis ac quietus, furente populo, toto illo tempore (id testamur quod vidimus) domi mansit. Hac solum causa exire coactus, vt incendium illud extingueret, vt morti iustissimè eos eriperet, qui vitā ei postea iniustissimè ademerunt. Quis enim tum Regem, nisi proprij sceleris conscientia expulit, cùm rem non successisse, & populum armatum videret? Aut quis nescit, si ex isto Blæsensi latrocinio saluus Guisius euasisset, paratam similiter è vestigio calumniam fuisse, vt Regi insidiatum diceret, cum ita vel hodie ad mentiēdum proiecta nequitia sit, vt quod lupus oui infernè bibenti obiecit, turbari ab illa aquam, istud in homine inermi, & qui togatus occisus est,

Hērico quæ fugiēdi causa fuerit.

eſt, quia armatus non potuit, audeat confingere?

Quæ ſi tamen offenſionis cauſa aliqua erat, cur remiſit? cur deleuit? cur ἀμνηστίαν tam ſolenni iuramento, in edicto illo Vnionis ſtabiliuit? Cur adhibiti in teſtimonium purpuratorũ Rothomagi patrum cœtus? Quid ſacroſanctæ Euchariſtiæ ſumptio? quid amplexus? quid verba pacifica ſibi voluerunt? Quid enim fraudi cum Chriſto? quid Euchariſtiæ & odio commune eſſe poteſt?

2 ἀμνηστία Henrici doli plena.

Sed ſi contemni iuxta politicum dogma pietatem, fidem, religionem oportuit, vt externæ tantum phaleræ quærerentur, cur non dicta in tanto concilio (quo maius Gallia non habet) iudicij dies? non producti codicilli? non paratus accuſator? non obiecta crimina extiterunt? Quid illinc parati pugiones, ac nefaria conſilia, hinc promiſſa magnifica, lacrymæ amoris teſtes? Quid manus altera ignem, altera aquam ferens, ſynceri ac iuſti animi præ ſe ferre potuerunt?

3 Iudicij contempta forma.

Sed illa grauiora ſunt, quæ innocentiſſimum ac fortiſſimum principem peremerunt, Tridentini Cõçilij aſſertio, vectigalium octogies centies millenarum, ſeu, vt dicunt, octo milionum librarum minutio, Nauarræi à regni ſpe excluſio, beneficiorum in homines dignos ordinata prouiſio, in ærarij dilapidatores inſtituta diſquiſitio, prætorij in cõfidentiarios & Simoniacos ac tribunalis inſtitutio, ac ſingulorum horum nomine auctus in dies in Guiſium, vt Gal-

4 Guiſij cædis quæ veræ cauſæ fuerint.

liæ totius amor, ſic tyranni & improborum odium, cùm nec virtutem illius huius ignauia, nec rerum geſtarum famam zelus atque inuidia, nec ſapientiam nequitia, nec ſimplicitatem hypocriſis, nec clementiam crudelitas, nec ardorem pietatis atque iuſtitiæ impietas atque iniuſtitia ferre poſſet. Vt ne regnare quidem ſibi videretur, quamdiu hic viueret, quem ſuorum furorum ac fraudum ſimul ſecurim agnoſceret. Erupit enim poſt ſcelus ad Reginam matrem primùm, mox inter ſuos crudelis illa, cum inepta lætitia vox, ſe nunc primum occiſo Guiſio Regem eſſe. Quòd nimirum, qua tam ſanctè in comitiis concluſa erant, irrita facta putaret, quòd Aureliam iam & Pariſeos, quòd totam Galliam ſe faucibus tenere crederet, quòd ſe deinceps poſſe quæ vellet, diceret. Quę vniuerſum Galliam odio in eumdem met atque iuſtiſſimo furore armauit. Similis videlicet Abimelech fuit, qui ſeptuaginta fratres interfeçit vt ſolus regnaret. Similis Polycrati Samio & Iugurthæ fratricidis. Dignus vtique qui ſimilis ſit Cain, poſt occiſum Abel iuſtum vago & profugo. Similis Lamech, qui *virum in vulnus & liuorem ſuum* interfecit: Similis Calippo, vt eſt apud Plutarchum, qui quo gladio Dionem interemit, eodem ab amicis interemptus eſt. Similis & Ioabo, *qui ſanguinem belli in pace effudit, & cruorem in baltheo atque in veſtimento geſtauit*, quem proinde poſt duos occiſos viros *iuſtos & meliores ſe*, vel ad altare rapi cæleſtis Dauid iuſſurus eſt. Similis Iudæ,

Guiſius Henrici fraudum ac furorum ſecuris.

Iud. 9.

Geneſ. 3.

Geneſ. 4

3. Reg. 2.

Iudæ, qui tradito ad mortem iusto, suspensus crepuit medius. Similis & Christierno, qui cęsis in conuiuio principibus, tribus Regnis priuatus miserè defunctus est.

Henricus Parricida.

Cap. VIII.

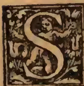
Guisij cum Henrico cognatio,

VOD verò propinquos esse adiunximus, vt parricidium esse constet, hoc dicere satis erit, quod vtrique, Henricus Valesius scilicet, qui occidit, & Henricus & Ludouicus Guisij, qui interfecti sunt pari gradu, hoc est tertio à Ludouico duodecimo Galliæ Rege ortum habuerunt. Nam cùm Ludouicus mascula prole orbus ex vxore Anna Britannica Caroli viij. Francorum Regis vidua filias duas suscepisset, Claudiã & Renatam, ex priori, quæ Francisco Valesio nupsit, natus est Henricus secundus Henrici tertij homicidæ, parricidæ, Apostatæ pater, ex altera, quæ Herculi Estensi Duci Ferrariæ nupsit, nata est Anna Estensis, mater Henrici & Ludouici Guisiorum, qui interfecti sunt, à consobrino scilicet consobrini, ne de parricidio deinceps liceat dubitare.

Henricus assassinus.

Cap. ix.

VPEREST vt crudelitatis in Assassinatu inauditum genus declaretur. Parum enimerat occidere, nisi quicquid in isto genere excogitare scelerati poterat, cerneretur. Eucharistiæ iam illusum erat, præcesserant verba pacifica, amplexus, lacrymæ, beneuoli simul ac deuoti animi testes. Excussum omne fraudis artificium, vt si id non proficeret, non haberet iniquitas, quo se vertere amplius posset. Conclusi aditus sceleris omnes. Vnus locus erat, vt in Regis cubiculo scelus illud patraretur. Et statutum in consilio iniquitatis fuerat, vt Guisius moreretur. Hoc hæretici & hypocritæ Rambolietti, hoc Athei Doüs & Domontius, hoc cothurni Antraguæi, Aureliam iam iam traditu ri concluserant. Et Myronius medicus discesserat, in speciem aula pulsus, reipsa ad Germanos missus, vt militem conscriberet. Et commodum accesserat, quòd sparso non in Gallia tantum, sed & in exteris regionibus futuri sceleris rumore, vnus Guisius toties admonitus, partim innocentiæ conscientia fretus, partim dolis & simulatione amicitiæ circumuentus, partim cæpti de reformanda Gallia & profliganda hæresi perficiendi desiderio incensus, & alia, vt optimi quique solent, ad malè suspicandum tardus, metuẽtibus ac credẽtibus cæteris, nec metuere poterat, nec credere. Quid multa? Idoneus

Verissima totius facti narratio.

Guisij cādor.

neus occurrit ſceleri deſignādo natalis Chriſti dies (nam ſolenne id Dæmoni, vt ineunte die feſto furias ſuas, vt olim in Chriſtum, ſic & in membra eius agat, quo à negotiis feriandum, & parandi ad ſacrum diem animi erant. Fingitur noua deuotio poſtridie, ad ædem virginis Cleriaceæ (non aliter ſcilicet deuorare Herodes Chriſtum poteſt, quàm ſi ſe deuotum mentiatur) coqui, lixæ, cætera ſeruitia itineri accinguntur. Monentur interim veſperi quinque & quadraginta ſtigmatici (hic dignus Domino comitatus) ſummo mane vti compareant in Regia poſtridie. Duplicatur Regis cuſtodia, & ne ſubſit doli ſuſpicio, ſtipendij quærendi ergò veniſſe finguntur. Accerſitur ſummo mane Guiſius, vt in conſiluim veniat citiſſimè. Nouum vrgebat negotiũ ſcilicet, ad quod neceſſaria eius præſentia erat. Et ne quid deeſſet tam neceſſario concilio, vnà Cardinalis illuſtriſſimus frater venire iubetur. Venit vterque properè, & lupos agni reperiunt, à quibus deuorandi erant. Sedent in concilio cum Guyſio & fratre Cardinali ſceleris participes. Dum occluſis aditibus, datíſque à Tyranno ipſo pugionibus, monitíſque vt fortiter agant, regni ſecretarij voce è concilio in Regis cellariũ Guiſius aduocatur. Literas ſcilicet iam iam diſceſſuro Rege, deuotionis ſuæ moras non ferente, de Pictauienſi exercitu lecturus. Ergo ad Regem rectà pergit, pallio tectus longiore. Et proximus conclaui, ſeu Regis ſecretiori cubiculo, prodeuntibus ex obſcuro hinc inde ſica

Ficta deuotio ad ſcelus deſignandũ.

Henrici ſtigmatici.

Pugiones ad cædem futuram comparati.

ſicariis, in gutture, lateribus, dorſo, & pectore, ſpectante Tyranno, crudeliſſimè confoditur.

Ad homicidam Apoſtrophe.

Quid agis, ô bellua? aut quis te tranſuerſum furor agit? Quem cædis, quem perimis? quem cadere iſto ſcelerato parricidio in conſpectu tuo credis? Nihil te iſta generoſa indoles, nihil ſerena facies, nihil candidus animus, nihil agni manſuetudo, nihil fides, nihil inuicti animi fortitudo, nihil atrocitas ſceleris, nihil cadentis ad omnipotentem Deum gemitus, nihil vox ſanguinis Abel, nihil Nemeſis, nihil Galliæ laus, nihil tua, nihil tuorum cauſa permouere potuerunt? Et quod nec in ſcelerato homine ferre generoſus animus poteſt, id in talis ac tanti viri cæde oculi tui ferre potuerunt? Et id videns fieri ſuſtines, quod audiens horrere debuiſſes. Hinc illæ lachrymæ ſcilicet. Hæc illa deuotio. Hoc egregium illud facinus, pro quo hora vna ante Aurelianenſis Ecebolius vota fieri ab Henrici ſacellano poſtularat. Monens videlicet, preces vti Deo funderet, vt in eo patrando fortem Henricum efficeret. Quem Deum miſer dicis, niſi forte Plutum illum & principem tenebrarum, quem ſolum dudum colens, Deo te immortali vota facere, & eius cauſam agere mentiebaris? Hæc fides, hæc regij cubiculi ſanctitas, vt princeps Catholicæ Eccleſiæ vindex, patriæ parens, & regni propugnaculum, quo nihil cœlum, neque in armis generoſius aut fortius, nec domi

man-

manſuetius, aut lenius vnquam vidit, & cui parem vtraque laude ſecula nulla ſint habitura, per ſceleratiſſimos nebulones, hypocritæ iuſſu necaretur.

Iámque ille ceciderat, cum necdum ſecurus Tyrannus, quem furiæ miſerabili pallore diuexabant, an expirarit rogat. Et quia ſpirare adhuc audit, ſeu quod timet, quod non vult morienti inuocandi Deum eſſe tempus, confodi iterum iubet. Quod vbi factum, prodit è triclinio, ſtricto enſe, ſtrenuus iam & fortis miles, & ante mortui corpus vix etiam metum ponit. Enſem ipſum deinde in mortuum adigit, pulſat pede iacentis caput, & ſecurus tandem in riſum & cachinnum ſoluitur. Scrutatur enſe vulnera, & quis quod vulnus de carnificibus inflixerit quærit. Laudat qui altius infixerant, qui minus altè criminatur. Accerſitur inde frater Cardinalis & mordaciter irriſus, raptatúſque petulanter per medium iacentis fratris corpus tranſire cogitur. Clauditur deinde in gelido, rigente hyeme, ſine igne, ſine lecto, ſine cibo, vnà cum Archiepiſcopo Lugdunenſi ſuperiori ac tecto proximo cubiculo. Compertóque poſtridie (referente id Angeneo, Cænomanenſium pio ſcilicet Epiſcopo) futurum vt à Clero, ni tollatur properè de medio Cardinalis repetatur, miſſis carnificibus, qui ſupplices preuenirent, & orantem repererunt, iniecto ad collum laqueo, ipſo ſancto Natiuitatis Dominicæ vigiliæ die, pugionibus haſtíſque transfigitur: Hoc ſcilicet Chriſtianiſſimi

Tyranni miſerabilis facies.

Ignauus & crudelis tyranni animus.

Henrici inhumanitas.

Cardinalis Guiſijcædes.

nissimi Regis opus. Hic fidei zelus. Hæc charitas. Hæc reuerentia Ecclesiæ. Hic patriæ amor. Hæc in suos pietas. Hæc commendata toties Henrici clementia & bonitas, digna denique ad crastinam communionem præparatio fuit, vt scelus designaret, quod nulla mens diuinare, nulla assequi cogitatio posset, & vix postera creditura sit ætas.

Sæuitia in mortuos.

Sed ne quid crudelitati desit, post illusa cachinnis & scommatibus corpora, imò turpiter, vt fertur, contrectata, cũ inhumata post biduũ sanguinem stillare non cessarent, luctuosæ eorum matri ad sepeliendum ea petenti negauit, & abscisis capitibus (quorum se identidem aspectu exaturat) ne exequiarum honore gauderent ipse in frusta concisa concremauit, cineres in aërem sparsit, insuper, ac pro ijs solemnes preces fieri prohibuit. Parum habens occidisse, ni vt vrsus extinctis corporibus insultaret, vt Herodes & Herodias Ioannis Baptistæ, sic cæsorum capitibus illuderet, & quòd olim gentiles iactis in Rhodanum martyrum cineribus, quòdque hæretici in Beati Hilarij reliquiis Pictauij, Beati Martini Turoni, sanctorũ Irenæi & Bonauenturæ Lugduni, Henricus octauus in Beati Thomæ Cantuariensis in Anglia, & olim Bassianus in Getæ fratris à se occisi corpore, idem ipse in Christianissimis principibus præstaret, animam denique (si tamen animam esse credit, & si fieri posset) occideret, omnésque omnium barbarorum immanitates & furias superaret. Prorsus vt cum nimia

Cæsorum capita abscinduntur.

Corpora cremantur.

Euseb. lib. 5. cap. 1.

mia credulitas atq; clementia principem optimum eò deduxerit, vt ne ſepulchro quidem locus ei eſſet, aut eſſe poſſet, id meritò ei dicatur, quod olim amico Æneas,

O nimium pelago & cœlo confiſe ſereno, *Aeneid. 5.*
Nudus (vel potius vſtus) *in ignota Palinure iacebis arena.*

Hæc nimirum ſunt quę Aſſaſſinatum iſtum multis nominibus deteſtabilem efficiant. Primùm, quòd ſpecie conſilij aduocatos interficit. 1
Deinde, quòd in regia, qui locus ſacer eſt, 2
de medio tulit. Tertiò, quòd in aſpectu ſuo cædem fieri ſuſtinuit. Quartò, quòd pœnitendi tempus non dedit, ſacramentíſque Eccleſiæ; quæ nec ſceleratiſſimis negari debēt, quantum 3
in ſe fuit priuauit. Quintò, quòd in corpora 4
mortuorum deſæuiit. Sextò, quod iiſdem, vt 5 6
olim mortuo in cruce Chriſto Iudæi, illuſit. 7
Septimò, quòd abſciſis capitibus eorū ſe aſpe- 8
ctu exaturat. Octauò quòd matri luctuoſę, & ipſi in carcere poſitę, natorum corpora ſepelienda denegauit, quod nec Achilles in Hectoris corpore patri Priamo, ſed nec Pilatus *Io. 19.*
Ioſepho in Chriſti defuncti corpore facere ſu- 9 10
ſtineret. Nonò, quòd ſepultura priuauit, ethni- *Pſalm. 26.*
cumque & barbarum morem iis cremandis & iactandis cineribus eſt imitatus. Decimò denique quod preces pro iis fieri prohibuit. In quo poſtremo verè mētita eſt iniquitas ſibi, & longè contra, quàm ſperaret, accidit. Vix enim vllus Eccleſiæ angulus, Pariſiis primū, & vt ſperamus, in tota Gallia fuit, in quo nō ſolemnes

Circunſtantiarum ad crudelitatē enumeratio.

quas beneficij nomine à Francis acceperat, excidisse, eásque ad ius solidum Regis reuertisse constituerent.

De homicidiis in 6. Pro humani.

De Assassinis verò, aperta Innocentij quarti in Concilio Lugdunensi sententia est, *vt qui per Assassinos Principem Christianum interfici fecerit, aut etiam cædi mãdauerit, & si mors inde non sequatur, aut eos receptauerit, vel defenderit, seu occultauerit, sacri approbatione Concilij, excommunicationis & depositionis ab honore & dignitate, ordine, officio, beneficio, sentẽtiam ipso facto sic incurrat, vt illa liberè alijs per alios, ad quos eorum collatio pertinet, conferantur, sitque ille, cum suis bonis mundanis omnibus, tanquam Christianæ religionis æmulus, à toto Christiano populo perpetuò diffidatus. Atque ita vt vbi de scelere constiterit, nullatenus alia excommunicationis, vel depositionis, seu diffidationis aduersus eum sententia requiratur.*

Diffidatus dicitur, quẽ impunè licet occidere.

Ex quibus intelligitur, quàm iustè hoc nomine Henricum pelli Regno conueniat, qui se vno tẽpore triplici isto scelere, homicidij, parricidij, assassinatus tanquam funiculo triplici, qui difficilè rumpitur; obstrinxerit.

Eccle. 4.

Henricus homicida.

CAP. VII.

OMICIDII crimen in Henrico nota dudum illa fecit in viros bonos crudelitas, cum suis illis quinque & quadraginta carnificibus (quos

(quos ſuos poplicidas vocat) negotium dedit, vt quotquot furori ſuo repugnantes,aut etiam obloquentes inuenirent,cautè & clanculù occiderent,proiectiſq; in flumen corporibus,capita ad ſe, fidelis ſcilicet miniſterij argumentum afferrent.Ex quo factum, vt multis ſubinde inuentis ſine capitibus in Sequana & Ligeri corporibus, amiſſos cognatos & amicos vltra quærendi finem plærique facerent, quòd illos inter martyres iſtos eſſe magna ac certa ſuſpicio eſſet.Fecit meditata ſæpius Guiſij cùm aliàs,tum decima & duodecima Maij 1587.cædes, quæ tum certiſſimè perpetrata foret, niſi priori die populi metus,ne imparatum & inermem obrueret, Tyrannum impediſſet:altero ſiccam hanc,nô Guiſio tantum,ſed & Pariſienſium iugulo intentatam, nouo & inaudito miraculo Deus auertiſſet. Fecit carnificum, qui extincto Guiſio clariſſimum eius fratrem ducem Mayneum Lugduni, menſe Ianuario primùm, ac deinde Pariſiis, ipſo ſancto Pareſceues die interficerent, ſed & qui illuſtriſſimos principes Mercorij ducem Reginæ fratrem, ac cognatum ducem Aumalæum de medio tollerent,iis etiam Chaſtræum,Guiſij Achatem fortiſſimum adiungerent, crudelis expeditio. In iſta verò,quæ cogitata dudum, ac demùm perfecta eſt,Chriſtianiſſimorum principum teterrima cæde,ne quid ſit quod crimen excuſet,facit primùm innocens & criminis vacua, propter quod ſaltem occidi oporteret,vtriuſq; qui cæſus eſt vita. Deinde quod ſi quis offenſum

Couppe-iarrets.

Hérici horrenda homicidia.

Héricus per curſoré duci Mayneo ſubornat.

esset; id iurato sanctissimè vnionis edicto extinctum & corrasum erat. Tertiò, quod si in principes & Franciæ Pares animaduerti oporteret, præsens Ecclesiæ ac regni iudicium erat, ad quod ista causa pertinebat. Quartò, quòd quæ optimis principibus æternùm viuēdi causæ esse debuerant, eædem ipsis vitæ per nefariū scelus adimendæ extiterunt. Non enim quòd in hæreticos arma sumpsit, quòd Catholici fœderis ducem se præbuit, (hoc enim solum crimen est) in eo peccauit, qui postulātibus id vno ore Catholicis, impulsore Illustrissimo Cardinali Borbonio, imo & sanctissimæ memoriæ Gregorio xiij. Pontifice Max. suo etiam ad id zelo ac pietate incitatus, egit. Nec nos eorum testimonia moramur, qui affectati regni arma hæc, non verò pietatis Sixto v. deinceps, & sanctę Sedi Apostolicę persuadere conati sunt, quos proprio vitio, seu hæresi, seu ambitione, hypocrisi, auaritia, ac sordibus irretitos, vt id facerent, adductos esse, in confesso omnibus est. Nec hæc modo peccasse Guisius dici potest, qui communicato Regi consilio, cùm ille fœdus Peronense subsignasset, ac deinceps mortuo Francisco fratre contrarium promissis ageret, sumptis vrgente negotio armis, vnam hanc pacis conditionem dedit, vti Rex promissis staret. Quod vbi rex iurauit, & in hæreticos edictum promulgauit, arma statim Guisius deposuit, & se in fidem Regis nudus & inermis dedit. Vni culpæ in eo obnoxius quòd perfido Regi credulus nimium, cœptum illud tam sanctum,

Guisij innocētia probatur.

Fœderis seu ligæ authores.

Guisius à quibus accusatus.

Guis. qua fide cū Henr. egerit.

Vna Guisij culpa, quod Henrico credidit.

ſanctum, gementibus bonis interrupit, atque infenſiſſimo Eccleſiæ hoſti noua in eius ruinam conſilia comminiſcendi, exterum hoſtem callidè aduocandi, Eccleſiæ bona diripiendi, famoſis libellis fœdus hoc ſanctum proſcindendi, exarmatis iterum Catholicis, hæreticis, qui tum fere oppreſſi erant, aſſurgendi, & igne, ferro vbique impunè graſſandi, otium dedit.

Guiſius ambitionis expers.

Nam quòd ambitione incitatum dicunt, præter quam quòd temerarium, eſt etiam ineptum. Niſi verò Clodoueum qui in Alaricum Viſigothorum Regem, Arianæ factionis hominem, arma ſumpſit: Carolum magnum, qui Danos, qui Saxonas, qui Longobardos, Sarracenos, Hiſpanos vicit ac ſuperauit: Godefridum Bullonium terræ ſanctæ quæſitorem, Simonem à Monteforti, qui fregit Albigenſes, propterea ambitione credimus incitatos. Nam & veriſimilior in iis, quàm in Guiſio ambitio eſt, cùm hi omnes ex eo quod vicerunt, potentiores effecti ſint. Vnus Guiſius per tot labores atque vigilias, aliud nihil, quàm exhauſtum patrimonium lucrifecit. Et quod palmarium eſt, cùm in regem quidlibet potuiſſet, fauentibus præſertim omnium votis, vnum fortaſſe hoc peccauit, quia quod toties nullo negotio potuit, tam pertinax, vt toties nollet, fuit.

Guiſius tot laboribus nihilo ditior.

Henrici de Guiſij innocentia teſtimonium.

Quãquam quid in eo laboramus, vt innocẽtem Guiſium fuiſſe comprobemus, cùm id vel ipſa tyranni vox poſt mortem eius teſtata ſit?

Sic enim ille ad Cleri, post illam ingentem trepidationem, dissipati reliquias, *Sciebam* (inquit) D. Guisium *nihil neque contra vitam meam, neque contra statum esse moliturum. Et id mihi bona mater mea clarè satis persuaserat. Sed & hoc sciui, cùm de Borbonijs ageretur, non bonum hunc dedisse responsum. Et timui, ne dum illos oppreßisset, appetitus, vt dicitur, edendo cresceret, & me quoque opprimeret.* O vocem Guisio gloriosam, tyranno dedecorosam! Quid enim dici potuit ad Guisij innocentiam clarius, ad interfectoris tyrannidem atrocius, qui tam leui suspicione incitatus, tam clarum principem, tam perfidè, tam sancto loco, die ac tempore trucidauit?

At enim Regem Lutetia expulit. Quî tandem? nisi hoc vrbe pellere est, quod se occidi non permittere. Quāquam quomodo Guisius restiterit dici nō potest, qui inermis ac quietus, furente populo, toto illo tempore (id testamur quod vidimus) domi mansit. Hac solum causa exire coactus, vt incendium illud extingueret, vt morti iustissimè eos eriperet, qui vitā ei postea iniustissimè ademerunt. Quis enim tum Regem, nisi proprij sceleris conscientia expulit, cùm rem non successisse, & populum armatum videret? Aut quis nescit, si ex isto Blæsensi latrocinio saluus Guisius euasisset, paratam similiter è vestigio calumniam fuisse, vt Regi insidiatum diceret, cum ita vel hodie ad mentiēdum proiecta nequitia sit, vt quod lupus oui infernè bibenti obiecit, turbari ab illa aquam, istud in homine inermi, & qui togatus occisus est,

Hērico quæ fugiēdi causa fuerit.

est, quia armatus non potuit, audeat confingere?

2 Quæ si tamen offensionis causa aliqua erat, cur remisit? cur deleuit? cur ἀμνηστίαν tam solenni iuramento, in edicto illo Vnionis stabiliuit? Cur adhibiti in testimonium purpuratorũ Rothomagi patrùm cœtus? Quid sacrosanctæ Eucharistiæ sumptio? quid amplexus? quid verba pacifica sibi voluerunt? Quid enim fraudi cum Christo? quid Eucharistiæ & odio commune esse potest?

ἀμνηστία Henrici doli plena.

3 Sed si contemni iuxta politicum dogma pietatem, fidem, religionem oportuit, vt externæ tantum phaleræ quærerentur, cur non dicta in tanto concilio (quo maius Gallia non habet) iudicij dies? non producti codicilli? non paratus accusator? non obiecta crimina extiterunt? Quid illinc parati pugiones, ac nefaria consilia, hinc promissa magnifica, lacrymæ amoris testes? Quid manus altera ignem, altera aquam ferens, synceri ac iusti animi præ se ferre potuerunt?

Iudicij contempta forma.

4 Sed illa grauiora sunt, quæ innocentissimum ac fortissimum principem peremerunt, Tridentini Cōcilij assertio, vectigalium octogies centies millenarum, seu, vt dicunt, octo milionum librarum minutio, Nauarræi à regni spe exclusio, beneficiorum in homines dignos ordinata prouisio, in ærarij dilapidatores instituta disquisitio, prætorij in cōfidentiarios & Simoniacos ac tribunalis institutio, ac singulorum horum nomine auctus in dies in Guisium, vt Gal-

Guisij cædis quæ veræ causæ fuerint.

Iudæ, qui tradito ad mortem iusto, ſuſpenſus crepuit medius. Similis & Chriſtierno, qui cęſis in conuiuio principibus, tribus Regnis priuatus miſerè defunctus eſt.

Henricus Parricida.

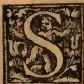
CAP. VIII.

Guiſij cum Henrico cognatio,

VOD verò propinquos eſſe adiunximus, vt parricidium eſſe conſtet, hoc dicere ſatis erit, quod vtrique, Henricus Valeſius ſcilicet, qui occidit, & Henricus & Ludouicus Guiſij, qui interfecti ſunt pari gradu, hoc eſt tertio à Ludouico duodecimo Galliæ Rege ortum habuerunt. Nam cùm Ludouicus maſcula prole orbus ex vxore Anna Britannica Caroli viij. Francorum Regis vidua filias duas ſuſcepiſſet, Claudiã & Renatam, ex priori, quæ Franciſco Valeſio nupſit, natus eſt Henricus ſecundus Henrici tertij homicidæ, parricidæ, Apoſtatæ pater, ex altera, quæ Herculi Eſtenſi Duci Ferrariæ nupſit, nata eſt Anna Eſtenſis, mater Henrici & Ludouici Guiſiorum, qui interfecti ſunt, à conſobrino ſcilicet conſobrini, ne de parricidio deinceps liceat dubitare.

Henricus assassinus.

Cap. ix.

Vperest vt crudelitatis in Assassinatu inauditum genus declaretur. Parum enim erat occidere, nisi quicquid in isto genere excogitare scelerati poterat, cerneretur. Eucharistiæ iam illusum erat, præcesserant verba pacifica, amplexus, lacrymæ, beneuoli simul ac deuoti animi testes. Excussum omne fraudis artificium, vt si id non proficeret, non haberet iniquitas, quo se vertere amplius posset. Conclusi aditus sceleris omnes. Vnus locus erat, vt in Regis cubiculo scelus illud patraretur. Et statutum in consilio iniquitatis fuerat, vt Guisius moreretur. Hoc hæretici & hypocritæ Rambolietti, hoc Athei Doüs & Domontius, hoc cothurni Antraguæi, Aureliam iam iam tradituri concluserant. Et Myronius medicus discesserat, in speciem aula pulsus, reipsa ad Germanos missus, vt militem conscriberet. Et commodum accesserat, quòd sparso non in Gallia tantum, sed & in exteris regionibus futuri sceleris rumore, vnus Guisius toties admonitus, partim innocentiæ conscientia fretus, partim dolis & simulatione amicitiæ circumuentus, partim cæpti de reformanda Gallia & profliganda hæresi perficiendi desiderio incensus, & alia, vt optimi quique solent, ad malè suspicandum tardus, metuẽtibus ac credẽtibus cæteris, nec metuere poterat, nec credere. Quid multa? Idoneus

Verissima totius facti narratio.

Guisij cādor.

neus

neus occurrit ſceleri deſignãdo natalis Chriſti dies (nam ſolenne id Dæmoni, vt ineunte die feſto furias ſuas, vt olim in Chriſtum, ſic & in membra eius agat, quo à negotiis feriandum, & parandi ad ſacrum diem animi erant. Fingitur noua deuotio poſtridie, ad ædem virginis Cleriaceæ (non aliter ſcilicet deuorare Herodes Chriſtum poteſt, quàm ſi ſe deuotum mentiatur) coqui, lixæ, cætera ſeruitia itineri accinguntur. Monentur interim veſperi quinque & quadraginta ſtigmatici (hic dignus Domino comitatus) ſummo mane vti compareant in Regia poſtridie. Duplicatur Regis cuſtodia, & ne ſubſit doli ſuſpicio, ſtipendij quærendi ergò veniſſe finguntur. Accerſitur ſummo mane Guiſius, vt in conſiluim veniat citiſſimè. Nouum vrgebat negotiũ ſcilicet, ad quod neceſſaria eius præſentia erat. Et ne quid deeſſet tam neceſſario concilio, vnà Cardinalis illuſtriſſimus frater venire iubetur. Venit vterque properè, & lupos agni reperiunt, à quibus deuorandi erant. Sedent in concilio cum Guyſio & fratre Cardinali ſceleris participes. Dum occluſis aditibus, datíſque à Tyranno ipſo pugionibus, monitíſque vt fortiter agant, regni ſecretarij voce è concilio in Regis cellariũ Guiſius aduocatur. Literas ſcilicet iam iam diſceſſuro Rege, deuotionis ſuæ moras non ferente, de Pictauienſi exercitu lecturus. Ergo ad Regem rectà pergit, pallio tectus longiore. Et proximus conclaui, ſeu Regis ſecretiori cubiculo, prodeuntibus ex obſcuro hinc inde ſica

Ficta deuotio ad ſcelus deſignandũ.

Henrici ſtigmatici.

Pugiones ad cædem futuram comparati.

ficariis,in gutture, lateribus,dorso, & pectore, spectante Tyranno, crudelissimè confoditur.

Ad homicidam Apostrophe.

Quid agis,ô bellua? autquis te transuersum furor agit? Quem cædis, quem perimis? quem cadere isto scelerato parricidio in conspectu tuo credis? Nihil te ista generosa indoles, nihil serena facies, nihil candidus animus, nihil agni mansuetudo, nihil fides, nihil inuicti animi fortitudo, nihil atrocitas sceleris, nihil cadentis ad omnipotentem Deum gemitus, nihil vox sanguinis Abel, nihil Nemesis, nihil Galliæ laus, nihil tua, nihil tuorum causa permouere potuerunt? Et quod nec in scelerato homine ferre generosus animus potest, id in talis ac tanti viri cæde oculi tui ferre potuerunt? Et id videns fieri sustines, quod audiens horrere debuisses. Hinc illæ lachrymæ scilicet. Hæc illa deuotio. Hoc egregium illud facinus, pro quo hora vna ante Aurelianensis Ecebolius vota fieri ab Henrici sacellano postularat. Monens videlicet, preces vti Deo funderet, vt in eo patrando fortem Henricum efficeret. Quem Deum miser dicis, nisi forte Plutum illum & principem tenebrarum, quem solum dudum colens, Deo te immortali vota facere, & eius causam agere mentiebaris? Hæc fides, hæc regij cubiculi sanctitas, vt princeps Catholicæ Ecclesiæ vindex, patriæ parens, & regni propugnaculum, quo nihil cœlum, neque in armis generosius aut fortius, nec domi man-

manſuetius, aut lenius vnquam vidit, & cui parem vtraque laude ſecula nulla ſint habitura, per ſceleratiſſimos nebulones, hypocritæ iuſſu necaretur.

Iámque ille ceciderat, cum necdum ſecurus Tyrannus, quem furiæ miſerabili pallore diuexabant, an expirarit rogat. Et quia ſpirare adhuc audit, ſeu quod timet, quod non vult morienti inuocandi Deum eſſe tempus, confodi iterum iubet. Quod vbi factum, prodit è triclinio, ſtricto enſe, ſtrenuus iam & fortis miles, & ante mortui corpus vix etiam metum ponit. Enſem ipſum deinde in mortuum adigit, pulſat pede iacentis caput, & ſecurus tandem in riſum & cachinnum ſoluitur. Scrutatur enſe vulnera, & quis quod vulnus de carnificibus inflixerit quærit. Laudat qui altius infixerant, qui minus altè criminatur. Accerſitur inde frater Cardinalis & mordaciter irriſus, raptatúſque petulanter per medium iacentis fratris corpus tranſire cogitur. Clauditur deinde in gelido, rigente hyeme, ſine igne, ſine lecto, ſine cibo, vnà cum Archiepiſcopo Lugdunenſi ſuperiori ac tecto proximo cubiculo. Compertóque poſtridie (referente id Angeneo, Cænomanenſium pio ſcilicet Epiſcopo) futurum vt à Clero, ni tollatur properè de medio Cardinalis repetatur, miſſis carnificibus, qui ſupplices preuenirent, & orantem repeꝛerunt, iniecto ad collum laqueo, ipſo ſancto Natiuitatis Dominicæ vigiliæ die, pugionibus haſtíſque transfigitur: Hoc ſcilicet Chriſtianiſſimi

Tyranni miſerabilis facies.

Ignauus & crudelis tyranni animus.

Henrici inhumanitas.

Cardinalis Guiſij cædes.

nissimi Regis opus. Hic fidei zelus. Hæc charitas. Hæc reuerentia Ecclesiæ. Hic patriæ amor. Hæc in suos pietas. Hæc commendata toties Henrici clementia & bonitas, digna denique ad crastinam communionem præparatio fuit, vt scelus designaret, quod nulla mens diuinare, nulla assequi cogitatio posset, & vix postera creditura sit ætas.

Sæuitia in mortuos.

Sed ne quid crudelitati desit, post illusa cachinnis & scommatibus corpora, imò turpiter, vt fertur, contrectata, cũ inhumata post biduũ sanguinem stillare non cessarent, luctuosæ eorum matri ad sepeliendum ea petenti negauit, & abscisis capitibus (quorum se identidem aspectu exaturat) ne exequiarum honore gauderent ipse in frusta concisa concremauit, cineres in aërem sparsit, insuper, ac pro ijs solemnes preces fieri prohibuit. Parum habens occidisse, ni vt vrsus extinctis corporibus insultaret, vt Herodes & Herodias Ioannis Baptistæ, sic cæsorum capitibus illuderet, & quòd olim gentiles iactis in Rhodanum martyrum cineribus, quòdque hæretici in Beati Hilarij reliquiis Pictauij, Beati Martini Turoni, sanctorũ Irenæi & Bonauenturæ Lugduni, Henricus octauus in Beati Thomæ Cantuariensis in Anglia, & olim Bassianus in Getæ fratris à se occisi corpore, idem ipse in Christianissimis principibus præstaret, animam denique (si tamen animam esse credit, & si fieri posset) occideret, omnésque omnium barbarorum immanitates & furias superaret. Prorsus vt cum nimia

Cæsorum capita abscinduntur.

Corpora cremantur.

Euseb. lib. 5. cap. 1.

mia credulitas atq; clementia principem opti-
mum eò deduxerit, vt ne sepulchro quidem
locus ei esset, aut esse posset, id meritò ei dica-
tur, quod olim amico Æneas,

O nimium pelago & cœlo confise sereno, *Aeneid. 5.*
Nudus (vel potius vstus) *in ignota Palinure ia-*
cebis arena.

Hæc nimirum sunt quę Assassinatum istum
multis nominibus detestabilem efficiant. Pri-
mùm, quòd specie consilij aduocatos interfi- 1
cit. Deinde, quòd in regia, qui locus sacer est, 2
de medio tulit. Tertiò, quòd in aspectu suo cæ-
dem fieri sustinuit. Quartò, quòd pœnitendi
tempus non dedit, sacramentísque Ecclesiæ;
quæ nec sceleratissimis negari debét, quantum 3
in se fuit priuauit. Quintò, quòd in corpora 4 5
mortuorum desæuiit. Sextò, quod iisdem, vt 6
olim mortuo in cruce Christo Iudæi, illusit. 7
Septimò, quòd abscisis capitibus eorũ se aspe- 8
ctu exaturat. Octauò quòd matri luctuosę, &
ipsi in carcere positę, natorum corpora sepe-
lienda denegauit, quod nec Achilles in He-
ctoris corpore patri Priamo, sed nec Pilatus *Io. 19.*
Iosepho in Christi defuncti corpore facere su- 9
stineret. Nonò, quòd sepultura priuauit, ethni- 10 *Psalm. 26.*
cumque & barbarum morem iis cremandis &
iactandis cineribus est imitatus. Decimò deni-
que quod preces pro iis fieri prohibuit. In quo
postremo verè mẽtita est iniquitas sibi, & lon-
gè contra, quàm speraret, accidit. Vix enim vl-
lus Ecclesiæ angulus, Parisiis primũ, & vt spe-
ramus, in tota Gallia fuit, in quo nõ solemnes

Circunstantiarum ad crudelitatẽ enumeratio.

G

Preces pro Guisio & fratre in tota Gallia factę.

pro defunctis principibus preces, & publicæ laudationes factæ fuerint: tantis omnium studiis, nulla vt neque nostra, neque patrûm, ab omni æuo, memoria contigerit, vt tam solemnes pro vllo Christianissimorum Regum, sed neque vllo omnino Christiano principe, tanto apparatu, tanta frequentia, tanto omnium concursu, tanta deuotione, tantis lacrymis, tanta in Tyrannum indignatione, & vltionis ad Deum proclamatione fierent.

Atque hic Henrici clausus triumphus fuit vt quo die (is 23. Decembris fuit) superiore anno Parisios veniens, de Germanis à se accitis, à Guisio autem victis, plagiarius impostor, triũphum petierat, mendicata munusculis puerorum, vt ouans intraret, voce, eundem publico præconio sibi denegatum, eo ipso die, vertente anno in Guysij cæde repeteret. Infelix, qui non videat illustriorem se tum Guysio triumphum peperisse, cum vitam ademit, quàm priùs honorem frustra inuidendo pepererat.

Quid speret hoc rege Gallia, qui ad apicem crudelitatis sic venerit, nihil vt addi posse videatur? Aut quis Regem vltra ferat, quem homicidæ, parricidæ & Assassini crimine natura, patrius mos, leges, canones ipsi tam clarè damnauerint.

QVOD

QVOD PERCVSSOR CARD. Archiep. Rhem. Et patris ſui, &c.

Crimen tertium.

Vt priuari dignitate debeant qui crimen hoc commiſerint.

CAP. X.

RESCIT videlicet cum numero ſceleris genus. Et quod furoris impetu in principe ſeculari factum videri poterat, idem poſtridie in Sacerdote, Epiſcopo, Cardinali, ac patre ſpirituali admiſſum, contemptum Eccleſiæ atque Dei inſignem probat atque manifeſtat. Suæ nimirum ſint in eo qui clericum, qui ſacerdotem, qui Epiſcopum, qui patrem ſuum, qui legatum ſedis Apoſtolicæ Rhemis natum, & Auenione deſignatum percuſſerit, diræ. In eo verò, qui omnia hæc ſimul perfecerit, quanta execratio erit? Sacris canonibus, qui preſbyterum violarit canonicæ pœnitentiæ ac depoſitioni ab Alexandro 2. ſubiicitur. Et ab Innocentio 2. anathema ei dicitur, qui preſbyterum, vel monachum percuſſerit. Quin & omne quod Epiſcopum, Archiepiſcopum, multo magis ſanctæ ſedis Apoſtolicæ Cardinalem iudicium tangit, ad ipſum ſummum Pontificem iure ipſo deuoluitur. In Cardinalis verò per-

17. q. 4. c. Si quis deinceps. *C. ſi quis ſuadente.* *Guid. Pap. Gratianop. in deciſ. q. 73.*

cussorem tam dignæ ab Honorio, ac beatissimę memoriæ Pio v. cōstitutiones factę sunt, quàm execrabilis hominum in purpuratum istum, ac summum Ecclesię ordinem offendentium, nequitia est. *Vt Cardinalem nonmodo qui occiderit,*

C. fœlicis recordat. in 6.

Bulla Pij v. 36.

" *verùm etiam qui carcere clauserit, hostiliter cœperit,*
" *aut persecutus sit, aut qui ista vti fiant cōsilium, con-*
" *sensúmve præbuerit, aut factum ratum habuerit, læsæ*
" *maiestatis reus, infamis, diffidatus, bannitus, intesta-*
" *bilis, omnibus feudis, beneficiis & officiis spiritualibus*
" *& temporalibus ipso iure sit priuatus. Huius ædificia*
" *ruinæ subiaceant, nullus ei debita reddere, nullus in*
" *iudicio respondere teneatur. Excommunicationis de-*
" *nique sententia, quam solus Rom. pont. soluat inno-*
detur. Mirabile etiam quid additur, quod iure omnes cuiuscunque generis homines debeant formidare. *Vt si quis Princeps, Senator, Consul, potestas, vel alius dominus siue rector, contra prædictos præsumptores constitutionis præsentis tenorem non fecerit obseruari, tam ipse quàm officiales ipsius, infra mensem, postquàm res ad eorum notitiam peruenerit, eo ipso sententiam excommunicationis incur-*

Anathema in rectores & ciuitates si infra mēsem in percussorē Cardinalis animaduertere non sategerint.

" *rat. Ciuitas verò quæuis alia præter vrbem, quæ ta-*
" *lia facienti vel facientibus seu præsumentibus in iis,*
" *consilium dederit aut fauorem, vel infra mensem sal-*
" *tem taliter delinquentes (prout ei facultas adfue-*
" *rit) non duxerit puniendos, pontificali sit eo ipso di-*
" *gnitate priuata, & nihilominus remaneat inter-*
" *dicta.*

Principes ob percussos clericos depositi.
CAP. XI.

VAE ne ad Reges vſque contingere quis dubitet, exempla non deerunt. Ioannem Fiſcherum, Roffenſem Epiſcopum, Cardinalem deſignatū, Henricus octauus Angliæ Rex, contentus Frāciſco Brianto, ſuo (vt ipſe iocans, ſed verè tamē loquebatur) inferni vicario, martyrē cum feciſſet, excommunicatus ipſe, & ab eius obediētia Angli liberi ac ſoluti fuerunt. Boleſlaüs Polonorum Rex, ob interfectum S. Staniſlaüm excommunicatus, & regno eiectus eſt, ſolutiq; ab eius obedientia ſubditi à Gregorio vij. Qui & quotquot auxilio vel conſilio eum iuuerant, cum tota eorum domo & nepotibus, ad beneficia Eccleſiaſtica habita vel habenda, & ad dignitates omnes atque honores, vſque ad quartam generationem inhabiles fecit. Nō erit forſſe Henrico Valeſio vel prima generatio. Sed hanc ipſam pœnam æquè impius Polonus meruit: & aliàs vel nolens ſubit. Sed & alia in eam rem exempla infrà, vbi de excommunicatione agendum eſt, proferentur.

Henricus 8. Anglus in ſchiſm. Anglor.

Boleſlaus 2. Polonus.

Cromer. lib. 5.

Henrici in ſacerdotes, & Cardinalem iniuriæ.
CAP. XII.

HÆc omnia qui viderit, & in Henrico Valeſio congeſtas in vnum cauſas, quæ de ſingulis recitatæ ſunt, aduerterit, imò ad cumulum alias

grauiores accessisse obseruarit, quomodo non iustè priuandum regno, & solutos iure ab eius obediétia Francos fateatur? Ille verbi Dei prędicatores & doctores (quos suis furoribus penè solos resistentes, cęteris silentibus, & manus turpiter dantibus habuit) cane peius & angue odio habens, de cathedris vi detractos, in carcerem sæpius misit. Hîc pacificè cum iis acturum se professus, euocatos in Regiam, magna stipante, ad maiorem ignominiam, furoris sui sociorum caterua, verbis procacibus proscidit atque lacerauit: & cum aliud non posset, quòd viuunt, quòd edunt, quòd calceati, vestiti sunt, criminis & probri loco obiecit. Eos vt olim Micheã Achab, & Hieremiam sub Sedechia principes & proceres, loqui omnino prohibuit. Iis saccos sæpius intentauit, atque vt id fieret, si fieri modo posset, ratum habuit. Is denique primum Franciæ Parem, Archiepiscopum Rhemensem, sanctæ sedis Apostolicæ legatum natum, Cardinalem, ordinis Ecclesiastici in sacris illis comitiis pręsidem, cuius nutu & nomine patrui Cardinalis Guisij manu sacro oleo tinctus erat, quemque ob id præ cęteris Galliæ Rex patrem suum, ille vicissim Regem filium speciali priuilegio solet nominare, vt Ioas Zachariam Ioiadæ, à quo consecratus fuerat, filium, pretio sanguinis dato, per gregarios de custodia sua milites, cùm cæteri facinus abhorrerent, & manus sacerdotis sanguine polluere detrectarent, interfecit. Et quem ab eo gladium ad interficiendos hęreticos accepe-

3. Reg. 22. Hier. 18. & 37.

Archiepiscopus. Rhemensis Pater regis dictus.

2. Par. 24.

rat,

rat, in eius viſcera atque corpus impiè ac nefariè, vel ipſo præſente Apoſtolicæ ſedis legato conuertit, ac regiam vno tempore fœdo homicidio, ſacrilegio ac parri cidio maculans, inauditũ in Chriſtianiſſimo regno ſcelus, quod vix poſtera creditura ſit ætas, perpetrauit. Et Chriſtianũ ſe vltra vẽditabit, qui Chriſtum Domini interfecit? Aut vnctionem ſuam proferet, qui & eam dum acciperet riſu effuſus ſubſannauit, & vnctorem de medio tulit? Aut qua tandem re erit dignus, niſi vt in eo, ſicut in Ioas iuſti ſanguinis atque ſacerdotalis vltio repetatur? Vt quod dictum eſt diuinitus, *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei*, in eius caput recudatur?

2. Par. 24.

Zach. 2.

QVOD HÆRETICORVM FAVTOR

Crimen quartum.

Hæreticis fauere quàm graue crimen ſit. Cap. XIII.

FAVERE hæreticis tribus modis intelligi poteſt. Vel quòd illi ſimpliciter tolerantur, abſque vllo ſiue in perſonã, ſiue in errorem eorum affectu; ſeu negligentia iſtud, ſeu timore, ſeu alio modo fiat. Quod propterea hęreticis fauere eſſe dicitur, quia error cui nõ reſiſtitur, approbatur, ſiue perinde eſt ac ſi probetur. Vel quòd nõ tolerantur tantũ, verum etiam ſuſtẽtantur, ſua tamen, ꝙ amici, vel parẽtes, aut omnino ne-

cessarij sint causa, minimè probato errore vel deffenso: vel quòd denique sic affectus ad personam transit, vt errori auxilium detur, ac hęresis promoueatur. Hinc triplex eorum gradus, qui in scriptura notantur, quòd vel non increpuerint, vel excelsa non abstulerint, aut etiam construi permiserint. Quod perinde esse, atque hęreticis fauere, ex eo intelligi potest, quòd quæ ratio fuit in veteri lege idololatrarum, eadem hodie sit hęreticorum. Vno existente (vt Tertullianus ait) discrimine, quod *Ethnici non credendo credãt, hæretici credendo non credunt:* Veréque adeo ab Epiphanio dictum sit, *χεῖρον κακοπιστία τῆς ἀπιστίας. Peior infidelitate praua credulitas.* Ac primo quidem genere qui peccarit, Ioathan Rex Iuda forte fuit, de quo cùm dicitur, *Fecit quod placitum erat coram Domino, iuxta omnia quæ Ozias pater eius operatus est, veruntamen excelsa non abstulit,* tolerantia impietatis tãtum, non suum aliquod in eam studium ostenditur. In altero offendit Iosaphat, cùm eũ scriptura dicat, non tantum excelsa non abstulisse, sed etiam cum Achab, Ioram & Ochosia infidelibus belli societatem iniisse, ac fœdus percusisse. Non absimile fuit quòd Heli increpatur, quòd cùm liberos indignè agere nosset, corripere tamen præ paterni amoris dulcedine noluerit. In tertio Achab impegit grauissimè, cùm & Baal sacerdotes fouit, & Benadad Regem Syrię seruauit incolumem.

[Margin notes: Id hodie hæretici quod olim Idololatræ. — *Tertul. de præscript.* — *In Ancorato.* — 4. Reg. 15. — 3. Reg. 22. — 2. Par. 19. — 4. Reg. 3. — 2. Par. 20. — 1. Reg. 2. — 3. Reg. 19. — 3. Reg. 20.]

Quę cùm sint eiusmodi, vt primo gradu secundus, vtroq; tertius peior sit atque deterior,

tanto

tanto grauior eius qui in tertio offenderit, damnatio credi debet, quantò feueriùs, qui vel in primo aut fecundo gradu tantùm peccauerant,puniti leguntur. Ac prima quidem punitio nominis diffamatio coram Deo fuit, vt cùm in eo Reges omnes præter Dauidem, Ezechiam, & Iofiam, deliquiffent, omnes quoque præter illos tres, *peccatum commififfe*, id eft grauiffimo fcelere fe obftrinxiffe dicuntur, cui fcilicet nec Dauidis cũ homicidio adulterium, nec Ezechiæ fuperbia ac thefaurorum oftentatio comparati poffit. Sed & terribilis illa prophetę Iehu ad Iofaphat increpatio, quòd impio auxilium præbuiffet, & cum iis qui oderunt Deum amicitia iungeretur, propter quod iram Dei merebatur, puniendus haud dubiè, nifi bona opera inuenta in eo effent, quę iram temperarent: Et quòd contritæ funt naues, quas ad Ochoziæ auxilium parauerat, quàm graue id Deo fit, apertè, fatis videtur declaraffe. Terribilius adhuc fuit illud cõtra Heli facerdotem in filios nimium obfequentem iudicium *Iuraui* (inquit Dominus) *domui Heli, quòd non expietur iniquitas domus eius victimis & muneribus vfque in æternum, eo quòd nouerat indignè agere filios fuos, & non corripuerit eos.* Certè quàm hîc nulla fanguinis aut carnis ratio habenda fit, cùm illud clarè indicat, quod Dominus ait, *Qui amat patrem fuum aut matrem plufquam me, non eft me dignus.* Tum vetuftũ illud Mofis, *Qui dixerunt patri fuo, & matri fuæ nefcio vos, & fratribus fuis ignoro illos, & nefcierunt filios, fuos, hi cufto-*

Eccl.49. *2.Reg.11.* *Efa.39.* *2.Par.19.* *2.Par.20.* Iudiciũ Dei in domum Heli terribile. *1.Reg.3.* *Matth.10.* *Deut.33.*

custodierunt eloquium tuum, & pactum suum seruauerunt. Grauissimè omnium increpatus Achab, cui obseruatum Benadad, & quòd spretis dei Prophetis pseudoprophetas in pretio haberet,
3.Reg.20. terribilis primum vox illa insonuit, *Quia dimisisti virum dignum morte, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo eius.* Sed & postea iuxta illam, & Micheæ prophetæ verbum, vita simul cum regno & huic ipsi, & toti eius stirpi adempta est.

3. Reg.21.
4.Reg.20.

Fautores hæreticorum omni in Christianos dominatu excludendi.

Cap. xv.

PORRO crimen hoc vt indignum imperio in Christianos hominem efficiat, indicat ille Innocentij III. Canon in concilio Lateranensi. Cuius nos concilij iudicium tanto pluris facere debemus, quanto maiore totius orbis consensu, & virorum vndique doctissimorum accessu, celebratum illud atque conclusum est, ante annos circiter 300. Vbi præter Innocentium pótificem doctissimum, affuerút patriarchæ Constantinopolitanus & Hierosolymit. Archiepiscopi Græci & Latini 70. Episcopi 412. Prælati alij 800. præter alios vndique doctissimos viros. Affuerunt vnà legati imperatorum Græci & Latini, Regúmque Galliæ, Hierusalem, Angliæ, Hispaniæ, Cypri & aliarum Rerum publicarum & Principum Christianorum. Ergo isto

Concilij Lateranensis celebritas.

cano

canone *qui hæreticis fauerit, & infra annum non ſatisfecerit* (vtique pœnitendo) *ipſo iure infamis ad publica conſilia ſeu officia, & ad quo ſuis eiuſmodi eligendum, inhabilis eſt. Atque ita, vt nec ad teſtimonium admitti, nec teſtamentum condere valeat, nec ad alicuius hæreditatem accedere. Nullus quoque ei ſuper quocunque negotio, ſed ipſe aliis teneatur reſpondere. Si iudex ſit, eius ſententia non valet. Si aduocatus, non admittatur eius patrociniũ. Si tabellio, non valeant eius inſtrumenta. Et qui tales, poſtquam ab Eccleſia fuerint denominati, euitare contempſerint, excommunicandi dicuntur. Sed & clerici qui talibus adminiſtrant ſacramenta, vel ſepulturam tradunt, vel eleemoſinas ab iis recipiunt ſuo officio priuandi, nec niſi Apoſtolicæ ſedis indulto reſtituendi ſunt.* Et hæc quidẽ de omnibus, tum priuatis, tum regibus, ac principibus communiter dicta. De Principibus verò & regibus, & omnino dominis temporalibus, ac ſeculi poteſtatibus, apertiſſimè eodem canone cauetur, *vt terram ſuam ab hæretica fœditate ſe purgaturos iurare teneantur. Quod ſi non fecerint, & ab Eccleſia moniti facere contempſerint per Metropolitanum & comprouinciales Epiſcopos excommunicentur. Et ſi intra annum non ſatisfecerint, vaſſalli eorum à ſummo Pontifice ab eorum fidelitate abſoluti denuntientur, & terra aliis ſine contradictione poßidenda detur qui eam ab hæreticis purgent, & in fidei vnitate conſeruent.*

Sed & idem planè iure ciuili cauetur in noua conſtitutione Friderici imperatoris ad hunc modum. *Si verò dominus temporalis requiſitus & admo-*

Cod. de heret. l. ſi verò.

,, *admonitus ab Ecclesia terram suam purgaret neglexerit ab hæretica prauitate, post annum à tempore monitionis elapsum terram ipsius exponimus Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent, saluo iure domini principalis, dummodo nullum super hoc præstet obstaculum, nec aliquod impedimentũ apponat. Eadem nihilominus lege obseruata cõtra eos, qui nõ habẽt dominos principales.*

Principum ob fauorem hæreticis datum infeliciter agentium exempla.

Sic Raymondus comes Tholosanus, Albigensium hæreticorum fautor, tum eo nomine, tum quia Petrum de nouo castro, ordinis Cistercienfis monachum, in Gallia Narbonensi ad Albigenses confutandos ab Innocentio tertio destinatum, interfici mandauerat (tametsi id tantum & coniecturis patuit) excommunicatus est, & subditi eius à iuramẽto fidelitatis soluti. Sed vetustiora hæc, quæ infelices principum exitus, ob fauorem hęreticis datum iampridem ostenderunt. Sic enim Traianus sub Valente, Arianorum fautore, magister militum, aduersus Gothos missus, cum victus confusúsque rediisset, ob eámque rem molliciem ei Valens ac timiditatem obiiceret, ille ingenti libertate, *Non* (inquit) *Imperator ego sum victus, sed tu victoriam perdidisti, cùm Deo restitis, & illius auxilia Barbaris potius facis opportuna.* Isaac quoque Monachus ea tempestate virtutis nomine clarus, cum egredientem videret ad pugnam Imperatorem *Quo vadis* (ait) *Imperator, qui pugnas aduersus Deum, quem nõ habes adiutorem? Ipse enim contra te Barbaros mouit,* *quo-*

Hist.trip.lib.8 ca.13.

Traiani ducis ad Valentem egregiũ responsum.

quoniam & tu aduersus eum blasphemas linguas plurimas incitasti. Quiesce ergo bellare (idest hæreticis fauere) *& ille faciet bella cessare.* Quanto præclariùs huius ipsius Valentis frater, à quo cum ille suppetias peteret aduersus Barbaros, rescripsit, *religiosum non esse talẽ virum iuuare, qui Deo rebellis existeret, sed magis esse iustum, vt eius superbia sedaretur.* Quid Valentinianus iunior? Nam cum matris Iustinę suasu Arianorum partes foueret, diuóque Ambrosio infestus esset, turpi fuga Mediolano elabi, persequente Maximo coactus, à Theodosio imperatore per literas monitus est, *Nequaquam id mirum esse, quia pietatem ille oppugnasset.* Illustrius id fortè, & ad vindictæ exemplum in fautores hæreseos potentius, in Vinceslao XII Boëmorum rege. Cui cum nunciaretur crescere in dies hæreticos, conuentúsque contra auitam religionem agere, atque ille neque Dei neque Ecclesiæ iniuriis moueretur, quin potius sectarios pro sua libidine omnia gerere permittens, ab iis vicissim se vt commodum regem laudari gauderet, nihilque iam sibi abiis timendum ratus, *ex tepido frigidus*, vt ait Aeneas Siluius, euasisset, præualentibus tandem hæreticis, seróque nimium ad arma conuolans, frustra petito ab amicis auxilio, ipse paralysi resolutus, regno simul atque vita priuatus est. His adde & Nicephorum imperatorem Constãtinopolitanum, qui quòd clam Manicheis faueret, ac de iis conquerentes contemneret, atque ob mutuas Catholicorum & Manicheorum inimicitias impendio exultans

Theodor. lib. 5. cap. 15.

Teodosij contra fautores hæreticorum iudicium

Aeneas Syluius hist. Boem. cap. 35. 36. & 37.

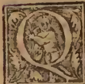
Annales Constantin. lib. 24

exultans, si quis charitatis ac Christianæ dilectionis studiosus esset, eum odio haberet, atque derideret, cæsus tandem à Bulgaris, imperio simul ac vita priuatus, dignum impietatis suæ supplicium luit.

Quod ne non verbo Dei consentaneum, aut etiam non necessarium, videatur, vox illa prophetæ ad Achab, cuius paulo ante meminimus, obseruatum Benadad Syriæ regem satis indicat. 3.Reg.10. *Quia demisisti virum dignum morte, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo eius.* Quid est enim populus tuus pro populo eius, nisi quia qui fautori impietatis fauent, eodem cum illo interitu perituri sunt? aut quæ tandem istud euitãdi ratio esse potest, nisi vt qui populus eius erat, qui fouet hæreticis, populus eius esse desinat, ne pari cum eo supplicio inuoluatur? Ita vt non liberum iam sit, sed necessarium eum abdicare?

Fautores Hæreticorum in Gallia præcipuè non ferendi.

CAP. XVI.

QVæ si in cęteris vera sunt, tanto magis in Galliæ regibus valere debent, quanto regnum istud nobilius, fidei puritate ab omni æuo illustrius fuit, quantóque maiore Ecclesiæ vel fructu conseruatur, vel dãnocorrumpitur. Quantóque etiam nobiliore ad id sacramento Galliæ reges astricti sunt, & maius præ cæteris nomen hæreditarunt.

arunt. Ex quo ſequitur tanto minus ferenda eſſe Cenomanenſis pſeudo-Epiſco. axiomata: quanto conuenientiùs per ea mori ſuo egit, vt duobus Henricis, alteri relapſo, alteri hæreſeos fautori ſtudioſiſſimo religionem in Gallia perdendi feneſtram aperiret. Vt qui ſub Catholicæ deuotionis ſpecie cum hæreticis Euchariſtiæ conculcatoribus, preſbyterorum homicidis verſari, & horum particeps conſilij eſſe non deſinit, publicè quoque in nobili Panceltico illo, quò ſe tot pij atque docti viri contulerant dicere pro concione ac pertinaciter deffendere auderet. *Pacem cum hæreticis habendam eſſe: hos amari & diligi oportere: Benignè reuocandos, non vi compellendos eſſe.* Homo acutus & pius ſcilicet, qui non viderit, quid valeat iſtud, *Sit tibi tanquam ethnicus & publicanus*, & *Ne aue ei dixeritis.* & *Hæreticum hominem deuita.* Et quòd Ioannes Euangeliſta cum Cerintho, ne ad momentum quidem horæ in balneo eodem eſſe voluit. Quòdque peius eſt, allegans illud Pauli, *Pacem cum omnibus hominibus habentes*, id quod præcedit, *ſi fieri poteſt*, omittens, hæreticorum more ſcripturam detruncarit. Item Illud, *Iniquos odio habui*, & *perfecto odio oderam illos*. Itẽ & id, *Compelle intrare.* Quódque Eccleſiæ ius eſt, quos ſemel in verba ſua iurãtes habuit, eos omni modo vi ac gladio cogendi, & ad ſe reuocãdi, aut ſi id nõ ſuccedat, ab omni in Chriſtianos imperij ac dominatus iure excludendi. Quo nos iudicij genere & ſi in eum moleſtum eſt vti, quem regem habuimus, tãto magis tamen id vti præ-

Cenom. Epiſ. axiomata.

Mat.18.
Epiſt.2 Ioan.
Tit.3.
Euſeb.lib.3. cap.22.
Rom.8
Pſal.118.
Pſal.138.
Luc.14.

vti pręstemus necesse est, quanto nos, qui Galli, qui Franci sumus, qui Christianissimi laude præ cæteris floruimus, labentis in Gallia Ecclesiæ causa atque periculum ad id nos fortiùs suo iure cogit & adigit.

Henricus vt hæreticorum fautor sit.

CAP. XVI.

AM hæreticis Henricus, vt perpetuò, non tolerantia tantum, sed studio fauerit, ex iis intelligẽdum est, quæ partim antequam rex esset, partim exquo rex esse cœpit, hæreticorum causa gessit. Si tamen ex tam multis, quæ facta ab eo in ista causa sunt, vel bonam partem dicere possumus. Nam id primùm docuit famosa illa sub Carolo ix. Rupellæ putidissimæ hæreticorum Lernæ, in Pictonum finibus obsidio, cum acceptam à Carolo fratre in belli sumptus pecuniam sibi assumeret, nec militi stipendia solueret. Sed multo adhuc magis, quòd cum Catholici multo labore & sanguine, superatis hostium ignibus, vltra vallum prouecti, ac muris contingui, in propinquo essent, vt in vrbem victores irrumperent, receptui canens Henricus id agebat vt & infectum negotium relinquerent, & per idem vallum redeuntes, nouis iniectis ab hoste tormentis & ignibus, denuo cæderentur. Amplius adhuc, quod cum principum Catholicorum, qui illic aderant, maximè verò Ducis Aumalæi vigilãtia factum nihil ominus

Rupellæ fraudulenter acta obsidio.

ominus esset, vt in propinquo iã sese deditura vrbs esset; accepto ab obsessis auro, & Aumalęo ab hostibus quidé, sed dato per proditionem signo, interfecto, & Guisio in pede vulnerato, discessit, spémque ita omnem & Regis fratris, & Catholicorum omnium elusit.

Docuit deinde, cùm in Galliam Rex è Polonia rediret, erectáque in spem ob eius aduentum Gallia, extrema sibi omnia Hæretici metuerent, & nullo negotio vinci possent, libera his grassandi per Galliam data facultas. Cuiusmodi illud fuit, quod Auenione 1574. in reditu ipso à doctissimo Archiepiscopo Narbonensi domino Vigoreo inuitatus, vt pecunias in Hæreticos colligi iuberet, & se ille omnia sua oblaturum promitteret, modò Rex in eos hostiliter ageret, contempsit, & quo pede tum cœpit, eodem deinceps perrexit, vt illæsos esse pateretur. 2 Reditus è Polonia.

Sed illud apertius, quòd cùm ibidem recẽti Poloniæ exemplo, de vtraque religione in Gallia retinenda consilium iniisset, & huic Illustrissimus Cardinalis à Lotharingia, aliíque Catholici Principes fortissimè restitissent, non aliud obtineri potuit, quàm vt nullos Hæretici conuentus publicè agerent, libertate conscientiæ de cætero data, vt quam quisque vellet religionem domi sequeretur. In quo ne eidem quidem Cardinali, quòd Regis voluntati resistere ausus esset, impunè esse potuit, qui statim veneno in eadem vrbe extinctus obiit. 3 Initum Auenione de vtraque religione retinenda consilium.

Creuit deinde latẽs virus, & se in Flandrico 4

Datum Flandris rebellibus auxiliũ.

negotio (occultè licet) aperuit, cùm Hæreticis atque rebellibus contra Regem Catholicum, Francisci fratris Alençonij Ducis nomine suppetiæ datæ extiterunt. Minimè vtique dubio aut incerto consilio, cùm redactæ in publicas rationes, quæ in hoc bellum datæ sunt, pecuniæ audiantur.

5 Improborũ & Hæreticorum promotiones.

Apertius illud rursum, quòd Libertinis, Hæreticis, imò Atheis honoratissima quæque officia, præfecturæ, dignitates in militia, in Senatu, in interiori ac secretiori Regis Concilio concessæ sunt. Quorum ope atque consiliis incredibile dictu est, quàm Hæreticorum res vbique successerint, Catholicorum imminutæ atque laceratæ extiterint. Cuius argumentum insigne fuit, quòd in postremo isto, post Blæsense parricidium motu, si quæ vrbes à communi Catholicorum fide recesserint, & Hæreticos admiserint, non aliorum ferè, quàm iuris ministrorum astu ac proditione (adeò vbique illi sparsi erant) vel ereptæ Catholicis, vel vt eriperentur in magno periculo extiterunt.

6 Pacificationes & induciæ tum Hæreticis factæ.

Sed apertissimè id docuit toties Hæreticis, cùm propè exanimes essent, & facilè vinci possent, facta pax, datæque induciæ, vt fortiores scilicet exurgere, ac religioni Catholicæ negotium facessere validiùs possent. Manifestissima vtique suspicione occulti cum Hæreticis Henrici consilij, vt vel in media pace arma sumerent, quò noua pax succedens fortiores indies efficeret, & prioris pacis fructus posterioris gradus quidam esset. Eiusmodi prima illa

fuit anno 1575. mense Maio, quo liberum Hæreticæ prauitatis exercitium permissum est. Cuius beneficio erecti Hæretici, multis interceptis oppidis, accitis etiam per Thoræum, infœlicis stirpis è Momorantiorum gente hominem, è Germania equitibus, tantisper grassati sunt, donec victis à Guisio Germanis, pax altera 2
(cùm scilicet victi essent) eodem anno, mense Nouembri, iisdem concessa est. Et quidem cum hac dedecoris, ac fœdi Gallorum genti opprobrij nota, vt victo & profligato extero hosti, cui nulla virtus, nulla industria erat, pro direptis templis ac patriis focis, quinquies centena librarum millia soluerentur. Vafro vtique, sed execrando consilio, vt quos Guisij & Catholicorum virtus, ne iterum redirent, terrere potuerat, pretium vel victis datũ denuò alliceret.

Victis hostibus solutæ pecuniæ.

Tertia fuit anno 1577. cùm ob sublatam in comitiis Blæsensibus Caluinianæ impietatis exercendæ licentiã, nouum fœdus ineuntibus cum Nauarro & Condæo Hæreticis, Catholici vicissim Principes fœdere se contra eos obligassent, atque horum attriti armis Hæretici in manifesto versari periculo incepissent. Quarta 3
anno 1579. cùm Hereticis denuo ad arma, more suo conuolantibus, oppidáque intercipientibus, Neracum missa Catharina mater, mense Februario, pacis ergò cùm alia multa religioni Catholicæ nocentissima, tum illud Nauarro obtulit, vt religionem suam liberè Hæretici exercerent. Quòd 24. Martij ab Henrico subinde ratum habitum est. Quinta fuit anno 1581. 4 5

cùm post capta ab Hæreticis oppida, Ferentam in Picardia, & Cadurcum in Aquitania (vbi fœdè in templa & religionem Catholicam bacchatum est) redintegrato aduersus eos Catholicorum exercitu, recepta tandem Ferenta, prælioque ad Bergeracum victis, pax denuò ab Alençonij Duce, Regis fratre, mense Ianuario, in hæc verba oblata est, vt iis perpetua religionis suæ exercendæ potestas esset.

7 Nauarrus regni successor designatus. Illud deinde maius, quòd defuncto fratre Fràcisco erectus in spem Regni Nauarrus (manifestus ipse Hæreticus & relapsus) & Regni successor, si Henrico mascula proles deficeret, publico diplomate est nominatus. Atque hoc nomine missis ab eo ad Curiam solemnibus rosarum munusculis, conniuentibus, qui parti huic tum fauebant, benignè est admissus, & salutere iussus.

8 Neglecta in concilio religionis causa. Amplius id rursum, quòd anno 1581. in solemni Principum, ac procerum Regni ad sanctum Germanum conuentu, cùm id vsus regni perpetuò ferat, vt prima de religione quæstio sit, & vt id fieret ab Illustrissimo Cardinali Borbonio, primo videlicet Regni Principe, ad Regis pedes etiam procumbente, vehementissimè esset postulatum, non modo præter morem postposita, aut in finem dilata religionis causa, verum etiam omninodò prætermissa, atque contempta est, itaut de ea ne verbum quidem haberetur.

9 Nauarro mi[illegible] conscri- Multò etiam magis id docuit illa Henrici Nauarro pecunias in Germaniam mittendi, militem

militem qui in Galliam, cùm vellet, erumperet, conscribendi, fœdus cum vniuersis Germaniæ Hæreticis, cum Heluetiis Protestantibus, meretrice Anglicana, & Scotiæ Rege percutiendi facta permissio atque probatio. In Guisium verò Ducem & sacrum Catholicorum, qui tot factis cũ Hæreticis collusionibus, partim iusto dolore offensi, partim manifesto religionis Catholicæ periculo permoti, freti in eo Gregorij XIII. Pont. Max. verbis dextras inter se societatis dederant, de non admittendo Hæretico Rege, fœdus, offensio atque ira. Cùm Catholicum se Regem venditans (id quale sit postea viderimus) imponi sibi legem: non pietatis hîc defendendæ, sed expetiti Regni (quòd auidè persuadentes Hæreticos auidiùs ipse audiebat) negotium agi, tum per se, tum per corruptissimos ac mendacissimos ex omni genere & ordine homines, cum aliis tum ipsi post Gregorij XIII. obitum Sixto V. Pont. Max. affirmaret: famosos etiam libellos ab Hæreticis in eam sententiã vulgari non tantùm permitteret, verùm etiam procuraret. Cur enim cum fœdus illud sanctum, tam vehementer offenderet, nisi quia saluos Hæreticos esse vellet?

bendi facta permissio.

Et in Catholicorum fœdus offensio.

10 Accedit hic Geneuæ, Sedani, & Iamesi putidissimorum hæreseos lacuum suscepta protectio. Mox initum cùm Angliæ meretrice (quam bonam suam sororem, Christianissimus scilicet Hæreticam, imò hæresiarcham publicis instrumentis vocat) fœdus, & susceptum eius profanum periscelidis, seu popletarij (vulgò *la Iar-*

Cum Hæreticis, tum domesticis, tũ externis fœdus.

vel Hæreticis decedere posset, triplicem in eo artem adhibuit, primùm vt iniquissimo tempore, rigente scilicet hyeme, Ducem eò mitteret; deinde vt nullo aut perexiguo commeatu ac pecuniis iuuaret; tertiò vt Matignonem ac armis stare in iisdem partibus iuberet, qui auxiliatorem se professus, reipsa eius successus impediret, & Hæreticos foueret. Ac postremò, ne non hæc satis essent, Valettam Spernonij fratrem adornauit, qui post traditam Hæreticis Delphinatus Prouinciam domi Mayneum turbaret, occupatóque per insidias Auxonio Burgundiæ oppido, quæ Mayneo Prouincia data erat, deinde Valentia, quæ eidem ex fœdere concessa fuerat, dominum eum si fieri posset properè reuocaret, atque ita infecto in Vasconia bello, simul Hæreticos infensissimi hostis præsentia leuaret, & patentem calumniis rei malè pro fide Catholica gestæ Mayneū efficeret. Ac ne in istis domi essent à fratre Guisio suppetiæ, nouæ huic paratæ artes atque insidiæ, vt occupato per fraudem in Campania, quæ Guisiij Prouincia erat, Rocoturo seu Ruperegia, castello munitissimo, dum huic expugnando Guisius incumberet, otium aliis in Burgundia impunè grassandi esset. Quorum vtrumque tamen, Rocoturum & Auxonium Guisij virtute, prudentia, ac diligentia breui receptum est. Vna Valentia in manu hostium relictā, dum quæ Valettæ arma pro expugnandis Hæreticis in speciem data erant, Catholicos versa fide oppugnarent, & vrbis per iniquissimā fraudem

Rocroy.

Catho

Catholicis ademptæ,ab iisdem recipiēdæ ſpem omnem præcluderent.

Accedunt euocati Regis nomine ſub ſigillo eius & ſyngrapho,initóq; ea de re apud Rupellam anno 1586. conſilio è Germania & Heluetiorum finibus Eccleſiæ hoſtes. Nam hæc illa fuit in Sedanum miſericordia, vt eſſent ex iſto ſpecu, qui externo hoſti viam oſtenderent, & ducatum præberent. Duplex ſcilicet hinc erat fructus,vt & eſſet,vnde belli occaſione Eccleſia ſpoliaretur,miſſis Romã,qui pro eo egregiè mentientes, ſubhaſtari bona Eccleſiæ impetrarent,ac peius Euãgelico villico,pro ſexies centenis aureorum milibus (quod Clerus conſenſerat)duodecies centena milia,boni ſerui ſcilicet,& ad prædam diligentes conſcriberent. Et cæſo per Germanos Guiſio, dum huic nihil, neque pecuniæ, neque militum daretur, ſimul ille vita priuaretur, & triplici genere maledicti, occaſionis belli, ſpoliatæ Eccleſiæ, ac neglectæ in hoſtem militiæ, laceraretur. Atque ita afflictis Catholicorum, erectis Hæreticorum rebus, ſumptáque egregiè de fœderatis vindicta, Turcicum in Gallia imperium (quòd meditatum pridem erat) faciliùs ſtatueretur. Hîc nihil dicimus, vt conſilia hæc Deus Opt. Max.infatuauerit, vt eiectus & irriſus Guiſius, vacuus, nudus, inermis, collectis quas potuit amicorum copiis, factóque de ſuo belli ſumptu, potentiſſimum, & inſtructiſſimum hoſtium exercitum, Eccleſiæ ac populi opibus conuocatum ac ditatum, quum parua manu

15 Acciti è Germania& Heluetiorum finibus Heretici milites.

Luc.16.

Mirè pro afflig&edis Catholicorum rebus artes.

Guiſij inſignis ac diuina plane victoria.

diuinitùs fregerit, vicerit, internecione deleuerit. Hoc tantùm volumus, vt constet tam perfidè fauisse Henricum Hæreticis, quàm strenuè à Guisio victi illi atque fugati sunt. Quòd ne cui dubium sit, data eorum reliquiis testantur auxilia: vt domum scilicet per eum securè redirent, cuius fide vocati domo discessissent.

14 Ioyeūsæ ex industria tentata & peracta cædes.

Sed & huc spectabat illa crudelis & inhumana strenuissimi, vtinam æquè prudentis, Ioyeūsæ Ducis cædes, qui quod sui pro religione Catholica zeli testimonium, re sæpius in Nauarrum fœliciùs gesta, quàm Henricus vellet, præbuisset, ob idque tolli eum de medio placeret, ea arte cum eo actum est, qua petitus sæpe Guisius falli non potuit, vt exiguis copiis munitus, iussis quiescere qui futuri auxilio, imò qui in eius castris erant, loco iniquo, præmonito prius Nauarro, & Comitis Suessionensis copiis, qui eò missus erat, recens aucto, impar hosti congredi ferox iuuenis & pugnæ auidus, cuique certius in mortem ire, quàm fugere esset, per literas Regis expresse iuberetur: in quo ad inhumanitatis cumulum hoc accessit, vt dissipato per fraudem exercitu, cùm superstes adhuc ipse Dux Ioyeūsa esset, à Comite Suessionensi inuentus, quieto iam & sedato Marte, crudeliter necaretur. Quòd factum vt Henrico placuerit, docuit post fictas & verè crocodyli de interempto, vt dicebat, fratre lacrymas exceptus beneuolè ab eo Suessionensis homicidia, vt qui egregiè munere suo functus, gratiam

Ioyeūsa citra martis furorem cæsus.

tiam hanc Catholici exercitus cæde, ac Regis fratris ſanguine meruiſſet.

Neque aliud ſapit quæ oppreſſis ſæpe iniquiſſimè Catholicis, libera Hæreticis contra vtrumque Vnionis Edictum facta eſt bonorum poſſeſſio. Cùm aliud ſe iudices in ſcripto, aliud in mente Regis (fideles ſerui ſcilicet) legere dictitarent, & in manifeſtiſſima iniquitate, & Edicti tranſgreſſione Regis ſe ſeruos (ipſi ab iis audiuimus) pro omni excuſatione dicerent. His miniſtris Centurionem Catholicum virum, qui Moyacum Moyi viri Hæretici, Hæreticóque & patre & auo nati caſtrum, iuxta Edictum ceperat, præſidiúmque ibi poſuerat, captiuum ac detentum Syluanecti capite plecti, eiúſque milites publicè flagris cædi iuſſit. Moyū ipſum, Bullonium, & Caſtillionem Colignij filium Hæreticorum coryphæos, à Catholicis interceptos miſſos fecit. Rohāniæ & Laualææ, potentiſſimis & Hæreticis mulieribus, quarum liberi Rupellæ & Sedani alebantur, vt bonis ſuis vterentur ac fruerentur, contra Edictum permiſit. Vicecomitem Tureneum, infenſiſſimum pace & armis Hæreticum, ab Hiſpanis in Belgio redemptū, Hæreticis adiunxit, Catholicis oppoſuit. Bibliopolas, qui Catholicos libros vendebant, flagris per ſuos illos ad quiduis paratos iudices cæcidit. Anglum Catholicum, qui perſecutiones Anglicanas excuderat, in vincula coniecit. Qui autem libros contra Papam ſcripſerant, & eos vendebant, fouit, aluit, & protexit. Charonnerium nobilem Britonem

15 Gratioſè cū Hæreticis, ſeuerè cū Catholicis actū.

,, *admonitus ab Ecclesia terram suam purgaret neglexerit ab hæretica prauitate, post annum à tempore monitionis elapsum terram ipsius exponimus Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent, saluo iure domini principalis, dummodo nullum super hoc præstet obstaculum, nec aliquod impedimentũ apponat. Eadem nihilominus lege obseruata cõtra eos, qui nõ habẽt dominos principales.*

Principum ob fauorem hæreticis datum infeliciter agentium exempla.

Sic Raymondus comes Tholosanus, Albigensium hæreticorum fautor, tum eo nomine, tum quia Petrum de nouo castro, ordinis Cisterciensis monachum, in Gallia Narbonensi ad Albigenses confutandos ab Innocentio tertio destinatum, interfici mandauerat (tametsi id tantum & coniecturis patuit) excommunicatus est, & subditi eius à iuramẽto fidelitatis soluti. Sed vetustiora hæc, quæ infelices principum exitus, ob fauorem hęreticis datum iampridem ostenderunt. Sic enim Traianus sub Valente, Arianorum fautore, magister militum, aduersus Gothos missus, cum victus confusúsque rediisset, ob eámque rem mollitiem ei Valens ac timiditatem obiiceret, ille ingenti libertate, *Non* (inquit) *Imperator ego sum victus, sed tu victoriam perdidisti, cùm Deo restitis, & illius auxilia Barbaris potius facis opportuna.* Isaac quoque Monachus ea tempestate virtutis nomine clarus, cum egredientem videret ad pugnam Imperatorem *Quo vadis* (ait) *Imperator, qui pugnas aduersus Deum, quem nõ habes adiutorem? Ipse enim contra te Barbaros mouit,*

Hist. trip. lib. 8 ca. 13.

Traiani ducis ad Valentem egregiũ reponsum.

quoniam & tu aduersus eum blasphemas linguas plurimas incitasti. Quiesce ergo bellare (ideſt hæreticis fauere) *& ille faciet bella cessare.* Quanto præclariùs huius ipſius Valentis frater, à quo cum ille ſuppetias peteret aduerſus Barbaros, reſcripſit, *religiosum non esse talẽ virum iuuare, qui Deo rebellis existeret, sed magis esse iustum, vt eius superbia sedaretur.* Quid Valentinianus iunior? Nam cum matris Iuſtinę ſuaſu Arianorum partes foueret, diuóque Ambroſio infeſtus eſſet, turpi fuga Mediolano elabi, perſequente Maximo coactus, à Theodoſio imperatore per literas monitus eſt, *Nequaquam id mirum esse, quia pietatem ille oppugnasset.* Illuſtrius id fortè, & ad vindictæ exemplum in fautores hæreſeos potentius, in Vinceſlao XII Boëmorum rege. Cui cum nunciaretur creſcere in dies hæreticos, conuentúſque contra auitam religionem agere, atque ille neque Dei neque Eccleſiæ iniuriis moueretur, quin potius ſectarios pro ſua libidine omnia gerere permittens, ab iis viciſſim ſe vt commodum regem laudari gauderet, nihilque iam ſibi abiis timendum ratus, *ex tepido frigidus*, vt ait Aeneas Siluius, euaſiſſet, præualentibus tandem hæreticis, ſeróque nimium ad arma conuolans, fruſtra petito ab amicis auxilio, ipſe paralyſi reſolutus, regno ſimul atque vita priuatus eſt. His adde & Nicephorum imperatorem Conſtãtinopolitanum, qui quòd clam Manicheis faueret, ac de iis conquerentes contemneret, atque ob mutuas Catholicorum & Manicheorum inimicitias impendio exultans

Theodor. lib. 5. cap. 15.
Teodoſij contra fautores hæreticorum iudicium

Aeneas Syluius hist. Boem. cap. 35. 36. & 37.

Annales Constantin. lib. 24

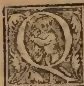
exultans, si quis charitatis ac Christianæ dilectionis studiosus esset, eum odio haberet, atque derideret, cæsus tandem à Bulgaris, imperio simul ac vita priuatus, dignum impietatis suæ supplicium luit.

Quod ne non verbo Dei consentaneum, aut etiam non necessarium, videatur, vox illa prophetæ ad Achab, cuius paulo ante meminimus, obseruatum Benadad Syriæ regem satis indicat. *Quia demisisti virum dignum morte, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo eius.* Quid est enim populus tuus pro populo eius, nisi quia qui fautori impietatis fauent, eodem cum illo interitu perituri sunt? aut quæ tandem istud euitãdi ratio esse potest, nisi vt qui populus eius erat, qui fouet hæreticis, populus eius esse desinat, ne pari cum eo supplicio inuoluatur? Ita vt non liberum iam sit, sed necessarium eum abdicare?

3 Reg. 10.

Fautores Hæreticorum in Gallia præcipuè non ferendi.

Cap. XVI.

QVæ si in cęteris vera sunt, tanto magis in Galliæ regibus valere debent, quanto regnum istud nobilius, fidei puritate ab omni æuo illustrius fuit, quantóque maiore Ecclesiæ vel fructu conseruatur, vel dãno corrumpitur. Quantóque etiam nobiliore ad id sacramento Galliæ reges astricti sunt, & maius præ cæteris nomen hæreditarunt.

arunt. Ex quo sequitur tanto minus ferenda esse Cenomanensis pseudo-Episco. axiomata: quanto conuenientiùs per ea mori suo egit, vt duobus Henricis, alteri relapso, alteri hæreseos fautori studiosissimo religionem in Gallia perdendi fenestram aperiret. Vt qui sub Catholicæ deuotionis specie cum hæreticis Eucharistiæ conculcatoribus, presbyterorum homicidis versari, & horum particeps consilij esse non desinit, publicè quoque in nobili Panceltico illo, quò se tot pij atque docti viri contulerant dicere pro concione ac pertinaciter deffendere auderet. *Pacem cum hæreticis habendam esse: hos amari & diligi oportere: Benignè reuocandos, non vi compellendos esse.* Homo acutus & pius scilicet, qui non viderit, quid valeat istud, *Sit tibi tanquam ethnicus & publicanus*, & *Ne aue ei dixeritis.* & *Hæreticum hominem deuita.* Et quòd Ioannes Euangelista cum Cerintho, ne ad momentum quidem horæ in balneo eodem esse voluit. Quòdque peius est, allegans illud Pauli, *Pacem cum omnibus hominibus habentes*, id quod præcedit, *si fieri potest*, omittens, hæreticorum more scripturam detruncarit. Item Illud, *Iniquos odio habui*, & , *perfecto odio oderam illos.* Itē & id, *Compelle intrare.* Quódque Ecclesiæ ius est, quos semel in verba sua iurātes habuit, eos omni modo vi ac gladio cogendi, & ad se reuocādi, aut si id nō succedat, ab omni in Christianos imperij ac dominatus iure excludendi. Quo nos iudicij genere & si in eum molestum est vti, quem regem habuimus, tāto magis tamen id vti præ-

Cenom. Episc. axiomata.

Mat. 18.
Epist. 2 *Ioan.*
Tit. 3.
Euseb. lib. 3. *cap.* 22.
Rom. 8
Psal. 118.
Psal. 138.
Luc. 14.

vti prestemus necesse est, quanto nos, qui Galli, qui Franci sumus, qui Christianissimi laude præ cæteris floruimus, labentis in Gallia Ecclesiæ causa atque periculum ad id nos fortiùs suo iure cogit & adigit.

Henricus vt hæreticorum fautor sit.

Cap. XVI.

Nam hæreticis Henricus, vt perpetuò, non tolerantia tantum, sed studio fauerit, ex iis intelligẽdum est, quæ partim antequam rex esset, partim exquo rex esse cœpit, hæreticorum causa gessit. Si tamen ex tam multis, quæ facta ab eo in ista causa sunt, vel bonam partem dicere possumus. Nam id primùm docuit famosa illa sub Carolo ix. Rupellæ putidissimæ hæreticorum Lernæ, in Pictonum finibus obsidio, cum acceptam à Carolo fratre in belli sumptus pecuniam sibi assumeret, nec militi stipendia solueret. Sed multo adhuc magis, quòd cum Catholici multo labore & sanguine, superatis hostium ignibus, vltra vallum prouecti, ac muris contingui, in propinquo essent, vt in vrbem victores irrumperent, receptui canens Henricus id agebat vt & infectum negotium relinquerent, & per idem vallum redeuntes, nouis iniectis ab hoste tormentis & ignibus, denuo cæderentur. Amplius adhuc, quod cum principum Catholicorum, qui illic aderant, maximè verò Ducis Aumalæi vigilãtia factum nihil

Rupellæ fraudulenter acta obsidio.

ominus

ominus esset, vt in propinquo iã sese deditura vrbs esset; accepto ab obsessis auro, & Aumaleo ab hostibus quidẽ, sed dato per proditionem signo, interfecto, & Guisio in pede vulnerato, discessit, spémque ita omnem & Regis fratris, & Catholicorum omnium elusit.

Docuit deinde, cùm in Galliam Rex è Polonia rediret, erectáque in spem ob eius aduentum Gallia, extrema sibi omnia Hæretici metuerent, & nullo negotio vinci possent, libera his grassandi per Galliam datá facultas. Cuiusmodi illud fuit, quod Auenione 1574. in reditu ipso à doctissimo Archiepiscopo Narbonensi domino Vigoreo inuitatus, vt pecunias in Hæreticos colligi iuberet, & se ille omnia sua oblaturum promitteret, modò Rex in eos hostiliter ageret, contempsit, & quo pede tum cœpit, eodem deinceps perrexit, vt illæsos esse pateretur. 2 Reditus è Polonia.

Sed illud apertius, quòd cùm ibidem recẽti Poloniæ exemplo, de vtraque religione in Gallia retinenda consilium iniisset, & huic Illustrissimus Cardinalis à Lotharingia, aliíque Catholici Principes fortissimè restitissent, non aliud obtineri potuit, quàm vt nullos Hæretici conuentus publicè agerent, libertate conscientiæ de cætero data, vt quam quisque vellet religionem domi sequeretur. In quo ne eidem quidem Cardinali, quòd Regis voluntati resistere ausus esset, impunè esse potuit, qui statim veneno in eadem vrbe extinctus obiit. 3 Initum Auenione de vtraque religione retinenda consilium.

Creuit deinde latẽs virus, & se in Flandrico 4

Datum Flandris rebellibus auxiliũ.

negotio (occultè licet) aperuit, cùm Hæreticis atque rebellibus contra Regem Catholicum, Francisci fratris Alençonij Ducis nomine suppetiæ datæ extiterunt. Minimè vtique dubio aut incerto consilio, cùm redactæ in publicas rationes, quæ in hoc bellum datæ sunt, pecuniæ audiantur.

5. Improborũ & Hæreticorum promotiones.

Apertius illud rursum, quòd Libertinis, Hæreticis, imò Atheis honoratissima quæque officia, præfecturæ, dignitates in militia, in Senatu, in interiori ac secretiori Regis Concilio concessæ sunt. Quorum ope atque consiliis incredibile dictu est, quàm Hæreticorum res vbique successerint, Catholicorum imminutæ atque laceratæ extiterint. Cuius argumentum insigne fuit, quòd in postremo isto, post Blæsense parricidium motu, si quæ vrbes à communi Catholicorum fide recesserint, & Hæreticos admiserint, non aliorum ferè, quàm iuris ministrorum astu ac proditione (adeò vbique illi sparsi erant) vel ereptæ Catholicis, vel vt eriperentur in magno periculo extiterunt.

6. Pacificationes & induciæ tum Hæreticis factæ.

Sed apertissimè id docuit toties Hæreticis, cùm propè exanimes essent, & facilè vinci possent, facta pax, datæque induciæ, vt fortiores scilicet exurgere, ac religioni Catholicæ negotium facessere validiùs possent. Manifestissima vtique suspicione occulti cum Hæreticis Henrici consilij, vt vel in media pace arma sumerent, quò noua pax succedens fortiores indies efficeret, & prioris pacis fructus posterioris gradus quidam esset. Eiusmodi prima illa

fuit

fuit anno 1575. mense Maio, quo liberum Hæreticæ prauitatis exercitium permissum est. Cuius beneficio erecti Hæretici, multis interceptis oppidis, accitis etiam per Thoræum, infœlicis stirpis è Momorantiorum gente hominem, è Germania equitibus, tantisper grassati sunt, donec victis à Guisio Germanis, pax altera (cùm scilicet victi essent) eodem anno, mense Nouembri, iisdem concessa est. Et quidem cum hac dedecoris, ac fœdi Gallorum genti opprobrij nota, vt victo & profligato extero hosti, cui nulla virtus, nulla industria erat, pro direptis templis ac patriis focis, quinquies centena librarum millia soluerentur. Vafro vtique, sed execrando consilio, vt quos Guisij & Catholicorum virtus, ne iterum redirent, terrere potuerat, pretium vel victis datũ denuò alliceret. Tertia fuit anno 1577. cùm ob sublatam in comitiis Blæsensibus Caluinianæ impietatis exercendæ licentiã, nouum fœdus ineuntibus cum Nauarro & Condæo Hæreticis, Catholici vicissim Principes fœdere se contra eos obligassent, atque horum attriti armis Hæretici in manifesto versari periculo incepissent. Quarta anno 1579. cùm Hereticis denuo ad arma, more suo conuolantibus, oppidáque intercipientibus, Neracum missa Catharina mater, mense Februario, pacis ergò cùm alia multa religioni Catholicæ nocentissima, tum illud Nauarro obtulit, vt religionem suam liberè Hæretici exercerent. Quòd 24. Martij ab Henrico subinde ratum habitum est. Quinta fuit anno 1581.

Margin notes: 2 — Victis hostibus solutæ pecuniæ. — 3 — 4 — 5

cùm post capta ab Hæreticis oppida, Ferentam in Picardia, & Cadurcum in Aquitania (vbi fœdè in templa & religionem Catholicam bacchatum est) redintegrato aduersus eos Catholicorum exercitu, recepta tandem Ferenta, præliòque ad Bergeracum victis, pax denuò ab Alençonij Duce, Regis fratre, mense Ianuario, in hæc verba oblata est, vt iis perpetua religionis suæ exercendæ potestas esset.

7 Nauarrus regni successor designatus. Illud deinde maius, quòd defuncto fratre Fráciscó erectus in spem Regni Nauarrus (manifestus ipse Hæreticus & relapsus) & Regni successor, si Henrico mascula proles deficeret, publico diplomate est nominatus. Atque hoc nomine missis ab eo ad Curiam solemnibus rosarum munusculis, conniuentibus, qui parti huic tum fauebant, benignè est admissus, & saluere iussus.

8 Neglecta in concilio religionis causa. Amplius id rursum, quòd anno 1581. in solemni Principum, ac procerum Regni ad sanctum Germanum conuentu, cùm id vsus regni perpetuò ferat, vt prima de religione quæstio sit, & vt id fieret ab Illustrissimo Cardinali Borbonio, primo videlicet Regni Principe, ad Regis pedes etiam procumbente, vehementissimè esset postulatum, non modo præter morem postposita, aut in finem dilata religionis causa, verùm etiam omnimodò prætermissa, atque contempta est, itaut de ea ne verbum quidem haberetur.

9 Nauarro milite conscri- Multò etiam magis id docuit illa Henrici Nauarro pecunias in Germaniam mittendi, militem

militem qui in Galliam, cùm vellet, erumperet, conscribendi, fœdus cum vniuersis Germaniæ Hæreticis, cum Heluetiis Protestantibus, meretrice Anglicana, & Scotiæ Rege percutiendi facta permissio atque probatio. In Guisium verò Ducem & sacrum Catholicorum, qui tot factis cũ Hæreticis collusionibus, partim iusto dolore offensi, partim manifesto religionis Catholicæ periculo permoti, freti in eo Gregorij XIII. Pont. Max. verbis dextras inter se societatis dederant, de non admittendo Hæretico Rege, fœdus, offensio atque ira. Cùm Catholicum se Regem venditans (id quale sit postea viderimus) imponi sibi legem: non pietatis hîc defendendæ, sed expetiti Regni (quòd auidè persuadentes Hæreticos auidiùs ipse audiebat), negotium agi, tum per se, tum per corruptissimos ac mendacissimos ex omni genere & ordine homines, cùm aliis tum ipsi post Gregorij XIII. obitum Sixto V. Pont. Max. affirmaret: famosos etiam libellos ab Hæreticis in eam sententiã vulgari non tantùm permitteret, verùm etiam procuraret. Cur enim cùm fœdus illud sanctum, tam vehementer offenderet, nisi quia saluos Hæreticos esse vellet?

bendi facta permissio.

Et in Catholicorum fœdus offensio.

Accedit hîc Geneuæ, Sedani, & Iamesi putidissimorum hæreseõs lacuum suscepta protectio. Mox initum cùm Angliæ meretrice (quam bonam suam sororem, Christianissimus scilicet Hæreticam, imò hæresiarcham publicis instrumentis vocat) fœdus, & susceptum eius profanum periscelidis, seu popletarij (vulgò *la Iar-* 10

Cum Hæreticis, tum domesticis, tũ externis fœdus.

tiere) in loco sacro, in luctu & mœrore populi sacramentum. Ac vtrumque illud quidem vsque eo seruatum fideliter, vt cum Sedanum ob fœdam incolarum in proximi pagi Ecclesiam & Sacerdotes, ipso sancto Purificationis Deiparæ Virginis die, anno 1587. eruptionem, & sacrosanctæ Eucharistiæ, è manibus Sacerdotis sumptæ, conculcationem zelo animatus Guisius subita obsidione premeret, & rerum omnium indigos in potestatem iam iam accepturus esset, iterato sextùm & septimùm, cùm minacibus verbis, mandato, cùm nihil Guisij parere in eo de industria cunctantis, & iniuriam Deo factam opponentis, & suis se sumptibus bellum facturum recipientis verba proficerent, obsidionem soluere coëgerit. Et quòd mirum magis, cùm in ista fugæ Parisiensis trepidatione, in qua concessurus omnia videbatur, Edictum Vnionis ederetur, nulla ratione induci potuit, vt Anglicano fœderi renútiaret. Homo scilicet fidei plenus, ac propositi tenax, qui cum hostibus Dei, atque Ecclesiæ tam arctè fidem seruaret, quàm cum Deo, atque eius seruis tam perfidè temeraret. Quin hîc ridiculum hoc quidem, sed serium tamen accidit: Quòd cùm Pinartus, Regis tùm Secretarius, & Anglicani fœderis proxenetes ac negotiator, ab Henrici parte stans, ne fœderi illi renuntiaret, commercij necessitatem pro magno argumento opponeret, & contra Illustrissimus Cardinalis Borbonius religionis potiores partes, quàm commercij esse respondisset, neq; fœdus vllum

Henricus obsidionem Sedani solui iubet.

Henrici in Hæreticos fides, in Deũ & Ecclesiam perfidia.

Pinartus cõuẽtionis Anglicanæ secretum prodit.

vllum tantùm esse, in quo religionis exceptio esse non deberet, tum imprudens ille, sed verè loquens tamen subiunxit, religionis exceptionem in hoc fœdere nullam esse posse, quia disertè inter eos conuenisset, vt alter alteri contra proprios, vel suæ etiam cuiusque religionis hostes, suppetias ferret. Ad quod subridens R. Cardinalis, cùm falli eum leniter dixisset, moneréteque ne id vltra tam horrendum de Christianissimo Rege diceret, ille necdum aduertens, iterùm & tertiò idem dixit: imò & iuramento confirmans, vt sorex proprio indicio & se, & rem totam prodidit.

11 Iniuriarum in Deum ac religionem cõtemptus.

Non absimile est quòd iniurias Eucharistiæ factas, & templa violata toties aliàs nihil commotus audiuit. Iarzæum qui Eucharistiam conculcauerat, auriculas Sacerdotibus absciderat, multos interfecerat, amicorum loco esse iussit. Virduni gubernatorem, qui in die Paschæ vrbem Hæreticis dedere spoponderat, Secretarióque ad id planè Hæretico vsus erat, liberauit. Quin ante quatuor aut quinque annos cum Parisiis ministri Hæretici plusquam quinquaginta essent, vt securè agerent, vt huc illuc discurrerent, vt inter se conuenirent permisit. Adeò vt sibi nihil à Rege timendum esse Hæretici dictitarent.

12 Doli ad irrita facienda Catholicorũ arma inuēti.

His consentit illud, quòd cum iurato mensis Iulij Edicto, armis Hæreticos persequi initus cogeretur, ac Duci Mayneo Guisij fratri, in Vasconiam eundi demandata Prouincia esset, ne quid propterea, vel Catholicis accedere,

vel Hæreticis decedere posset, triplicem in eo artem adhibuit, primùm vt iniquissimo tempore, rigente scilicet hyeme, Ducem eò mitteret, deinde vt nullo aut perexiguo commeatu ac pecuniis iuuaret; tertiò vt Matignonem ac armis stare in iisdem partibus iuberet, qui auxiliatorem se professus, reipsa eius successus impediret, & Hæreticos foueret. Ac postremò, ne non hæc satis essent, Valettam Spernonij fratrem adornauit, qui post traditam Hæreticis Delphinatus Prouinciam domi Mayneum turbaret, occupatóque per insidias Auxonio Burgundiæ oppido, quæ Mayneo Prouincia data erat, deinde Valentia, quæ eidem ex fœdere concessa fuerat, domum eum si fieri posset properè reuocaret, atque ita infecto in Vasconia bello, simul Hæreticos infensissimi hostis præsentia leuaret, & patentem calumniis rei malè pro fide Catholica gestæ Mayneũ efficeret. Ac ne in istis domi essent à fratre Guisio suppetiæ, nouæ huic paratæ artes atque insidiæ, vt occupato per fraudem in Campania, quæ Guisij Rocroy. Prouincia erat, Rocoturo seu Rupe regia, castello munitissimo, dum huic expugnando Guisius incumberet, otium aliis in Burgundia impunè grassandi esset. Quorum vtrumque tamen, Rocoturum & Auxonium Guisij virtute, prudentia, ac diligentia breui receptum est. Vna Valentia in manu hostium relicta, dum quæ Valettæ arma pro expugnandis Hæreticis in speciem data erant, Catholicos versa fide oppugnarent, & vrbis per iniquissimã fraudem

Catholicis ademptæ, ab iisdem recipiédæ spem omnem præcluderent.

Accedunt euocati Regis nomine sub sigillo eius & syngrapho, initóq; ea de re apud Rupellam anno 1586. consilio è Germania & Heluetiorum finibus Ecclesiæ hostes. Nam hæc illa fuit in Sedanum misericordia, vt essent ex isto specu, qui externo hosti viam ostenderent, & ducatum præberent. Duplex scilicet hinc erat fructus, vt & esset, vnde belli occasione Ecclesia spoliaretur, missis Romá, qui pro eo egregiè mentientes, subhastari bona Ecclesiç impetrarent, ac peius Euágelico villico, pro sexies centenis aureorum milibus (quod Clerus consenserat) duodecies centena milia, boni serui scilicet, & ad prædam diligentes conscriberent. Et cæso per Germanos Guisio, dum huic nihil, neque pecuniæ, neque militum daretur, simul ille vita priuaretur, & triplici genere maledicti, occasionis belli, spoliatæ Ecclesiæ, ac neglectæ in hostem militiæ, laceraretur. Atque ita afflictis Catholicorum, erectis Hæreticorum rebus, sumptáque egregiè de fœderatis vindicta, Turcicum in Gallia imperium (quòd meditatum pridem erat) faciliùs statueretur. Hîc nihil dicimus, vt consilia hæc Deus Opt. Max. infatuauerit, vt eiectus & irrisus Guisius, vacuus, nudus, inermis, collectis quas potuit amicorum copiis, factóque de suo belli sumptu, potentissimum, & instructissimum hostium exercitum, Ecclesiæ ac populi opibus conuocatum ac ditatum, quum parua manu

15 Acciti è Germania & Heluetiorum finibus Heretici milites.

Luc. 16.

Mirę pro affligédis Catholicorum rebus artes.

Guisij insignis ac diuina plane victoria.

diuinitùs fregerit, vicerit, internecione deleuerit. Hoc tantùm volumus, vt conſtet tam perfidè fauiſſe Henricum Hæreticis, quàm ſtrenuè à Guiſio victi illi atque fugati ſunt. Quòd ne cui dubium ſit, data eorum reliquiis teſtantur auxilia: vt domum ſcilicet per eum ſecurè redirent, cuius fide vocati domo diſceſſiſſent.

14 Ioyeüſæ ex induſtria tentata & peracta cædes.

Sed & huc ſpectabat illa crudelis & inhumana ſtrenuiſſimi, vtinam æquè prudentis, Ioyeüſæ Ducis cædes, qui quod ſui pro religione Catholica zeli teſtimonium, re ſæpius in Nauarrum fœliciùs geſta, quàm Henricus vellet, præbuiſſet, ob idque tolli eum de medio placeret, ea arte cum eo actum eſt, qua petitus ſæpe Guiſius falli non potuit, vt exiguis copiis munitus, iuſſis quieſcere qui futuri auxilio, imò qui in eius caſtris erant, loco iniquo, præmonito prius Nauarro, & Comitis Sueſſionenſis copiis, qui eò miſſus erat, recens aucto, impar hoſti congredi ferox iuuenis & pugnæ auidus, cuique certius in mortem ire, quàm fugere eſſet, per literas Regis expreſsè iuberetur: in quo ad inhumanitatis cumulum hoc acceſſit, vt diſſipato per fraudem exercitu, cùm ſuperſtes adhuc ipſe Dux Ioyeüſa eſſet, à Comite Sueſſionenſi inuentus, quieto iam & ſedato Marte, crudeliter necaretur. Quòd factum vt Henrico placuerit, docuit poſt fictas & verè crocodyli de interempto, vt dicebat, fratre lacrymas exceptus beneuolè ab eo Sueſſionenſis homicidia, vt qui egregiè munere ſuo functus, gratiam

Ioyeüſa citra martis furorem cæſus.

tiam hanc Catholici exercitus cæde, ac Regis fratris ſanguine meruiſſet.

Neque aliud ſapit quæ oppreſſis ſæpe iniquiſſimè Catholicis, libera Hæreticis contra vtrumque Vnionis Edictum facta eſt bonorum poſſeſſio. Cùm aliud ſe iudices in ſcripto, aliud in mente Regis (fideles ſerui ſcilicet) legere dictitarent, & in manifeſtiſſima iniquitate, & Edicti tranſgreſſione Regis ſe ſeruos (ipſi ab iis audiuimus) pro omni excuſatione dicerent. His miniſtris Centurionem Catholicum virum, qui Moyacum Moyi viri Hæretici, Hæreticóque & patre & auo nati caſtrum, iuxta Edictum ceperat, præſidiúmque ibi poſuerat, captiuum ac detentum Syluanecti capite plecti, eiúſque milites publicè flagris cædi iuſſit. Moyũ ipſum, Bullonium, & Caſtillionem Colignij filium Hæreticorum coryphæos, à Catholicis interceptos miſſos fecit. Rohaniæ & Laualææ, potentiſſimis & Hæreticis mulieribus, quarum liberi Rupellæ & Sedani alebantur, vt bonis ſuis vterentur ac fruerentur, contra Edictum permiſit. Vicecomitem Tureneum, infenſiſſimum pace & armis Hæreticum, ab Hiſpanis in Belgio redemptũ, Hæreticis adiunxit, Catholicis oppoſuit. Bibliopolas, qui Catholicos libros vendebant, flagris per ſuos illos ad quiduis paratos iudices cæcidit. Anglum Catholicum, qui perſecutiones Anglicanas excuderat, in vincula coniecit. Qui autem libros contra Papam ſcripſerant, & eos vendebant, fouit, aluit, & protexit. Charonnerium nobilem Britonem

15 Gratioſe cũ Hæreticis, ſeuerè cũ Catholicis actũ.

nem Catholicum, quòd fœminas duas Hæreticas Episcopi apostatæ Legionis, in Britannia Armorica, filias nothas, ab insulis Gerseo & Grenéste Angliæ proximis reuertentes, iuxta edictum cœpisset, reum agi ac peragi præcepit, haud dubiè occidendum, nisi fuga se proripuisset. Quinetiam harum alteram Cancellarij Cheuernij nepoti nuptui dedit, quem & ipse nobili militia honestás Tribunum creauit. Sed & eodem modo cum nobili illo actum, qui castri Aunæi aditum, contra Germanos Christianissimo Principi Guisio aperuerat, vt reus scilicet capitis ageretur, & fuga sibi consuleret, cogeretur.

16 Cheuernij Cancellarij verba.

Nec contemnenda dicti Cheuernij Cancellarij verba. Cui cùm diceret aliquis, nimis magnum Parisiis Hæreticorum numerum esse, respondit, *nihil ab iis esse metuendum mali, quòd ipsi inter Regis seruos fideliores essent.* Sed & Aureliæ Cheuernij literas, nomine Regis missas, 17. Martij 1585. datas, in archiuis vrbis asseruari ab Aurelianensibus optimis, & Catholicissimis ciuibus accepimus, quibus scriptum erat: *Ne quid religionis causa mouerent, quòd vtramque religionem tueri placeret.*

17 Legatio Spernonij ad Nauarrum.

Sed & legatio Spernonij (qua bellua nihil terra vidit impurius) ad Nauarrum 1586. quid non monstri alebat? Hic enim præclaræ illæ conuentiones factæ, vt Nauarrus fictum se Catholicum, Henricus scilicet Henrici artibus, simularet. Electoratum Germani si dimidia missa emerent, Regnum Galliæ missa vna integra

integra ad minimum coëmendũ eſſe. Hoc enim teſtatur ſcripta ea de re à Philippo Mornæo, Nauarrici conſilij principe, ſub nomine trium interlocutorum, Roquelauri, Marmeti, & Ferrerij hiſtoria. Quòd vbi non ſucceſſit; & Marmeti Hæretici, quam Roquelauri Politici potiores partes, iudice Ferrerio, extiterunt, non à mutua tamen propterea fide deſitum eſt, idque actum, vt Sperñonius munitiſſimis oppidis Bolonia, Metis, Caleto, Rothomago, prefecturis item nobiliſſimarum prouinciarum Delphinatus, Prouinciæ, Picardiæ, Normaniæ, denique ærario Regni ad libitum auctus, & (vt vulgò dicebatur) Rex alter factus, Eccleſiæ pecuniis Nauarrum ſenſtentaret, in omnibus fidum ſe amicum exhiberet. Nauarrus viciſſim omnem illi amicitiam ſponderet, denique in hæc verba abitum, vt communibus votis in Guiſium & fœdus (Ligam dicunt) conſpirarent, eámque deſtruerent. Rex alter.

18 Erepti iudicio Hæretici.

Sed nec aliud probant erepti ſæpè iudicio Hæretici, ac valere iuſſi, atque inter cæteros Belloij peſtilentiſſimi ſcriptoris hiſtoria, quem carcere claudi Henricus, inſtante Apoſtolicæ ſedis nuntio iuſſit, vt Catholicus videretur. Sed ita, vt in carcere honeſtiſſimè velut in libera cuſtodia aleret, & ſecurum eſſe iuberet. Ex quo factum, vt multi etiam ex iſto ſpecu ab eodem peſtiferi libri poſtea prodierint.

19 Exauthorati Catholici.

His accedunt exauthorati Pariſiis anno 1585. Catholici Capitanei, & in eorũ locum ſubſtituti partim Hæretici, partim de religione ſuſpecti.

Et

Et quòd ab vrbibus Catholicis per legatos rogatus, vt Hæreticos vrbe expelleret (id quippe Metis factum anno 1588.) literis palam datis, quæ Hæreticos palam expelli iuberent, aliàs occultè misit, quæ publicis illis fidem abrogarent, ac ne quid iis fieret prohiberent.

20 Seruata Blæsis Nauarro fides.

Accedit & denuò Nauarro in comitiis Blæsensibus seruata fides, cùm in isto celebri conuentu, quo nihil vidit vnquam Gallia sanctius, nec doctius, articulum illum quo Nauarrus exclusus regno erat, planè repudiaret, nec adduci omninò posset, vt decretum id probaret.

21 Literæ Nauarri publicè væniẽtes.

Quinetiam, biduo postquã Guisius occisus est, literæ Nauarri contra Romanam Ecclesiam blasphemia plenæ Blæsis publicè vænierunt.

22 Episcoporũ Hæreticis fauentium cõducta vox.

Occurrit & hîc Episcoporum ab Hæreticorum partibus stantium ab Henrico conducta vox. Eiusmodi superior illa, de qua diximus: Cœnomanensis Episcopi fuit, digna matre Hæretica, fratribus digna Hæreticis, digna denique semetipso, in hęresi primùm educato, nunc dubio omninò & incerto Catholico: Hæreticorum certè amico, & fautore manifestissimo, nec à scelere Blæsensi alieno. Sed tempore quo illa erupit, dignissima, cùm de eiiciendo & excludendo à se Regni Nauarro, obterendísque penitus bello Hæreticis ageretur, & ille in tẽpore Nauarri & Hæreticorum partes quasi Deus è machina prodiens tueretur. Quid enim tum dici potuit pro Nauarro commodiùs, quàm diligendos Hæreticos, quàm habendam cum iis pacem, quàm benignè reuocandos, & minimè

cogendos esse? Aut quid sequebatur, nisi vt, quòd ille & alij, vel ex purpurato ordine, priuatim fecerunt (non ignota hîc loquimur) Sixti V. Pont. Max. in Nauarrum censuram publicè condemnaret?

Denique fortissimorum Catholicæ Ecclesiæ pugilum, Ludouici Cardinalis & Guisij Ducis cædes; quantùm Hæreticis fauerit, docuit exultans Nauarrus, & in Pictauia captis ab eo tempore Niorto, Maleaco, aliisque oppidis viribus longè auctus. Docent Alençonij Hæretici, qui Guisio cadente missam corruisse palam dixerunt. Docuerunt nō longè Parisiis, & alibi publicæ Hæreticorum conciones: Erecti in spem qui latebāt, & se hypocrisi vallabant, qui statim prodierunt. Blæsis statim occiso Guisio, Hæretici vel in ipsa regia, Franciscanis aliisque Catholicis publicè insultarunt: imò & ibidem hæreticorum more suos mortuos sepelierunt. In agro Rothomagensi hæreticus quidam liberos triduo ante Catholico ritu sepultos, de terra erutos, in profanum locum abiecit. Sedano aliisque locis, vbi latebāt, prodeuntes Hæretici Henrici se copiis vbique adiunxerunt, atque pro symbolo suo: *Viuat Rex*, acceperunt. 23 Guisij & fratris Cardinalis cædes. Hæreticorū symbolū, viuat Rex.

Istiusmodi personis atque factis (qualia de Henrico diximus) qui delectetur, nisi planè Hæreticorum fautor dici debeat, tum nos quid sit fauere Hæreticis, aut quis Hæreticorum fautor dici debeat, planè ignorare ac nescire confitemur.

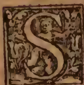
QVOD

QVOD SIT SCHISMATICVS.

Crimen quintum.

Excutiendi Regno schismatici.

CAP. XVI.

SCHISMATICI vt non modò extra Ecclesiam sint, sed omninò extra hominum societatem esse debeant, docuit dudum Moyses, cùm populum è tabernaculis Core, Datan, & Abyron secedere iussit, & contingere, quæ eorũ essent, sub mortis interminatione prohibuit: *Separamini*, inquit, *de tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum.* Quæ ne inania verba, aut panici terroris plena esse quis putet, facit omnipotentis Dei, fidelem suum Prophetam faciẽtis virtus, & impleta eo iubente minantis vox, cùm rupta sub pedibus eorum terra, vnà cum tabernaculis suis, & vniuersa substantia sua deuorati, in infernum viui descenderunt, igneq; à Deo egresso, qui cum iis incensum obtulerant, extincti sunt. Scitumque, quòd de Schismaticis ex Osea Propheta interpretatur Cyprianus: *Sacrificia eorum quasi panis lugentium, & omnes qui manducant eum, contaminabuntur.* Et quòd idem commune esse ait Schismaticis & Hæreticis, vt foris sint, nec Spiritũ sanctum habeant. Amplius est quòd ex B. Hieronymo constat, peius schisma hæresi esse, quòd grauius illud, quàm idololatria (quæ hæresi, vt dictum est,

Num.16.

24.q.1. Didimus.

Osea 9.

Schisma hæresi peius.

est respondebat) diuinitus punitum sit. Siquidem ex tribus criminibus, quæ pœnarum exéplis, quàm grauia, quámque cauenda essent, Deus demonstrauit, quòd nempe idolum fabricatum, quòd liber Hieremiæ ira regis contemptoris (is Ioachin erat) cóbustus est, quòdque schisma tentatum: idololatria gladio, exustio libri bellica cæde & peregrina captiuitate, schisma verò hiatu terræ, sepultis authoribus viuis, & cæteris cœlesti igne consumptis, morte scilicet nec communi nec consueta, iuxta Moysis verbum, punitum est. *Quis enim dubitauerit* (inquit) *hoc sceleratius esse commissum, quod est grauius vindicatum?* Nec lōgè discrepat quod ait Augustinus *Maius malum committi in separatione bonorũ, quàm illud est, quod effugimus, ex coniunctione malorum.* Quippe quod malorum admixtio, etsi periculi plena, sæpe tamen virtutis probatio, interdum etiam & necessaria est. *Et hæreses esse oportere* ait D. Paulus, *vt qui probati sint manifesti fiant.* E schismate verò, quòd à bonis separatio est, vt nihil boni penitus, sic plurimum mali accidere solet. Et vt in corpore continui solutio, sic in Ecclesia hiatus iste nunquam non periculosissimus & perniciosissimus esse potest. Quòd si propterea seuerius puniti sunt illi ex Israële contra Mosem schismatici, quòd populo Dei connumerati, discessum à capite molirentur, quid ei in eadem culpa futurum est, qui Christianissimum regnum tenens, ab eo se seiũgat, cuius filium se primogenitum sceptri causa agnoscere debeat? Aut

24.q.1. Non afferamus.

Exod.32. Hier.36. Num.16.

7.q.1. Aduersitas.§. hinc etiam.

1.Cor.11.

quis eum regẽ esse, aut omnino pręesse Christianis probet, è cuius consortio fugiẽdum esse conscientia clamet, & scriptura præcipiat, itaut nec quicquam eorum, quæ eius sunt contingere licitum sit?

Henricus vt schismatis reus.
Cap. XVII.

D Henricum verò hæc vt spectent, ex iis intelligendum est, quæ Schismatis reum iampridem esse probauerunt. Eiusmodi sunt illa partim ridicula, partim impia, pro repudiando concilio Tridentino à ministris eius commenta, & ab eo facto ipso probata eludia, tam multæ etiam in eam rem imperatæ, támque magno redemptæ cadaueris Belloij noctes, vt populum Gallicanum doceret, ab obedientia Pontificis, & à concilij huius confessione discedere. Quæ ne non satis firma essent, ausa est pestilentissimorum hominum impietas Sorbonæ nomen pro se ementiri, cum ea præter quàm quòd Synodi huius decreta sacrosancta semper habuit, eáque priuatim & publicè prædicauit, esséq; non quid eidetrahatur, sed quod addatur iudicauit, rogata Henrici iussu sentẽtiam, anno 1586. imponendam redeuntibus ad Ecclesiam hæreticis Tridentini concilij admittẽdi necessitatem esse decreuerit. Et iterum & tertio, anno 1588. cum de ea re Blæsis in comitiis quæstio, mensibus Nouembri & Decembri agitata esset, Tridentinum

Thelogorũ Sorbonæ de admittendo cõcilio Tridentino responsum.

dentinum concilium ſimpliciter admittendum eſſe reſponderit. Quia quæ contra pro Gallicanæ Eccleſiæ libertate proferuntur, tanti eſſe non debeant, vt propterea à cõmunis Eccleſiæ conſenſu probari diſceſſio poſſit. Nec ſint illa eiuſmodi, vt non ſperari debeat, fore vti de iis cum ſummo Pontifice (ſicuti cum beatæ memoriȩ Ioan. Baptiſta Caſtelio. Ariminenſi Epiſcopo, Apoſtolicæ ſedis in Gallia nuntio, non ſemel conueniſſe meminimus) facillimè tranſigatur. Qua in re ne quis Hẽrici ſtudioſus Carolum I X. optimum Principem huic priùs affinem culpæ dicat, quod eius tempore ſchiſma iſtud inceperit, vt verum ſit vindices hæreſeos adoleſcentia regis, imò pueritia abuſos eſſe, at id ſub viro quàm minimè diu facturi fuiſſent, oſtendit illa Catholici, & curioſitatis hæreticæ inſolẽtis Regis vox, cum de fide eius curioſiùs rogantibus, ac fortè decipere tentantibus, dignum Chriſtianiſſimo Rege reſponſum dedit, *De religione mea atque fide* (inquit) *loquentur pro me prædicatores ac doctores mei, & pro iis ſcindet gladius meus.* Qui enim ſic animatus pro fide, & capax ſani conſilij adoleſcens erat, quid prò eadem feciſſet, niſi vitæ filum ei ſucceſſoris impietas atque ἀςοϱγία abſcidiſſet? Sed Henrico nimirum rege & vindice egebat iſta cauſa, cui vt ille ſuppetias egregiè tulit, nunc ambages nectens, nunc de ea re deliberari velle maturiùs fingens, ſcriptis interim oppugnari concilium iſtud, ac Pontificis obedientiam procurans, nullius ſe iudicio infra Deum ſubii-

Caroli IX. egregium reſponſum.

Henricus ſchiſmati procurando egregiam operam nauat.

ci affirmans, nullum denique non lapidem mouens vt vtrunque excuteret, & Galliam si fieri posset de corpore Ecclesiæ abscinderet: prorsus vt cum premi se contrariis, id est sanis consiliis videret, satisfacere sibi aliter non posset, quàm si cõsilij huius assertores trucidaret, sic dignus effectus est, qui solus eo se nomine venditare, bellator scilicet ad nocendum egregius posset, ac Schismatici nomen præ cæteris ante se regibus hæreditaret.

QVOD SIT HÆRETICVS.

Crimen sextum.

Hæretici vt sceptro amouendi.

CAP. XVIII.

EQVITVR illud, quod vt reatu facti pœnè par, ad hypocrisim certè grauius est, cum te Catholicum dicas, hæreticum tamen esse. Huiusmodi verò quã sit indignus regno super Christianos, fusiùs diceremus, nisi locus hic & à multis explicatus, & nulli ambiguus foret. Nõ enim hîc apologeticorum pro Nauarro ineptias moramur, quibus responsum tum à nostris, tum ab externis copiosè meminimus. Nisi forte hæc partim addere, partim ex aliis cursim delibare placet, quæ sequuntur. Ac primùm vt iure ciuili agatur, cum hęresis [a] crimen publicum sit, ac propterea [b] maiestatis tum diuinæ tum humanę ciuili iure hęretici teneãtur, imo nec

[a] in nonnullis de iud.
[b] authent. Gazaros. de hæret.

nec [c]Christianorum appellatione digni habeãtur, sintque eiusmodi, vt nec [d] testamentũ condere, nec [e] hęredes fieri permittãtur, quin etiã bona [f] eorum fisco addicantur, honore [g] omni ac dignitate priuẽtur, vltimo [h] etiam supplicio affici iubeantur, nulla ratione fieri posse, vt iis summa in Christianorum bona, fortunas, ac vitam potestas cõcedatur. Accidit his periculum ingens, quod inuehi in Remp. necesse est, si in solio regni cuiuscunque generis hæreticus toleretur. Quod quale sit docuit Romani, sub hæreticis principibus Constantio & Valente Arianis, & Iuliano Apostata imperij clades, cũ eadem, quæ illos, Remp. quoq; vniuersam, vel flamma consumeret, vel ruina opprimeret. Et quæ in Christianorum fines, per schismaticos atque hæreticos principes, sublato Oriẽtis imperio, immanissimo hosti Turcæ fenestra aperta est. Docuit contrà, florens sub Constantino magno, sub vtroque Theodosio, sub Othone primo, aliisque Catholicis principibus Respu. Et ne nostra taceamus; cõstans Francorum regnum à mille ducentis, eóque amplius annis, non aliam ob rem, quàm quòd sceptrum illud, tametsi viros non probatissimos aliquando habuerit, hæreticis tamen semper caruerit. Periturum haud dubiè, iuxta B. Patriarchæ Remigij vaticinium, si ab iis qui tales sunt, teneri se ac fœdari patiatur. Manifesto etiam ex eo pręiudicio, quod quę duo potentissima regna, Vãdalorum in Africa, & Gotthorum in Italia eodem ferè tempore cum Francorum regno

c l. damnato. cod. de hęret.
d authẽt. de hęret. collat. 10.
e l. 26. c. de hæret.
d authent. Gazaros C. de hæret.
g authent. coll. 8. de priuileg.
h l. Ariani. cod. de hær.

Regnorum sub principibus hæreticis clades.

Sub catholicis pax & securitas.

vel Hæreticis decedere posset, triplicem in eo artem adhibuit, primùm vt iniquissimo tempore, rigente scilicet hyeme, Ducem eò mitteret; deinde vt nullo aut perexiguo commeatu ac pecuniis iuuaret; tertiò vt Matignonem ac armis stare in iisdem partibus iuberet, qui auxiliatorem se professus, reipsa eius successus impediret, & Hæreticos foueret. Ac postremò, ne non hæc satis essent, Valettam Spernonij fratrem adornauit, qui post traditam Hæreticis Delphinatus Prouinciam domi Mayneum turbaret, occupatóque per insidias Auxonio Burgundiæ oppido, quæ Mayneo Prouincia data erat, deinde Valentia, quæ eidem ex fœdere concessa fuerat, domum eum si fieri posset properè reuocaret, atque ita infecto in Vasconia bello, simul Hæreticos infensissimi hostis præsentia leuaret, & patentem calumniis rei malè pro fide Catholica gestæ Mayneo efficeret. Ac ne inuistis domi essent à fratre Guisio suppetiæ, nouæ huic paratæ artes atque insidiæ, vt occupato per fraudem in Campania, quæ Guisij Prouincia erat, Rocoturo seu Rupperegia, castello munitissimo; dum huic expugnando Guisius incumberet, otium aliis in Burgundia impunè grassandi esset. Quorum vtrumque tamen, Rocoturum & Auxonium Guisij virtute, prudentia, ac diligentia breui receptum est. Vna Valentia in manu hostium relicta, dum quæ Valettæ arma pro expugnandis Hæreticis in speciem data erant, Catholicos versa fide oppugnarent, & vrbis per iniquissimã fraudem

Rocroy.

Catho

Catholicis ademptæ, ab iisdem recipiẽdæ spem omnem præcluderent.

Accedunt euocati Regis nomine sub sigillo eius & syngrapho, initóq; ea de re apud Rupellam anno 1586. consilio è Germania & Heluetiorum finibus Ecclesiæ hostes. Nam hæc illa fuit in Sedanum misericordia, vt essent ex isto specu, qui externo hosti viam ostenderent, & ducatum præberent. Duplex scilicet hinc erat fructus, vt & esset, vnde belli occasione Ecclesia spoliaretur, missis Romã, qui pro eo egregiè mentientes, subhastari bona Ecclesiæ impetrarent, ac peius Euãgelico villico, pro sexies centenis aureorum milibus (quod Clerus consenserat) duodecies centena milia, boni serui scilicet, & ad prædam diligentes conscriberent. Et cæso per Germanos Guisio, dum huic nihil, neque pecuniæ, neque militum daretur, simul ille vita priuaretur, & triplici genere maledicti, occasionis belli, spoliatæ Ecclesiæ, ac neglectæ in hostem militiæ, laceraretur. Atque ita afflictis Catholicorum, erectis Hæreticorum rebus, sumptáque egregiè de fœderatis vindicta, Turcicum in Gallia imperium (quòd meditatum pridem erat) faciliùs statueretur. Hîc nihil dicimus, vt consilia hæc Deus Opt. Max. infatuauerit, vt eiectus & irrisus Guisius, vacuus, nudus, inermis, collectis quas potuit amicorum copiis, factóque de suo belli sumptu, potentissimum, & instructissimum hostium exercitum, Ecclesiæ ac populi opibus conuocatum ac ditatum, quum parua manu

13 Acciti è Germania & Heluetiorum finibus Heretici milites.

Luc. 16.

Mirę pro affligẽdis Catholicorum rebus artes.

Guisij insignis ac diuina plane victoria.

diuinitùs fregerit, vicerit, internecione deleuerit. Hoc tantùm volumus, vt constet tam perfidè fauisse Henricum Hæreticis, quàm strenuè à Guisio victi illi atque fugati sunt. Quòd ne cui dubium sit, data eorum reliquiis testantur auxilia: vt domum scilicet per eum securè redirent, cuius fide vocati domo discessissent.

14 Ioyeusæ ex industria tentata & peracta cædes.

Sed & huc spectabat illa crudelis & inhumana strenuissimi, vtinam æquè prudentis, Ioyeusæ Ducis cædes, qui quod sui pro religione Catholica zeli testimonium, re sæpius in Nauarrum fœliciùs gesta, quàm Henricus vellet, præbuisset, ob idque tolli eum de medio placeret, ea arte cum eo actum est, qua petitus sæpe Guisius falli non potuit, vt exiguis copiis munitus, iussis quiescere qui futuri auxilio, imò qui in eius castris erant, loco iniquo, præmonito prius Nauarro, & Comitis Suessionensis copiis, qui eò missus erat, recens aucto, impar hosti congredi ferox iuuenis & pugnæ auidus, cuique certius in mortem ire, quàm fugere esset, per literas Regis expresè iuberetur: in quo ad inhumanitatis cumulum hoc accessit, vt dissipato per fraudem exercitu, cùm superstes adhuc ipse Dux Ioyeusa esset, à Comite Suessionensi inuentus, quieto iam & sedato Marte, crudeliter necaretur. Quòd factum vt Henrico placuerit, docuit post fictas & verè crocodyli de interempto, vt dicebat, fratre lacrymas exceptus beneuolè ab eo Suessionensis homicidia, vt qui egregiè munere suo functus, gra-

Ioyeusa citra martis furorem cæsus.

tiam

tiam hanc Catholici exercitus cæde, ac Regis fratris sanguine meruisset.

Neque aliud sapit quæ oppressis sæpe iniquissimè Catholicis, libera Hæreticis contra vtrumque Vnionis Edictum facta est bonorum possessio. Cùm aliud se iudices in scripto, aliud in mente Regis (fideles serui scilicet) legere dictitarent, & in manifestissima iniquitate, & Edicti transgressione Regis se seruos (ipsi ab iis audiuimus) pro omni excusatione dicerent. His ministris Centurionem Catholicum virum, qui Moyacum Moyi viri Hæretici, Hæreticóque & patre & auo nati castrum, iuxta Edictum ceperat, præsidiúmque ibi posuerat, captiuum ac detentum Syluanecti capite plecti, eiúsque milites publicè flagris cædi iussit. Moyũ ipsum, Bullonium, & Castillionem Colignij filium Hæreticorum coryphæos, à Catholicis interceptos missos fecit. Rohàniæ & Laualææ, potentissimis & Hæreticis mulieribus, quarum liberi Rupellæ & Sedani alebantur, vt bonis suis vterentur ac fruerentur, contra Edictum permisit. Vicecomitem Tureneum, infensissimum pace & armis Hæreticum, ab Hispanis in Belgio redemptũ, Hæreticis adiunxit, Catholicis opposuit. Bibliopolas, qui Catholicos libros vendebant, flagris per suos illos ad quiduis paratos iudices cæcidit. Anglum Catholicum, qui persecutiones Anglicanas excuderat, in vincula coniecit. Qui autem libros contra Papam scripserant, & eos vendebant, fouit, aluit, & protexit. Charonnerium nobilem Britonem

15 Gratiosè cũ Hæreticis, seuerè cũ Catholicis actũ.

integra ad minimum coëmendũ esse. Hoc enim testatur scripta ea de re à Philippo Mornæo, Nauarrici consilij principe, sub nomine trium interlocutorum, Roquelauri, Marmeti, & Ferrerij historia. Quòd vbi non successit, & Marmeti Hæretici, quàm Roquelauri Politici potiores partes, iudice Ferrerio, extiterunt, non à mutua tamen propterea fide desitum est, idque actum, vt Spernonius munitissimis oppidis Bolonia, Metis, Caleto, Rothomago, præfecturis item nobilissimarum prouinciarum Delphinatus, Prouinciæ, Picardiæ, Normaniæ, denique ærario Regni ad libitum auctus, & (vt vulgò dicebatur) Rex alter factus, Ecclesiæ pecuniis Nauarrum sensten taret, in omnibus fidum se amicum exhiberet. Nauarrus vicissim omnem illi amicitiam sponderet, denique in hæc verba abitum, vt communibus votis in Guisium & fœdus (Ligam dicunt) conspirarent eámque destruerent. Rex alter.

Sed nec aliud probant erepti sæpè iudicio Hæretici, ac valere iussi, atque inter cæteros Belloij pestilentissimi scriptoris historia, quem carcere claudi Henricus, instante Apostolicæ sedis nuntio iussit, vt Catholicus videretur. Sed ita, vt in carcere honestissimè velut in libera custodia aleret, & securum esse iuberet. Ex quo factum, vt multi etiam ex isto specu ab eodem pestiferi libri postea prodierint. 18 Erepti iudicio Hæretici.

His accedunt exauthorati Parisiis anno 1585. Catholici Capitanei, & in eorũ locum substituti partim Hæretici, partim de religione suspecti. 19 Exauthorati Catholici.

Et

Et quòd ab vrbibus Catholicis per legatos rogatus, vt Hæreticos vrbe expelleret (id quippe Metis factum anno 1588.) literis palam datis, quæ Hæreticos palam expelli iuberent, aliàs occultè misit, quæ publicis illis fidem abrogarent, ac ne quid iis fieret prohiberent.

20 Seruata Blæsis Nauarro fides.

Accedit & denuò Nauarro in comitiis Blæsensibus seruata fides, cùm in isto celebri conuentu, quo nihil vidit vnquam Gallia sanctius, nec doctius, articulum illum quo Nauarrus exclusus regno erat, planè repudiaret, nec adduci omninò posset, vt decretum id probaret.

21 Literæ Nauarri publicè vænietes.

Quinetiam, biduo postquã Guisius occisus est, literæ Nauarri contra Romanam Ecclesiam blasphemia plenæ Blæsis publicè vænierunt.

22 Episcoporũ Hæreticis fauentium cõducta vox.

Occurrit & hîc Episcoporum ab Hæreticorum partibus stantium ab Henrico conducta vox. Eiusmodi superior illa, de qua diximus: Cœnomanensis Episcopi fuit, digna matre Hæretica, fratribus digna Hæreticis, digna denique semetipso, in hęresi primùm educato, nunc dubio omninò & incerto Catholico: Hæreticorum certè amico, & fautore manifestissimo, nec à scelere Blæsensi alieno. Sed tempore quo illa erupit, dignissima, cùm de eiiciendo & excludendo à se Regni Nauarro, obterendísque penitus bello Hæreticis ageretur, & ille in tẽpore Nauarri & Hæreticorum partes quasi Deus è machina prodiens tueretur. Quid enim tum dici potuit pro Nauarro commodiùs, quàm diligendos Hæreticos, quàm habendam cum iis pacem, quàm benignè reuocandos, & minimè

cogen

cogendos esse? Aut quid sequebatur, nisi vt, quòd ille & alij, vel ex purpurato ordine, priuatim fecerunt (non ignota hîc loquimur) Sixti V. Pont. Max. in Nauarrum censuram publicè condemnaret?

Denique fortissimorum Catholicæ Ecclesiæ pugilum, Ludouici Cardinalis & Guisij Ducis cædes; quantùm Hæreticis fauerit, docuit exultans Nauarrus, & in Pictauia captis ab eo tempore Niorto, Maleaco, aliisque oppidis viribus longè auctus. Docent Alençonij Hæretici, qui Guisio cadente missam corruisse palam dixerunt. Docuerunt nō longè Parisiis, & alibi publicæ Hæreticorum conciones: Erecti in spem qui latebāt, & se hypocrisi vallabant, qui statim prodierunt. Blæsis statim occiso Guisio, Hæretici vel in ipsa regia, Franciscanis aliisque Catholicis publicè insultarunt: imò & ibidem hæreticorum more suos mortuos sepelierunt. In agro Rothomagensi hæreticus quidam liberos triduo ante Catholico ritu sepultos, de terra erutos, in profanum locum abiecit. Sedano aliisque locis, vbi latebāt, prodeuntes Hæretici Henrici se copiis vbique adiunxerunt, atque pro symbolo suo: *Viuat Rex*, acceperunt. 23 Guisij & fratris Cardinalis cædes. Hæreticorū symbolū, viuat Rex.

Istiusmodi personis atque factis (qualia de Henrico diximus) qui delectetur, nisi planè Hæreticorum fautor dici debeat, tum nos quid sit fauere Hæreticis, aut quis Hæreticorum fautor dici debeat, planè ignorare ac nescire confitemur.

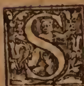
QVOD

QVOD SIT SCHISMATICVS.

Crimen quintum.

Excutiendi Regno schismatici.

CAP. XVI.

SCHISMATICI vt non modò extra Ecclesiam sint, sed omninò extra hominum societatem esse debeant, docuit dudum Moyses, cùm populum è tabernaculis Core, Datan, & Abyron secedere iussit, & contingere, quæ eorũ essent, sub mortis interminatione prohibuit: *Separamini*, inquit, *de tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum.* Quæ ne inania verba, aut panici terroris plena esse quis putet, facit omnipotentis Dei, fidelem suum Prophetam faciẽtis virtus, & impleta eo iubente minantis vox, cùm rupta sub pedibus eorum terra, vnà cum tabernaculis suis, & vniuersa substantia sua deuorati, in infernum viui descenderunt, igneq; à Deo egresso, qui cum iis incensum obtulerant, extincti sunt. Scitumque, quòd de Schismaticis ex Osea Propheta interpretatur Cyprianus: *Sacrificia eorum quasi panis lugentium, & omnes qui manducant eum, contaminabuntur.* Et quòd idem commune esse ait Schismaticis & Hæreticis, vt foris sint, nec Spiritũ sanctum habeant. Amplius est quòd ex B. Hieronymo constat, peius schisma hæresi esse, quòd grauius illud, quàm idololatria (quæ hæresi, vt dictum est,

Num.16.

24.q.1. *Didimus.* *Osea 9.*

Schisma hæresi peius.

eſt reſpondebat) diuinitus punitum ſit. Siquidem ex tribus criminibus, quæ pœnarum exẽplis, quàm grauia, quàmque cauenda eſſent, Deus demonſtrauit, quòd nempe idolum fabricatum, quòd liber Hieremiæ ira regis contemptoris (is Ioachin erat) cõbuſtus eſt, quòdque ſchiſma tentatum: idololatria gladio, exuſtio libri bellica cæde & peregrina captiuitate, ſchiſma verò hiatu terræ, ſepultis authoribus viuis, & cæteris cœleſti igne conſumptis, morte ſcilicet nec communi nec conſueta, iuxta Moyſis verbum, punitum eſt. *Quis enim dubitauerit* (inquit) *hoc ſceleratius eſſe commiſſum, quod eſt grauius vindicatum?* Nec lõgè diſcrepat quod ait Auguſtinus *Maius malum committi in ſeparatione bonorũ, quàm illud eſt, quod effugimus, ex coniunctione malorum.* Quippe quod malorum admixtio, etſi periculi plena, ſæpe tamen virtutis probatio, interdum etiam & neceſſaria eſt. *Et hæreſes eſſe oportere* ait D. Paulus, *vt qui probati ſint manifeſti fiant.* E ſchiſmate verò, quod à bonis ſeparatio eſt, vt nihil boni penitus, ſic plurimum mali accidere ſolet. Et vt in corpore continui ſolutio, ſic in Eccleſia hiatus iſte nunquam non perículoſiſſimus & pernicioſiſſimus eſſe poteſt. Quòd ſi propterea ſeuerius puniti ſunt illi ex Iſraële contra Moſem ſchiſmatici, quòd populo Dei connumerati, diſceſſum à capite molirentur, quid ei in eadem culpa futurum eſt, qui Chriſtianiſſimum regnum tenens, ab eo ſe ſeiũgat, cuius filium ſe primogenitum ſceptri cauſa agnoſcere debeat? Aut

24.q.1. Non afferamus.

Exod.32. Hier.36. Num.16.

7.q.1. Aduerſitas. §. hinc etiam.

1.Cor.12.

quis eum regẽ esse, aut omnino pręesse Christianis probet, è cuius consortio fugiẽdum esse conscientia clamet,& scriptura præcipiat, itaut nec quicquam eorum,quæ eius sunt contingere licitum sit?

Henricus vt schismatis reus.
CAP. XVII.

AD Henricum verò hæc vt spectent, ex iis intelligendum est,quæ Schismatis reum iampridem esse probauerunt.Eiusmodi sunt illa partim ridicula,partim impia, pro repudiando concilio Tridentino à ministris eius commenta, & ab eo facto ipso probata eludia, tam multæ etiam in eam rem imperatæ, támque magno redemptæ cadaueris Belloij noctes, vt populum Gallicanum doceret,ab obedientia Pontificis, & à concilij huius confessione discedere. Quæ ne non satis firma essent, ausa est pestilentissimorum hominum impietas Sorbonæ nomen pro se ementiri, cum ea præter quàm quòd Synodi huius decreta sacrosancta semper habuit,eáque priuatim & publicè prædicauit,esseq; non quid eidetrahatur,sed quod addatur iudicauit, rogata Henrici iussu sentẽtiam, anno 1586.imponendam redeuntibus ad Ecclesiam hæreticis Tridentini concilij admittẽdi necessitatem esse decreuerit. Et iterum & tertio,anno 1588. cum de ea re Blæsis in comitiis quæstio,mensibus Nouembri & Decembri agitata esset, Tridentinum

Thelogorũ Sorbonæ de admittendo cõcilio Tridentino responsum.

dentinum concilium ſimpliciter admittendum eſſe reſponderit. Quia quæ contra pro Gallicanæ Eccleſiæ libertate proferuntur, tanti eſſe non debeant, vt propterea à cõmunis Eccleſiæ conſenſu probari diſceſſio poſſit. Nec ſint illa eiuſmodi, vt non ſperari debeat, fore vti de iis cum ſummo Pontifice (ſicuti cum beatæ memoriæ Ioan. Baptiſta Caſtelio. Ariminenſi Epiſcopo, Apoſtolicæ ſedis in Gallia nuntio, non ſemel conueniſſe meminimus) facillimè tranſigatur. Qua in re ne quis Hérici ſtudioſus Carolum IX. optimum Principem huic priùs affinem culpæ dicat, quod eius tempore ſchiſma iſtud inceperit, vt verum ſit vindices hæreſeos adoleſcentia regis, imò pueritia abuſos eſſe, at id ſub viro quàm minimè diu facturi fuiſſent, oſtendit illa Catholici, & curioſitatis hæreticæ inſolétis Regis vox, cum de fide eius curioſiùs rogantibus, ac fortè decipere tentantibus, dignum Chriſtianiſſimo Rege reſponſum dedit, *De religione mea atque fide* (inquit) *loquentur pro me prædicatores ac doctores mei, & pro iis ſcindet gladius meus.* Qui enim ſic animatus pro fide, & capax ſani conſilij adoleſcens erat, quid pro eadem feciſſet, niſi vitæ filum ei ſucceſſoris impietas atque ἀστοργία abſcidiſſet? Sed Henrico nimirum rege & vindice egebat iſta cauſa, cui vt ille ſuppetias egregiè tulit, nunc ambages nectens, nunc de ea re deliberari velle maturiùs fingens, ſcriptis interim oppugnari concilium iſtud, ac Pontificis obedientiam procurans, nullius ſe iudicio infra Deum ſubii-

Caroli IX. egregium reſponſum.

Henricus ſchiſmati procurando egregiam operam nauat.

ci affirmans, nullum denique non lapidem mouens vt vtrunque excuteret, & Galliam si fieri posset de corpore Ecclesiæ abscinderet: prorsus vt cum premi se contrariis, id est sanis consiliis videret, satisfacere sibi aliter non posset, quàm si cõsilij huius assertores trucidaret, sic dignus effectus est, qui solus eo se nomine venditare, bellator scilicet ad nocendum egregius posset, ac Schismatici nomen præ cæteris ante se regibus hæreditaret.

QVOD SIT HÆRETICVS.

Crimen sextum.

Hæretici vt sceptro amouendi.

CAP. XVIII.

SEQVITVR illud, quod vt reatu facti pœnè par, ad hypocrisim certè grauius est, cum te Catholicum dicas, hæreticum tamen esse. Huiusmodi verò quã sit indignus regno super Christianos, fusiùs diceremus, nisi locus hic & à multis explicatus, & nulli ambiguus foret. Nõ enim hîc apologeticorum pro Nauarro ineptias moramur, quibus responsum tum à nostris, tum ab externis copiosè meminimus. Nisi forte hæc partim addere, partim ex aliis cursim delibare placet, quæ sequuntur. Ac primùm vt iure ciuili agatur, cum hęresis [a] crimen publicum sit, ac propterea [b] maiestatis tum diuinæ tum humanę ciuili iure hęretici teneãtur, imo nec

[a] in nonnullis de iud.
[b] authent. Gazaros. de hæret.

nec [c] Christianorum appellatione digni habeãtur, sintque eiusmodi, vt nec [d] testamentũ condere, nec [e] hęredes fieri permittãtur, quin etiã bona [f] eorum fisco addicantur, honore [g] omni ac dignitate priuẽtur, vltimo [h] etiam supplicio affici iubeantur, nulla ratione fieri posse, vt iis summa in Christianorum bona, fortunas, ac vitam potestas cõcedatur. Accidit his periculum ingens, quod inuehi in Remp. necesse est, si in solio regni cuiuscunque generis hæreticus toleretur. Quod quale sit docuit Romani, sub hæreticis principibus Constantio & Valente Arianis, & Iuliano Apostata imperij clades, cũ eadem, quæ illos, Remp. quoq; vniuersam, vel flamma consumeret, vel ruina opprimeret. Et quæ in Christianorum fines, per schismaticos atque hæreticos principes, sublato Oriẽtis imperio, immanissimo hosti Turcæ fenestra aperta est. Docuit contrà, florens sub Constantino magno, sub vtroque Theodosio, sub Othone primo, aliisque Catholicis principibus Respu. Et ne nostra taceamus; cõstans Francorum regnum à mille ducentis, eóque amplius annis, non aliam ob rem, quàm quòd sceptrum illud, tametsi viros non probatissimos aliquando habuerit, hæreticis tamen semper caruerit. Periturum haud dubiè, iuxta B. Patriarchæ Remigij vaticinium, si ab iis qui tales sunt, teneri se ac fœdari patiatur. Manifesto etiam ex eo prȩiudicio, quod quȩ duo potentissima regna, Vãdalorum in Africa, & Gotthorum in Italia eodem ferè tempore cum Francorum regno

c l. damnato. cod. de hęret.
d authẽt. de hęret. collat. 10.
e l. 26. c. de hæret.
d authent. Gazaros C. de hæret.
g authent. coll. 8. de priuileg.
h l. Ariani. cod. de hær.

Regnorum sub principibus hæreticis clades.

Sub catholicis pax & securitas.

Constantia regni Gallici ex fidei puritate.

fundata sunt, non aliam ob rem tam citò perierunt, vt in illo sex tantum, in hoc octo Reges numerentur; quàm quod hæreticos reges habuerint. Prorsus vt quæ causa Francorum regni, tot seculis seruandi fuit, eadem si auferatur, futura sit euertendi.

Hæretici principes fidē destruūt.

Adde quod cæteris grauius est, prostitutam sub impio rege tot hominum æternæ damnationi salutem, cum exemplo incitati homines, id quod principes sunt, id ferè esse studeant: & vt sub Dauide, Ezechia, Iosia, aliísque piis regibus, veræ religionis amans populus fuit, ita sub Hieroboam, Manasse, Achabo, aliísque impiis ad idola turpiter deflexerit. Et vt sub Constantino Catholico pietatem totus orbis amplexus est, ita sub Constantio eius filio Ariano, totus (vt ait Hieronymus) orbis ingemuerit, & se Arianum esse miratus sit. Et vicinæ nobis Angliç historiam quis nescit, quç succedēte post Henricum & Eduardum, impios reges, Maria Catholica, ac post Mariam rursum impia Elizabetha, toties impietatem religione vera, ac religionem impietate commutauit?

Contra Luciferianos.

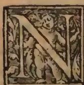
Principes Hæretici crudeles.

Quibus omnibus si tormenta, cruces, crudele diaboli, qui homicida erat ab initio, in suis mancipiis, principibus hæreticis ingenium, si immanes quales olim legimus Arianorum, oppressis virginibus, altaribus fœdatis, fuso toties sanguine, & illas sub Copronymis, Leonibus, aliisq; Iconoclastarum portētis, & quas oculis nostris in Gallia Caluinistarum vidimus, exenteratis, vstis, laniatis, effossis terra hominibus,

proiectis in puteum, feruente aqua & oleo suffocatis, in flumen proiectis, crucibus etiam (dictu horrendum) à Nauarro confixis, ac deniq; per Henricum, vel in media comitiorum celebritate trucidatis, furias adiunxerit, quid erit vltra, quòd hæreticum in regno tolerandum iudicemus? Nauarrus crucis supplicium instaurauit.

Principatu ob hæresim eiectorum exempla.

Cap. XIX.

NAM & exemplis si opus erit, eiectorum ob hæresim principum, prodibit Basiliscus Eutychianus hæreticus, Calcedonensis concilij impugnator, qui post multas Catholicis illatas contumelias, imperio spoliatus, à Zenone vna cum charissimis, in castello quodam mortuus est. Prodibit & successor idem Zeno, qui eadem hæresi infectus, cum Eutychianos Ecclesiis præfecisset, simulatáque cum Orthodoxis pace, factóque edicto Henotico, cum nihilo secius nobilissimos quosque interfecisset, vino obrutus, in sepulchrum iussu vxoris Ariadnæ elatus, viuus sepultus est. Prodibit & Heraclius, qui Orthodoxus primum, mox hæreticus Monothelita factus, occupatis per Sarracenos nobilissimis Oriētis prouinciis, ipse obscæna tentigine periit, reliqui ex eius stirpe partim gladio, partim suffocatione obierūt. His succedet Zonar.lib.3. Zon.1.lib. Ibid. Ibid.

Zona(t) Paul. Diac. lib. 6. cap. 11. Phillippicus. Anastasius Manichæus, vociferante & indignũ imperio clamante populo, verbis pacis turbam emollire coactus primùm, ac deinde fulmine extinctus. Philippicus item Iconomachus imperio eiectus, è publicis etiam actis monetaq; Leo. Platina. Sigeb. Zon. & canone Missæ erasus & expunctus. Leo item Iconomachus à Gregorio 2. primùm mox à Gregorio iij. Occidẽtis imperio priuatus quod ad Francos deinceps & Germanos translatum Copronymus. est. Nec melior Copronymi eius filij sors, qui & ipse Iconomachus, luxuriísque ac maleficiis Zon. deditus, de imperio primùm, Artabasdo duce, & populi vniuersi ac Cleri studio deiectus, eodẽ recuperato phrenetide interiit. Sed & propter eãdem hæresim eiectus est Stauratius Ni- Stauratius. cephori imperatoris filius. Ac post eum Leo Armenius, qui à monacho quodam pseudopropheta, promissione diuturni imperij, si sacras imagines tolleret, elusus, cum Catholicos vehementissimè opprimeret, ad altare ipsum, vnde imagines abstulerat, est interfectus. Nec Mich. Balbus. Theophilus. felicior Michaëlis Balbi eius interfectoris & successoris, eiúsque filij Theophili conditio, qui omnes pari errore infecti infelici exitu Sigebertus. Rhegino lib. 2. Trebellij filius. obierunt. Notanda quoq; imprimis Trebellij primi Bulgarorum regis Christiani, & Raimiris 2. Hispaniarum regis historia. Quorum ille cum religionis studio monachum professus, imperium filio reliquisset, ac fidem deinceps à filio desertã esse audiisset, egressus è monasterio pater, ac filium bello adortus, vi captum oculis priuauit, & perpetuo carceri addixit.

Alter fratrem Alphonſum, fidei quoque deſertorem, regno eiectum ſimiliter excæcauit, & in vincula coniecit. Denique Henricus 4. cùm ob alia crimina, tum ob hæreſim illam, quæ Henriciani dicta ab eo eſt, concilij decreto, ſub Paſchali Pontifice à tribus Epiſcopis Moguntino, Colonienſi, & Vormacienſi, inſignibus imperij exutus, eóque cedere Hẽrico filio coactus, priuatus ac miſer, morbo correptus è vita exceſſit, ac corpus Pontificis iuſſu quinque annis inſepultum manſit.

Alphonſus *Ritius de reg. Hiſp.*

Henricus 4. *Otho Friſing. lib. 7. cap. 10.*

Sig. lib. 9. regni Ital.

Henricus vt ſit hæreticus.

Cap. xx.

Henricvm hæreticum dicere, ſuperuacaneum fortè eſſet, cum deterius in eo impietatis genus eſſe credibilius ſit, niſi in id datus videretur, vt eſſet, in quo nequitiæ omne genus vires ſuas exprimeret. Nos verò quia hæretici nomen in iis locum habet, qui cum ſe Chriſtianos dicant, erroribus tamẽ occupantur, & ſe Henricus Chriſtianum dicit, tantiſper etiam quid in eo hæreſeos ſubſit dicemus. Poſtea enim quid deterius in eo ſit, etiam videbimus.

Porrò quæ hæreſim in eo ſapiant, partim ſunt ei cum reliquis hæreticis communia, partim propria & pecularia. Ad prius ſpectat illa primum ſub Carnaualeto Lutherano, atque ſacrilego profeſſo educatio, cum eo præceptore

Henric educatio.

annum prope duodecimum agens, cantilenas in Rom. Pontificis derisum ab hæreticis factas cãtillaret, catechismos hæreticos in sacculo secum ferret, vt propterea grauissimos viros, hodie Episcopos ac viuos adhiberi oportuerit, qui eum ea de re admonerent, & ad saniorem mẽtem reuocare contenderent.

2 Conteptus Ecclesiæ insignis.

Apertius fuit, quòd ipso sancto dominicæ Parasceues die, vt bellaria quædam vesperi sumeret, à Carolo ix. inuitatus, cum id ille, ob diei, vt dicebat, religionem abnuisset, inter carnium epulas opiparè instructas sedẽs postea est inuentus. Et quod lecto decumbens Carolus idem iam iam moriturus, Illustris. Cardinali à Crequyo dixit: *Misereri se Galliæ, quam duobus moriens relinqueret, quorum alter hæreticus esset, alter etiam & Atheus.*

3

Addunt quidam in Polonia venales carnes hoc Rege, quadragesimę tempore fuisse, quod ante non contigerat.

4 Irrisio vnctionis.

In schismate Angl.

Neque iis absimile fuit quod sanctissimas inaugurationis suæ in Rhemensi Ecclesia cærimonias, atque olei sacri vnctionem (vt aliquot ante annis Anglicana Iezabel) risu excepit. Cúmque ad eum locum ventum esset, quo Rex cum Archiepiscopo Rhemensi, pronus humi, meditationi aliquantisper incumbere debet, ipse tum in Nauarrum intuens (cui præ gestus impudentia corona de capite, non sine omine cecidit) tum puellis aulicis arridens, ingenti cachinno effusus, & murmur inter sanctissima mysteria, & scandalũ pręsentibus dedit

Nec

Nec defuit in tanta celebritate, quod mali ominis loco esse multi crederent, quòd & Caroli magni corona, capiti eius imposita, parum firmiter hæsit, & quin caderet parum abfuit: tum etiam quòd è pulpito descendenti (quò regem vestimentis regalibus indutum ascendere moris est) tres vel quatuor gradus vna prolapsione desilire, ac propè omnino corruere contigerit.

Vetustum etiam Christianissimorum Regū, nouendialis post consecrationem, ad sanctum Marculphum deuotionis (vbi creditur virtus scropharum morbum sanandi regibus nostris insigni priuilegio dari) morem ipse neglexit, postridie scilicet vnctionis matrimonio iunctus, tripudiisque ac deliciis omnis generis intentus. Vnde factum, vt scrophas ab eo non curari, & qui ab eo tanguntur, minimè sanari passim dicatur. 5 Solemnis deuotionis omissio.

Anno 1580. patrem societatis Iesu, qui bullam cœnæ Domini imprimi curauerat, vnàcum impressore in carcerem trusit, & quin vtrumque necaret, parum abfuit. Collegia etiam flagitātibus ciuibus quibusdam in ciuitatibus fieri noluit, & totam Societatem hæreticis maximè inuisam odio habuit. Quin etiam, quo tempore eius frater Alençonius in Anglia erat, sæuitum acerrimè in Catholicos, extincto tum etiam Campiano, Societatis eiusdem presbytero. 6 Bullæ cœnæ domini improbatio.

Accedit missa ab illo 1585. ad omnes Galliæ Episcopos fidei professio, quam ex illis, qui gratiosè 7 Professio fidei hęretica.

tiosè loquebantur, suspectam de hæresi, qui autem verè atque ingenuè, planè hæreticam iudicarunt.

8 Obedientiæ Pontificis contemptus.

Quin & eodem anno, dum Arresto publico edictum Vnionis primũ firmaretur, & de formula iuramenti hæreticis ad fidem redeuntibus præscribẽda ageretur, in dubium, si superis placet, reuocatum est, an iurare tenerentur Rom. Pontificis obedientiam, & Concilij Tridentini fidem. Vt propterea ea de re consuli Sorbonę Theologos & patres oporteret. Quorum iudicium quàm ei displiceret, vel in eo patuit, quòd disertis verbis in regia Lupara Parisiis dixit: *Non agnoscere se eos pro subditis fidelibus, qui Papæ obedientiam iurassent.* Quò quid dici potuit ad hæresim apertius?

9 Coronæ dominicæ parui pensio.

Sed & id parum pium multi obseruarunt, quòd ostenso ei in Sacello regio, Parisiis, nobili illo dominicæ è spinis Coronæ thesauro, quem magno & studio & pretio S. Ludouicus de Græcorum ac Venetorum manibus redemptum, in Galliam adferri procurauerat, atque obuiam procedẽs, cum Episcopis & regni proceribus, multis cum lacrymis & suspiriis, nudis pedibus, affluente vndique & procumbente populo, Parisios in sacellum illud intulerat, tum Henricus, ad hoc tam insigne redemptionis nostræ trophæũ, tecto vt solet capite (nam nec aliter Eucharistiam veneratur) ridens, hoc solum quæsierit, *An tantum caput Christus habuerit.*

10 Hæretici libri eo iubente scripti.

Iam cũ iussus ab eo scribere Belloius, & cõmeatu

meatu in id ſuſtentatus, tam multa impiè, hæreticè & prauè contra ſummum Pontificem, contra Eccleſiæ poteſtatem docuerit, & hæc tamen Henricus ipſe (& qui ab eo ſtant) probauerit, quis neget & hunc pari animi furore atque inſania eſſe?

11 Hereticus miles a b Hẽrico ſtat.

Amplius eſt, quod occiſo duce Guiſio, regis nomine vndique Sedano, aliiſque impietatis latebris, hæreticus miles conſcribitur, quòd templa violantes, Euchariſtiam conculcantes, ſacra omnia profanantes, cæde, latrocinio, incendio omnia permiſcentes, pro rege ſe ſtare profitentur, & *Viuat Rex*, pro ſymbolo vbique hæretici habent.

12 Miniſtri hæretici.

Et ne quid profeſſioni hæreticæ deſit, miniſtri hæretici ſuggeſtũ conſcendere Blæſis Henrico ibi agente, idque in Eccleſia, & à populo prohibiti, ante dies non ita multos memorantur.

13 Societas cũ Nauarro.

Poſtremò quod colophonis eſt inſtar, datæ Nauarro dextræ ſocietatis, cõiunctæ vires, mutua colloquia, epulæ, conſilia, oblata ei generalis militiæ præfectura, mutuáque adeo fides, vt Henricus Hugonotorum, Nauarrus viciſſim Catholicorum, id eſt, qui cum Henrico ſunt, Atheorum protector atque defenſor ſit. Ne quid videlicet eſſet, quod tam ſanctum fœdus, ob religionis cauſam, perturbare aut tardare poſſet.

14 Cenſuræ Põtificiæ contemptus.

Cui fœderi dignum & hoc Henrico acceſſit, quod ipſi, vel à ſuis glorioſè relatum, certiſſimè accepimus. Nam cum ei diceret aliquis,

Quid

Quid futurum putas, ô Rex, cum fœdus hoc Papa resciuerit? Certissima enim tum excommunicatio, & Catholicorum à maiestate discessio, Tum Henricus, *Apage* (inquit) *Tant i enim, qui à me stant, excõmunicationem illam, quãti ego facturi sunt*. Hec ille, tã verè de plurimis, qui cum eo sunt, atheis, quibus risus, vt ipsi, anathema est, quàm optandum, vt plurimi mendacem eum sancta ad Deum & Ecclesiam reuersione efficiant. Sic videlicet in Sole tandem atque luce partum, quod dudum in tenebris occulta hypocrisis ac nequitia parturiebat, ne de eo deinceps liceat dubitare.

Recentia & hæretica Henrici proposita.

Ad alterum genus spectant proposita fidei Catholicæ contraria, quæ inuenta recens & ipse palam & publicè cum suis pronuntiat, & opere ipso complet.

1 Prohibiti prædicatores de statu loqui.

Eiusmodi est illud primum, quòd prædicatores vetat de iis quę ad Rempub. seu regnum, siue, vt ipse loquitur, ad Statum spectant, loqui. Nã id cùm sæpe aliàs, tũ anno 1586. congregatis, eius iussu, Parisiẽsis vrbis prædicatoribus, in vigilia natiuitatis Dominicę fecit, cũ scriptis ad eos ingentibus ac prolixis literis, ne quidquam de iis, vel tantillum loquerentur sub mortis interminatione prohibuit. Imo etiam secularibus iudicibus, vt in eos animaduerterent, si de iis vel hiscere auderẽt, negotium dedit. Cautè videlicet in eo agens, vt ne quis, quæ ille contra pietatem ac iustitiam facit, si hæreticis faueat, si Ecclesię bona diripiat, si fœdus cũ improbis

probis ineat, si innocẽtes perimat, sontes iudicio eximat, arguere aut damnare possit, quòd ista ad Statũ pertinere dicat. Quod vt scripturæ ac vetusto prophetarum mori, qui reges liberè in similibus reprehenderunt, contrarium, imo, si pertinaciter defendatur, hæreticũ, concionatores & apud eum priuatim quidam, & publicè in suggesto refutarunt. Cúmque aliud nihil ineptissimo cuique (quæ turba politicorũ est) in ore esset, quã vt ἐχεμυθίαν Phythagoricã *in materia Status* (sic enim loquuntur) vrgeret, pulchri etiam ac belli sibi in eo multi viderentur, quòd haberẽt, in quo perdicatoribus obloqui possent, pontem asinorum, axioma hoc, ad scelus omne obtegendum, ad cornicum oculos configendum, simplicibus illudendum, omnia susque deque permiscẽdum, intrepidè ac constanter esse dixerunt.

Pons asino rum contra prædicatores

Nec minus durum illud, quòd negat Sacerdotem aut Parochum, qui suo Regi maledixerit, hoc est, qui acta eius condemnarit, confitentes absoluere posse, eósque potius eludere. Et quòd crimen grauius nullum agnoscit, quàm si quis Regi suo contradicat. Hæc enim illius Theologia fuit anno 1587. coram iisdem prædicatoribus, eius iussu in regiam cõuocatis decimo tertio Decembris, vbi & illud sacrum de Status materia silentium denuò imperauit. Quinetiam dignos non esse sacerdotes ac doctores, qui eius pedum vestigia osculentur, fastu incredibili, & minimè tolerando subiunxit.

2 Negat sacerdotem sibi obloquẽtem posse pœnitentes absoluere.

Per

Perniciosius istud quòd de iis quæ ad Rép. seu Statum spectant in confessione ne verbum facit quidem, nec vt faciat se teneri putat. Errore nimirum Sadducæis affini, quasi ad prouidentiam Dei regna non pertineant, nec sit ille rex regum, nec ex eius lege debeant regna gubernari. Ignorans videlicet quid sit illud,
Deut.17. quòd Deus regem iubet *exemplar legis à sacerdotibus accipere, & seruare quæ in lege præcepta sunt.*
Sap. 6. Psal.2. Et illud, *Durißimum iudicium fiet iis qui præsunt.* Et
Amos 9. rursum, *Erudimini qui iudicatis terram.* Et alibi, *Ecce oculi Domini super regnum peccans, & conteret illud de medio terræ.*

4 Idem suarum se actionum rationem non nisi Deo reddere debere ait. Nec vllum nisi Deum supra se agnoscere. Sed quem Deum ille, aut quem eius ministrum agnoscit, cui de actionibus illis ne quidem confitetur?

5 Idem licere sibi ait, vel cum periurio, Maiestatis reum (sic vocat omnes sibi quouis modo repugnantes) occidere. Id enim post Guisij cædem, periurij reatum proferentibus Ecclesiasticis respondit. At quid hoc est, nisi Deũ infra se constituere, cuius fidem liceat libidinis propriæ causa temerare?

6 Nulla se lege teneri putat. Amplius est quòd se omnino lege superiorem facit, nec se lege teneri putat. Quid enim aliud volebat egregia illa contra Guisium & fœderatos responsio, cũ diceret nolle sibi fieri legem, cum legem illi aliam nullam, quàm diuinam, quámque ipse iurasset proferrent? Aut quid est parere isti legi nolle, quàm se supra

sub

ſubſtantiale ipſum ius erigere? Quod cùm ne Chriſto quidem ipſi concedatur, imo ius ipſum & iuſtitia eiuſdem cum Deo ordinis ſint, intelligitur quorſum euaſerit illa impietas, quæ ſe ſupra Chriſtum ipſum, imo ſupra omne, quod dicitur Deus, auſit eleuare.

Ne ipſe quidē Chriſtus eſt ſupra omne Ius.

Ex hoc fonte prodierunt peſtifera axiomata 7
illa, quæ Politicos, id eſt Henricianos noſtros infecerunt, atque inter eorum hæreſes meritò numerantur. Cuiuſmodi hoc eſt, quòd Regis voluntati quicquid ille velit aut præcipiat, parendum in omnibus eſſe, ad idq; teneri omnes, tum per ſe tum per emiſſarios, præcipuè aulicos arctè accuratéque deffendit. Prædicatores etiam de hæreſi pridem diffamatos, verborum aucupes, & ad gratiam loqui peritos, quos & hodie in comitatu ſuo habet, qui id publicè, ipſo præſente, Pariſiis concionarentur adornauit. Quos ob id cum cæteris execrationi eſſe audiuiſſet, macte animo eſſe, mercedemque dignam à ſe expectare iuſſit. Hinc illa virorum frugi (ſic enim ſe nominant) gratioſiſſima vox, qui ſe regis ſeruos nudè ac ſimpliciter eſſe profitentur. Dei ſeruum ſi quis ſe dicat, protinus corrugata fronte, vt amentem ac furioſum, rigidi Catones auerſantur.

Regis volũtati vniuerſe pareri vult.

Homines frugi in aula qui.

Simile & id, quòd Eccleſiaſtici miniſterij iu- 8
gum à ſe excutit, ac plenam ſibi in eum, eiúſq; bona poteſtatem vſurpat. Denique ſe Cleri caput manifeſtè in eo conſtituit, quòd Clerum ſuum (Clerum enim Gallicanum, vel regni dicere debuerat) iis verbis, *vos clerus meus*, pu-

Vſurpat ſibi poteſtatē in clerũ & bona Eccleſiæ.

blica in comitiis Blæsensibus oratione, quæ & typis mandata prostat, iterum & sæpius dicere non erubuit. Quem errorem quod ei augeret, pileum ab eo Cardinalibus (quod ab Ecclesia sola fieri debuerat) imponi, cerimonias Ecclesię, vt ab altero Ozia institui, iudices Ecclesiasticos commutari, aliáque eiusmodi & inuiti vidimus, & sanè indoluimus.

9 His affine est quòd se dominum non rerum cuiusque tantùm, sed & personarum esse credit. Quippe hominibus exprobrans quòd viuunt, quódque aliquid possident, quasi id eius beneficio singulis concessum sit. Homines etiã calculis similes esse dicens, quos vt qui computat nunc mille nunc decem millia valere facit, ita penes regem esse, vt quemcunque voluerit de alieno ditet, vel pauperem faciat, & sibi persuasum & omnibus esse cupit. Quatuor videlicet in vno simul peccans. Primum quod nos veluti mancipia in regis possessione esse, non verò liberos natos esse putat, quod planè Turcicum est. Alterum quod nihil à quoquam vult vt proprium possideri, quod est etiam Valdesianum. Tertium quòd se Christo æqualem qui Dominus in scriptura & symbolo καὶ ἐξοχὴν, siue vt exponit Ecclesia, Solus Dominus est, facit. Magno vtique errore & intolerabili, cum ex quatuor quæ Christo cõueniunt, quòd Deus, quòd Dominus, quòd Pontifex, quòd Rex, vt duorum postremorum functionem solam hominibus communicat, ita duorum priorum, quòd Deus & Dominus, ne atomum, concedit

Dominum se personarũ esse credit.

Homines calculis similes facit. Belloius lib. de author. regia.

Christus solus Dominus.

cedit quidem. Primi quidem, quia quòd Deus natura eſt quæ communicari vtique non poteſt. Alterius verò, quia quòd Dominus, meritò obedientiæ quæſitum eſt, cum Deus eum conſtituit *hæredem vniuerſorum*, quod nec illi imminui, nec in alium transferri poteſt. Pontificia verò & regia poteſtas propterea communicantur, quòd hæc obſequia potius & miniſteria ſint, quàm dominationes. Quartum denique, quòd nulla meriti cuiuſquam habita ratione, prout affectus ſine iudicio, ſine ratione impulerit, honores, diuitias, principatus diſtribuere ſe poſſe credit, quod nec Chriſtus, qui omniũ dominus eſt, facit, qui dat vnicuique ſecundum opera ſua. Et conſtans dudum propoſitio eſt, ſublato præmio & pœna Rempub. corruere. Idque adeo eſt ius omne, atque adeo Solem de mundo iſto auferre.

Heb.1.

Sed pœnè par quoq; hæc eius inſignis hæreſis eſt, quòd Regem regno eiúſq; ordinibus ſuperiorem eſſe, pro inconcuſſo fundamento habet. Vnde illa eius vox vſque eo frequens, meus ſtatus, meum regnum, meus clerus, mea nobilitas, mei ſubditi. Quódque ille primus in iis veterem regum in plurali numero loquendi morem immutauit, cum illi, *noſtrum regnum, noſtri ſubditi*, & ſimilia dicere ſoliti eſſent. Cuius contrarium, regnum videlicet & ordines ſupra regem eſſe (quod nos ante probauimus) cum piiſſimus iuxta atque doctiſſimus Theologus, Natalis Baudinotus, ordinis Cluniacenſis, in Scholis publicè deffendiſſet, apprehenſus 10

Regem ſupra regnum conſtituit.

Lib.1.

Natalis Baudinotus cur interfectus.

primùm & in custodiam datus, cum inde euasisset, paulo post non longè à Sorbonæ domo, circa noctis crepusculum, mense Nouembri, anno 1578. conducto ad id sicario, cum se domum reciperet, crudelissimè est confossus. Cuius cædis ignota adhuc causa esset, nisi eam in pestilenti suo illo Apologiæ scripto, impurissimus Belloius, interfecto scilicet insultans, ac ministrum Sathanæ vocans, postea declarasset.

Nam hæc sunt Henrici, tum communia cum cæteris, tum ipsi ac suis propria hæreseos momenta & capita, ne quicquam sit, cùm Henricū Henricianósve proferemus, quominus hæreticos dicere iure valeamus.

Ad obiectionem, quæ ex ficta Henrici deuotione fit, Responsio.

CAP. XXI.

QVA in re si quid erit, quòd Henriciani, vt crimen hoc propulsent, vt Henricum Catholicum ac sanctum esse probent, lugubres saccos, vigilias, deuotiones, communiones, peregrinationes, monachales ritus, & cætera eiusmodi externi cultus indicia proferent, nos pręter quàm quod moderatissimè id respōderi potest, quod dicunt Theologi, inutilia esse consilia, imò etiā noxia sæpissimè, quæ cum præcepti iniuria fiunt: & id fortasse, durius quod ait Cicero, *Totius iniustitiæ nulla capitalior pestis, quàm eorum,* (offic.1.)

qui

qui tum cum maximè nocent, id agunt, vt viri boni esse videantur, locum hunc pro defensione Gallicanę Ecclesię, sicut olim contra Constantium, ita hodie contra Henricum, ex Gallici ingenij tuba ac fulmine B. Hilario sanè proferemus. Sic enim ille contra Constãtium, falsa pietatis specie homines, vt hodie Henricus, eludentem, dignus qui Gallus Gallis exemplo præeat, ac lumen de lumine suo accendat, sanctus ac minimè politicus Episcopus. *Vtinam* (inquit) *illud potius, omnipotens Deus, & vniuersorum creator, ætati meæ & tempori præstitisses, vt hoc confeßionis meæ in te, atque in vnigenitum tuum, ministerium Neronianis Decianisne temporibus explessem. Nec ergo calens aculeum metuissem, qui defectum Esaiam scissem, nec ignes timuissem, inter quos Hebræos pueros cantasse meminissem, nec crucem & fragmenta crurum meorum vitassem, &c. At nunc pugnamus contra persecutorem fallentem, contra hostem blandientem, contra Constantium Antichristum, qui non dorsa cædit, sed ventrem palpat: non proscribit ad vitam, sed ditat in mortem: non trudit carcere ad libertatem, sed intra palatium honorat ad seruitutem: non latera vexat, sed cor occupat: non caput gladio desecat, sed animam auro occidit: non ignes publicè minatur, sed gehennam priuatim accendit: non contendit, vt vincatur, sed adulatur, vt dominetur. Christum confitetur, vt neget: vnitatem procurat, ne pax sit: hæreses comprimit, ne Christiani sint: sacerdotes honorat, ne Episcopi sint: Ecclesiæ tecta struit, vt fidem destruat. Te in verbis, te in ore circunfert.* In

B. Hilarij ad Constãtium id est Henricũ verba.

Henrici in Constantin hypotiposis.

quo ne quid esset, quòd de petulantia accusare eum quisquam posset, subiungit. *Non est istud temeritas, sed fides: neque inconsideratio, sed ratio: neque furor, sed fiducia. Proclamo tibi, Constanti, quod Neroni locuturus fuissem, quod ex me Decius & Maximianus audirent. Contra Deum pugnas, contra Ecclesiam sæuis, sanctos persequeris, prædicatores Christi odis, religionem tollis, tyrannus non iam humanorum, sed diuinorum.* Iam verò quę Henrici in religione hypocrisim & mores expressissimè declarent, hæc sunt. *Christianum te mentiris, Christi nouus hostis es. Antichristum præuenis, & arcanorum eius mysteria operaris. Condis fidem, contra viuens. Doctor prophanorum es, indoctus piorum. Episcopatus tuis donas, bonos malis demutas. Sacerdotes custodiæ mandas, exercitus tuos ad terrorem Ecclesiæ disponis. Conclusos vrbe vnà minis terres, fame debilitas, hyeme conficis, dissimulatione deprauas. Orientales autem dissensiones artifex nutris, blandos elicis, fautores instigas. Veterum turbator es, prophanus nouorum es.* Et infra, significans quàm multo deterior sit hostis, qui se pium mentitur, cum non sit, quàm qui aperto marte Ecclesiam persequitur, *At tu* (inquit) *omnium crudelitatum crudelissime, damno maiore in nos, & venia maiore desæuis. Subrepis nomine blandienti, occidis specie religionis, impietatem peragis. Christi fidem Christi mendax prædicator extinguis.* Et rursum, *Ille pater tuus, artifex humanarum mortium* (id est Diabolus) *docuit te vincere sine contumacia, iugulare sine gladio,*

persequi

perſequi ſine infamia, odire ſine ſuſpicione, mentiri ſine intelligentia, profiteri ſine fide, blandiri ſine bonitate, agere quod velis, nec manifeſtare quæ velis. Et iterum, *Non lucem illuminas, & promulgas fidem infidelis, & pietatem impius mentiris, & orbem profana ſimultate cõmittis.* Hæc ille diuus pater, & diuinæ eloquẽtiæ torrens, quem inoffenſo pede legendum monuit Hieronymus.

Quid facturus foret, ſi nunc viueret, & qualia videmus, cerneret? Attendite, ô Politici, diſſimilem veſtri Epiſcopum, & qualia in nobis arguitis, & ſupplicio coercenda proclamatis, in ſanctiſſimo viro, confuſi, taciti, & elingues ſuſpicite. Iamque eius territi voce, hypocritam hypocritę pietatis laudibus euehere deſinite. Hic iudex veſter, Gallorum Gallus ſcilicet, qui de alto vos conſiderat, idque agit, vt debita tum ignauię veſtræ ſupplicia, tum contraria agentibus præmia reponantur. Quæ ſi non ſatis erunt, vos illa denique Seruatoris vox terreat. *Attendite vobis à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intus autem ſunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoſcetis eos.* Hæc regula ſcilicet Cynoſura certior. Quæ ſi Henricum oſtendit hæreticum quid erit quòd vltra Catholicum prudentia imprudens, inſipiens ſapientia, fraudulenta denique ſimplicitas velit confiteri?

Ad Epiſcopos politicos apoſtrophe.

Hilarius Gallos de alto conſiderat.

Matth. 7.

QVOD SIMONIACVS.

Crimen ſeptimum.

Simoniæ labes vt reos, vel ipſos etiam reges efficiat.

CAP. XXI.

Simoniaci extra Eccleſiam. 1.q.1.*Petrus.*

OTA illa Eccleſiæ in Simoniacos vetus cẽſura eſt, quos illa non modo iuxta Petri ad Simonẽ verbum infideles atq; hæreticos, ſed & hæreticis peiores, quantumuis fidem (quam facto negant) verbo profitentes, eſſe ſanxit. *Non eſt tibi pars in ſermone iſto, quia cor tuum rectum non eſt coram Deo* (ait ad Simonem Petrus) ſcilicet vt extra Eccleſiam eſſe, qui Simonem imitatur, nemo iam ſit qui dubitet. Sed hæretico peior vt ſit, hæc etiam ſatis probant. *Tolerabilior quippe* (ait ad Adrianum Pontificem Tharaſius, Conſtãtinopol. Epiſcopus) *Macedonij & eorum qui circa ipſum ſunt hæreſis, quia Spiritum Sanctum, quem illi creaturam, Patriſque & filij ſeruum eſſe delirando dicunt, ij ſeruum ſuum vendendo emendóque efficiant.* Hinc illud inſigne, quod de quodam in Gallia Epiſcopo, Simoniæ labe infecto memoriæ proditum eſt. Quem cum legatus Hildebrandus (qui poſtea Gregor. 7. Pontifex factus eſt) conuincere aliter non valens, iuſſiſſet dicere, *Gloria Patri & Filio & Spirituiſancto*, iterum & tertiò conatus Spiritum ſanctum proferre, non potuit. Indignus ſcilicet, qui vel eius nomina

Act. 8.

Simoniaci hæreticis peiores. 1.q.1.*Eos qui.*

Mart. Polõ. in chron. lib. 4.

nominaret, quẽ tã insigni iniuria, per Simoniã, emendo vendendóque affecisset. Terribilius illud, quod ait Gregorius, *Qui pro sui officij ratione in Simoniacos non vehementer exarserint, partem & ipsos cum Simone esse habituros.* Quippe quos Christi numularios, Elisei in Giezi, Petri in Simonem zelus in eos satis armat, qui peiores Iuda, non visibilem iam, aut mortalem, sed inuisibilem atque immortalem vendunt: Domum Dei speluncam latronum, iumentorum stabulum, cubiléque draconum & struthionum efficiunt. Christo etiam, quantum in se est, dignitatem suam, ne ostium, ne sponsus sit, ne regnet, ne gratis det, eripiunt. Imò, quod horrendum magis, Ethnica impietate peiùs, nonmodo sibi idolum (quod auaritia est) fingunt, sed idolo etiam suo omnipotentem ac viuentem Deum immolant & offerunt.

Ibid. *Quisquis.* *Ioan. 2.* *4. Reg. 5.* *Act. 8.* Simoniæ execratio ingens. *Ephes. 5.*

Hę nimirũ Ieroboam atque Antiochi artes, cum *illi quisquis manum impleuisset, sacerdos excelsorum fieret*, hîc misso sub auctionem sacerdotio, Oniam sanctissimum Iasone fratre nequissimo, Iasonem subinde Menelao, Menelaum Lysimacho, ac rursum Lysimachũ Menelao commutaret. Quæ quàm infausta regibus sit conditio, docuit euersa vsque ad *mingentem ad parietem*, id est, vsque ad canes Ieroboami domus: putris ac vermibus scatens in morte Antiochus & in phrenesim lapsus, quòd sacerdotia vili pretio vẽderet, Iustinus iunior imperator. Docuit & alter imperator Nicephorus, qui cum militares viros episcopis, aliisque

Principes Simoniaci infelices. *3. Reg. 13.* *2. Macch. 4.* *3. Reg. 14. & 15.* *2. Macch. 9.* *Niceph. lib. 17. cap. 33. & 39.*

ex cleri ordine, vt seruis vti iussisset, iisdẽ Episcopia & Abbatias assignasset, in quibus vt propriis ædibus habitarent, omnium odio habitus, miserè à Crunno Bulgarorum rege est interemptus. Vt verò indignum principatu inter Christianos scelus hoc efficiat, vnius Henrici quarti imperatoris sub Gregorio septimo primùm, deinde sub Paschali Pontificis exemplum tanto clarius ostendet, quanto illud ad omnium seculorum memoriam orbe toto illustrius fuit. Nota enim eius historia est, qui cùm à tribus illis quos diximus Episcopis, Concilij decreto, Augustalibus indumentis exueretur, & tam seueræ in se Patrum sententiæ causam inquireret, vnum ei de tam multis criminibus obiectum est, quod in conferendis Episcopatibus & abbatiis Simoniæ crimen admisisset. Tanta certè execratione omnium, vt qui ei in ista causa adhærebant, aut omnino eius partibus fauebant, Henriciani hæretici propterea nominarentur, & ab Eccesia extorres fierent. Quin & qui inuestiti ab eo fuerant, deiecti, & vsque ad Concilij generalis satisfactionem suspensi extiterunt. Et quidem cum hac seueritate iudicij, vt priuatus mortuus, quinquennium totum iusepultus iubente Ecclesia esset. Sed & cur Clodoueani seu Merouingi Monarchiam amiserint, historici eorum vitiis tribuunt, præsertim sacrilegiis in Ecclesia & vsurpatis electionibus Sacerdotiorũ, quibus non modo indignos, sed & laicos intrudebant.

Annales Constantinopol. lib.24.

Otho Frising. lib.7.cap.10.

Henr.4.ob Simoniam imperio exutus.

Henriciani vnde dicti

Sigon.

Genebrard. in Cron.

debant. Vnde & Childerico Merouingorum vltimo deposito, Pipinum Martelli filium Bonifacius legatus Zachariæ Pontificis authoritate consecrauit. Idē de Carolouingis, à quorum familia regnum ablatum est, & in Capeuingos translatum, quod electiones clero eripuissent, & quòd equites abbates constituerent, ac monachis præficerent. Neque id quidem iniuria. Nam si damnatur omni iure, qui per Simoniam ordinat, aut etiam ordinatur: quod perinde est, qui ad beneficia promouet, aut etiam promouetur, quanto magis is damnetur, qui hæc vti fiant fenestram aperiat? qui exemplo ad id suo cupidos homines alliciat? Ecclesiam latronibus repleat? & quem ad eius defensionem gladium cœpit, eodem ille ad eius perniciem abutatur?

Henrici Simoniæ.

CAP. XXII.

NOVVM scilicet & id Henrici, non imperatoris, sed regis, Henriciani sine dubio facti caput. Quod ne cui dubium sit, id tum ipsa eius facta, tum suscepta criminis deffensio probat. Nam ad prius illud spectant, data toties mercedis loco, regiæ libidinis ministri,, pueris, infantibus, militib⁹, parasitis, hęreticis, blasphemis, atheis, cynędis, scortis, lenonibus pinguissima quęque & honoratissima beneficia, Episcopatus atque Abbatiæ. Quódque mirere magis, mulieribus

Henr. Simoniā & exercuit, & deffendit.

Horrenda beneficiorū dissipatio.

virorum, viris mulierum ac monialium commiſſa & tranſlata clauſtra. Vnde factum, vt nouo genere prodigij, & abbas mulier, & vir abbatiſſa diceretur. Suos etiam, ſi ſuperis placet, Monachos fœmina, ſuas Nonnas vir ac miles vocans & nominans audiretur. Quo quid dici potuit in Eccleſia Dei luctuoſius? Aut vnde plures & Diabolo lucrifierent, & Chriſto animæ deperirent?

Accedunt venditi ipſo conſentiente ac probante, ſæpè etiam ſuadente ac monente, Epiſcopatus atque Abbatiæ. Impoſitæ, commutatæ, redemptę penſiones confidentiariorum, ac ſuppoſitarum perſonarum, fruendis per iniuſtiſſimos poſſeſſores, imo execrandos fures ac raptores, per nobiliſſimas quaſque domos & familias, Eccleſiarũ fructibus, ac crucifixi patrimonio, ſpoliãdiſque Dei miniſtris atque pauperibus, innumera turba.

Simonia iudicio probata.

Ad alterum verò, quod mali caput eſt, ius publicè ſceleri in iudicio datum, cùm ſicubi contra confidentiarios aut Simoniacos lis ad Regis tum magnũ ſeu ambulatoriũ, tum priuatum concilium deferretur, perpetuò illi vt iuſti & bonæ fidei poſſeſſores & cauſa meliore freti obtinuerint, actores excluſi ſint. Eiuſdem generis ſunt confirmatæ iudicio, mulieribus aſſignatæ pro dotibus Abbatiæ, aſſertæque familiis, vt iis, inſtar patrimonij, frui æqua portione liberi, ſucceſsionis iure poſſent. Quid enim eſt confidentiariorum ac Simoniacorum cau-

causam tueri, ac potiores in iudicio partes facere, quàm licitàm esse confidentiam atque Simoniam (quæ pestilentissima est hæresis) asserere? & si hæc olim iusta causa fuit Henricū quartum expellendi, cur non & hodie Henricum tertium, tam insigniter Henricianum factum abdicandi? Et qui cum eo Henriciani, sunt execrandi?

Adde meditata super matrimoniis, pueris baptizandis, ac mortuis sepeliendis dicta ac tributa, vt pro matrimoniis solidi quindecim, pro masculis baptizandis decem, pro fœminis quinque, pro sepeliendo mortuo alij quinque penderentur. Dignum vtique doctore Diabolo inuentum, & ad religionem euertēdam imprimis efficax, vt vbi soluendo non esset plebecula, pro matrimonio, vaga libidine omnia miscerentur, relicti sine baptismate pueri, duplici morte interirent, & insepulti esca fierēt volatilibus cœli & bestiis terræ. Quæ profectò obtigissent, nisi validè tam execrandæ Simoniæ Gallicanus clerus restitisset. Et huic ad Simoniam quicquam addi potest, qui beneficia sic prostituerit, insuper & sacramenta vendere cogitarit? nihil denique pensi inter sacrum & profanum habuerit?

Tributa super matrimoniis, baptismis, ac sepulturis.

QVOD

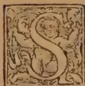
QVOD SIT SACRILEGVS.

Crimen octauum.

Sacrilegij rerum pœnæ diuinæ.

CAP. XXIII.

Sacrilegium duplex,

ACRILEGIVM cùm duplex ſit, vnum rerum, alterum perſonarum, quæ Deo ſacræ ſunt: Prius vt Deo exoſum ſit, Nabugdonoſoris ad belluæ vitam abiectio, Balthazaris vaſa ſacra polluentis cædes, corroſus à vermibus Antiochus, flagellatus ab Angelis, & vix ſemiuiuus relictus Heliodorus (qui miſſus à Seleuco, templi theſauros auferre conatus fuerat) infęlici morte cùm omnibus copiis à Parthis extinctus Craſſus, ob direptum Hieroſolimæ templum, docuerunt. Sed & id fortè amplius, quòd vel in profana religione, ſacrilegos ob inſignem contemptum Dei pœna nihilo ſecius diuinitus eſt comitata. Sic Xerxis copias ad Apollinis Delphij, Cambyſis ad Iouis Ammonij templum diripiendum miſſas, illas fulmine & tẽpeſtate, has arenarum molibus oppreſſas intereiſſe hiſtoriæ prodiderunt. Sic Artaxerxem Ochum à Bagoa Eunucho interfectum, Brennum Gallorum ducem manu propria confoſſum, ob ſacrilegium fuiſſe veteribus perſuaſum fuit. Hinc auri Tholoſani, quod à Brenni militibus ſacrilegio Tholoſam apportatũ, & à Q. Cæpione nouo ſacrilegio direptum, & ipſi, & eius

Daniel. 4. Daniel. 5. 2. Macc. 9. 2. Macch. 3. Ioſeph. lib. 14. Antiq. cap. 12. Diod. lib. 12. Iuſt. lib. 2. Iuſt. lib. 24. Iuſt. lib. 32. Iuſt. ibid. Gell. lib. 3. cap. 9.

eius exercitui interitum attulit, datus prouerbio locus. Et quod Phocensium principibus, qui Delphicum templum diripuerunt, Philomelo, Onomarcho, Phaillo & Phaleneo accidisse refet Diodorus. Quorú primus casu belli aduerso de alto se præcipitem dedit: alter, de cruce suspensus est: tertius diuturno confectus morbo contabuit: quartus infœlix & ærumnis plenus vixit. Quin & eorum vxores duæ, quæ se duobus templo dicatis monilibus exornauerant, sic punitæ, vt altera prostituto corpore, in contumeliam incideret, altera domo à filio furore capto incensa, viua in eadem cremaretur. Et quod Valerius Carthagine à Romanis oppressa, Apollinem veste aurea indutum id egisse ait, vt sacrilegæ manus inter fragmenta eius abscisæ inuenirentur. Nec omittendum quod refert Lactantius, Appium Claudium cēsorem, cum aduersus responsum, ad seruos publicos sacra Herculis transtulisset, luminibus orbatum esse. Quin & Potitiorum gentem, quæ sacra illa prodiderat, intra vnius anni tempus extinctam esse. D Valer. Max. lib. 1. cap. 2. Lact. lib. 2. cap. 8.

Propiora sunt nostris, quòd Iulianus Apostatæ auunculus, qui vasa Ecclesiæ Antiochenæ in thesauros imperatoris condiderat, femore computruit, & à vermibus corrosus interiit. Et quod milites qui basilicam sancti Vincentii Agennensis vrbis diripuerant, diuinitus sic punitos fuisse refert Gregorius Turonensis, vt aliis manus arderent, fumúmque velut ex incendio emitterent, alij à dæmone correpti Hist. trip. lib. 6. c. 10. Hist. Franc. lib. 7. c. 35.

baccharentur, & martyrem inclamarent, alij propriis se iaculis confoderent. Et quòd Gundericus Vandalorum Rex, cum capta Hispali, manus in Ecclesiam ciuitatis intendisset, à Dæmone correptus interiit. Et quòd Dagobertum Galliæ Regem ob destructas res Ecclesiæ, coram throno Dei accusatum: Carollum Martellum ad inferos ob eandem causam deportatum, visionibus constitisse retulit Trithemius. Certius id, quod de MatisconensiComite, propter occupata tyrannicè Ecclesiæ bona, à Dæmone equitis forma apparente, inuitum domo extractum, & equo nigro impositum, non amplius comparuisse, refert Petrus Venerabilis. Sed & similem historiam, de Cabillonensi comite, & ipso Ecclesiis infesto, refet Paulus Æmilius. Quæ omnia eò spectant vt qui se sacrilegij scelere contaminarint, timere aliquando incipiant. Néue quòd differtur vltoris Dei manus, propterea tutos se in crimine suo putent, quos eo seueriùs, quo tardiùs vindex ira Dei est assequutura.

Franc. Tarapha de regibus Hisp. in Honorio.

Trithem. in Breniario.

Lic. 8. de mirac.

Lib. 5.

Sacrilegij rerum pœnæ humanæ.

CAP. XXIIII.

Ed quia id agimus, vt non Dei tantum, sed & hominum iudicio ac pœnæ sacrilegos, atque inter eos Henricum subiacere constet, hîc etiam quid contra eos legibus cautum, quid exemplo factum sit proferemus. *Sacrilegi* (inquit Paulus)

L. Sacrilegi lib. 9. ad leg. Iul. pecul.

V

Paulus) *capite puniuntur, qui sacra publica compilauerunt.* Et Vlpianus varias profert indictas olim in sacrilegos pœnas, quòd alij ad bestias damnati, alij viui exusti, alij furca suspensi sint. Apud Constantinum Harmenopulum lex in sacrilegos eiusmodi continetur : *Qui noctu vel interdiu sacrariũ ingressus, quicquam ex rebus sacris, quæ in eo sunt extraxerit, excæcator.* Nec minor vtique quàm peculatui, pœna iis debetur, quæ fuit olim aquæ & ignis interdictio. Certè Aristoteles grauitatem huius criminis in eo satis ostendit, quòd eum qui vasa sacra, vel parui ponderis abstulerit, *quauis in re peccasse ait.* Et Plato : *Pœna,* inquit, *sacrilego mors malorum minimum est: vituperatus autem, vt exemplo alios iuuet extra fines perdatur.* Refert Diodorus, apud Græcos omnes lege sanxitum esse, vt insepulti sacrilegi abiiciãtur. Sic apud Romanos Verres ob sacrilegia in Sicilia commissa infamis exulauit. Et notandum, quod ait Aelianus: Puer cùm auream laminam, quæ ex Dianæ corona deciderat, sustulisset, ei in iudicium adducto iudices crepundia, talos, & laminam auream proposuerunt. Qui cùm iterum ad aurum inclinaret plexus est tanquam sacrilegus, nec ætati veniam dederunt, sed flagitium & scelus vindicarunt.

lib.48. Pand. tit.13.

Vlp. l. sacrificij lib.6. Cod. Lib.6. promptu. Iuris, li.3. Cod.

1. Rhetor. ad Theod. c.14.

lib.9. de leg. in princ.

Diod. lib.16.

De var. histo. lib.5. c.16.

Iure Pontificio sacrilegus Iudæ proditori similis dicitur, vt & eandem pœnam mereatur. Quam triplicem sacrilego Vrbanus irrogat, perpetuam infamiam, carcerem, vel perpetuũ exilium. Symmachus anathemate ferire

23. q. 4. Quid ego. 17. q. 4. Attendẽdum. 12. q. 2. Can. indignè.

Gregor. c. Conquestus. de foro compet. 11. q. 1. Canonica.

iubet sacrilegum. Idipsum Gregorius IX. statuit. Et Concilio Arausicano Ecclesiæ violatores à gremio sanctæ Ecclesiæ eliminantur. Quæ si vera sunt, intelligitur ex eo quàm regno indignus sit sacrilegus, quámque iustè de eo decidere debeat, qui ne solo quidem ac cœlo, non vita, non sepultura, non communione fidelium dignus habeatur.

Principes ob sacrilegium exclusi.

Dan. 4.

Diod. lib. 16.

Sic Dionysius Syracusanus Regno ob sacrilegium pulsus est, cùm templa spolians Deorum se bonitate vti velle diceret. Sic detractum Assyriis Regnum, & in Medos translatum ob sacrilegium est. Dignúmque omninò id obseruatione est, quòd in bello illo (quod anno sexto Philippi exortum est inter Locrenses & Phocenses, & sacrum propterea dictum est, quòd contra sacrilegos esset) cum Philomelus Phocensium Dux, direpto templo Delphico, milites ad bellũ conquireret: *Nullus probus vir*, inquit Diodorus, *et militiæ nomen suum dedit propter pietatem erga deos. Tantùm qui erant summæ improbitatis, & lucri gratia deos contemptui habebant, alacri animo ad Philomelum contendebant.* Et nota illa, B. Iniuriosi Turonensis Episcopi ad Clotharium Regem verba, cùm ille, vt omnes Regni sui Ecclesiæ tertiam fructuum partem fisco dissoluerent, indixisset. *Si volueris*, inquit, *preces Ecclesiæ tollere, Dominus regnum tuum velociter auferet, quia iniquum est, vt pauperes, quos tuo debes alere horreo, ab eorum stirpe tua horrea repleantur.* Qua voce Rex territus, & à proposito destitit, & errati veniam

Nota: Nemo probus dat nomen sacrilego.

Grego. Turon. lib. 4. c. 2.

niam eſt precatus. Sed & cur Clodoueani ſeu Merouingi primùm, mox etiam Carolouingi Monarchiam amiſerint, eorum ſacrilegiis in Eccleſias, & vſurpatis electionibus ſacerdotiorum, tributum fuiſſe antea monuimus. Sed & Adrianus quartus Pontifex Maximus Gulielmum Siciliæ Regem excommunicauit, & ſubditos à fidelitatis ſacramento liberauit, quòd bona Eccleſiæ rapuiſſet. Et Ioannes Angliæ Rex, quòd decimas Eccleſiaſticas in ſuo Regno exigeret, Stephanum Cantuarienſem Epiſcopum eieciſſet, Ciſtercienſes tria marcarum argenti millia dare negantes ſpoliaſſet, ab Innocentio tertio anathematis fulmine perſtrictus, mox etiam Regno priuatus eſt. Qui à commiſſis deinceps abſolui potens, Angliæ Hyberniæque regna Innocentio ac ſucceſſoribus eius Romanis Pontificibus tradidit. Quæ continuò Innocentius ei atque eius ſucceſſoribus reddidit, ea conditione, vt ipſe & ſucceſſores eius, quolibet ſeptennio, ex Regno Angliæ ſeptem millia marcarum argenti, ex Regno Hyberniæ tria millia reciperent. Quàm penſionem ab eo tempore in hanc vſque diem Angli Hyberníque Romam portant. Ait Hector Boëthus. *Platin.* *lib.15.*

Huc ſpectant terribilia illa Prophetæ verba: *Omnes Principes eorum qui dixerunt hæreditate poſſideamus ſanctuarium Dei, Deus meus pone illos vt rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti. Sicut ignis qui comburit ſyluam, & ſicut flamma comburẽs montes, ita perſequeris illos in tempeſtate tua, & in* *Pſal.82.*

ira tua turbabis eos. Et illud in Tyrios, Sydonios, & Babylonios, qui templum Dei spoliauerant, dictum: *Cito reddam vicißitudinem: argentum enim meum, & aurum tulistis.*

Ioel.3.

Quòd cōminationis genus quàm terribile, & Principibus exitiale esset, intellexerat forsasse Petrus ille de Vineis, Friderici Imperatoris Secretarius, tametsi dignus, qui in eo Balaamo pessimo consultori cōparetur. Nam cum eum Imperator Alexandri III. Pontificis odio, certis de causis excæcasset, ac demum facti pœnitens in Concilium interiùs admisisset, tum hic vltionis cupidus, hoc consilium iniit, vt Imperatori de re pecuniaria sollicito consuleret: quia illi cum Pontifice bellum erat, Ecclesiæ vires suismet opibus conterendas esse. Conflanda ergo ad belli vsum esse Ecclesiastica ornamenta aurea atque argentea. Quòd cum ille fecisset, tum Petrus se egregiè vltum de Imperatore esse dixit, quòd qui priùs hominum odia sibi comparauerat, nunc Deum sibi ex sacrilegio fecisset inimicum. Omniáque illi deinceps infeliciter esse cessura. Quod euentus postea comprobauit.

Otho Frising. in Frid.2.

Bocatius in facetiis.

Sacrilegium personarum quale crimen.

CAP. XXV.

DE personarum verò sacrilegiis, cuiusmodi sunt quæ personis Deo sacris stupra inferuntur, præter antiqua illa Romanæ seueritatis in Vestalium

Alex. ab Ale. lib.5.c.12.

ſtalium Virginum corruptores exempla, quos illi in publico ad necem vſque cædebant, ciuili quoque iure iis qui Virgines ſacras ſeu ſanctimoniales non modò rapuerint, ſed & rapere vel volentes tentauerint, & qui raptores comitati in inuaſione & raptu fuerint, capitale mortis ſupplicium, cùm bonorum amiſſione irrogatur: *Quia illic ſcilicet crimen non ad iniuriam tantùm hominum, ſed etiam ad ipſius omnipotentis Dei irreuerentiam committitur.* Cæteris autem qui conſcij, & miniſtri huius criminis reperti fuerint, etiam capitalis pœna, cuiuſcunque dignitatis fuerint, ſtatuitur. Et iure pontificio, qui ſanctimonialem conſtuprauerit, ſi Clericus deponitur, ſi laicus excommunicatur. Quin & in Concilio Triburienſi à ſacra communione in perpetuum (dempto mortis tempore, & quidem ſi dignè pœnituerit) arcetur. Ampliùs eſt, quòd à Bonifacio 8. Decretum primùm, in Tridentino Concilio denuò eſt confirmatum, ne cui liceat ſub anathematis pœna intra ſepta monialium ingredi, cuiuſcunque ſit ſexus, conditionis, ſtatus, ætatis, niſi venia à ſuperiori ſcripto obtenta, idque in cauſa manifeſta & neceſſaria.

C lib.1.tit.5. Leg.54.

7.q.1. Si quis.

Ibid.c.Virginibus.

Seſſ.25.c.5.

Certè quàm indigni ſint imperio, qui ſic Deo ſacras polluerint, teſtati ſunt dudum maiores noſtri, cùm Ludouicum III. (qui nihil faciés dictus eſt) vt illatum moniali Calléſi ſtuprum, de ſolio Regni deiectum, monaſterio incluſerunt. Sed & eadem quoque fuit Adolphum Imperatorem principatu abdicandi: imò infeſtis

Principes ob ſtupra monialiū eiecti.

Ludouicus III.

Adolphus.

Cuspini. in Cæsar.

Andronicus Connenus.

Append. Glyc.

Henricus 4.

Ioan. Galeacius Sfortia.

Sansouinus Guazzus, aliiq; Scriptores Italici.

armis persequendi ac perdendi, substituto in eius locum Alberto Austriæ Duce, quòd Virgines, moniales, & viduas fœdè constuprasset. Ob eandem quoque causam inter alias, ætate superior Andronicus Connenus regalibus vestimentis exutus, asinæ versa ad caudam facie impositus, omniúmque ludibrio exceptus, miserè tandem à populo est discerptus. Quin & inter Henrici 4. Imper. scelera, qui de imperio amotus est, hoc etiã fuisse, quòd Virgines corrũperet, ac monasteria diriperet (quod vtrumque sacrilegij scelus est) antea monuimus.

Nec felicior fuit in eodem scelere Ioannis Galeacij Sfortiæ Mediolanensis Ducis cõditio. Qui cum expugnata innumerarum Virginum Mediolanensium pudicitia, ad moniales se conuertisset, ac sororem Andreæ Lampugnani Mediolanensis ciuis Deo dicatam constuprasset, ab eodem Andrea, assumptis secum Carolo Vicecomite, & Hieronymo Alciato, in æde sancti Stephani confossus est. Tanto commissi criminis odio, vt cum in interfectores inquireretur, adduci nunquam potuerit Alciatus, vt diceret facti se pœnitere. Quin & cum exenteraretur, natus annos viginti tres, caput extollens, vt sua sibi viscera extrahi cerneret:

Mors acerba, inquit, *fama perpetua,*
stabit vetus memoria
facti.

Henrici

Henrici vtriusque generis sacrilegia.

CAP. XXVI.

T Henrici vita cum ne sic quidem institui potuerit, quin peccaret in vtroque grauissimè, prioris generis hæc minima primùm exempla fuerunt. Quòd R.P. Tristandi Bizeti, Episcopi Sanctonensis, ordinis Cisterciensis, audito decumbentis morbo, quo & ipse obiit, in eius pecuniam inuolans, triginta librarum milia, eóque amplius, de peculio eius ademit. Archiepiscopo Burdegalensi centum librarũ milia vi rapuit nec exsoluit. Sed peiora hæc, quòd patrimonium Ecclesię toties rapuit & consumpsit: impetratis ea de re miro artificio, ac boni prætextu, ab Apostolica sede, ad alienanda Ecclesiæ bona literis, fucum ac fraudem in iis fecit, additáque particula, *inuitis Clericis*, quæ & à Senatu reiecta est, literarum se Apostolicarum corruptorem adulteratorémque exhibuit. Illustrissimi Cardinalis Pelleuei bona per vim occupauit. De fabricis Ecclesiarum (id enim anno 1587. factum est) vectigalia sic extorsit, vt calices & alia in minutioribus Ecclesiis ornamenta, qui præfecti illis erant, vendere cogerentur: imò etiam vt facerent, regio diplomate iuberentur. Certè, vt id illi in mente fuisse videri possit, quòd Iuliano olim Apostatæ, qui post templa Christianorum prophanata ac direpta, post ablatas Catholicorum opes,

Iuliani dictum.

id ridens se in Christianorum gratiam fecisse, magnóque se eos beneficio obstrinxisse dicebat, quòd pauperes iuxta Christi verbum faceret, vt faciliùs Regnum Dei introire possent. Non enim obscura consilij huius in Henrico signa fuerunt, cùm Cappucinos & Fogliãtinos laudaret, atque huius instituti hominibus omnia replere tentaret, in speciem vtique deuotionis zelo: reipsa autem, vt in Ecclesiæ opes, quibus illi faciliùs carent inuolare posset.

Capuccini & Fogliãtini ab Henrico cur laudati.

Omnium pessimum, vendita primùm, deinde rapta furtim sancta illa Crux, & ligni vitalis nobilis portio, quam à maioribus suis magna veneratione Parisios delatam, è sacello Regio surripi, fractis noctu fenestræ exterioris cancellis, iussit ac mandauit. Deinde in raptorem, id est, in seipsum, censuris animaduerti iussit. Iniectis etiam in nonnullos falsi criminis suspicionibus, in carcerem insontes coniecit, vnde non nisi multo pretio abire permissi sunt. His non absimile illud, quòd se B. Mariæ Carnotẽsi deuotum mentiens (nam & illûc sæpius pedibus itauit) ex gemmis & donariis, quæ feretro illi seu capsæ, in qua sacra Virginis camisia, seu tunica interior conditur, & magno honore habetur, oblata dudum magna deuotione fuerant, ipse ad pretium vsque sexaginta millium aureorum sacrilegè arripiens, leuem aliquam summam in ornamenta Ecclesiæ, magni beneficij ac pietatis instar dedit, deuotique in eo ac sancti Principis laudem quæsiuit. Similis vtique Dionysio Siciliæ tyranno, qui detracto Apollini

Crucis dominicæ sacrilegium.

Sacrilegium Carnotense.

Hẽricus Dionysio similis.

Apollini aureo pallio, laneum dedit. Sed iis quoque recens istud accessit, quòd Turoni, Andegaui, aliisque locis, vbi pedem ponere, patrato facinore potuit, in sacras reliquias passim conuolauit, atque in belli sumptus impédit. Eos etiam à quibus illæ celabantur occidit. Sed & Carthusianos, in agro Turonico, eam ob rem laqueo suspendit.

Sacrilegium personarũ.

Personis verò sacris vt abusus fuerit, præter illas in Sacerdotes iniurias atque cædes, docet vis illata monialibus, non vno vel monasterio, vel tempore: sed passim in Gallia multis, atque tum præcipuè, cùm se deuotionis causa peregrinationes obire mentiebatur. Id in Laudunensi, id in Parisiensi, Eburonensi, Rhotomagensi agro, aliis etiam præterea locis egit, cùm hac turpitudinis intemperie, vt quas ipse compressisset, aliis etiam comprimendas in conspectu suo daret: imò, quod dictu horrendum est, ipse super genua sua tenens, & lychnum turpitudini admouens, alienæ incensor ac minister libidinis, in re pessima exultaret. Accedit quoque, quòd mirari quis iure possit, quòd nec illa tanta Parisiensis fugæ trepidatio ad meliorem mentem eum reuocauit, quin eo tempore isto se scelere Vernonij, Eburonum oppido contaminaret. Planè vt hominem minimè Christianum: sed Cynicum, ac Diogenis verè discipulum liceat agnoscere, quem nihil esse iniquum duxisse quidpiam ex templo accipere: imò nec iniustum esse humanis vesci carnibus, sed nec conspectum hominum in veneris flagitio

Horrendę in moniales iniuriæ.

Henricus ne in fuga quidem à scelere abstinet.

Héricus Cynicus ac Diogenis æmulus.

lib.6. abhorruisse, canis videlicet instar, retulit Laërtius. Mirúmque omninò, cũ in illo sacro, quod Diod.lib.16. diximus Phocensium bello, qui Philomeli sacrilegi militiæ nomen daret, probus nemo esse voluerit: esse tamen qui Henrico sacrilego nomen dantes, se dicant & dici velint Christianos, imò etiam Catholicos.

QVOD MAGICÆ IMPIETATI ac superstitioni deditus.

Crimen nonum.

Magicæ impietatis execratio quanta.

CAP. XXVII.

Magica impietas Ethnica peior.

NFANDVM hoc criminis genus, atque omnibus diris, atque suppliciis merito vindicandum, vt quod idololatriæ, atque Ethnicæ impietati meritò comparetur. Imò peiores etiã Ethnicis efficiat: quia quem illi Deum arbitrantur, hi dæmonem cum esse non ignorẽt, eiurato omni quod dicitur Deus, pollutisque sacris omnibus, fidem omnem abnegantes, honore, cultu, votis, obsequio prosequuntur. Eo vsque etiam deiecti vesaniæ, vt sub teterrima hirci specie, in parte obscœnissima eum osculentur. Vt qui Theürgi, vel sortiarij, siue sortilegi honesto nimis vocabulo dici solent, iure propterea διαβολοθρῆσκοι, seu διαβολολάτραι, id est, cultores, vel adoratores diaboli, seu mauis vno vocabulo, diabo

diabolicolæ, vel diabolistæ dici possint. Non enim aliò spectant ridiculæ illæ in elementis, figuris ac verborum portentis obseruantiæ, quàm vt & à fide Christiana,& eiusdem sacramentis incautos abducat, fingens se videlicet iis cogi,quæ nihil in eo virium penitus habent: Et vt diuinam virtutem, quæ accedente elementis spiritu operari solet, improbus hostis imitetur, & pari si fieri possit, vt de baptismo Tertullianus ait, cultu honoretur. Prorsus vt verùm sit, quod scripsit in Tryphoné Iustinus, superstitionem omnem à vera religione originem traxisse. Digna vtique Schismaticis,digna Hęreticis,Sacrilegis verò dignissima professio, vt qui se ab vnione corporis Christi, quod est Ecclesia absciderunt, qui fidem eius temerarunt, qui domum Dei diripuerunt, atque prædati sunt, quòd reliquum erat, id eis quoque accideret, vt dæmonis militiæ nomen darent, eius caracterem acciperent, in castris eius denique apertè militátes,religionem superstitione commutarent. Nam prioribus illis impietatibus,ac postremæ huic vt bene conueniat,docent illæ in Simone Mago,in cæteris,qui prima ætate Ecclesiæ fuerunt, Hæreticis, coniunctæ impietati atque errori præstigiæ,vt quos lubricum carnis, quos cupiditas transuersos agebat, auxilium inde nequitiæ suæ peterent,vnde primum erroris venenum suxissent.

Diabolistæ. Magicæ superstitionis obseruantiæ ad religionis desertionem & diaboli cultum relatæ.

Tertullian. de baptis.

Iust. in Tryph.

Quibus gradibus ad magicam impietaté, seu diaboli cultum perueniatur.

Hæretici ad magiá procliues.

Hinc illa omnipotentis Dei,ariolos & magos consulere vetantis vox : *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, vt polluamini ab eis.*

In magia certissima est à Deo discessio

Leuit.20.

ab eis. Cui præcepto cùm pro omni ratione adiungit: *Ego Dominus Deus vester*, manifestè se indicat ab iis qui se isti impietati addixerint, esse derelictum. Quamobrem & se vicissim illis pro aduersario fore alibi profitetur. *Anima quæ declinauerit ad magos, & ariolos, & fornicata fuerit cum eis* (fornicari autem alienum Deum colere est) *ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi mei.*

Leuit.20.

Magica impietas regnorum ac Regum ruina.

Et quidem tantò hæc detestabilior pestis est, quantò certior hinc populorum ac Regnorum clades, atque ruina est. In Regibus verò tantò deterior, quantò fœdior eorum casus ex isto crimine cum populo esse solet. Manifesta enim in Deuteronomio Dei vox est, Chananeorum ruinam impietati isti nominatim, tribuentis: *Quando ingressus fueris terram, quã dabit Dominus Deus tibi, caue ne imitari velis abominationes illarum gentium. Nec inueniatur in te, qui illustret filium suum, aut filiam, ducens per ignem. Aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria. Nec sit maleficus, nec incantator, nec qui Pythones consulat, neque diuinos, & quærat à mortuis veritatẽ. Omnia enim hæc abominatur Dominus. Et propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo.* Sed & aduersus regnum Babylonium terribilis ex eadem causa apud Esaiam cõminatio est: *Venient tibi duo hæc subito in die vna, sterilitas & viduitas. Vniuersa venerunt super te propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem.* Et apud Hieremiam: *Nolite audire Prophetas*, non vtiq; Dei, sed *vestros & di*

Deut.18.

Chananæi propter magicam impietatem deleti.

Esa.47.

Hier.27.

& diuinos, & ſomniatores, & maleficos. Quia mendacium prophetant vobis. Ad quid tandem? *vt lõgè vos faciant de terra veſtra, & eiiciant vos, & pereatis.* Vehemẽnſq; omninò indignationis Dei ſignificatio eſt, quòd apud eundem Eſaiam ille Iſraelitas *filios auguratricis, ſemen adulteri, & fornicariæ vocat.* *Eſa. 57.*

Regibus verò vt exitialis hæc impietas, vt digna exauthorandi cauſa ſit, docuit Pharaonis ab incantatoribus Iamne & Mambre dementati, Saülis Pythoniſſam adeuntis, Ochoſiæ Beelzebub dæmonium Accaron conſulentis infelix exitus. In Manaſſe verò Rege Iuda id punitum etiam prolixius, vt quia ariolorum, augurum, Pythonum, magorum, maleficorum numerum exemplo ſuo, ariolus ipſe, augur, Python, magus, & maleficus auxerat, non in eum tantùm, ſed & in filium eius Amon: imò & Ioſiam nepotem ſanctiſſimum faba iſta cuderetur. Nota enim Manaſſis regno priuati, compedibus vincti, & in carcerem Babylone coniecti, propter impietatem, hiſtoria eſt. Sec nec fœlicior Amon filius eius fuit, qui paternæ impietatis imitator: imò peior factus, à ſuis eſt interfectus. In Ioſia verò id mirum magis, quòd cùm de eo ſcriptum ſit, ſimilem ante eum non fuiſſe Regem: *Qui reuerteretur ad Dominum in toto corde ſuo, & in tota anima ſua, & in omni virtute ſua iuxta omnem legem Moyſi, nec poſtea ſurrexerit ſimilis illi*, ſubiungat tamen ſcriptura: *Veruntamen non eſt auerſus Dominus ab ira furoris ſui magni, quo iratus eſt furor eius contra Iudam, propter* *Exod. 7.* *2. Tim. 3.* *1. Reg. 28.* *4. Reg. 1.* *4. Reg. 21.* *2. Par. 33.* *Ibid.* *4. Reg. 23.*

irrita

irritationes, quibus prouocauerat eum Manasses.
2. Par. 35. Vnde & ipse Iosias à Nechao Aegypti Rege in prælio est interfectus. Sed & simile quid in Sa-
3. Reg. 11. lomonis causa antea fuerat, cuius impietatis pœnas non in ipso tantùm exegit Deus, cùm
3. Reg. 12. aduersarios ei suscitauit Adad, & Razon, sed & in filio eius Roboamo, ac posteris eius, vt maiore regni parte priuarentur. Quinetiam in regem Babylonis, quòd sortilegio vsus esset, vin-
Ezec. 21. dex ira Dei apud Ezechielẽ promittitur: *Stetit Rex Babylonis*, inquit, *in biuio, in capite duarum viarum diuinationem quærens, commiscens sagittas, interrogauit idola, exta consuluit, &c.* (Nam hîc sortilegij descriptio quædam est) propter quod futurum ait Deus, *vt manu capiatur.* Sed & hæc
Lucan. lib. 6. Pharſ. Pompeio infelicis exitus ac mortis etiam causa fuit, quod Pythonissam Erictho adiisset: & Bas-
Dion in Caracall. siano Caracallæ Imperatori, vt à Macrino in-
Herodia. li. 4. terficeretur, cùm ipse in Mesopotamia agens, de exitu suo Romæ incantatores consuli per
Am. Marcel. lib. 21. & 22. Maternianum mandasset. Nec felicior in eo, execrandus Apostata Iulianus, cui suæ illæ execrabiles γοητεία, atque præstigiæ damnabilem, & horrendum interitum attulerunt.

Mali huius expurgandi in Gallia quanta sit necessitas.

CAPVT XXVIII.

V o magis nobis in id incumbendum, vt malum id à nobis procul auferatur, & qui isto se crimine Rex polluit, de solio exturbetur, quantò plus

plus verendum, ne qui tantùm in Gallia maleficorum numerus accreuit, isto Rege diutiùs perseuerans: imò vt cancer quotidie serpens, eam tandem nobis iusto Dei iudicio, perniciem afferat, vnde reuocare gradum, superásque euadere ad auras non amplius tribuatur. Nam vt numerus iste sit in Gallia frequens, ex hæresi videlicet, schismate, & morum corruptela natus, docuit quondam sub Carolo nono, Cœnomanus ille Descalleus, primi nominis suo tempore diabolista siue sortilegus, cùm centum & quinquaginta primæ notæ ac nobilitatis in Gallia viros ac fœminas execrandis mysteriis initiatos detulisset. Quos si pius alioqui, & bonus Princeps castigasset, si de medio, vt necesse erat, sustulisset, si non faciem potentum & necessariorũ, contra legem Dei veritus, crimen id silentio compressisset, viuum fortasse haberemus, nec ereptum nobis, iusto iudice Deo, lugeremus. Vsque adeò verùm illud est: *Quia dimisisti virum dignum morte, erit anima tua pro anima illius.*

Des Eschellesprimæ notæ viros sortilegij defert.

Leuit.19.

3.Reg.20.

Sed & illa Parisiis anno 1578. in diabolistas, vel è primariis familiis, viros ac mulieres, crudelis misericordia, cùm deprehenso execrandæ societatis libello, in quo singulorum nomina, Christianismi eiurationes, ritus, & blasphemiæ continebantur, vnus pro omnibus suspensus est, infœlix quidam corpore atque mente cæcus, eorum Archimystes & cærimoniarum magister, quid non nobis damni, & iustæ Dei iræ inuexit? Aut quæ tandem digna afflictio esse

Misericordia in sortilegos Galliç pestis.

esse potest, qua tam horrendum scelus expietur? Aut quis ista cum audierit, non protinus illud propheticum ingeminet: *Misericordiæ Domini, quia non sumus consumpti, quia non defecerunt miserationes eius?* Nam & ex eo, vt ex vngue leonem, cuiusmodi tum iudices, Gallia habuerit, intelligi potest, quibus ludus & iocus fuerit, quicquid in Deum blasphemiæ dici aut cõgeri posset. Quorum beneficio, quàm creuerit detestabilis Goëtorum seu Diabolistarum numerus, vt definire incertum est, ita qui ad sexaginta millia, eóque amplius in Gallia accreuisse dixerint, non desunt qui referant, & ipsorum confessione acceptum commemorent. Certè vt in aulam execratio ista penetrarit, cùm vsus ille frequens edocuit, eorum quos illi Mathematicos & Philosophos (sic enim Diabolistæ, Arioli, Magi, Pythones nominantur) honesto vocabulo vocant, vt ferè ex eorum responsis atque oraculis quiduis ex eo numero multi agant & moliantur, inscriptis caracteribus sanitates quærant, & philacteriis suis medicos se passim insignes profiteantur, tum verò præcipuè, quòd non desunt, ex iis scilicet, qui se Henrico penitiùs addixerunt, qui inter illos egregios pœnitentes primarias partes tenuerunt, & hodie, iurata sancta Vnione, perfidè ad castra Henrici redierunt. Homines videlicet sine Deo, sine sensu, quibus anima pro sale est, vt pingues & nitidos Epicuri de grege porcos possis agnoscere, qui se Sortiarios, & Diaboli caractere insignitos esse glorientur: imò vbi vinum

Thren. 3.

Diabolistæ aulicorũ Philosophi, ac Prophetæ.

Diabolistæ de numero pœnitẽtũ.

vinum incaluit, deteſtabile ſymbolum, id nudata carne, iucunditatis cauſa oſtendere non vereantur.

Sed & nos, eheu, impietatis huius ſcholas, & abditos conuentus, cùm alibi, tum in illa florentiſſima pietatis ac doctrinæ magiſtra Pariſienſi Academia fuiſſe, dolentes ægriq; accepimus. Certè nuſquam frequentior annulorum, Pythonum, ac præcipuè chartularum numerus. Vſque eo, vt ad honeſtas ſæpe mulieres, imo & viros, & quidem Catholicos, inſania hæc penetrarit. Tanta pertinacia, vt quia ſe fructum ex eo capere, ſanandis hominum, equorum, ac pecorum morbis putant, nihil ſit, quod difficilius ex eorum mentibus auelli, aut auferri poſſit. Et quidem non ita pridem, qui annulos pro febribus, in quibus barbara nomina ſcripta erant, faceret, & exiguo pretio, publicè, ſine ſcrupulo venderet, artifex Lutetiæ eſt deprehenſus. Cuiuſmodi & nos vidimus, tenuimus, & execrati impendio ſumus. Quæ non ideo proferimus, vt patriæ noſtræ dedecus proferamus, ſed vt quibus malis iactata in ea ſit Eccleſia Dei, quibúſque cum difficultatibus luctari bonos neceſſe fuerit, & adhuc ſit, aperientes, quámque magnis artibus egerit Sathanas, vt nos perderet declarantes, & commiſerationem Chriſtianorum omnium excitemus, & commune precum, ſtudiorum, generis denique omnis auxilium impetremus. Hîc enim verè dicere licet, *niſi Dominus reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma & Gomorrha eſſemus.* Vſque adeò totis velis in

Superſtitionis philacteriorum pertinacia.

Eſa.1.

Galliam ſe iſta ætate effudit impietas, vt niſi verbi Dei prædicatores, è matre illa pietatis Sorbona extitiſſent, iam dudum in fauillas redactam in Gallia religionem videre contigiſſet. Qua in re ſi pro eo ac voluimus, parum profecimus, neque verò id aliunde eſſe poteſt, quàm quòd doleret regni caput, & eodem quo corruptiſſima quæque membra, affectum morbo foret, id quale ſit ſupereſt vt dicamus.

Henricum Theürgicæ impietatis quæ ſuſpectum reddant.

Cap. xxix.

NAm vt mirum hoc & incredibile in Chriſtianiſſimo rege eſſe debeat, in Hérico certè ne mirum ſit, facit primùm eius ſub iis educatio, qui hoc nomine diffamati extiterunt. Quique ſubinde progreſſus huius diſciplinæ atque vitæ fuit, vt ſuis gradibus eò tandem perueniret. Et quidem vt incerta, quæ præceſſerunt, fuerint, tum verò quæ comperta nouiſſimè, luce ipſa clariora ſunt, prioribus fidem meritò attulerũt. Eiuſmodi ſunt, præter fatalem annulum, qui Carolo fratri Victriaci in profectione Polonica datus eſt, depræhenſi apud Spernonium & Myronium γοητείας libri, cum aliis impietatis monimentis, vnguentis, ac virgis corylæis, ad nocturnos, vt creditur, conuentus, & Hirci myſteria

mysteria comparatis. Sed & Spernoniũ ex eo numero esse, ac Pythone vti, prẹter quam quod fama publica est, vel sortilegorum, qui se eum vidisse in conuentibus illis dixerunt, testimonio confirmata, certissimo id experimento, à viro quodam nobili compertum esse didicimus, cum eo præsente, cursori in itinere obuiam factus Spernonius, rege tum Gyani agente, eum ille pro petendo à rege Episcopatu ad regem festinare diuinauit, ac misso aliò cursore, qui currentem præcederet, Episcopatum illum à rege impetrauit.

Pythonis in Spernonio experimentum.

Accedunt descripti in charta virginea (incertum infantisne, an cuiuscunque animalis) cum figuris atque caracteribus ignotis, circuli numero octo & triginta, æquales omnes, vno excepto, qui in medio est, cæteris quadruplo maior, admixtis cum sacris & notis, aliis barbaris & horrendis nominibus, quæ vota Henrici Valesij, aureis literis, super cæruleo colore, superstitiosissimè scripta nominatim continebant. Ne quis scilicet ei gladio, vel alio quouismodo nocere possit, vt inuictus ipse, illæsúsque permaneat, vt triumphet de hostibus. Signis videlicet illis credens, quæ cæsis ad Auneum castrum Alemannis (nam & nos similia quædam, inter cẹsorum spolia capta tenuimus, ac risimus) valde illuserunt, vt de iis dici meritò posset, *vbi sunt Dij, in quibus habuistis fiduciam: Surgant & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant.* Quod ostẽti genus apud Myronium, hominem Iudaico genere extractum, eius

Circuli Goëtici Henrici vota continentes.

Alemanni caracteribus superstitiosis frustra vsi.

Deut. 32.

ſcilicet Archiatrũ, vel potius impietatis archimyſtem, Lutetiæ inuentum, multorum & quidem eruditorum hominum oculis, cum execratione viſum, & manibus tritum, ad ſanctiſſimum D. N. Sixtũ Papam v. tranſmiſſum eſt.

Crux dominica Satyris hinc inde circundata.

Accedit & nouum in ſecreto illo deuotionis Hieronymitanæ adyto, quod ad Caſtrum Vicenarum tertio ab vrbe miliari ab ipſo conſtructum eſt, à Pariſienſibus ciuibus inuentum oſtentum. Crux aurea videlicet, puluinari ſerico affixa, vitalis, vt creditur, ligni partem habens, duabus hinc inde circundata (dictu horrendum) confectis ex argento inaurato, Satyrorum ſeu dæmoniorum, tergo ad crucem verſo, vaſcula è cryſtallo, atque in iis neſcio quid execrandi pulueris ferentiũ, figuris. Non enim (quod Politici dicunt) candelabra eſſe potuerunt, cum nihil hîc ferendo cereo ſeu candela, vel acutum promineret, vel concauum ſubſideret. Neque verò tam ſancto operi figura hęc idonea eſſe potuerat, quæ nullo Chriſtiani vſus exemplo ad hæc myſteria transferretur. Sed hæc ſingula quid ſibi velint, plenius inquiramus.

Theoria in prædicta ſigna ſeu oſtenta.

Cap. xxx.

Virga & vnguenta quid ſibi velint.

IGNA quippe hæc Theürgis, execrandíſque myſteriis ſigna. Primùm vt virga illa Moſem in virga mira operantem æmulentur, vnde & de eorum

eorum baculis seu virgis illud ex propheta interpretatus est Arias Montanus, *Populus meus in ligno suo interrogauit, & baculus eius annuntiauit ei.* Vnguentis verò id agere illos, vt sacramenta irrideant, & infantium cædem ad illud conficiendum, sæpiúsque iterandum procurent, vel ipse in Danielem testatur Hieronymus. Et ex Apuleio, vt veram historiam sæpius citat Augustinus. Sed & de coniectis Lutetiæ in ignem sine baptismo infantibus, vnde sacrificium procul dubio Sathanæ fieret, crudelē ante aliquot annos historiam stupentes audiuimus. Cum id se fecisse inuitam & coactam obstetrix quædā quereretur, quæ domi suæ in tenebris per vim rapta, oculis velata, curru per vrbem circunducta, vt nesciret quò pergeret, in cubiculum tādem detestabile introducta, à viris personatis, infantulum natum recèns, præsente infelice matre, moritura ni faceret, in ignem coniicere, & crudele morientis spectaculum intueri coacta est.

Virga. *Osea 4.* Vnguenta. *in Dan.2.* *in Asino aureo cap.19.* Coniecti in ignem infantes sine baptismo.

Circulis portò Dæmonē delectari vsus ipse execrabilis mysterij probat, cum ferè ducto in terra circulo eum apparere, & oracula dare, ipsorum, à quibus inuocatur, confessione compertum sit. Siue id facit, vt leonem referat, qui quam deuoraturus bestiam est, ducto per caudam circulo claudit. Vt illud hîc compleatur, *Circuit quærens quem deuoret.* Nam & ille *circuire se orbem*, in libro Iob profitetur. Et obliquus semper, & veluti in circulum serpentis motus est. Et vt ait Gregorius, *Omnium studia rimatur,*

Circulis cur vtantur Diabolistæ. *2.Pet.5.* *Iob.1.*

ventilat curas, scrutatur affectus. 2. Seu quòd Deū se mentitur, quem Ægyptij in circulo ob perfectionem designabant. Et Persæ Iouem cœli circulum nuncupabant. Et Deus *Gyro vallare abyssos.* & *Gyrare cœlum in circuitu gloriæ suæ*, in sacris dicitur. Et Plato mundum in orbem factum esse ait, vt Deum artificem imitetur. 3. Siue quod circulus adorationis signum est, qua imprimis delectatur. Nam & Pythagoras circumactu corporis adorare iubebat, iis verbis, προσκυνεῖν περιφερόμενος. Et Numæ institutum fuit, vt adorantes in orbem se verterent, deinde procumberent. Vnde fortè προσκυνεῖν deriuatum est à κύων, quod est canis, quòd siquem veneratur hoc animal, in circulum se quodammodo ducit, deinde procumbit. Et apud Suetonium Lucius impudens adulator describitur, qui cum primus Caium Cæsarem adorari instituisset, aliter adire non audebat, quàm capite velato, circumuerténsque se, deinde procumbens. 4. Seu denique quod Cruci, quæ quatuor angulos ducit, contraria omninò figura circulus est. Et ex eo se hostem crucis improbus Dæmon profitetur. Nam & quòd inter alios caracteres, etiam crux in circulo includitur, plana apud Nazianzenum Iuliani Apostatæ Diabolistæ insignis interpretatio est, cùm ille apparente in extis animalium cruce coronata, seu circulo inclusa, cæteris stupentibus, ipse vnus, vt peritior reliquis, audentior factus, respondit opprimendam vndique Christi religionem in eo designari. Sed nec contemnen

Pro. 8. *Eccle.* 43. *in Timæo.*

Circulus adorationis signum. *Pier. in Hierogli.*

Sueton. in Vitellio.

Orat. 1. *In Iulianum.*

temnen

temnenda numeri 38. circulorum ratio est, siue id propterea factum, vt numero annorum eius responderet: siue quia numerus iste (vt ait Augustinus) *langoris potius est, quàm sanitatis.* Quippe quadragenario, qui plenitudinem charitatis significat, dualitate, quæ imperfectionis ac mali symbolum est, inferior. Qualis langor paralytici fuit, cuius triginta octo infirmitatis anni erant.

Quid numerus 38. Circul.

Tract. 17. in Ioa.

Ioa. 5.

Neque fortasse allus Satyrorum seu Dęmoniorum, qui crucem illam hinc inde circunstant sensus, quàm quia fortè affligi vndique & contemni Ecclesiam cum Dæmonē conuentū sit. Certè legimus illata à Philistæis in templū Dagon arca, & iuxta eum constituta, idolum pronum in terram, super faciem suam, ante arcam corruisse, restitutúmque in locum, denuo iacens, absciso capite & manibus, inuentum esse. At hîc contrarium quæsiuit improbus hostis, vt huic terga verteret, quam ne cōspicere quidem potest, & quasi triumphum agens, erectus stansque propè eam cerneretur. Sed & duos Cherubin ex vtraque parte oraculi seu arcæ fuisse scriptum est, qui alas expanderent, & se mutuo, versis in propitiatorium vultibus, respicerēt. Hæc figura scilicet patientis in cruce Christi fuit, quæ verè salutis arca, ipse verò *propitiatio est pro peccatis nostris.* Sed & piarum mentium typus, quæ in salutis authorem, vt Cherubin, intendentes, & ipsum omni studio atque industria, & se mutua charitate complectuntur. Quid faciat improbus hostis,

Quid Satyri crucem circunstantes.

1. Reg. 5.

Satyri ad crucem terga vertentes.

Exod. 25.

1. Ioa. 2.

nisi vt cultores suos cōtraria omnino edoceat. Iuxta crucem, quę arca est, pro Cherubin, spurcissimas bestias (nam Behemoth bestiæ sunt) adhibeat, pro deuotionis alis, clauam & execrabiles ad nocendum mixturas proferat, auersis denique vultibus, salutem abnegare, & sempiternis odiis seruire instituat? Nam ne se mutuo quidem Dæmones respiciunt, quod nulla in iis charitas sit, & alter alterum execretur, caudisque tantùm ad nocendum, vt Samsonis vulpes, non iudicio aut ratione cohęreant. Quamobrem ne in execrabilibus quidem choreis illis, conuersis vultibus, sed auersis tantùm saltare Diabolistæ permittuntur, & quod detestabilius, non à fronte, sed à tergo turpissima bellua adoratur, & osculo honoratur. Veréque omnino hîc hypocriseos simul & Apostaseos signum, vt ij scilicet declarentur, qui cruci Christi tantisper appropinquant, Christianosque se & Catholicos venditant, & sacramentis immiscent, vt ea non tantùm auersi irrideant, sed etiam conuellant, *labiísque Deum sic honorent, vt cor eorum longè abesse*, & iuxta crucem crucis inimicos esse iustè idem conqueratur. Adde Satyrorum petulans & lasciuum genus, vt hæc sacra scilicet Bacchanalibus & Luparcis similia esse intelligas, in quibus lasciuiæ omne genus cum deuotionis specie misceatur. Quin & Hirci symbolum in Satyris capripedibus, villosísque fœmoribus agnoscatur. Qua figura quòd suis illis cultoribus apparet Dæmon, non sine Deo vtique permissum est, vt

Dæmnes sibi terga vertunt.

Iud.15.

Auersis vultibus Sortilegi saltant.

Hypocriseos symbolum.

Esa.29.
Matth.15.

Cur diabolus in hirci specie cultoribus suis appareat.

vt intelligant qualem ipsi Dominum venerentur, cúmque in hirca figuratum olim peccatum sit, (prorsus vt Christus ipse, qui pro nobis factus peccatum est, immolandus hœdus diceretur) nihil sit quod excusare eos conscientia possit, quin perditissimi peccatores, ac peccati serui, vel ipsorum iudicio, censeantur. Et qui damnationis authorem sub hœdi figura coluerunt, segregati ab ouibus in extremo iudicio inter hircos seu hædos iustissimè numerentur, & communi cum hirco damnatione confundantur. Iam cui vsui illa è crystallo vascula sint incertum, nisi adolendis, quos sub nomine planetarum septem, totidem dæmoniis distinctos offerre solent, pulueribus inseruiant. Vnde illa fortasse Satyrorum horum tenebricosior facies, quæ ex fumo videlicet illo colorem acceperit.

Exod. 12.

Matth. 25.

Vascula crystallina.

Superstitionis Magicæ in Henrico manifesta indicia.

Cap. XXXI.

ADDE quòd quæ duo execrandæ huius impietatis signa sunt, atque in miseris illis perpetuò vera, iuncta cum deuotionis specie rerum sacrarũ profanatio, & insatiabilis vindictæ cupiditas, in Henrico insignia extiterunt. Digna quippe Theürgis ista duo, quòd iis vtraque charitas Dei & proximi insigniter violetur.

Hinc enim illud, quòd in tēplis aſsidui, ac præſertim mulieres, quòd ſacris vocabulis, ſcripturis, diebus, candelis, benedictionibus, quódque peius eſt, Euchariſtia, Miſſa, aliiſque ſacramētis abutuntur. Qualis illa fuit olim Manichæorum (qui de numero iſto erant) apud D. Auguſtinum, Euchariſtiæ ex humano ſemine execrabilis confectio, & Pepuzianorū Cataphrygum, expreſſo minutis punctionibus, ex infantium corpore ſanguine. Quinetiam Ophitarum, qui lambendam Euchariſtiam Serpenti porrigebant, vnde & nomen habuerunt. Quod ij vtique æmulantur, qui venenatis buffonibus eam admouere, pungere, execrari, aliiſque indignis modis tractare non dubitant.

Ad Quod vult Deum de hereſ.

Euchariſtiæ per Diaboliſtas profanatio.

Et nota illa eſt Hirci, in nocturnis illis conuentibus, ad ſuos præceptio, vt inimicos ſibi faciant, ac de iis vindictam ſumant. Vnde maleficiorum prouentus, in iis quidem, quibus aliam nocendi viam vel debilitas, vel metus eripit, ligaturæ, morbi, tabes, interitus, pecorum & equorū: in aliis verò crębrę per fraudes, gladios, cætera nocendi inſtrumenta iniurię. Quorum vtrumque genus (profanatio dico ac vindicta) vt in Henrico fuerint eius acta docuerunt.

Diaboli odij & vindictæ ad ſuos præceptum.

1 Ad priùs ſpectat, quòd tecto capite, nouo & inaudito inter Chriſtianos more, ante Euchariſtiam, priuatim & publicè, vel in ipſa communione, cum ſcandalo, perpetuò eſſe ſolet. Deterius illud, quòd ſæpius quo die Euchariſtiam
2 ſumpſit, nocte vel pręcedenti, vel ſequente,

Henricus ante Euchariſtiam operto capite eſſe ſolet.

imo

imo etiam ipso die cum scortis est volutatus. Id Venetiis in reditu Poloniæ factum audiuimus, sed & Parisiis, Vernoni, Rhotomagi, atque alibi admissum esse domesticis testimoniis didicimus. Peius illud rursum, iuratam toties cum diris atque execrationibus, in sacrosanctæ Eucharistiæ sumptione, fidem violasse, eodémque ore ac tempore, quo sacrum illud viaticum sumebat, mentitum Deo & Spirituisancto esse. Simile est, quod comitem Suessionensem, quia cum hæreticis contra Catholicos pugnauerat, & ducem Ioyeüsam occiderat, excommunicatum, nec absolutum, ficta absolutionis Roma missæ specie, in Ecclesiam adduxit, corpori Christi communicare publicè fecit, & canibus dari sanctum Dei procurauit. Nec reuerentius habita confessio, cum ea quæ ad Rempub. spectant, hoc est quæ publicè crimina patrat, qualia sunt quæ supra diximus, ad eum nihil pertinere arbitretur. Clauibus verò Ecclesiæ illusit apertissimè, cum sancta Cruce per sacrilegium Parisiis ablata, ipse in authorem sceleris, id est in seipsum, fulminari anathema iussit. Sed & quòd vnctionis suæ Chrisma irrisit, quid nisi rei sacræ insignis profanatio fuit? His accedunt irrisi, contempti, carcere clausi, denique occisi sacerdotes. Profanati dies sacri, cum ipsa hebdomadæ sanctæ feria quinta, anno 1585. nobilem matronam, quę libellum supplicem proferebat, intro admissam, ab aliquot ex suis vi cōprimi atque violari, ipse spectator sceleris, fecit, effuséque risit. Huc spectāt

3 Periuria in Euchar.

4 Excommunicatis porrigi Euchar. iubet.

5 Illudit confessionis sacramento.

6 Clauibus.

7 Chrismati.

8 Dierum sacrorum profanatio.

factæ

factę in locis sacris scortationes, cõstupratę intra septa moniales, irrisa scripturæ & mysteriorum Christi verba, & ad turpitudinis vsum prostituta: cum passim in aula, ipso audiẽte ac colloquente, venerea & obscœna verbis sacris, & è scriptura petitis, intolerabili impudentia proferũtur. Prorsus vt quæ fœda cogitatu, & horroris plenissima, in isto genere, ab aulicis dicta audiuntur, hîc pigeat vel scribere. Sepulti eius iussu in Ecclesia sancti Pauli Parisiis ad vtrumque magni altaris latus, qui in duello propter scortationem ceciderant, erectis iisdẽ ex marmore statuis, addito vni ex iis, cui Maugironio nomen fuit, qui blasphemans & Deum negãs expirauit, hoc plane Ethnico, & minimè Christiano elogio, *Mortem tulit, non tulit iniuriam.* Quod occasionem extraneo nescio cui, sed vero tamen poëtæ, condendi huius versiculi dedit,

8 Item & verborum sacrorum.

9 Loci sacri prophanati.

Aspicite, ô Galli, vestri deliria regis,
Erigit his statuas, qui meruere cruces.

Homo pius scilicet & mortuorum studiosus qui occisos à se Dei seruos sepeliri vetat, in frusta concidit, flamma consumit, cineres in aërem spargit: & sacras impurissimorum capitum dæmoniis & æternę maledictioni reliquias, ad ipsum agni immaculati, & omnipotentis Dei altare condit, & statuas vt sanctis erigit. Quin & illud ipsi ridiculum, bonis omnibus meritò execrandum, quod Vicenis castro, cum suos illos monachos, die quadam, in officio diuino diu stare, prætextu religionis voluisset, iussit

prius

prius vinum conditum ſumere, prouidus ſcilicet paſtor, ne orando illi aut meditando deficerent, ac deinde hoſtia clauſit diligenter. Ex quo factum eſt vt incluſi, & eo condimento laxati, ventrem in ſacello exonerare cogerentur.

Nec abſimile, quòd choreas & conuiuia, laruatus ipſe & perſonatus, ineunte quadrageſima paſſim celebrauit. Sacrum etiam Pariſienſis Epiſcopij locum, in quo ſacramenta populo exhiberi, verbũ Dei prædicari, doctores Theologi promoueri ſolent, anno 1588. ſacro illo tempore, iſto genere ſpurcitiæ, ferentibus ac locum ornantibus, quos id prohibere oportuerat, fœdauit atque conſpurcauit. Scilicet, ne quid omnino ſacrum eſſet, quod libidinem eius fugeret, quod non denique profanaret.

Hunc verò vt vrat crudelis animi & vindictæ ſtudio ardentis cupiditas, cùm laudatum Maugyronij factum, ac principum Guiſiorum cædes docet, tum verò execrandum id multo magis, quòd anno 1585, & deinceps anno 1588. ſe potius Sathanæ traditurum, quàm iniuriam, ſibi à fœderatis, illatam, inultam relicturum, aut fœdus Catholicorum durare permiſſurum eſſe dixit. Sicuti nos à viris fide in eo dignis, qui dicentem audiuerunt, ac meliora precati ſunt, accepimus. Sed & notanda nobilis illa eius reſponſio, quę ſæpius ei in orę eſt, ſi quando de reconciliatione cum eo agatur. *Satis ſit illi* (inquit) *quòd ei pepercit Deus. Ego enim nunquam parcam.* In vno certè Henricus veteribus in

Henrici inſatiabilis vindictæ cupiditas.

Henricus ἄσπονδος & irreconciliabilis.

in Gallia paganis fuit dissimilis, quòd cum illi, vt retulit Cæsar, Diis suis nefarios & criminis reos tantùm immolarent, hic quos suis immolet Dęmoniis iustissimos quosque, & orbi vtilissimos elegerit.

QVOD HENR. PLANE IMPIVS SIT.

Crimen decimum.

Atheismi impietas vnde.

Cap. XXXII.

OSTREMVM superest, perfectúmque adeo vt numero, sic nequitia crimen, cum in profundū peccatorum impius venit, & progressa
Pro.18. *Psalm.13.* Nequitiæ omnis finis atheismus.
eo vsque est impietas, vt *dicat in corde suo, Non est Deus.* Huc quippe nequitia omnis, huc hæresis, Simonia, hypocrisis, tendit, vt qui Deum opere dudum negauerunt, & corde tandem negare incipiant, in labris interim ad eludendos, homines & in ore tantum habeant. Hicque adeo terminus est, vbi *Omne in præcipiti* (iuxta poëtam) *vitium stetit*, nec vltro quo iam progrediatur habet.
1.Thes.5.
Vnum vt supersit, vt cum dixerint pax & securitas, repentinus illis superueniat interitus, qualis olim incredulis temporibus Noë hominibus, ac pessimis Sodomitis, aliisque paris nequitiæ æmulis superuenit.
Genes.9. *Gen.s.18.*

Quæ nequitia vt homines peruadere possit, incre

incredibile omnino esset, nisi nota dudum impietatis huius & omni seculorũ memoria peruagata monstra, stupente natura, essent. Eiusmodi ille ex Aristippi & Pyrronis schola Theodorus. Et illæ seu patriæ vitio, seu proprio ingenio Diagoras Melius. Sed & Democriti auditor Protagoras Abderites. Et impij Theodori impius discipulus Biõ Borystenites (quãquam hunc longa infirmitas, vt Deum esse fateretur, tandem coegit.) Et ille Christianorum terror, Turcarum princeps, Mahometes II. & illi impietate nobiles Florẽtini Nãnes, & Grossus, & Lucas Orafus, quorum alter moriens crucifixi imaginem afferri sibi, sed nõ alterius quàm Donatelli manu factam curauit, alter potentiori se commendauit, seu Deus ille, seu dæmon esset, cum hoc horrendo Epiphonemate, *Chi piu puo, piu tiri*, id est, *qui plus potest, plus auferat.* Aliique nostro seculo in Gallia plurimi athei extiterunt. Tales & ij in sacris, Holofernes, *qui in contemptu superbiæ suæ Deum Israel contempsit*: & Nicanor, qui potentiam suam super terram Dei in cœlo potentiæ ausus est opponere: & qui in Propheta ait, *Posuerunt in cœlum os suum, & dixerunt, Qomodo scit Deus, & si est scientia in excelso?* Tanto detestabilior pestis quanto mirabilius est extinctũ in iis esse illud, quod *signatum est super nos lumen vultus Domini*, & quod cæli testimonium dant, qui *enarrant gloriam Dei.* Siue illud propterea factum, quòd mentem, iuxta Platonem ipsa nequitia eripit, siue vt in sacris dicitur, *excæcat illos malitia eorũ.* Seu

Athei. *Laer. lib. 2. Suidas. Laer. lib. 9. lib. 4. Cuspin. Bap. Gallus dial. 2. Iudith 13. 2. Macc. 15. Psal. 72. Psal. 4. Psal. 18. Sap. 2.*

Seu quòd eos abiicientis ac minimè affligentis illos Dei, patientia eludit, vnde illud, *Prodit quasi ex adipe iniquitas eorum*. Quod nec poëta, perditissimus alioqui, de Selio quodam atheo ignorauit.

Psal.72.

Mart.lib.4. Epigr.

Nullos esse Deos, inane cælum
Affirmat Selius, probátque, quòd se
Factum, dum negat hæc, videt beatum.

Seu denique hæc summa ratio est, quia quod odio habent, quòdque horret horum iniquitas, & non esse impendio cupit, vindicem scilicet & vltorem Deum, id ne esse quidem sibi facillimè persuadent. Quales illi, qui *viduam & aduenam interfecerunt & pupillos occiderunt, & dixerunt. Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob.* Et qui in Sapientiæ libro impij describuntur. *Et nihilo* (inquiunt) *nati sumus, & postea erimus, quasi non fuerimus. Quia extinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tãquam mollis aer.* Et rursum, *Nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum.* Quia videlicet animam cum corpore mori percupiunt, id futurum sibi pollicentur. Quid verò inde consequitur? vt luxuriari scilicet impune, & in omni crudelitatis genere bacchari liceat, qui duo sunt atheorum fines. *Venite* (inquiunt) *& fruamur bonis quæ sunt, & vtamur creatura, tamquam in iuuentute celeriter. Vino pretioso & vnguentis nos impleamus, &c.* Et infra, *Opprimamus pauperem iustum, & non parcamus viduæ, nec veterano, nec reuereamur canos multi temporis. Sit autem fortitudo nostra lex iniustitiæ.*

Psal.92.

Sap.6.

ſtitiæ. Circumueniamus iuſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata diſciplinæ noſtræ. Et infra: *Contumelia & tormento interrogemus eum, vt ſciamus reuerentiam eius, & probemus patientiam illius. Morte turpiſsima condemnemus eum. Erit enim ei reſpectus ex ſermonibus eius.* Tales videlicet Sadducæi erant, & ipſi athei, reſurrectionis negatores. Quos ob id immites, crudeles & inhumanos, hoc eſt Politicis noſtris ſimiles, quorum illi typus erant, fuiſſe Ioſephus refert. Iſtiuſmodi qui ſit, vt regno pelli debeat, dicendum fortè eſſet, niſi vel id naturæ ipſe ſenſus aperiret, & vt impietates omnino omnes vna hæc continet, ita huc antecedētia omnia concurrerēt, vt quem nec dignum eſt præeſſe beſtiis, multo magis qui hominibus præſit, nedum Chriſtianis, imo Chriſtianiſſimis indignum eſſe proclamarent. Id videndum, num & vſque eo Henrici impietas progreſſa ſit. Quod vtinam ne eſſet, neue radix illa inter nos dudum foret, quæ acerbam illam vuam procrearet, vnde dentes noſtri obſtupuerunt.

lib. 2. de bello Iudaico ca. 7.

Hier. 31. Ezec. 18.

Henricum quæ impium eſſe probent.

CAP. XXXIII.

VOD ne cui dubium ſit, faciunt meditata illa iuxta Machiauellum, qui perpetuus ei in ſacculo atq; manibus eſt, de Galliæ regno in Turci- 1

Machiauelli propoſita.

cum commutando consilia: quæ præclara illa proposita pepererunt. Supra omne ius esse regem. Nullum eo superiorem esse. Dominum omnium esse. Quiduis ei in subditos licere. Vt pius videatur, tametsi non sit, satis esse. Quæ hominē eo perduxerunt, vt Mahometi 2. Turcarum imperatoris instar, tantisper sibi religionem colendam putet, quantum suo cedere cōmodo iudicabit. Quæstum videlicet, non pietatem, sed pietatis laruam ratus, qua ad cogitatos illos suos furores abutatur. Nam & hęc Politicorum vniuersę religio est, vt tantisper ei inseruiant dum commodum rebus suis erit, præclari videlicet Ecebolij, Mahomete Christum sine dubio mutaturi, si amplior inde rei faciendæ spes affulserit. His accedit, quæ vera eius indoles est, & animi affectio, quòd sui iuris perpetuò esse vult, vt quicquid libet, id liceat. Hancque adeò amplitudinem suam esse putat, voluntati atque affectui suo vbique inseruire. Vt quicquid quantumuis turpe, absurdum, atrox, & horrendum menti occurrerit, id protinus opere compleat. Nullus ei resistere aut obloqui possit. Vt Dæmonis ludibrium possis agnoscere. Nam cum religio à religando dicta sit, vt qui religionem habeat, vicissim ab ea haberi necesse sit, quid sequitur, nisi vt qui nulla lege teneri vult nec religionē omnino vllā, ac propterea ne Deū quidē habere iudicetur.

Politicorum religio.

2 Sui iuris perpetuò esse vult.

Henricus Dæmonis ludibrium.

Proxima huic coniectura ἀστοργία, seu affectus carentia est, quæ φιλαύτους id est, sui ipsius amantes comitatur. Ferè enim vt quisque sui

amantiſſimus eſt, ita proximi contemptor eſſe ſolet. Vnde & ſimul iſta à D. Paulo coniunguntur. Quod quàm magnum impietatis argumẽtum ſit, aperta Apoſtoli ſententia eſt. *Qui non diligit, non nouit Deum, quoniam Deus charitas eſt.* Quippe cùm nobis id à natura inſitum ſit, vt imaginem quiſque Dei alter in altero veneremur, & qui eodem profecti fonte, iiſdem initiati ſacris, eodem quoque properamus, mutua nos charitate complectamur. Vnde illa contemptum præ ἀστοργία Deum conquerẽtis prophetæ vox. *Nunquid non pater vnus omnium noſtrum? Nunquid non Deus vnus creauit nos? Quare ergo deſpicit vnuſquiſque veſtrum fratrem ſuum, violans pactum patrum noſtrorum?* At Henricus quid deperiret, ac perditè amaret, ſcorta, cynædos, & Reipub. faces vidimus. Quid diligeret, aut in quod piè afficeretur, vel etiam afficiatur non vidimus. Sed nec dicere ille, quid diligat, poteſt, qui, vt Timon alter, interitu ſe hominum potius, quàm ſalute delectari confitetur. Id odia omnium, id neglectæ pauperum voces, fletus matrum, infantium gemitus, contemptæ omnium, vel ſuorum querelæ docent, quibus nihilo magis, quàm Marpeſia cautes commouetur. Vt hic ſimile aliquid reperias, quale in infernali Alecto deſcribit Virgilius:

2.Tim.3. — *1.Ioan.4.* — Charitatis mutuæ fons. — *Mal.2* — Henricus alter Timon.

Cui triſtia bella,
Iræq; inſidiæq;, & crimina noxia cordi.
Odit & ipſe Pater Pluton, odêre ſorores
Tartareæ monſtrum: tot ſeſe vertit in ora,
Tam ſæua facies, tot pullulat atra colubris.

Aeneid. 7.

4 Iam longa illa apud D. Paulum deſcriptio hominũ, qui in nouiſſimis tẽporibus futuri ſunt, *ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, calumniatores, intemperantes, immites, bonorum neglectores, proditores, præcipites, inflati, cæci, voluptatum amantes potius quàm Dei, habentes ſpeciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes,* quid niſi impios & atheos ſignificat? At iſta ſingula quàm bellè Henrico conueniant, ignorare prorſus, niſi qui de illo nunquam audierit aut viderit, nemo poteſt. Nulla vt ſit tã aqua aquæ ſimilis, quàm iſta vniuerſa Henrici moribus ac vitæ ſimilia ſunt.

2. Tim. 3.

5 Quid illa periuria, execrationes, ſacramentorum profanatio, contemptus Eccleſiæ & clauium, ſcurriles in templo geſtus, inſulſæ cærimoniæ, horrenda denique flagitia, niſi excluſum penitus eius omnis, quod dicitur Deus, ſenſum probant ac teſtantur? Quorum enim vel memoria ſola percellit homines, atque horreſcere facit, quomodo eum illa, Deum eſſe ſi crederet, non cogitantem modo, ſed facientem non mouerunt?

6 Iam quòd Atheos amplectitur, & *homines ſeruitij* vocat, cum id verum perpetuò ſit, qualis quiſque eſt, talibus & delectari, ſatiſne ſe ſignificat ex genere illo eſſe?

Sed & illa animi affectio hinc luxuria vndique diffluentis, hinc crudelitate omni ſæuientis, qualis ante ex Sapientiæ libro deſcripta eſt, vt atheorum propria eſt, itavt in eo locum habeat, dubitabit, qui illinc execrabiles eius deli-

cias,quas nec pictores dissimularunt, qui illum inter mulierum choros,quas Gratias nuncupabant,nitidum & mollem , sertis & floribus vndique redimitum , ipso plaudente & seipsum Narcissi instar admirante,pinxerunt:hinc clausos carcere venerabiles Cardinalis Borbonij canos , cæsos optimos principes, & alia sæuitiæ genera intueatur.

Hunc etiam spectant , quæ celatum dudum in pectore virus, erumpentes ex gutture voces prodiderunt. Qualis illa primum ad quendam Cappuccinum fuit,cum quo differens,& de rigore vitæ atque professionis de more interrogans , mirabundus ac dubitanti similis dixit, *An verò fieri potest,vt sit vnus Deus?* Congruè videlicet cum eo loquens quod alter quidam de aula eius primarius,cum de fratre Angelo,nuper Buchiagij comite,nunc Capuccino sermo esset, eodem vtique spiritu animatus,moréque suo iurans dixit: *Papæ , quàm deceptus opinione sua est Angelus,si neque Deus est , neque Paradisus.* Sic enim honestissimè id , quod ille spurcissimè dixerat,referendum fuit. Quo vno quid ad impietatem apertius? Quæsiuit olim Pharao,*Quis est Dominus , vt audiam vocem eius , & dimittam Israël ? Nescio Dominum , & Israël non dimittam.* At vt ille Deum Israël,id est , Deum verum & solum ignorauerit,non tamen omnino,An sit Deus dubitauit. Sic affectus nimirum , vt tametsi qualem Deum habere oporteat (vt Fabius ait) ignoraret , habendum tamen sciret. Nam & Mosi non obscurè dixit,

Henrici & aulicorũ impiæ voces,

Exod.5.

lib.2.instit.

Exod.8. *Ite, ſacrificate Deo veſtro*, vt tametſi eum Deum ſuum non agnoſcat, intelligas tamen Deum minimè diffiteri. Propior in impietate Protagoras fuit, (Laert.lib.9.) qui quòd librum ſcripſiſſet, in quo quærebatur, *Dij necne eſſent*, fuga elapſus, certiſſimæ ſe morti eripuit, & liber publicè combuſtus eſt. (Liui.lib.40. Lact.lib.1. cap.22.) Talis olim fuit authore poſt Liuium Lactantio, Numa Pompilius, in cuius ſepulcro cum inuenti eius libri eſſent, quibus Deos deſtruebat, quorum in ſpeciem tam ſtudióſum ſe cultorem præbuerat, & eius cognita eſt hypocriſis, & libri publicè exuſti ſunt. Miſeráque omninò noſtrorum ex aula Pyrrhoniorum, ſeu Ephecticorum conditio, qui quia (1.p.q.2.) apud D. Thomam quæſtio eſt, *An ſit Deus*, propterea licitum eſſe volunt, An Deus ſit dubitare. Sed & eodem modo quia quæritur apud Theologos An Sodomia ſit peccatum, dubium id quoque eſſe multi ſibi perſuaſerunt, vt ſe iſto execrabili vitio liberiùs inquinarent. Et hi ſunt qui ſerui commodi, ſeu vt dicunt, *homines ſeruitij*, hoc eſt ad quodlibet ſcelus deſignandum parati, omni excuſſo Dei timore, nuncupantur.

9 Non abſimile quòd religioſo quodam viro de pœnis inferni corã eo diſſerente, cùm dixiſſet Myronius, *An credis, ô Rex, infernum eſſe?* Tacuit ipſe, & ſcelerati hominis impietatem ſilẽtio comprobauit.

10 Nec minus id inſigne cum Pariſienſes audiens frequentes in precibus ac ſupplicationibus eſſe, *Orent* (inquit) *quantum volent, non tamen*

effugient

effugient manus meas. Deinde subiûxit, se fœderatos bombardarum ictibus, ac fulmine orare edocturum. Quid enim hoc est, quàm Rabsacis & Nabugdonosoris blasphemiam imitari, *Quis est Deus* (inquiebãt illi) *qui poßit vos eripere de manu mea?* Quinetiã Cyclopicũ hîc aliquid videas licet, quale illud est, apud Homerũ Polyphemi, cum Dei metus huic obiiceretur: Henr. Rabsacis blasphemiam imitatur. 4. Reg. 18. Dan. 3. Odyss. 8.

Νήπιος εἷς, ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλυθας,
Ὅς με θεοὺς κέλεαι ἢ δειδίεμεν, ἢ ἀλέασθαι.
Οὐ γὰρ Κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν,
Οὐδὲ Θεῶν μακάρων.

Stultus es, ô hospes, vel de regione remota,
Qui me formidare Deos & numina mandas.
Non Cyclopes enim metuunt Iouis Aegida, Diuos
Nec superos curant.

Et quod æmulatus Euripides Cyclopem loquentem facit.

Ζηνὸς δ' ἐγὼ κεραυνὸν οὐ φρίσσω, ξένε.
Οὐδ' οἶδ' ὅτι Ζεύς ἐστ' ἐμοῦ κρείσσων θεός.

Non ego, ô hospes, fulmen horresco Iouis,
Præstantiorem me nec agnosco Deum.

Vbi & expressam aulicorum nostrorum vitam obserues licet, quibus nihil æquè ridiculũ, quàm si quis conscientiæ meminerit, aut Dei timorem vrgeat, esse potest. Digni scilicet domino serui, vt qui metum Dei omnem excusserunt, iis reliquum sit, vt quot seruiunt turpissimè affectibus, tot etiam sibi Deos, imò Deos seipsos perditissimè constituant. Aulicorum vita Cyclopica.

Postremum est, quòd Deum se veluti facit, non tantùm quòd se supra ius constituit, sed

& quòd adorari cupit. Id quippe docet imago eius in templo collocata, & quòd indignos ſacerdotes dicit,qui eius veſtigia oſculentur, eos etiam ſæpius diu ante ſe procumbere & genua flectere, vt nuper Rothomagi, delectetur. Similis in eo Herodi, qui auro inſignis & fulgẽs, vocem ſuam,vocem Dei dici lætabatur. Et Domitiano, qui Dominum ſe dici ac Deum imperioſè iuſſit, vnde illa blandientis poëtæ vox,

Act. 12.

Editum Domini Deíque noſtri.

Et impiiſſimo Caligulæ,qui fax generis humani dictus imaginem ſuam in templi veſtibulo adorandam exhibuit. Tolerabilior fortè Henrico in eo qui ſuam non in veſtibulo templi, ſed ſupra altare maius,vbi reſidet ſacrũ Chriſti corpus, in Auguſtinenſium Eremitarum Pariſienſium æde collocauit, vbi ſe in throno ſedentis,operto capite,maieſtas oſtentabat. Dignus vtique, qui vt impiiſſimorum hominum ſcelere imitator fuit, eorum quoque exitum aliquando imitetur.

Henricus imaginẽ ſuã ſupra altare conſtituit.

Quòd anathema propter ſuperiora & fuerit Henricus, & adhuc ſit.

Anathema ab obedientia ſubditos ſoluit.

CAP. XXXIIII.

VPERIORIBVS annexa eſt Anathematis quæſtio grauis,quod vt ab obedientia ſubditos ſoluit, & id Henricum incurriſſe,palam eſt,nec ipſe

ipſe diffitetur, ita eius vinculo teneri adhuc, neque ipſum tantum, ſed & cui cum illo ſunt, ſeriò profitemur. Ac primùm vt ab obedientia anathema ſeu excommunicatio ſoluat, nota Gregorij VII. in Romana ſynodo præſidentis ſententia eſt. *Nos* (inquit) *Sanctorum prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta tenentes, eos, qui excommunicatis fidelitate & ſacramēto conſtricti ſunt, apoſtolica authoritate à iuramento abſoluimus, & ne ſibi fidelitatem ſeruent omnibus modis prohibemus, quouſque ipſi ad ſatisfactionem veniāt.* Et quod ait Vrbanus, II. *Fidelitatem, quam ſubditi Chriſtiano principi iurarunt, Deo eiúſque ſanctis aduerſanti, & eorum præcepta calcanti, nulla coguntur authoritate perſoluere.* Et in cap. Venerabilem. Inter notoria ducis ac regis impedimenta (vt antea notatum eſt) ne eligatur aut electus teneatur, *excommunicatio publica, diuulgata perſecutio & periurium* recenſentur. Ob idque ferè excōmunicationis & depoſitionis ſententiæ à Pontificibus ſimul coniunguntur. Neque id quidem ſine cauſa. Primùm quod indignum ſit mortuum & exciſum membrum viuo corpori imperare. Deinde quòd cum præcipua baſis regni inter Chriſtianos pietas ſit atque fides, ne dignus quidem regno dici poſſit, qui de iſto fundamento excuſſus ſit. Accedit quòd parere excommunicato criminis eius quidem probatio eſt. Neque verò aliter populus fœdus, quod cum Deo pepigit, tenere poteſt, quàm ſi ab eo, qui alienus ipſe eſt, diſiūgatur. Sed & lepræ inſtar excommunicatio eſt. Quæ ſi potuit olim

15. q. Nos ſanctorum.

Nota.

Iuratos.

De elect. & electi. pot.

1 *Cur anathema ſubditos ab obedientia ſoluat.*

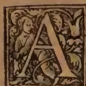
2

3

regno Oziam priuare, cur non & excommunicatus de suo iure in Christianos debeat decedere? Omnino scilicet ab eo, qui excisus est, populum separari necesse est, ne quod sub Achabo accidit, peccatis huius inuoluatur.

Henricus multis nominibus anathema.

CAP. XXXV.

T Henricum ne excommunicatum esse dubitemus, bis septenum non numero (id enim amplius est) sed specie crimen facit, vt ex duplicato vniuersitatis numero quicquid dirarum & execrationum in Ecclesia est, in eius caput constet redundare.

1 Primum in iis Assasinatus crimen est, de quo aperta Innocentij 4. in Concilio Lugdunensi sententia est, vt excommunicationis vinculo qui id commiserit innodetur.

2 Secundum est presbyteri, Episcopi & Cardinalis percussio. Quod crimen præter, quàm quòd clarissimè iure anathemate ab Honorio & Pio V. Pont. damnatur, singulis etiam dominicis inter anathemata recensetur, quinetiã ciuitates & magistratus, qui intra mensem canonem non fecerint obseruari excommunicantur, clarius etiam exemplis eorum principum constat, qui ob illatas sacerdotibus iniurias excommunicati extiterunt. Sic quippe Innocentius 1. Arcadium imperatorem, & vxorem, & omnes etiam Ecclesiasticos facti participes,

Principes ob illatas sacerdotibus iniurias excõmunicati. *Niceph. li. 13. cap. 34.*

cipes,

cipes, ob eiectum in exilium D. Ioannē Chrysostomum, excommunicauit, Sixtus quartus hoc nomine inter alia Florentinis sacris interdixit, quòd Achiepiscopum Pisanum ad fenestras suspendissent, sacerdotem necassent, Cardinalem sancti Georgij Raphaëlem Riarium captiuum tenuissent. Adrianus Papa vrbi Romæ sacris interdixit, ob trucidatum à Romanis Vidonem Cardinalem, & Roma ipse excessit, & aliquandiu abfuit. Bonifacius VIII. tum aliis de causis, tum ob hanc ipsam Philippum Pulchum Galliæ regem excommunicauit, quòd legatos suos in libera custodia tenuisset. Vrbànus II. regem Galliciæ cum tota diocesi Sancti Iacobi anathemafecit, quia prouinciæ Episcopum causa inaudita coniecerant in carcerem. S. Methodius alter Morauorum cum B. Cyrillo Apostolus, Regem excommunicauit, & regno sacris interdixit, quòd in ipsum sacra peragentem canes venaticos immisisset. Heraclius Sanctonensis, teste Gregorio Tironensi, Nantium comitem ob interfectum presbyterum ad communionem non admisit. Sanctus Antoninus octo viros Florentinos excommunicauit, quòd duos Sacerdotes in crimine deprehensos, & nocte à satellitibus captos, publicè deduci, clangentibus buccinis ad ignominiam fecissent.

Plat. *Sigon. lib. 12. regni Ital.* *Cranzius li. 8.* *Platina.* *Aeneas Syl. hist. Boem. cap. 13.* *Greg. lib. 5. Hist. cap. 36.*

3 Tertium est, quòd hæreticis fauit. Tales quippe in concilio Lateranensi excommunicari iubentur. Sic enim Dioscorus Constantinopoli damnatus est, quòd Eutychis patrocinium susce

Cap. 3. *Eua. lib. 1. cap. 9.*

ſuſcepiſſet. Et de Raymondo comite Tholoſano ante dictum eſt.

2.4.q.1.Didicimus. Num.16. Quartum quod Schiſmaticus. Tales enim cum hæreticis foris eſſe dici, & à Moyſe pridem excommunicatos fuiſſe etiam monuimus. Et aperta Bullæ in Cœna Domini verba ſunt: *Excommunicamus Schiſmaticos, & eos qui in animarum ſuarum periculum ſe à noſtra & Rom. Pontificis, pro tempore exiſtentis obedientia pertinaciter ſubtrahere, ſeu quomodolibet recedere præſumunt.*

5 Matt.18. Epiſt.2.Io. 5 Quintum, quod Hęreticus. Cuiuſmodi qui ſunt excõmunicatos eſſe ſcriptura ſatis & vſus Eccleſiæ pronũciat. Sed & Bulla in cœna Domini omnes cuiuſcunque generis hæreticos excommunicatos eſſe iubet.

6 1.q.1.c.Petrus. c.reperiuntur. 6 Sextum, quòd Simoniacus. Nam in tales pridem B. Petri fulmen deſæuiit, & canone idem iteratur.

7 17.q.4.omnes. 7 Septimum quòd Sacrilegus. Aperta enim hic Lucij pontificis cenſura eſt. *Omnes* (inquit) *Eccleſiæ raptores, atque eius facultatum alienatores à liminibus eiuſdem matris Eccleſiæ anathematizamus, authoritate apoſtolica pellimus, damnamus, atque ſacrilegos eſſe iudicamus, neque tantum eos qui faciũt, ſed etiã qui conſentiunt facientibus.* C.Conqueſtus de foro comp. Et Greg. ix. *Inuaſores rerũ Eccleſiæ, tanquã ſacrilegi, ſunt anathemati, vſque ad ſatisfactionẽ cõgruã ſupponẽdi.*

8 8 Octauum, quòd duellorum approbator, Seſſ.25 cap.19 & excommunicatorum ſepultor in Eccleſia D. Pauli Pariſiis extiterit. Iſtiuſmodi enim à Concilio Tridentino diſertè condemnantur & anathemate feriuntur.

9 Nonum quòd moniales sæpius in claustris corruperit, vímque per alios inferri curauerit. Nota enim Bonifacij VIII. & post eum concilij Trident. constitutio est, ne quis cuiuscumque status, conditionis, sexus, ætatis intra septa monialium, nisi obtenta ob necessitatem venia, ingrediatur, sub pœna anathematis. Quanto magis si vim intulerit? Sed & in concilio Triburiensi, qui id commiserint, communione ad mortis vsque articulum priuantur. 9 *Sess. 25. cap. 5.* *27. q. 1. virginitas.*

10 Decimum est, quòd cum hæreticis, Iezabele Anglicana, & Nauarro fœdus inierit. Expressus quippe in eo Concilij 8. generalis canon. *Si quis frater, aut palam, aut absc̄ōsè cum excommunicato fuerit locutus, aut iunctus communione, statim cū eo excōmunicationis contrahit pœnam.* *11. q. 3. Siquis. & c. excellentissimus.*

11. Vndecimum, quòd bona Ecclesiæ inconsulto Pontifice occupârit. Apertus enim hic Gregorij VII. canon. *Quicunque militum, vel cuiuscunque ordinis, vel professionis persona prædia Ecclesiastica à quocunque Rege, seu seculari principe, ab Episcopis inuitis seu abbatibus aut aliquibus Ecclesiarum rectoribus, susceperit vel inuaserit, vel sine eorum consensu tenuerit, nisi eadem prædia Ecclesiis restituerit, excommunicationi subiaceat.* Et Gregorius XIII. in Bulla Cænæ Dominicæ apertiùs. *Excommunicamus omnes, qui iurisdictiones seu fructus, ad Sedem Apostolicam, & quascunque Ecclesiasticas personas pertinentes vsurpant, seu quauis occasione vel causa, sine Rom. Pontif. expressa licentia sequestrant, aut collectas, decimas, taleas. &c. absque simili Pontif. Rom. speciali & expressa licentia impo* 11 *12. q. 2. Quicunque.*

impo

imponunt & exigunt, aut ſponte etiam dantibus & concedentibus recipiunt,&c. cuiuſcunque ſint praeminentiæ,dignitatis, &c. aut quauis etiam Pontificali dignitate præfulgeant. At manifeſtæ in eo ſunt Henrici contra Eccleſiam iniuriæ, cum & decimas inconſulto Pontifice impoſuit,& è fabricis Eccleſiarum vectigalia anno 1587. quæſiuit.

12 Duodecimum quòd falſarius literarum Apoſtolicarum extiterit. Sic enim in eadem Bulla idem Gregorius. *Excommunicamus omnes falſarios bullarum, ſeu literarum apoſtolicarum & ſupplicationum, gratiam vel iuſtitiam concernentium, per Rom. Pontif. vel S.R.E. Vicecancellarium, ſeu gerentes vices eorũ,de mandato eiuſdem Rom. Pont. ſignatorum,aut ſub nomine eiuſdem Rom. Pont. vices gerentiũ eaſdẽ extendentes,&c.* At Henricus id fecit manifeſtiſſimè cum ad eiuſdẽ Greg. Bullã, clauſulam, *inuitis clericis*, addi procurauit, quæ à Senatu ſubinde reiecta eſt. Peius etiam quòd abſolutionem excommunicato falſam ſuppoſuit, & eum Euchariſtiæ adhiberi iuſſit.

13 Decimum tertium eſt, quòd ſuperſtitionibus theurgicis deditus ſit. Conſtans enim hic Gregorij minoris ſententia eſt, *Si quis ariolos, aruſpices, vel incantatores obſeruauerit, aut philacteriis eorum vſus fuerit, anathema ſit.* Et Leo IIII. *qui ſortes, diuinationes, aut maleficia exercuerit*, anathema eſſe iubet.

26.q.5.

Ibid. Si quis. Sortes.

14 Decimum quartum eſt in ſcelere perſeuerantia, Cardinaliſque & Archiepiſcopi Lugdunenſis,

nenſis,cum inſigni Eccleſiæ contemptu detentio. Tanto rurſum ad execrationem deterior, quanto frequentius in iſto ſcelere perſeuerans ſacramentis ſe immiſcere, & Euchariſtiæ communicare, hoc eſt, ſacrilegè ea profanare toties non veretur.

Reges Franciæ ab anathematis cenſura non eximi.

Cap. XXXVI.

HÆc ſunt nimirum, quæ Henricum, anathema pridem factum, ab Eccleſia nominatim ſiue ab homine excluſum, vel etiam excludēdum iure probent. In quo quia duo nonnulli obiiciunt, vel quòd Regem Frāciæ excommunicari poſſe negant, vel quòd dicunt ſic Henricum abſolutum eſſe, vt nefas ſit denuò condemnari (nam hæc ſunt, quæ emiſſarijpaſſim inſuſurrāt) quale vtrumque ſit paucis videamus. Nam prius illud tria quæ reiiciant. Primùm quia iuri communi contrarium: deinde quia nulla ratione aut argumento nititur: poſtremò quod exemplis contrariis conuincitur. Iuri communi aduerſari dicimus. Quid ita? quia plena Pontifici in omnes Chriſti oues, parque adeò poteſtas eſt, vt ſi inde eximi Franciæ regem credendum ſit, vel non eſſe eum de ouibus Chriſti, vel vana Chriſti verba, Petro oues ſuas cōmittentis, & *Paſce oues meas, Paſce agnos meos,* *Ioan.21.*

Hēricorum contra cenſuram obiectiones.

Pasce oues meas, tertiò inculcantis, necessario esse oporteat. Item & illa, *Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis.* Quæ hîc enim regis Franciæ exceptio, quæ à iure communi secretio continetur? Aut quomodo tolerari præsumptio ista potest, quæ nec sine blasphemia in Christum valeat cogitari? Adde iuratam solemni more à nostris, id est Franciæ regibus, non qualemcunque, sed diuinitus imperatam obediẽtiam, quæ ne quidem esse potest, nisi eius correctioni subiaceant, cui se illi parituros profitentur.

2 Reges Franciæ quia Christianissimi, hoc ipso magis cẽsuræ Ecclesiæ obnoxij.

Nam quòd nonnulli pro ratione afferunt splendidos Regũ Franciæ titulos, vt quod Christianissimi, atque Ecclesiæ primogeniti vocantur, videant illi, vt se proprio gladio iugulent, cum hoc ipso Franciæ Reges in officio contineri magis cõueniat, quia Christianissimi, quia primogeniti Ecclesiæ esse consueuerunt. Scilicet vt id quod sunt esse pergant, & ne priuato Regum vitio accidat, vt nomen toti regno pereat, quod magnis & laboribus & in Ecclesiam meritis maiores nostri quæsierunt, & seruandum posteris omni ratione reliquerunt. Nisi verò tolerabile est, in id dici primogenitum, vt paterno iuri se eximat, non potius vt primus ipse patri opem ferat, ac minoribus natu fratribus exemplo officij omnis, honoris, virtutis, & obedientiæ præeat. Sed & si id demum est Christianum esse, quod supremo Christi vicario obedientem esse, & decretis Ecclesiæ parere, qui ferat Christianissimi nomen in id vsur

Primogeniti cõditio quæ.

vſurpari, vt eius iugum excutiat, cui qui ſe non ſubiiciat, ne Chriſtianus quidem eſſe poſſit? Quòd ſi quis inſolentem nonnullorum Pontificum in cenſuris leuitatem obiiciat, quàm neceſſe ſit refrænari, ſatis huic ſit indicare, quã nihil planè ad rem id faciat, cùm ſermo hîc non de iniuſta, aut temeraria excõmunicatione (quã non excuſamus) ſed omninò de toto iure, Franciæ Reges excommunicandi, quòd illi vniuersè tollunt, habeatur.

Pontificũ in cenſuris leuitas ius animaduertẽdi non tollit.

Sed neque hîc valent, quæ citata à Molinęo, à multis obtruduntur, Romanæ ſedis priuilegia, ne Franciæ Reges excommunicentur. Primùm quòd illa nuſquam extent, quæ cryptis abſcondita memorantur. Deinde quòd ſi ſint, vim nullam ſint habitura, cùm par in parem poteſtatem non habeat. Tertiò, quòd nec æquum eſt, quæ bonis ac ſynceris Regibus data priuilegia eſſent, hæc in malis & peruerſis valere, vt iis ad libertatem nequitiæ abutantur. Quartò, quòd in cauſa periclitantis fidei, qualis hodie in Gallia eſt, priuilegia ceſſant, fauente ad id vel regula iuris: *Ne quis ex ea re cõmodum capiat, quã nititur impugnare.* Nã ſi qui ſuſpectam hæreditatem dicit, commodum ex teſtamento conſequi lege prohibetur, quomodo priuilegio Eccleſiæ is gaudeat, qui in Eccleſiam armatur?

In cauſa fidei priuilegia, ceſſant.

l.ita tamen.§. qui ſuſpectam. ad Senatuſc. Trebell.

Poſtremò id accedit, quòd reuocari priuilegiũ iſtud in qualibet materia poteſt. Vt & illud, de quo agitur, in Bulla Cœnæ Domini nominatim reuocatur: *Non obſtantibus*, inquit, *priuilegiis, indulgentiis, & literis Apoſtolicis, generalibus*

vel ſpecialibus, cuiuſcunque generis & conditionis hominibus datis, etiã ſi Pontificali, Imperiali, aut Regali dignitate præfulgeant, ſub quauis forma, ac cum quibuſuis clauſulis, etiam continentibus quòd excommunicari, anathematizari, vel interdici non poßint.

Regum Franciæ excommunicatorum exempla.

CAPVT XXXVII.

NEQVE verò ignota illa Franciæ regum exempla ſunt, qui excommunicati, cùm à ſummis Pontificibus, tum etiam ab Epiſcopis extiterunt. Agapetus Papa Clotarium Francorum Regem, quòd Gualterũ Yuetoti dominum interfeciſſet, communicatione interdicti compulit, vt interempti familiæ ſatisfaceret, atque eam immunem redderet. Et tres Philippi Galliæ ſeu Franciæ Reges à ſummis Pontificibus excommunicati fuerũt. Philippus I. ab Vrbano II. authore expeditionis in infideles, ann. 1088. quòd vxorem Bertham repudiaſſet. Alter Philippus Auguſtus à Celeſtino III. anno 1191. ob ſimilem cauſam. Tertius Philippus Pulcher anno 1301. à Bonifacio VIII. Nicolaus I. Lotharium Regem excommunicauit, ni Valdrada pellice relicta, Thethbergam coniugem reciperet. Et in continuatione Aymoinij habetur: *Gregorius quartus excommunicaturus Ludouicum Pium veniebat in Galliam.* Qui & idem, cũ iniuſtè dicto Ludo

Yuo. Carn. Aemyl. Guliel. Nang. Rhig. lib. 2. Aemyl. lib. 3. Aymo. lib. 4. cap. 24.

Ludouico Regnum abrogatum, per Concilium Episcoporum Lugduni comperisset, & Decretum illud Concilij rescidit, & Ludouicum Regno restituit.

Adrianus quoque II. interdictum minitatus est Carolo Caluo, ni relinqueret Lotharij Regnum, filio ipsius Ludouico fruendum. Et Paschalis Ludouicum Crassum, quia Clerum affligebat, excommunicauit.

Sed & per Episcopos idem factum. Nam S. Germanus Parisiensis Episcopus Heribertum Parisiorum Regem, Lotharij filium, ob iniustum diuortium, & incestas cum Merophleda ancilla nuptias, excommunicauit. Ludouicus Crassus, quòd in ordinem Ecclesiasticum sæuiret, bona eius sibi vsurpās, se incōsulto Episcopos & Abbates eligi nolens, à Stephano Parisiensi Episcopo est excommunicatus. Vnde cum ab Honorio Rom. Pontifice absolutionem obtinuisset, eam D. Bernardus scriptis ad Honorium literis improbauit. Nicetius quoque Treuerensis Episcopus Clotarium Regem *pro inuisis sæpe operibus excommunicauit*, ait Gregorius Turonensis in vita Patrum Gallicorum.

Reges Franciæ per Episcopos excōmunicati. *Rheg. lib. 2.*

Bern. epist. 46. ad Honor.

cap. 17.

Quî enim id non fieret, cùm sicuti obseruatum ab eodem Sixto V. summo Pontifice, in graui illo suo sermone sapientissimè est, Princeps non vnius Regni, vt Franciæ Rex, sed orbis dominus, Clarissimus Imperator Theodosius, cui Gallia, Hispania, Germania, Pannonia, Dalmatia, Græcia, Asia, Syria, Aegyptus, Africa seruiebant, cuius tot in Ecclesiam pietatis

Sixti V. Pon. obseruatio Romæ in Consistor. mēse Ianuario 1589.

merita, tot datæ diuinitùs victoriæ erant, ob vnius cædis Thessalonicæ factæ crimen, à Pontifice, non vniuersalis Ecclesiæ, sed priuato Mediolanensis vrbis Ambrosio, anathemate percussus, paruerit vltrò, & se restitui Ecclesiæ omni obedientia, officio, ac summissione sategerit?

Anathematis in Regem in Gallia necessitas nunquã maior.

Qua in re si quid nostris quondam Francis fuit, quòd inconcussa Regum, qui tum erant, fide atque pietate freti, nonnihil succenserent, & ne vltra anathema procederet impedirent, nobis hodie tantò studiosiùs, vt sua ei plena in Gallia virtus, atque authoritas sit, danda opera est, quantò molestiùs est, in hæc tempora incidisse, qualia nec viderunt maiores nostri, & in quibus, nisi id fiat, summum Ecclesiæ Christianæ periculum immineat. Accedit quòd vbi publica Regni, vt nunc fit, vota conuenerint, tum nihil est, quòd quis in eo, nisi se de perditissimorum hominum genere esse fateatur, possit succensere.

Henricus non fuit absolutus.

Cap. xxxviii.

ALTERVM sequitur, vt quia absolutum fuisse Henricum dicunt, vi priuilegij scilicet, quòd ei datum esset confessarium eligendi, qui eum de quouis delicto, etiã reseruato absoluere posset, id quàm vanum sit, explicemus. Primùm enim suspecta valdè, nec tam facilè credenda huius

Breuis

Breuis commiſſio eſt. Qui enim tot mendacia fecit, qui tam ſæpe ſummo Pontifici impoſuit, cur ei in re tanta tam facilè & liberaliter credatur? Nam & de impetrata Sueſſionenſi abſolutione, ſimile quid antea audiuimus. Quòd tamen non ita eſſe, nec ab Apoſtolica ſede impetrari potuiſſe poſtea accepimus. Sed vt verũ ac minimè fictum priuilegium illud ſit, abſolutum tamen non eſſe conſtanter aſſerimus. Suſpecta Breuis Põtificij commiſsio.

1 Primùm, quia vt anathemate à iure (quale contraxit Henricus) ſolutus quis dici poſſit, cùm illud in vtroque foro & interiori & exteriori liget, vtriuſque abſolutionem obtineat neceſſe eſt. Porrò ſine præuia aut ſaltem adiudicata ſatisfactione parti læſæ, exterioris fori ſolutio nunquam datur. Sed neque etiam interioris. Cùm de ſatisfactione igitur Henricus ne cogitarit quidem, quomodo abſolutus dici poteſt? Abſolutionis ab Henrico prætẽſæ nullitas.

2 Sed nec perſeueranti in delicto, vnde contractum eſt anathema, abſolutio dari poteſt. Henricus verò in detentione Illuſtriſſimi Cardinalis Borbonij, & Lugdunẽſis Archiepiſcopi (quæ iuſta ipſa per ſe excommunicationis cauſa eſt) & aliorum, fracta publica fide interceptorum, perſeuerat. *C. Nuper de ſenten. excom.*

Adde quòd contra mentem committentis non poteſt intelligi commiſſio, nec in eo abſoluendo valere illa poteſt, ad cuius abſolutionem ipſe delegans probabiliter non fuiſſet commiſſurus. Valet nempè in eo regula iuris, ne in generali conceſſione veniant illa, quæ *C. in generali. de regul. iuris.*

quis in ſpecie non eſſet veriſimiliter conceſſurus. Sed & in Canone habetur generalem commiſſionem Legato à Papa factam non extendi ad cauſas fidei. At in iſtis criminibus Henrici aſſaſſini, percuſſoris Cardinalis, fautoris hæreſeos, ſimoniaci, ſacrilegi,&c. quæ probabilitas eſſe poteſt, ad hæc ſummum Pontificem ſuo illo Breui committere voluiſſe?

16.q.1.Confrater.

4 Sed & generalis regula eſt, priuilegia ceſſare in fidei cauſa. Certè Gregorius XIII. declarauit poteſtatem abſoluendi in Iubileis aut Breuibus datam ad hæreſim non extendi. Quid ſi ergo Henricus eſt Hæreticus (vt antea probatum eſt) qualiter abſolui Breui illo poteſt?

5 Præterea conſtat, licet in Iubilæis & Breuibus quidam tãtùm nominatim caſus excipiantur: non deſinere tamen extendi exceptionem ad alios ſimiles caſus. Multò ergo magis extendetur ad caſus grauiores, quales ſunt de quibus hîc agitur.

c. ad audientiam. de cleric. non reſident.

6 Sed neque contra ius commune & conſtitutiones conciliares intelligi priuilegium poteſt. Neque de peccatis committendis, quæ quis in mente habuerit, ſed commiſſis. Alioqui hoc eſſet peccandi libertatem dare, & proprio gladio Eccleſiam iugulare.

7 Ampliùs nec ſpecialiter à Papa delegatus abſoluere poteſt, niſi poſita per eũ qui abſoluendus eſt cautione, quòd mandatis Eccleſiæ ſit pariturus. At Henricus nec cautionem dedit, nec paret Eccleſiæ, retinens in carcere Cardinalem & Archiepiſcopum Lugdunenſem.

C. ad hæc. de ſent. excom.

Adde

Adde quòd priuilegium istud, de occultis intelligi debet, non verò de manifestis. Nec dat iurisdictionem in foro contentioso, qualis hîc necessario requiritur. 8

Quin etiam qui pluribus excommunicationibus subiacet, absolutus non censetur, nisi de singulis absoluatur. At Henricum pluribus excommunicationibus teneri dictum antea est. 9 *C.cũ pro causa. de sentent. excom.*

Qui cum Henrico stant, & præliantur omnes quoque excommunicati.

CAP. XXXIX.

X quo fit vt cum par ratio eorum iuxta Apostolum sit: *Qui crimen faciunt, & qui consentiunt facientibus,* pariter quoque in eius, qui ab Henrico stant, quique vel in eius castris præliantur, vel eius causam quomodocunque promouent, anathematis fulmen desæuiat. Hinc illa in sacris Canonibus, tã expressa in eos qui talibus communicant verba. Quale illud B. Fabiani Pontificis ac Martyris vetustum, atque authenticum Decretũ est: *Sicut,* inquit, *Apostoli statuerunt, dicentes cũ excommunicatis non esse cõmunicandum, si quis cum excommunicato, auertendo regulas* (id est Canones contemnendo) *scienter, saltem in domo, simul locutus fuerit, vel orauerit, ille communione priuetur.* Et illud Calixti, *Excommunicatos quoque à Sacerdotibus nullus recipiat, ante vtriusque partis* (id est, excommunicantis & excommunicati,

Rom.1. *11.q.3. Sicut Apostoli.*

ne ſcilicet iniuſta fortè excommunicatio ſit *examinationem iuſtam: nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut oſculo communicet. Nec aue eis dicat. Quia quicunque in iis vel aliis prohibitis, ſcienter excommunicatis communicauerint, iuxta Apoſtolorum inſtitutionem, & ipſi ſimiliter excommunicationi ſubiacebunt.* Et in Concilio Carthagineſi: *Qui communicauerit, vel orauerit cum excommunicato, ſi laicus eſt excommunicetur, ſi clericus deponatur.* Sed & id grauius rurſum, quòd communicare cum Sacerdote, qui cum excommunicato communicaſſet, ſub eadem anathematis pœna vetat Gregorius. Vt parem omninò excommunicati, & eorum qui cum eo ſunt, cauſam ac rationem eſſe intelligas.

Ibid. Rogo & moneo.

Ibid. Audi denique.

Quæ ſi quis tum vera eſſe obiiciat, cum Sacerdotis, vel Pontificis voce anathema pronunciatur: non verò cum reatus occultè tantùm incurritur, quid futurum illis quod reſpondeant tandem erit, cùm ſcriptum audierint, ſic excommunicatum eſſe facto, vt *nullatenus alia ſeu diffidationis, ſeu excommunicationis ſententia requiratur?* Quod cùm in percuſſores per Aſſaſſinos dictum ſit, id profectò ſequitur, non tantùm qui Henrico fauent milites, ſed & qui ab eius parte ſtant Epiſcopos, & anathema incurriſſe, & dignitate omni, iure ipſo excidiſſe. Non enim ſi compedes aureos habent, propter quos diſcedere ſe poſſe negant, propterea minùs aut anathematis fulmen in eos deſæuire, aut reos coram Deo, atque hominibus eſſe credendum eſt. Scilicet eos qui iudicent, fratres Capuccini erunt,

De homicid. in 6. Pro humani.

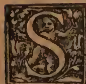
Cõpedes aurei Politicorum.

Capuccini probè mu-

erunt, qui vt terrena ista mole vacui erant, ita prudenti vsi consilio, statim audito scelere, petenti Henrico communionem denegarunt, & eo relicto abierunt. nere suo functi.

Quòd facilis esse in Henrici crimina Apostolicæ sedis gratia non debuerit, aut etiam debeat.

CAP. XL.

SED ne quis perperam quid, aut seuerè nimis in tam sacri capitis damnatione à sede Apostolica factũ esse, aut fieri etiá posse criminetur, quàm minimè hîc remissa illa indulgentis animi facilitas locum habere debeat, vel ex vno, & ipso Gallici ingenij patre Bernardo, in vna percussionis Clericorum causa intelligendum est. Vt cum cætera illa, quæ diximus, in Henrico occurrerint, tantò æquior ista, tot congestis criminibus, seueritas appareat, quantò acrius eam, in crimine vno sancti viri non tam postularunt, quàm importuno flagitio extorserunt. Hæc quippè illa eius ad Innocentium tertium Pont. verba, cùm ille de cæde Thomæ prioris sancti Victoris aduersus Theobaldum Noterium authorem, & Ludouicum Crassum dictatorem sceleris quereretur. Henr. Sacrũ caput.

Fera pessima, inquit, *quæ deuorauit Ioseph, canum nostrorum* (id est, Prædicatorum) *importunitatem non ferens, ad vestræ dicitur deffensionis auxi-* *Bernard. Epist* 158.

lium confugisse. In quantam misera deuenit amentiam, vt vaga, & profuga, & tremens super terram, illuc potissimum fugã inierit, vbi plus timere oportuit?
,, *Sceleratissime, tu summæ æquitatis sedem putas esse*
,, *speluncam latronum, aut cubile leonum? Tu filij recentem adhuc cruorem ore rabido, ac ferali spumans*
,, *& masticans, fugis ad sinum matris, patris audes*
,, *apparere conspectibus?* Deinde exponens qualiter admittendus sit, vt pœnitentiã scilicet accipiat, non vt suã causam agat, aut deffendat, aut etiam pœnam euadat, adiungit. *Si pœnitentiam,* inquit, *petat neganda ei non est. Quod si audientiam, accipiat illam si placet, quàm vel Moyses indulsit populo ante conflatile curuanti genu, vel Phinees fornicanti Israelitæ, vel Mathathias dæmonibus immolanti: vel certè, vt vobis de vestris aliquem proponamus, quam à B. Petro Ananias, & Saphira meruerunt: quam denique audientiam dedit negotiantibus in templo Saluator. Nónne vox sanguinis fratris tui clamat aduersum te de terra? Credimus & nostri Martyris spiritum, quem nouissimè diebus istis tua crudelitas*
,, *morti dedit, cùm cæteris animabus interfectorũ, voce*
,, *valida sub altari clamare, & flagitare vindictã, eoq́;*
,, *instantius, quo recẽtius ipsius sanguis effusus est super*
,, *terram.* Et paulò pòst: *Si ergo iste, qui causa, qui incentor, qui etiã extitit & dictator facinoris, si is inquã*
,, *impunè ferat (quòd vtique mira impudẽtia de vestra*
,, *Apostolica authoritate præsumit) quãta putamus impunitas ista in Ecclesia patruriet punienda?* Et paulò infrà: *Atque ita quid Christianæ legi & disciplinæ,*
,, *quid reuerentiæ Sacerdotali, quid denique diuino ti-*
,, *mori relinquitur, si metu potentiæ sæcularis, nullius mu-*

Exod. 32. Num. 15. 1. Macch. 2. Act. 5. Matth. 21.

Sãguis Martyrum vindictã clamat.

Impunitas multa parit punienda.

tire iam audeat contra insolentiam aulicorum? Quid enim insolentius, quídve indignius in Ecclesia esse potest, quàm vt sibi quisque Ecclesiasticas vendicet dignitates feritate armorum, non morum probitate? ,, ,, ,, ,,

Idem D. Bernard. ad eundem de Archebaldi Subdecani Aurelianensis cæde conquerens: *Vox*, inquit, *Archebaldi Subdecani Aurelianensis inualuit. Nam ecce (proh dolor) iuxta Prophetam sanguis sanguinem tangit, & simul iuncti fortius clamant ad vos de Francia. Clamat, inquam, & vociferatur vterque sanguis, clamore tã valido, vt valeat ipsum quoque palatium cœleste concutere, tam pio, vt saxea pectora debeat emollire. Quid facis amice sponsi, custos sponsæ Christi, pastor ouium Christi? Putásne sufficies excogitare remedium, quòd huic obuiet pesti tam nefandæ, tam inauditæ? Id sanè necesse est inueniri, quod & recenti Ecclesiæ vulneri impræsentiarum medelam afferat, & posteris valeat ad cautelã. Ergo accingere gladio tuo super femur tuum potentissime. Si non steterit & nunc Phinees, & placuerit, non cessabit quassatio.* Epist.161. ,, Osea 4. ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, Psal.44. Psal.105. ,, ,,

Quin potius iisdem verbis Sixtus V. Pontif. Maxim. Henricum compellare possit, quibus olim Innocentius I. Imperatorem Arcadium ob Ioannem Chrysostomũ Constantinopolitanum Patriarcham, non occisum, sed in exilium missum.

Vox fratris mei Ioannis (nunc Ludouici Cardinalis) *clamat ad Deum contra te (ô Imperator) sicut quondam Abel iusti contra parricidam Cain. Et is modis omnibus vindicabitur: Persecutionem magnam aduersus Deum & Ecclesiã eius concitasti.* Niceph. lib.13. cap.34. ,, ,, ,,

Eiecisti

,, *Eiecisti è throno suo* (at Henricus occidit) *re non* ,, *iudicata, maximum totius Græciæ* (nunc verò Galliæ) *præsulem, & vnà cum eo Christum persequutus* ,, *es. Itaque ego minimus & peccator, cui thronus magni Petri Apostoli creditus est, segrego & reiicio te à* ,, *perceptione immaculatorum mysteriorum Christi* ,, *Dei nostri. Episcopum etiam aut Clericum ordinis* ,, *sanctæ Dei Ecclesiæ, qui administrare aut exhibere* ,, *ea vobis ausus fuerit, dignitate sua excidisse decerno.* ,, *Arsatium, quem pro magno Ioanne in thronum Episcopalem produxistis, etiam post obitum exauthoramus, vnà cum omnibus, qui consultò cum eo communicarunt, Episcopis. Cuius etiam nomen sacro Episcoporum albo nõ inscribatur, &c.* apud Nicephorũ.

Etiam post obitũ sceleris probatores damnati.

Quę si tam seuera in eos sententia fuit, qui eiectori Pontificis cõmunicare, ausi essent, quid de iis futurum, qui fauere interfectori, qui crimen probare ac tueri non verentur? Et si in vita functos anathema dictum propterea est, quomodo id viui effugient, quòd nec mortui euitare potuerunt?

Atque hæc Henrici criminum, quæ ad Ecclesiæ iudicium spectant, capita seu categoriæ extiterunt. Quæ singula quid valeant, quia exposuimus, de iis quæ Remp. contingunt sequitur, vt dicamus.

Libri secundi finis.

DE

DE IVSTA HENRICI TERTII E FRANCORVM regno abdicatione,

* * *

Liber tertius.

De causis legitimis, quæ Remp. spectant, Henricum tertium abdicandi.

CAPVT PRIMVM.

IC iam nouæ occurrunt, & vel è sola natura petitę, contra Henricum querimoniæ, vt etiamsi anathemate ferire eum Ecclesia distulerit: imò etiam si pœnitentem absoluerit: habeat tamẽ Respub. quòd in eum animaduertere, quódque adeò iniurias in se, & præteritas vlcisci, & futuras propulsare suo iure possit. Perinde videlicet vt in latronibus, homicidis, falsariis, & aliis sceleratis accidit, quos quantumuis, ab Ecclesia absolutos non desinit Respub. debitis castigare suppliciis. Neque id quidem sine causa. Quia in iis

IusReip. etiã citra anathema Henricũ abdicandi.

Absolutio culpam, non pœnã aufert.

in iis quæ ciuilia crimina sunt, vt culpam absolutio tollat, non pœnam tamen aufert, cuius penes Remp. irrogatio semper suo iure manet, vel in Sacerdotibus ipsis exigenda (exauthorati ab Ecclesia modo, & permissi iudicibus extiterint) si quid ab iis contra Remp. aut ciuiles leges commissum sit. Quominùs ponderanda isto loco Regis vnctio est, ne castigetur, néve quod iustũ est patiatur, quantò minor illa quàm Sacerdotum, vt pluribus infrà dicendum est, æstimari debet. In Henrico verò tantò maior huius rei causa est, quantò plures eius sunt, & grauiores in Remp. offensiones. Quas nos sanè ad octo capita referamus. 1. Quòd publicam fidem violarit. 2. Quòd maiestatem Reip. ac Regni læserit. 3. Quòd Regni opes dissiparit, atque decoxerit. 4. Quòd Tyrannus. 5. Regno inutilis. 6. Hypocrita. 7. Vitiis omnibus infamis. 8. Denique proprio ore non semel damnatus sit. Quæ nos propterea singula ordine exponemus.

Vnctio Regis minor, quàm Sacerdotis.

Ciuiliũ Henrici criminũ capita 8.

QVOD HENR. FIDEM PVBLICAM VIOLARIT.

Crimen primum.

Fidem publicam violare quale crimen sit.

CAP. II.

Fides quid. *Offic.1.* Vnde dicta.

IDEM, quam *dictorum conuentorúmque constantiam & veritatem* definit Cicero, dictã ex eo esse, *quòd fiat quod dictum est*, vetus eiusdem ac recepta dudum

dudum interpretatio est. Quæ cum alia publica sit, quæ à Repub. vel Principe alicui, vel Reip. aut principi, aut etiam priuato datur: alia priuata, quæ priuatim est hominum inter ipsos, vtranque violare, ac publicam præcipuè, quàm graue crimen sit, viderunt dudum illi, qui istud aut cum periurio idem, aut ad criminis grauitatem par esse iudicarunt. Seu quòd ad fidem publicam intercedit sæpè iuramentum, quòd simul cum illa violari necesse sit, seu quòd quæ in publicum fraus fieri solet, ad insignem quoque Dei, qui publico præest, & in cuius manu regna omnia sunt, iniuriam crederent pertinere.

Perfidiam cũ periurio idẽ esse olim persuasum.

Hinc illa diuinitùs in fidei publicæ violatores facta iudicia, cuiusmodi illustre in Pharaone exemplum fuit, quem populum Hebræum, violata ea, quam de libero discessu dederat, fide, armis infestis petentem, maris vortices, vltore ac vindice Deo, inuoluerunt. Nec maledictionem Iacob euaserunt Simeon & Leui, quòd (licet iusto dolore incitati) Sichem & Hemor cum omni populo eorum, contra fidem datam, trucidassent & deprædati essent: *Maledictus*, inquit, *furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura: diuidam eos in Iacob, & dispergam in Israel.* Sed & nota Achitophelis historia, qui quòd fidẽ Dauid datam violasset, manu propria se suspendens, dignum perfidiæ supplicium luit. Nec aliunde iusta Dauidis in Hanonem Ammonitarum Regem ira, vt bello eum opprimeret, vt Regnum eius vastaret, quàm

Pœnę violatę fidei exempla sacra.

Pharao. *Exod.*12.

Simeon & Leui. *Genes.*34.

*Genes.*49.

Achitophel. 2.*Reg* 17.

2.*Reg.* 10. & 11. Hanon Ammonita.

quàm quòd legatos cõſolationis ergo à ſe miſſos, ille barba ſemiraſa, veſtibúſq; ad nates vſque præciſis, inſigni contumelia affectos remiſiſſet, iuſque in eo gentium ac publicam fidem violaſſet. Idem expertus Antiochi militiæ dux Andronicus, qui quòd datis ſecuritatis dextris, Oniam ſacerdotem è præſidio ac munimento, quo ſe continuerat, egredientem occidiſſet, iuſſu poſtea Antiochi purpura exutus, & per totam ciuitatem circunductus, eodem loco, quo ſacerdotem occiderat, Deo iudicium ſuum, vel per nequiſſimum hominem exercente, vita priuatus eſt.

Andronicus. 2. Macab. 4.

Nec minus inſignia, vel inter Ethnicos, diuinæ vltionis in tales homines exempla extiterunt. Eiuſmodi illud Cleomenis, Lacedæmoniorum non iam regis, ſed Tyranni fuit, qui poſt occiſos per fraudem cuſtodes Reipub. Ephoros, cum datas Argiuis ſeptem dierum inducias tertia nocte violaſſet, & nec opinantes oppreſſiſſet, quòd ſe non noctium, ſed dierum inducias feciſſe diceret, victus à cæſorum mulieribus, atque inde in furorem verſus, ridens cachinnánſque accepto cultro à plantis pedum ad partes vſque corporis vitales ſeipſum diſſecuit. Notandáque illa Ageſilai in Aſia contra Tiſaphernem Perſam bellum gerentis vox. Nã cum factas trium menſium inducias Tiſaphernes violaret, & in Græcos imparatos irrueret, cæteris ſtupentibus, lætitiam præ ſe ferens Ageſilaus: *Gratias* (inquit) *habeo Tiſapherni, qui ſua perfidia Deos ſibi hoſtes, nobis verò ſocios fecit.*

Cleomenes.

Plutar. in Apophth.

Tiſaphernes.

Polianus lib. 2.

Securi

Securi ergo prælium ineamus, qui tam bonis sociis freti sumus. Atque ita excitatis suorum animis, collatis signis perfidum fudit ac fugauit. Certè Alexandri perfidiam in Callisthenem, quem occidit, vsque eo execratur Seneca, vt quoties occisa Persarum ab eo millia, victus Darius, terminatum Occeano imperium, superati virtute Reges omnes ad eius commendationem proferrentur, toties opposita Callisthenis cædes laudem hanc esset oppressura. *Alexand. lib. 6. natu. quæst.*

Sed & hæc causa euertendæ Romanorum armis Corinthi fuit, quòd eorum legatos Corinthij sordibus perfudissent. Expertus quoque & pœnam hanc Ptolomæus Aegypti Rex, cui nomen Ceraunus, id est, fulmen fuit. Qui Cassandriam Thraciæ vrbem munitissimam, in qua eius soror Arsinoë erat, expugnare non valens, cùm data pacis fide, modò ei soror nuberet, vrbem ingressus, omnia cæde impleuisset, à Gallis postea victus, & capite cæsus, eodem hastæ affixo, passimque ad terrorem circungestato, vt perfidos diuina vltio maneat, edocuit. Idem propè accidit alteri Ptolomæo, cui nomē Dionysius, qui quòd in Pompeium, tutorem olim suum, atque de se optimè meritum, eius se fidei credentem obtruncasset, vltore Pompeij, vel ipso hoste Iulio Cæsare, ingenti bello victus, Nili fluuij vndis fugiens absorptus est. Nec omittenda Diodori, cognomēto Tryphonis, Syriæ tyranni, digna fidei violatæ pœna, qui cum occiso Antiocho, Alexandri Regis Syrire filio, Regnum occupasset, ac Ionatham

Corinthij. *Strabo lib. 8.*

Ptolomæus Ceraunus.

Polib.

Ptolom. Dionys. *Appian. & Dion.*

1. Macc. 21. Ioseph. Appianus.

1. Macch. 21. Ioseph. Appian.

Macchabæum, pacis specie, data fide, Ptolemaidem ingressum obtruncasset, Apammeę ab Antiocho Sedete obsessus, manus sibi violẽtas (vt refert Strabo intulit.

Liuius lib. 10. & 30.

Id quoque perfidiæ meritò consequutus est Pœnus Annibal, vt quia fidem non aliter seruare, quàm cum sibi vtile erat didicisset, ne hominem quidem, qui se ei credere vellet, victus ipse ac profugus reperiret. Vt quantumuis ille bello clarus, ac strenuus, & Romanis inimicus esset, hunc tamen Antiochus Syriæ rex, neque in consilium adhibere, neque suæ contra Romanos militię pręficere, neq; monitis eius, quãtumuis vtilibus, credere aut obtemperare auderet, quòd sibi à perfido homine, si quid ei successisset, semper metueret. Cui digna tandẽ perfidiarum hæc pœna fuit, vt victo à Romanis Antiocho, ad Prusiam Bythiniæ regem cõfugiens, hominẽ æquè sibi perfidum, & , vt dicitur, Cascus Cascum reperiret. A quo iam iam Romanis tradẽdum se intelligẽs magnis querelis atque imprecationibus in alio perfidiam, cuius ipse exemplum dederat, execratus, hausto, quod secũ ferebat, veneno miserè interijt.

Fides Punica Pœno Anibali exitio fa.

Baßianus Caracallæ, Herodian. lib. 4.

Nec minus digna perfido homine Bassiani Caracallæ pœna, qui cum Augarum Ostreniorum regem, amicitiæ ergo ad se venientem carcere inclusisset, ac regno priuasset, Artabanum quoque Parthorum regem, cuius ille filiam in vxorem sibi magnis promissis ac muneribus ambierat, ipse in Parthiam nuptiarum prætextu veniens, obuiam sibi prodeuntem, & in ample-

xum

xũm ruentem, inermem ac nihil tale de genero ſuſpicantem, armato milite ſubito oppreſſiſſet, à Macrino præfecto ſuo, cùm aluum exoneraret, eſt interfectus. Idem expertus Syphax Numidiæ Rex, cùm Sophoniſbæ Carthagineñſis mulieris illecebris occupatus, datam Romanis fidem temeraſſet, & ſe Pœnis adiunxiſſet, victus ipſe à Scipione, ductúſq; Romæ in triũpho, regno, quod ad Maſſiniſſam fidelẽ & conſtantem magna ex parte tranſlatum eſt, priuatus, ac vita miſerè functus. Senſit & Carolus Burgundionum dux (vt quæ propiora ſunt noſtris referamus) cum præter fidem tradito in Ludouici x1. Francorum regis manus ſancti Pauli comite, qui & ab eo cæſus capite eſt, ipſe vno & altero prælio ab Heluetiis præter morem victus, demũ Campobacchij Itali, cui ſe ille crediderat, fraude, à Lotharingiæ duce ante Nanciacum, quod ille obſidebat, ſubita facta eruptione eſt interfectus. Accedit iis Alexandri Borgiæ, quam Tyrannis pro exemplo Machiauellus proponere non erubuit, digna cædes, cum ille quatuor duces, Vitelloſum, Oliuerottum, Pagonum, & Vrſinum, ſub pacis ſpecie circumuentos, perfidè ſtrãgulaſſet. Quibus ſi Stiliconis in Honorium, Ruffini in Arcadium, ſi Eduardi 2. Anglorum regis in ſuos, ſi aliorum ex eodem genere hominum funeſtum ac perfidis dignum interitum adiunxeris, abundè erit, quòd ſcelus id execrari, ac vindicem Deum è veſtigio adfuturum poſſis iudicare.

Syphax. *Liuius lib. 29. & 30.*

Comminius lib. 7. c. 78.

Card. Burg perfidus à perfido proditus.

Alex. Borgia cap. 24. in princ.

Stilico Ruffinus Eduard. 2. Angl.

Violatores publicæ fidei cur Regno indigni.

CAP. III.

SED nos quia in hac causa quod humanum est meditamur, & quid hominibus in homines, qui scelus id cõmiserint, liceat inquirimus, quænam illa sint profectò, quæ regno indignos ac priuandos, qui tales sunt esse probent, hoc loco proferamus.

1 Occurrent igitur imprimis illa, quæ publicã fidem commune societatis humanæ vinculum esse, à sapientissimis, partim è media gentilitate, partim etiam nostris hominibus dicta, dudũ esse docuerunt, vt qui illam fregerit, cum ne viuere quidem dignus sit, qui id per quòd viuitur de medio sustulerit, multò minus dignus sit aliis imperare, alienæque, imo omnium vitæ & mortis potestatem habere. Eiusmodi sunt illa, quòd *commune omnium præsidium*, quòd *iustitiæ fundãmentum*, quòd *nihil esse quod Rem.pub. vehementius contineat*, Tullius ait. Et quòd Plato *eam firmitatem, veram sinceritatem, veram philosophiam* vocat. Et quòd Valerius Max. *Venerabile fidei Numen, ac certißimum humanæ salutis pignus esse* dixit. Et quòd propterea veteres, vt venerandam ac seruandam fidem homines docerent, publicæ Fidei (si Halicarnasseo credimus) templum consecrarunt. In quo (vt Liuius refert) fœdera, induciæ, pacta, & alia similia publicè iurabantur. Quæ qui violasset, eius caput Diis manibus

Fides cõmune societatis humanæ vinculum.

Pro Sexto Roscio. offic. 1. 2. de diuinat. Plat. Epist. 10. Valer. lib. 6. in princip.

Halic. lib. 2.

Lib. 1. & lib. 2.

manibus ſacrum erat. Scitúmque eſt quod Cypriãus ait, *nihil eſſe, quod in vita geri poßit, niſi credulitas præceſſerit. Quòd ſine ea nec matrimonia contrahi, nec pueri diſcendis artibus tradi, nec imperij inſignia ſuſcipi, nec ſemina terræ ſpargi poßint.* Quod denique ait Cyrill. Hieroſolym. *Fide omnia humana negotia conſiſtere, non apud nos tantum, verum etiam apud eos qui ſunt extra.* *In Simb.* *Catech.5.*

2 Amplius eſt quòd qui fidei naufragium fecit, ad contrahẽdum niſi per fideiuſſorem omnino ſit inhabilis. Ex quo fit, vt cum perfido principe conuentio nulla eſſe poſſit, qui nec fideiuſſores habet, nec ſi adſint, qui cogat, aut repetat, aut omnino in eos iure agat vllus ſit futurus. Perfidus ad cõtrahendũ inhabilis.

3 Accedit illa in principibus & regibus neceſſaria exiſtimatio, ne ſi illam ſemel abiecerint, quod Annibali ad poſtremum vſque exitium contigit, nulla his deinceps, nommodo cum exteris, ſed ne cum ſuis quidem agendi ſpes aut ſecuritas reliqua ſit. Quæ cum rege indigna ſint, fit vt ne regio quidem nomine dignus ſit, qui fidem temerando id ipſum præſtiterit. Regum exiſtimatio neceſſaria.

Accedit & periculũ ne ſi ſæpius fallere perrexerint (quod in ſemel perfidis ferè fit) quæ maxima regũ ac regnorum peſtis eſt, inde cõſequatur, vt & ipſi odio habeantur, & eorum exemplo ad fallendum, fidémq; de medio tollendam reliqui inuitentur. Cum ſcilicet id ſibi quiſque priuato licere exiſtimet, quod principem in publico facere non puduerit. Vnde illa humanitatis omnis in Repub. ſubuerſio, vt id Principis perfidia peſſimũ ad imitãdum exẽplum.

accidat, quod Poëta ait,

-Non hoſpes ab hoſpite tutus,

Metam.1. *Non ſocer à genero, fratrum quoque gratia rara eſt.*

Dion.in Marco.

Et quod ait M. Aurelius. *Nihil in mundo calamitoſius eſſe, quàm cum fides ab amicis violatur, ſi-*
5 *ne qua virtus nulla ſecura eſſe poteſt.*

Rex ſine publica fide eſſe non poteſt.

Adde quòd cum rege publica fides neceſſariò cõiuncta eſt, vt ne Rex quidem ſine ea eſſe poſſit. Pendet enim id ex mutuo contractu illo, quo Rex populo fidem ſuam, huic viciſſim ſuam populus obligauit. Mutuúmq; adeo promiſſum eſt, vt dum populus ſummum ei imperium defert, & vt in publicum cómodum vertat obteſtatur, id viciſſim princeps facturum ſe recipiat, ac iuramento firmet, tanto exiſtimationis ſtudio, vt fidei nomine ac laude nihil antiquius reges habere videri perpetuò velint.

Verbi regis ac fidei regis ſupercilium.

Vnde illa promiſſi *in verbo regis*, ac *fide regis* maieſtas & ſupercilium, quod illi vt ineluctabile fundamentum, ac teſtimonium omni exceptione maius eſſe volunt. Ex quo fit, vt qui fidem illam ſemel abiecerit, ei reliquum nihil ſit, quo regis nomen tueri iure poſſit, vt ob id titulo
6 iſto merito ſit priuandus.

Denique cum vnicuique à natura conceſſum ſit, vt ſe ſuáque omni ratione in tuto collocet atque conſtituat, neque verò tutò in perfidi manu eſſe poſſint: ſed neque etiam dici poſſit, quod cuilibet è multis licet, id Reipub. vniuerſæ non licere, nulla ratio eſſe poteſt, propter quam hunc Reſpub. pro principe habeat,

cui

cui ſemel perfido, ne priuatus quidem quiſque fidem iure ſit habiturus.

Henricus vt publicam fidem violarit.

Cap. IIII.

T Henricus publicam priuatámque fidem vt læſerit, cùm aliàs ſępe, tum in hoc præcipuè crudeliſſimi parricidij crimine apparuit. Fecit id aliàs, cùm promiſſam, Carolo fratri ſtrenuè obeundæ contra Rupellanos hæreticos militiæ, fidem fregit, cum eius pecuniam furtim diſſipauit, fideliſſimos regis miniſtros ac fortiſſimos Eccleſiæ pugiles morti certiſſimæ, ignauus ipſe obiecit. Denique turpiſſimum fœdus cum fractis, & iam iam ceſſuris hoſtibus, numerato, quod plus quam religionem ſitiebat, auro pepigit. Atque ita regis ac regni, imo totius Eccleſiæ ſpem nequiſſimè eluſit ac fefellit. Perfidia in Carolum 9.

Fecit id extra Galliam cordatę & illuſtri Polonorum genti, & quidem de illo tam optimè meritæ, quàm de illa ipſe peſſimè meritus eſt, cum præter fidem ſanctiſſimè datam, occupatis expectatione celebritatis exequiarũ Caroli fratris omnium animis, nocte intempeſta, paratis ad curſum equis, per poſticum transfuga leuiſſimus erupit. Sequentibúſque à tergo Polononis, atque inde fidem datam, inde procerũ regni ac populi vniuerſi turbationem atq; offenſionem, hinc nobilium Gallorum quos in 2 Fides Polonis fracta.

Polonia reliquerat certissimũ periculum proferentibus, pro omni responso reuersurum se deierans, data etiam prouincia, sua negotia, interim dum reuertitur, procurandi, montes aureos pro ista tam fideli sollicitudine promittēs
3 fidem quam denuo falleret, sublato è digito suo annulo, iterum dedit.

4 Fecit in Galliam reuersus, cùm datam in vnctione de expurgando ab hæresi regno fidem
5 non seruauit. Fecit cum publico nomine acce-
6 ptam è domo vrbis pecuniam non exoluit. Fecit cum priora comitia, Blæsis anno 1576. facta
7 irrita fecit, & pacta iurata neglexit. Fecit cum edictis in hæreticos factis, vt contrariũ à iudicibus fieret, occultis literis, artibus, gratiis, exē-
8 ptionibus, & aliis eiusmodi procurauit. Fecit deniq; in omni cõuersationis ac vitæ progressu, cùm nullũ omnino, quod ille cum vllo hominum genere (Anglicanũ & hæreticum solũ excipimus) pactum aut conuentionis genus fecisset, vsquã seruauerit. Cum hæc ars illi perpetua fuerit, verba dare omnibus, & cum elusisset, affatim ridere & cachinnari.

Henricus cũ solis hæreticis pactum seruat.

Henrici ars verba dare omnibus.

In postremo verò isto actu tam fœdè id patrauit, nihil vt huic sceleri ad perfidię exemplũ addi potuisse videatur. Cum quicquid humanę fidei esse potest, hîc in omni parte sua violatũ insigniter appareat. Fidem hominis dederat, vt quod auxiliũ posset, homo hominibus daret. Fidem amici dederat, vt officiũ omne exhiberet. Fidem patris dederat, vt filiis subueniret. Fidē fratris dederat, vt fratribus natura æqualibus,

solo

ſolo inſtituto & conuentione hominum inferioribus opem ferret. Fidem paſtoris dederat, vt oues protegeret,& in paſcua deduceret. Fidem medici dederat, vt ægras partes ſanaret, vt remedium adhiberet. Fidem denique Regis dederat, vt ſubditos tot malis feſſos ac pœnè exanimes recrearet. At qui ſe pro homine peſſimam feram, pro amico inſidiatorem, pro patre carnificem, pro fratre hoſtem, pro paſtore lupum, pro medico homicidam fecit, pro rege denique ſiccarium ac latronem exhibuit, quid fidei eſſe potuit, quod non ille perditiſſimè ac nequiſſimè violarit?

Henrici perfidia quàm multiplex.

Denique id eo principe atque duce contigit, vt quod conſequens neceſſariò erat, quotquot ei ſe addicerent, periuri ac perfidi publicè eſſent. Vt ferè non ab aliis quàm qui à Catholicis detenti primùm, mox, iurata ſanctiſſimè Vnionis Gallicanæ fide dimiſſi ſunt, bello iidem opprimantur, nullàque à quoquam atrocior iniuria, oppidis interceptis, vaſtatis cæde, incendio, rapina agris, quam ab iſtis perfidis, perfido vtique Henrico domino atque duce dignis, illata ſit.

Henrici ſerui, inſtar domini, perfidi ferè, ac periuri omnes.

Henricianæ perfidiæ exageratio.

Cap. V.

OBSTVPESCAT cœlum, & quod in Gallia futurum nulla creditura fuit ætas, id in ea contigiſſe admiretur. Credibile hoc in Pœno, in Tur-

ca, in Tartaro, aut Arabe extiterit(si tamen id in iis credi potest, qui violatam aut non seruatam sibi fidem, tam seuerè vindicare solent) at in Gallo in , Franco , in Principe, in Rege , in Christianissimo, atque adeò Valesio , quis vnquam , non Francorum dico , aut Christianorum, sed omnino hominum credidisset? Notus quippe apud omnes dudũ Gallorum,& Gallici ingenij candor, vt quòd aperti, simplices, teretes ac rotundi, veraces atque ingenui sunt, ab iis interdum taxentur vt leues, qui dissimulandi artem & veteratoriam calliditatem magnæ prudentiæ loco esse putant, quíque (quod scriptura damnat apertissimè, quę homines *duplices animo, bilingues, in corde & corde & loquẽtes* execratur,) id sibi, si superis placet, laudi ducũt. Nota & Francici nominis apud exteros atque infideles terror, vt Christianum aut Christiani nominis vindicem dicere si velint, non alio quàm Franci nomine eum soleant designare. Sed & mendacium apud nobiles in Gallia tam olim turpe, atque vile fuit, vt qui eo notati essent, viles, infames, abiecti, & de nobilium numero eradendi vulgò dicerentur. Principis verò, atque regis fides apud eos quàm sancta sit, publica docet audientium veneratio, cum vox semel loquentis in fide principis, vel regis increpuit. Christianissimi verò nomen vbi insonuit, tum illud est nescio quid, quod homines percellit quasi attonitos, ne fides ei desit, cui supra communẽ hominum naturam accesserit, vt tátũ inter fidę Christiana tinctos is excel

Galici ingenij candor.

Iac.1. Prou.8. Psal.11.

Francici nominis apud infideles terror.

Mendacium Gallis nobilibus quàm olim exosũ.

Christianissimi regis quanta veneratio.

excellat, quantum fide illa imbuti cæteris hominibus antecellunt.

At qui vno tempore ista fregit, qui se dolosum, veteratorem, perfidũ, manu altera ignem, altera aquam ferentem mendacem, abiectum, vilem, barbarum, fœdissimo periurio, nequissimo parricidio, crudelitate plusquam barbara, exemplo certè tam horrendo, nihil vt ei vnquam simile à seculo auditum sit vel visum, præstitit, exhibuit, comprobauit, quid in eo reliquum esse potest, quo se Christianissimũ, quo Regem, quo principem, imo quo nobilem, quo Francum, ac denique Gallum ausit venditare? Aut quæ vlla Gallis, Francis, nobilibus, principibus, Regibus omnimodo Christianis occasio esse potest, huius, vt partes tueantur, qui eos omnes diffamarit, conspurcarit, fœdauerit, qui dignitate, splendore, honore, grauitate spoliarit, alga denique & luto, quantum in se est, viliores præstiterit?

Henricus vno tempore vniuersam Galliæ seu Franciæ laudem extinxit.

Henrici perfidiæ nihil simile à seculo visum.

Henricus omnũ principum ac nobilium dignitatem fœdauit.

Sensit olim in Francisco primo (ne hoc vnum de genere eius taceatur) quid valeret fides Valesia Carolus V. Imperator, cùm vilius nobilissimo principi clarissimi principatus prętium, quàm fidei suæ esset, & ditionis amplæ naufragium, quàm fidei pati mallet. Tam digna scilicet in auo rege, aduersus infensissimũ hostem virtus, quàm turpis in nepote erga amicum, propinquum, æqualem, vtriusque militiæ sociũ, quódque amplius est, vitæ, coronæ, ac dignitatis vindicem, atque assertoré, perfidia, vt quod ille ad Pyrrhum, stricto gladio imminentem

Franc. I. Valesij fides & integritas.

Ducatus Mediolanẽsis.

Aui & nepotis antithesis.

tem, iam iam moriturus, & iusta indignatione plenus, patris virtutem filio exprobrans, Priamus dixit,

Aeneid. 2. *At non ille, satum quo te mentiris, Achilles*
Talis in hoste fuit Priamo,

non tantum hîc vsuueniat, sed & iustæ locum, vt querimoniæ, sic pœnæ esse oporteat.

Ad obiectionem, pro futura Henrici fide Responsio.

CAP. VI.

Politicorum vox.

ON enim nos hîc ea mouent, quæ dicere nonnulli isto loco solét, parcendum iis qui offenderunt, neminem esse qui non peccet, futurum vt resipiscat, nec licere hominibus, quem Deus pœnitétem admiserit hunc repudiare aut abiicere. Pœnitere si quis neget, nos de iis quæ intra hominem sunt, non posse iudicare. (Hæc enim sunt, quæ Henriciani Politici modestissimè inter non suos, sed ineptissimè tamen effutiunt.) Non, inquam, nos hæc mouent, qui vt parcendum nocentibus esse admittimus, ita permittendum esse vt amplius Reip. noceant cõstanter denegamus, & illud sacrũ, *Auferte malum de medio vestri*, & illud, *vt inam abscindantur, qui conturbant vos*, hîc etiam proferimus.

Deut. 13. & 21. Gal. 5.

Sed & quod nemo est qui non peccet, id nos sic agnoscamus, vt priuatę iniurię tolerentur,

non

non publicæ condonentur, quin potius quæ regno, quæ Reipub. imminent mala pœnitus abscindantur.

Iam vt resipiscere eum qui peccarit optandum est (quis enim quantumuis perditi hominis saluti cum sanctis angelis non gratuletur?) ac qui publicam fidem læserit, quamtumuis pœniteat, huic vt regnum cœlorum per pœnitentiam restitui posse confitemur, ita regnum hominum posse tam audacter hîc negamus, quàm ridenda aliter sentientium inscitia, quã ineptus scrupulus est. Quid ita verò? Quia per quos Regnum alicui iure datur, vel restituitur, aut etiam permittitur, his de merito eius constet, cui donatur, necesse est. Porrò ad cœlorum regnum nihil publica est fide opus, cum ad id interior conuersio & charitas sufficiat, quæ vt homines lateat, Deum regni largitorem latere non potest. Hominibus verò (penes quos conferendi, auferendive regni ius esse probatum est) vt quis imperet, vsque eo publica fides requiritur, vt cum ei qui ea careat imperium deferri sit nefas, non tantum quòd eo indignus sit, sed etiam quia id ei dari, periculosum reipub. sit, atque iniurium: in eo porrò qui eam violarit, nulla ratio esse possit, per quam constet fidẽ in illo esse posse, quia quàm certa eius perfidia fuit tam incerta eius, quæ Deo soli nota est, resipiscentia sit, fit profectò, vt quod Politici proferunt, propterea non esse abiiciendum, qui fidem violarit, quia quid deinceps in animo gerat ignoremus, tam iis inutile sit,

Lu.15.

Violata fide publica regnum cœlorum restitui potest, hominum non potest.

Henriciani Politici suo ipsorum gladio iugulati.

le sit, vt nihil contra eos fortius occurrere possit, cum hoc ipso quòd in eius sensum penetrare non possumus,& quicquam hîc facere nisi certa accepta fide consciētia prohibeat, propterea quamtumuis verè pœniteat, imperium huic deferre nullo modo debeamus.

Nam deuotionem illi externam si proferāt; ad alios nænias istas remittemus,qui toties larua ista elusi,quid hic veneni lateat experimento didicimus. Vt qui denuo fidem iis adhibendam putet,dignus sit, qui oculis,vt mentis, sic corporis priuetur. Cui scilicet Rempub. semel periclitatam esse non sit satis, cum vulpem bis laqueo non capi in prouerbio sit,verúmque sit illud tritum olim ex poëta adagium:

Pub.

Improbè Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

Machiauel.in hist.Cæsar. Borg.

Non si debbe offendere il Principe e di poi fidarsi di lui.

Sed & reconciliato Tyranno minimè fidendum esse, vel Machiauellus ipse docet. Vt nos scilicet eius, à quo tractati iniquissimè sumus, artibus ac telis hostem ipsum confodiamus. Ne si id inconsultè fiat, experiamur crudeliùs adhuc rursum, quod ipsi tam crudeliter iam experti sumus, quàm verum sit illud, *Leo rugiens* *Prou.28.* *& vrsus esuriens, Princeps impius super populū pauperem.* Multò verò minus id fieri debet, cū nec si eum verè pœnitere constet, propter incertam tamen varij ac mutabilis ingenij leuitatem, vllus fidei locus relictus sit.

QVOD HENR. MAIESTATEM REIP. AC REGNI LAESERIT.

Crimen ſecundum.

Maieſtatis Reip. offenſio quale crimen.

Cap. VII.

AIESTAS Reipub. ac populi quæ ſit dictum antea eſt. Quæ vt prima per ſe, ac regibus antiquior eſt, ita authenticum quid penes ſe, vel teſte ſcriptura, habet, quòd deponere, quódque abiicere à ſe nec poſſit nec debeat. Cuiúſque legibus omnes omnis generis homines, ac reges etiam ipſi teneantur. Quippe, cum penes eos non aliunde maieſtas ſit, quàm quia publica ab iis poteſtas referatur. Quæ læſa ab iis ſemel vt ſceptro, reos amoueat, lege Iulia cònſtat, quæ pœnam maieſtatis non dignitatis tantum, ſed & animæ amiſſionem eſſe iubet. Quã ne in reges quoque extẽdi dubitetur, facit cùm illud quòd de Amaſia, & Ozia regibus Iuda antea diximus, tũ etiam Romani Senatus exẽplũ, à quo rex non quiuis, ſed ſupremæ ac toto orbe patentis maieſtatis imperator Nero capitis damnatus eſt. Quam etiam, ne non ſatis magna in damnato eſſet, in eius quoque poſteros tranſmitti leges voluerunt, vt mitiſſima omnino maieſtatis pœna futura ſit, ſi quis vita incolumi dignitate omni priuetur. Neque verò obſtat,

Lib. 1.

Regum maieſtas à Rep. pendet.

Cod. l. Iul. maieſt.

Lib. 1.

Sueton. in Nerone.

Causæ regum per exteros principes cognitio Reip. maiestatem non minuit.

obstat, quòd reges vel principes, inconsultis regibus, ac cæteris principibus Christianis, dánari ne fas esse, publico iure receptum dicitur. (Quòd ab Anglicana Iezabele in damnatione Serenissimæ Scotorum reginæ Mariæ Steuuartę violatum esse omnes boni iure conqueruntur.) Neque est illud eiusmodi, vt propterea non reus teneri violatæ reipub. Rex, aut non eius legibus damnari posse videatur. Nam neque quia crimen læsæ regis maiestatis à iudicibus vindicari solet, propterea minus læsa maiestas dici potest, quòd non ab ipsa Regis persona vindicetur. Idque adeò est quòd querimur, quòd cum læsam suam maiestatē ab iis, quos interfecit principibus, Henricus esse causetur, iudices tamē, qui & idonei, & pręsentes erant, nonmodo non adhibuerit, verùm etiam carcere, cæde, terrore omni oppresserit. Sed neque dici potest, parem offensi regis & reipub. lęsæ rationem esse, vt quia Rex crimen in se commissum vlcisci non debet, propterea nec Respub. factas sibi iniurias vlcisci per se, atque vindicare possit. Quia cum in multitudine sapientum posita Respublica sit, propterea fit, vt non sicuti vnius hominis, qualis rex est, sic eius iudicium incertum, aut non firmum satis esse possit. Quî enim fit, quòd edicta regis à repub. aut Senatu probari debent, antequam vim habeant, nisi quia & maiestas publica supra regem est, & plus multitudinis sapientum, quàm vnius hominis iudicium ponderatur?

Offensionis Reip. & Regis ratio dispar.

Rex proprias iniurias per se vlcisci nō potest: Resp. verò potest.

Adde quod ista per principes externos cognitio

gnitio, facti probatio potius, quàm iurisdictio est, nec tam id fit vt ab iis condemnẽtur, quàm vt si quid sit, quòd intercedere debeant, aut in quo communem causam offendi queri possint, id prius audiatur, vtque omnibus constet, non rebellionis vitio, sed iure quicquid in eo acciderit factum esse. Quod si tamen iudices dici placet cum in iis cognoscendis suorum sapientum, ac peritorum iudicia Principes semper adhibeant, eodem res recidit, vt iudicium penes Rempub. sit, cum ad id quod agitur, populorum, ac nationum probatio, ac consensus requiratur. Nam & propterea Dani in Christierni regis, vel tyranni potius sui causa, non cum eiecturi essent, sed postquam (vt ferebat necessitas) exegissent, articulos 44. per totum orbem pro sua excusatione, cur ab eodem rege defecissent, publicè legendos miserunt, quòd probatum scilicet publicè vellent, id quod ipsi iure in principem suum statuissent. Alioqui si necessaria hæc per Principes exteros cognitio maiestatem Reipub. imminuat, quid sequitur nisi vt Ecclesiæ maiestas in Conciliis Oecumenicis in eo minuatur, quia necessarij oratores principum ad sacros illos conuentus iudicentur? Intolerabiléque istud omnino & indignatione plenum est, quòd Reipub. in punienda innocẽtissima Regina licere improbissimi homines voluerunt, vt id inconsultis Christianis principibus facerẽt, id in impiissimi & post homines natos nequissimi Regis causa licere nobis nolle. Quanquam nec vt liceat petimus,

Principes externi non tam iudices quam probatores.

Olaus Mag. lib. 8. cap. 40.

Galli summi Pontif. & principum Christianorum fidem implorant.

neque nos ius istud cognitionis per principes refugimus, qui nonmodo summi Pontificis, sed Christianorum omnium principum in re tanta fidem atque opem imploramus. Bello interim non aliam ob rem incumbétes, quàm vt & certam religionis, ac patriæ perniciem propulsemus, & (quod in coërcendis malefactoribus fieri solet) vt vi primum capiantur, deinde iudicentur, idem nos quoque & ipsi præstare enitamur.

Maiestatem Reipub. penes ordines & comitia præcipuè esse.

Cap. VIII.

Maiestas Reipub. penes comitia.

PORRO maiestatem illam cum penes ordines seu comitia esse cōstet, id quoque sequitur, qui ordines læserit, publicæ maiestatis supra omnes teneri atque reum esse. Nam penes comitia vt regni maiestas sit, cum vniuersa regnorum consuetudo docet, tum quæ perpetua in Gallia sacrosancta eorum authoritas esse consueuit.

Populi maiestatis in comitiis exempla sacra.

Iosue 22.

Iosue 24.

Atque vt è sacris libris exempla potissimum sumantur, populi maiestas fuit, cum Israël conuenit in Silo, contra tribus Ruben & Gad & dimidiam Manasse, ob erectum ab iis altare infinitæ magnitudinis, quòd nouum eos aliquid in religione moliri suspicio esset. Item cum Iosue iam senex Israël omnem in Sichem conuocauit,

cauit,& fœdus cum Deo percussit. Item cum Israël, quasi vir vnus, in Maspha congregatus est,contra tribum Beniamin, ob illatam vxori Leuitæ iniuriam,bellum illaturus.Et iterum in Maspha, cum populum Samuel congregauit, atque ibi de iis reformandis,quæ pietatis,& iustitiæ erant, communibus sententiis est definitum.Rursum cum congregati in Ramatha maiores natu, regem sibi institui postulauerunt. Et in Maspha iterum,cum Saül Rex productus est,& *viuat Rex* ei acclamatum.Sed hoc rursum apertius, cum quasi actorum suorum rationem reddens Samuël, ait ad populum. *Ecce praesto sum,loquimini de me coram domino,& coram Christo eius,Bouem cuiusquam tulerim aut asinum, aut si quenquam calumniatus sum.Si oppressi aliquē, si de manu cuiusquam munus accepi, & restituam illud vobis.*Amplius adhuc cum Salomon corā omni Ecclesia templum consecrauit. Et cum ad Roboam venit multitudo filiorum Israël, vt minui vectigia postularet. Quod vbi non successit,& duriter conuentus excipitur,offensus regi,magnam partem ab eo secessit,& nouum regem sibi constituit. Item cum Iosias populum in Hierusalem congregauit, & lecto libro fœderis,fœdus cū Deo denuò percussit.At in singulis istis nihil aliud,quàm cōuentus ordinum fuit,penes quos maiestas tota erat,vt fœdus cū deo percutere,vt regni œconomiā instituere, vt leges condere,vt de bello,ac pace agere, vt frœnos regiæ potestati imponere, cætera eiusmodi præstare posset, quæ procul dubio sine

Iud. 20.
1. Reg. 7.
1. Reg. 8.
1. Reg. 10.
1. Reg. 12.
3. Reg. 8.
3. Reg. 12.
4. Reg. 23.
Maiestas ordinum quibus in rebus se ostenderit.

maiestate ac publica authoritate fieri nequaquam possunt.

Comitia apud Ethnicos celebria.

Eiusmodi quoque apud Gentiles illa comitia celebria erant, vt illud totius Græciæ sanctissimum concilium, quod Amphictionũ erat, ab Amphictione, Heleni, seu, vt ait Pausanias, Deucalionis filio institutũ, in quo populi duodecim conueniebant: Iones, Dores, Perrhæbi, Bæoti, Magnetes, Achæi, Phthij, Molenses, Dolopes, Æneanes, Delphi, Phocenses. Et peculiaria illa, vt apud Athenienses Panathenæa, & per singula quinquennia panægyres, apud Ætoles Panætolia, apud Bœotos Pambœotia, apud Iones Panionia. Et illa olim Druidarum nostrorum apud Carnutes Panceltica, vbi magno Galliæ conuentu de iis quæ ad Rempub. pertinebant grauiter & seuerè agebatur.

Comitiorum seu ordinum in Gallia olim quæ authoritas.

Cap. ix.

QVEM conuentum in Gallia, ex quo Christiani Reges esse cœperunt, quantum coluerint, quantúmque ei detulerint, cum frequens eorum conuocatio, & simplex regum eo se conferentium habitus, tum verò honor eorum decretis delatus demonstrauit. Nam singulis annis calendis Maij comitia celebrari solita esse, & reges curru à geminis bobus tracto eò vehi solitos

litos fuisse, idque sæpius Carolum magnum factitasse retulit eius cancellarius Eghinartus. Quæ verò conclusa illîc erant, Placita, id est firma decreta, & quæ conuelli nefas esset, dicebantur. Vnde illa comitiorum olim vox, *Tale enim est nostrum placitum.* Vt multitudinis sapientum scilicet, non vnius alicuius iudicium designari hîc audias. Quæ quòd certi homines & nimis gratiosi Gallicè verterunt, *Tel est nostre plaisir*, cum potius, *tel est nostre arrest*, aut quiduis aliud dicendum fuisset, quòd *Placita* Græcis ἀρέσκοντα sint (vnde Aresti nomen deductum esse non omninò explodenda nonnullorum seu coniectura, seu allusio est) viderint illi, quàm magno nobis constiterit praua versio hæc, quæ Regibus ad tyrannidem tam ingentem fenestrá aperuit, vt quibus, id est Gallis, vniuersi populi ac regni iudicia proponi olim pro lege solita erant, nunc, si superis placet, vnius libido ac voluntas, instar legis proferatur, imo obtrudatur. Atque ita, vt huic qui parere desierit, læsæ maiestatis reus (ô tempora) conclametur.

Eghinartus.

Comitiorũ decreta placita olim dicta.

Aresta quasi ἀρέσκοντα.

Gallica versio tyrannica.

Certè vt olim quæ seria negotia erant, conuentus huius arbitrio decerni solitum sit, cum alij plærique, tum Clotharius Chilperici filius docuit, qui petente Austrasiæ regnum Brunechilde, negotium ad ordines retulit, ac multotum deinceps scelerum ream factam, non suo sed ordinum iudicio voluit cõdemnari. Et Ludouicus Pius, ne quid esset, quod publicam in comitiis fidem ac securitatẽ impediret, publico

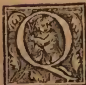
Aymo. lib. 4. cap. 1.

edicto cauit, vt ne quis eò armatus prodiret. Sed & comitia illa quid in regibus constituendis, atque deponendis, mutandáque adeo regũ stirpe olim potuerint, vt quæ ad Remp. vniuersam pertinebant constituerint, vtque paulatim à tempore Ludouici x i. deciderint antea monuimus.

Henricus quàm atrociter ordinum seu comitiorum maiestatem læserit.

CAP. X.

Comitia anni 1588. celeberrima.

VO grauius est tanti conuentus celebritate, quo nihil vnquam vidit Gallia illustrius, crudelissima cæde polluta ac fœdata, vno tempore extinctam veterum regum dignitatem, oppressam populi libertatem, ablatam omnem reformandæ Ecclesiæ & Reipub. spem, vnius Henrici scelere intueri. Nam delusam quidẽ eam, quæ ordinibus data fides erat, à Ludouico x i. legimus. Sed qui conuentum istum cæde in Gallia pollueret, præter Henricum nullum audiuimus. Fecit hoc olim in Anglia Eduardus II. infausto omine atque exemplo, cum & Henrico Valesio Eduardo nomẽ primũ (& quidẽ ab Eduardo 6. Anglorũ rege hęretico datũ) fuerit cuius vt facta imitatur, ita habet profecto cuius & exitum, ardenti veru per anum traiecti debeat perhorrescere. Tanto quippe grauior est illa

* Henr. primus in Gallia comitia cæde fœdauit.

Eduardi 2. Angli miserabilis exitus.

illa per eum ſacro huic conuentui carcere, ſanguine, fuga, trepidatione, omni illata vis, quanto grauiora erant, quæ hic agebantur, Eccleſiæ ſplendor, pietas & Iuſtitia, quæ eodem tempore læſa & oppreſſa lugent. Vt cum nulla inferri atrocior iniuria potuerit, nulla ratio ſit, quin (quæ legum eſt ſeueritas) in eum vehementiſſimè quoque diſtringatur.

Certè Guiſium ſi cædi oporteret, non Regis iſtud ſed comitiorum iudicium eſſe debuerat. Cum & Clotharius Brunechildem multorum criminum ream nonniſi publico iudicio iſto dãnari voluerit. Ex quo intelligitur, quàm multis hîc modis læſa comitiorum, ſeu regni maieſtas extiterit. 1. Primùm quòd iis illata vis eſt, penes quos ſumma libertas perpetuò eſſe debuerat. Deinde violati illi, qui iudices regni ac ſceptri eſſe ſolent, quóſque tales Deus & natura conſtituit. Nam ſi è iudicum numero vel infimos opprimere, aut eorum miniſtris vim inferre maieſtatis crimen eſſe conſtat, qui ſupremos iudices, qui tenentes clauum regni, qui penes quos leges condere, abrogare, de ſumma rerũ dominij ac militiæ decernere, qui auferre regnum vel cõferre poſſunt offenderit, violarit, oppreſſerit, Maieſtatis ſcelus quale tandem erit? Accedit, quòd is eſt interfectus, cuius in iis comitiis præcipua authoritas, probante populo vniuerſo atque regno erat. Quartò, quòd is ereptus, quem patrem patriæ meritò dicere omnes & debuerunt, & hodie

[Margin: Quàm multis modis comitiorum, maieſtatem Henricus læſerit. — 1 — 2 — Ordines iudices regni atque ſceptri. — 3 — 4 — Guyſius patriæ pater publicè dictus.]

etiam confitentur: quémque occidens Henri-
cus, vniuersum pariter regnum, quantum in se
5 est, trucidauit. Quintò, quòd indicta causa
mortis pœna illata est, vbi suus, imo præcipuus
6 iustitiæ ac iudicio locus esse debuerat. Sextò,
quòd Par Franciæ occisus est, quem non nisi à
7 Paribus iudicari lege regni cautum erat. Sed
iis omnibus id grauius, quòd ordinem Eccle-
siæ, quem reuereri omnes debent, quíque iu-
dicio laicorum eximitur, cæso eius præside, at-
que Ecclesiæ Cardinali, ipse insigni sacrilegio
8 violauit atque oppressit. Postremò, quòd suum
pridem meditatum, nunc ad exitum perducen-
dum, Gallicanæ monarchiæ in Turcicam ty-
rannidem commutandæ, studium (qua iniuria
quæ insignis magis nobilissimo & Christianis-
simo regno, aut magis vindicanda esse potue-
rat?) Sole clariùs aperuit. Et quod vel cogita-
re tantùm, maioribus eius horror fuerat, id fa-
cto se præstiturum sperare ausus, & teterrimo
scelere facere aggressus, & infensissimum se
hostem exhibuit, & omnem à se pa-
cis, reconciliationis, ac ve-
niæ spem præ-
clusit.

Henricus omnem à se spem reconciliationis exclusit.

* * *

QVOD

QVOD REGNI DISSIPATOR & Ærarij decoctor fuerit.

Crimen ciuile tertium.

Regnum distrahere & ærarium expilare quale crimen.

CAP. XI.

RIMEN hoc quale sit vel natura ipsa docet. Quippe vt nec solutionem continui ferre, nec sine neruis aut sanguine stare corpus, sic nec membra sua distrahi monarchia, nec se proprio succo ac facultatibus exhauriri respub. pati potest. Prorsus vt vtrumque qui faciat, cum internecionem regni apertissimè moliatur, nulla ratio esse possit, quin vt labenti Reipub. consulatur, eius iugum excutere necessariò oporteat. Cur enim si tutor & curator, res pupilli alienans, tutela multatur, quasi prædo & periurus, qui de tuendis pupilli bonis solemne sacramentum præstiterit, ac violarit, non multetur quoque regno qui illud distraxerit? Si Antonius Pius patrem sub filij tutela esse iubet, si bonorum prodigus & effusus dissipator extiterit, nō idem de principe, qui patris in Repub. vices gerit, statuatur? Cur si maritus, res vxorias dotalésque alienans mulctatur coniugaliū bonorum administratione, sicque bonis ab eo separatur vxor, vt sua seorsum liberè admini-

Regni distractor eiusdem interitum molitur.

Rex tutoris, patris, & mariti instar.

l. vbi adhuc C. de iure dot. l. quamuis l. si constante de solut. matrim.

ſtret, Rex qui Reipub. fidem velut maritus quidam myſticus dedit, dotalia eius latifundia diſſipans, & in alienos transferens, non regni adminiſtratione, ac politico reipub. coniugio priuetur?

L.princeps.ff. de leg.

Non enim verendum, ne quis hoc loco Regem ſupra leges eſſe dicere iure poſſit, quem vt poſitiuis,quæq́ue priuatos ſpectant,ſuperiorem eſſe iuriſconſultis aſſentimur, ita eum vt diuinæ atque naturali, ſic regni fundamentalibus legibus ſubiectum eſſe & ipſi nouimus, & conſtāter affirmamus. Vt cū inter eas hæc vna ſit *Dominium ne diſtrahatur*, huic vt non ſubiaceat ac per eam non iudicetur, nullatenus ferri poſſit. Sed ne id nobis quiſquam dicat, quòd populo Samuel, dum regem peteret, de iure regis dixit. *Hoc* (inquit) *erit ius Regis. Agros veſtros & vineas & olíueta optima tollet,& dabit ſeruis ſuis. Sed & ſegetes veſtras & vinearū reditus addecimabit, vt det Eunuchis & famulis ſuis*, cum ius iſtud pro iniuria dictum eſſe mors Achab ſole clarius edoceat, quem ob detentam vineā Naboth diuina vltio peremit. Quod profecto factū non eſſet ſi ius iſtud, ac non iniuria eſſet. Accedit quòd dictio מִשְׁפָּט quę ius ab interprete redditur, morem potius & conſuetudinem, ſeu rationem & vſum, vel quæ inde dicitur, vſurpationem ſignificat. Quod ſi nec priuatum regi occupare licet, in publicum inuadere, aut id etiā diſtrahere, quæ lex vnquam permiſſura non potius vetitura,atque adeo vindicatura eſt? Multis in prouinciis, cuiuſmodi

Rex legi regni de non diſtrahendo dominio ſubiectus.

1.Reg.8.

Ius pro iniuria.

1.Reg.21.

Rex nec priuatum vſurpare poteſt.

Britan

Britannia atque Normania eſt,hæreditatis ſumma primogenito cedit,ne familiæ bona diſtrahantur,& diſtractio in regno permittetur?

Cuius vt inſolens perpetuo Gallia fuerit,vel ex eo patet, quòd cum filium propriũ Carolus VI.regno priuaſſet, & illud in regem Angliæ generum ſuum tranſtuliſſet, irrita iſta tranſlatio,quòd contra regni iura,iúſque populi facta eſſet,ab eodem & magiſtratu facta eſt.Et quòd tam ſæpè, ſi quid contra tentatum eſt, id nullo loco à Senatu habitum eſt. Notandáque omnino illa Egidij ſententia eſt,*Pertinere ad officium regis,curare vt bona & iura regni conſeruentur,in bonum commune reditus expendantur, vt nemini iniuriam inferat, vt ciuitates & arces reficiat, vt ſapientes & bonos honore præmióque afficiat, vt veram religionem ac res diuinas tueatur.* Et quod cõtra Antonium M. Tullius,*Quis* (inquit) *Rex vnquam fuit tam inſigniter impudens,vt haberet omnia commoda,beneficia,iura regni venalia?* Prorſus vt ſi in hæc tempora incidiſſet, quod mirari poſſet homo Ethnicus, in eo qui ſe regem, atque adeò Chriſtianiſſimum dicit, meritò ſit habiturus.

Lib.3.p.2. cap.9.

Philip.3.

Henricus vt regnum diſſipauerit ærariúmque exhauſerit.

CAP. XII.

NAM legem hãc vt violauerit,vt penitus oppreſſerit,ne cui dubium eſſe poſſit, occurrent præter munitiſſima illa duo Saluciorum oppida,

Pigne

Regni per Henricum distractio.

Pignerolium & Sauillanum, quæ in auspicatu regni Allobrogũ Duci, iniussu regni ac populi dedit, nobilissima quæque publici dominij membra, quę perperam ille alienauit. Eiusmodi sunt ducatus Engolismensis, ditio Couciaca Veromanduorum, & sancti Porcini Borboniorum in sororem notham, Mommorancij ducis viduam, atque adeò hæreticam mulierem. Ducatus Castriheraldi Pictonum in Mompenserium ducem, Ducatus Stampensis & Syluanectensis Valesiorum, partim in Nauarræ reginam, partim in alios. Accedunt præfecturæ prouinciarum vænire permissæ, antea nũquam factæ auro promercales. Et ne omnia enumerentur, quæ & recensere immensum, & meminisse acerbum est, omnes propè oppigneratæ, cùm exteris, Alemannis pręsertim & Italis, tùm etiam domesticis viris omnis generis ac fœminis Gallię vniuersæ ditiones. Vt cum ex publico censu nihil ad eum ferè veniret, neque verò aut inanes sumptus, aut immensa dona imminui vlla in re placeret, quæ potius in dies augentur vniuersa, id reliquum foret, vt populi humeris onus id imponeretur, atque quod regi in prouerbio est, pratum esse Galliam, vnde Rex cum libuerit, quantum velit metere possit, reipsa probaretur.

Prouinciæ Galliæ omnes oppigneratæ.

Tyrãnicum de Galliæ regno prouerbium.

Adde iis, quod alterum dissipationis caput est, exhaustas vndique ærarij publici opes, cum quæ regni lege colligi in militem, tum equestrem, tum peditem, in prouentus publicos, in põtes, aggeres, vias, atque in cætera regni exoluenda

Aerarij per Henricum exhaustio.

uenda onera pecunia solet, iis ipse contemptis ac neglectis, vniuersam summam in sceleratos ac ministros libidinum effudit.

Nouas etiam artes, vnde & sumptus cresceret, & constare de eo nulli posset, inuenit. Quippe quæ per libras numerari more patrio pecunia semper consueuerat, per aureos nouo edicto numerari iussa est, scilicet vt breui compendio libras in aureos commutando, pro centenis trecenas acciperet, atque ita triplo pecuniam vel debitam, vel imponendam augeret.

Mos per aureos numerádi curinuentus.

Subtilius istud rursum, quòd à pestilentissimis hominibus profectum, eíque suggestum inuentum est, Contentos seu præsentes (vt loquuntur) denarios, seu paruum regis censum adaugendi. Quia cum res antea esset eiusmodi, vt regi aliquam summam, qua quid vellet faceret, sub syngrapha sua, muneris ac doni loco, ex publico liceret accipere, nec minutim in quid eam insumeret, (quòd sordidum id esse videretur) in publicas rationes referretur: quæ summa decies aut duodecies millenorum in anno aureorum ad summum esse consueuerat, hanc prodigus iste & effusus ita auxit, vt ad quadringenties vicies centena aureorum millia, eoque amplius, ex quo rex esse cœpit, hoc est ad quadringenta duos (vt loquuntur) aureorum milliones, sicuti ex publicis computorum rationibus didicimus, acceperit, imò potius peculatus crimine manifestissimo, atque adeò horrendo rapuerit. Vt esset, vnde cui vellet, hoc

Deniers contans. La petite espargne.

Henrici peculatus incredibilis.

let,hoc est sceleratissimis hominibus daret,nec in publicas rationes referretur. Scilicet vt ne quis in peculatores istos ageret,& repetundarum reos facere posset. Ex quo ærarij tanta facta est exhaustio,vt mirum sit subsistere adhuc Galliæ regnum,in quod tam insignis raptor inuaserit. Prorsus vt non iam parsimoniæ regis thesaurarios, sed effusionis, latrocinij ac gurgitis, seu mauis abyssi dicere oporteat.

Exhaustio fundi Ecclesiastici.

His accedunt, ne non id sit satis, patrimonij Ecclesiæ (nam & id reip. interest) auctis duplo, triplo, eóque amplius decimis,vendito etiam semel,iterum & tertiò,partim inconsulto Pontifice, partim corrupto, & fortè supposito eiusdem diplomate, Ecclesiæ fundo: dilapidatio eo vsque magna, vt ex quo rex est, ab Ecclesiasticis centies centena millia, hoc est centum librarum myriadas, eóque amplius, insatiabilis gurges exhauserit,vnde Ecclesiam non iuuaret, sed perderet, non eius filios augeret sed hostium libidini prostitueret.

Vectigalia super populum immensa.

Accedit aucta in immensum tributorum & vectigalium super populum summa, vt quæ prius quadragies centies millenarum, seu quatuor myriadum librarũ erat, nunc centies quadragies centies millenarum, seu quatuor decim myriadum effecta sit.Nulla interim re nec adiuta repub. nec populo sustentato,quem militum ineuitabilis oppressio (quòd iis stipendia non soluantur) sic exhausit, vt cum tributa soluendo pauperes non sint, lectos sæpe & paleas,

Crudelis in Gallia populi oppressio.

imo

imo & domorum tegulas,& frixoria coquendo inf antulis pulmento vendere,&, quod crudelissimum, rapto inter pauperum manus, facto sæpe ex auena,sæpe ex hordeo, imò & furfure calenti pane,quòd pecunia deesset,misera fame languere, imò emori cum vxoribus & liberis cogerentur. Quod cùm ad tyrannum,& tyrannidis artificem matrem referretur, pro omni misericordia vox illa audita est, *An ergo lectos adhuc possident Galli, vbi cubent?*

Filij & matris tyrãnica vox.

Accedit & pro stipendio quinquaginta millium militum (quæ stata scilicet regni militia esset) collecta perperam, cum nihil inde militi solutum sit, vltra præcedentes summas, pecunia, ac subuentionum super tela, ligno, fœno,corio,sale, vino, panno, cæteris quæ ad vitam necessaria sunt, omne genus. Et quæ ingentes ac fide publica seruatæ perpetuò fuerunt ærarij Parisiensis opes, vnde annui reditus omnis generis hominum,viduarum,pupillorum,diuitum,pauperum, Collegiorum, Xenodochiorum,Gymnasiorum, Ecclesiarũ solui solent, nouo & inaudito exemplo sic interceptæ,vt propriis spoliari bonis honestas,mediocres,infimas, omnis generis familias, atque ad extremam inopiam redigi contigerit. In quo etiam id accidit,quòd vt ne deesset,vnde rapere abundè posset, pupillorum tutores, si quid quòd ad illos pertineret, pecuniarum haberent,id totum illic deponere coacti sunt.

Subuentiones omnis generis.

Reditus annui Parisienses intercepti.

Tutores pupillorum pecunias depo nere coacti

Adde iis & nouum corridendæ pecuniæ genus, dum erecta venditáque noua officia,

numc

Vendita suppressa, ac vendita iterum innumera officia.

numero, vt fertur, vsque ad decies octies centena per Galliam vniuersam millia, post acceptam pecuniam, vt noxia Reipub. supprimerentur, móxque sumpta iterum pecunia denuò erigerentur. Accedunt imposita litigantium

Iustitia sub auctionem posita.

sportulis tributa, vt quæ gratis dari atque distribui, iustitia debuerat, duplo ac triplo venderetur, soluto sæpius tam carè pretio, etiam auferretur. Adde & raptas, quæ vndique iure

Publica deposita intercepta.

consignatæ, seu in manu publica depositæ pecuniæ erant, quas *Consignationes* vocant. Atque ista non vt in vsus publicos referrētur, sed quid Demetrium fecisse narrant historiæ, qui immēsam Atheniensibus imperatam pecuniam, ægerriméque inuentam Lamiæ concubinæ dedit, ipse in cynædos, atque omnibus insignes sceleris ac turpitudinis notis homines conferret, atque profunderet.

Qui membra regni sic distraxerit, qui sic opes dissipauerit, quid fidei amplius in eo esse potest, vt penes eum rerum summa amplius relinquatur? Hîc enim valet illud prophetæ. *Sufficiat vobis Principes Israel, iniquitatem & rapinas intermittite, iudicium & iustitiam facite.* Et quod idem in pastores ait (nam & reges suo sensu pastores sunt) *Ecce ego super pastores requiram gregem meum de manu eorum. Cessare faciam, vt vltra non pascant gregem meum, nec pascant amplius pastores semetipsos. Et liberabo gregem meū de ore eorū & non erit vltra eis in escam, ait Dominus.* In quo vt est Henrico, quod propinquū Dei iudicium meritò formidare, populus verò vt liberetur

Ezech. 45.

Ezech. 34.

sperare

ſperare debeat, ita huic ſubeſſe cauſam, qua ſe iure ab eius obedientia eximere poſſit, vel natura ipſa clamat.

QVOD HENR. SIT TYRANNVS, ET PATRIAE HOSTIS.

Crimen ciuile quartum.

Tyrannis quale malum.

Cap. XIII.

YRANNIS ſequitur, affine ſuperiori crimen, quòd vt intentione primum, ita id vnum eſſe dicere in Henrico poſſumus, ad quod cætera eius mala referuntur. Deteſtanda imprimis humano generi peſtis, ac caſtigandis hominum vitiis (quod Attila quondam de ſe cõfeſſus eſt) immiſſum diuinitùs malum. Mirúmque id fortaſſe, qupd de iſto genere Chryſoſtomus ait, quantumuis verùm ſit carentẽ Principe Remp. perinde, vt nauem gubernatore deſtitutam peſſum ire, confuſioníſque ac turbarum principium, ac ſubuerſionis argumentum eſſe, vbi nullus eſt principatus: *Peius eſſe tamen ſub malo Principe, quàm omninò ſine Principe eſſe, meliusq́; eſſe à nullo, quàm à peſſimo Rege gubernari.* Neque verò aliud eſt, quòd in ſcriptura gryphes, milui, accipitres, omnéſque è coruino genere aues immundæ dicuntur, quàm quòd execrabiles Deo Tyranni eſſe deſignantur. Idipſum

Tyrannis puniendis hominũ vitiis diuinitùs per miſſa.

Hom.3 4. in epiſt.ad Hebr.

Tyrannorũ typi.

*Leuit.*11.

apud Euripidem, vt illud verissimum est:

Οὐδὲν τυράννου δυσμενέστερον πόλει.

Nihil est Tyranno ciuitati infensius.

Ita nec istud minus:

Τυραννίδος οὐχ εὕροις ἂν ἀθλιώτερον.

Tyrannide nihil reperias miserum magis.

Neque verò hîc pluribus exponemus, quãtum malum sit ex Rege fieri Tyrannum: sed hoc obiter dicimus, cùm Rex sit, qui omnipotentem Deũ pietate, iustitia, patientia, solicitudine, amore in subditos: Tyrannus qui Diabolum crudelitate, iniustitia, impotentia, dolo atque odio in omnes refert, siue vt magnus Dionysius ait: *Regnum sit omnis termini, & ornatus, legísque & iuris, ordinísque distributio*, Tyrannis contra, *cum quis, in peius potestatis viribus abutitur*, ex eo satis intelligi, quàm fœda hæc commutatio, quámque minimè dexterę excelsi esse credenda sit. Per quam scilicet illud impleatur: *Ipsi regnauerunt, sed non ex me. Aurum suum & argentum fecerunt sibi idola, vt interirent.* In Francia certè tantò grauior, quantò magis assueta dominatui regio & paterno, insolentior tyrannici atque despotici est. Id verò pluribus exponendum, quid Reipub. in Tyrannum liceat, & quàm verè Henricus Tyrannus sit. Ita enim quàm iusta & vera sit, quæ de eo excludendo lata sententia, vel etiam ferenda est, cognoscemus.

Rex imago Dei. Tyrannus Diaboli.

De diuin. nom. cap. 12.

Cælest. Hierar. cap. 8.

Oseæ 8.

Tyrannum à Repub. iustè eiici.

CAP. XIII.

YRANNVM duobus modis intelligi constans Theologorũ sententia est, vno modo, si quis dominatum iniustè inuaserit: altero, si quis dominatu iustè acquisito prauè abutatur, eúmque iniustè administret. Duo ergo cùm sint, quæ de Repub. an ei in Tyrannum, vtroque modo sumptum, liceant, inquiratur, An scilicet priuare eum dignitate possit, an etiam occidere: de priore dubitandum esset, nisi perinde illud foret, ac quærere, in eo quidem qui inuadit, An raptorem liceat de aliena possessione deiicere, in eo verò qui abutitur, An gladium liceat furioso adimere. Quòd nisi persuasum vel natura ipsa esset, non eiectum è Siciliæ Regno Dionysium, non à Romanis Tarquiniũ superbum: non, sicuti Gregor. Turon. refert, Childericum Clodouei patrem è Frácico, Victorium Ducem sub Eorico Gottho ab Aluernis, non Christiernum à Danis, Eduardum II. & Richardum II. ex Anglico, Vitizam ex Hispanico eiectos legeremus. Et quod dixit quondam M. Antonius, cùm omnis est periculosa seditio, tum iustas aliquando, imò & necessarias esse. Nullam autem neque iustiorem, neque magis necessariam esse, quàm cum Tyranni crudelitate oppressus populus, ab vniuerso ciuium legitimè congregatorum cœtu auxilium petit. Ne id quidem fuisset,

De gestis Frāc. lib. 2. cap. 12. & 20.

fuiſſet, quòd decem tribus à Roboamo defecerunt. Et quod Ieſus filius Syrach ait: *Regnum à gentę in gentem transferri, propter iniuſtitias, & iniurias, & contumelias, & diuerſos dolos*, non vtique populorum tantùm, verùm etiam & Principum. Et quod ait Eſaias: *Ecce in iuſtitia regnabit Rex, & Principes in iudicio præerũt*. Et Pſaltes: *Intende proſpere, procede, & regna, propter veritatem, & manſuetudinem, & iuſtitiam*. Et in Prouerbiis: *Aufer impietatem de vultu Regis, & firmabitur iuſtitia thronus eius*. Prorſus vt ſi iuſtè, ſi piè ac benignè imperare deſierit, ne Rex quidem vltra futurus ſit, id potius experturus, quod idem Propheta ait: *Non vocabitur vltra is, qui inſipiens eſt, Princeps, neque fraudulentus appellabitur maior*. Et alibi: *Nónne ſcient omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam ſicut eſcam panis?* Vt ne illud omittatur, quod pluribus diſputat Plato, Tyrannos vt parricidas de Repub. eiiciendos eſſe. Præclariſſimè verò Diuus Thomas: *Si ad ius multitudinis pertineat ſibi prouidere de Rege, non iniuſtè ab eodem Rex inſtitutus poteſt deſtitui, ſi poteſtate regia tyrannicè abutatur. Nec putanda eſt talis multitudo infideliter agere Tyrannum deſtituens, etiamſi eidem in perpetuò ſe ante ſubiecerit. Quia hoc ipſe meruit, in multitudinis regimine ſe non fideliter regens, vt exigit Regis officium, quòd ei pactum à ſubditis non ſeruetur.*

3. Reg. 12.
Eccleſ. 10.
Eſa. 32.
Pſal. 44.
Prou. 25.
Eſa. 32.
Pſal. 13.
lib. 8. de Rep.
lib. 1. de regim. Princ. c. 6.

An Tyrannum liceat occidere, profana testimonia.

CAP. XV.

N autem liceat occidere, maius quiddam & grauius eſt. Quòd mirum eſt tamen, quàm magnum affirmando conſenſum habeat, non profanorum authorum tantùm, vèrùm etiam & noſtrorum. Glorioſum certè id eſſe Cicero non
Philippic. 1. vno loco dixit: *Beatus nemo*, inquit ille de Tyranno loquens, *qui ea lege viuit, vt non modo impunè, ſed etiam cum ſumma interfectoris gloria interfici poßit.*
Philip. 2. Et rurſum: *Hæc nõ cogitas, nec intelligis ſatis eſſe viris fortibus didiciſſe, quàm ſit pulchrum, beneficio gratum, fama glorioſum, Tyrannũ occidere?*
Offic. 3. Et alibi negat ſe obſtringere ſcelere, qui Tyrannum occiderit, quamuis familiarem. Et rurſum
Tuſc. 5. alibi, *Nulla*, inquit, *nobis cum Tyrannis ſocietas, ſed ſumma potius diſtractio. Neque contra naturam eſt ſpoliare eum, quem honeſtum eſt occidere.* A quo etiam ſi petimus, vt animi ſui ſenſum explicet liberiùs, prodibit aliunde ex eius torrente elo-
Pro Milon. quentiæ iſte fluctus: *Eſt enim*, inquit, *hæc non ſcripta, ſed nata lex, quam non accepimus, didicimus, legimus, verùm ab ipſa natura arripuimus, hauſimus, expreßimus, ad quàm non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus. Vt ſi vita noſtra in aliquas inſidias, in vim, in tela, aut latronum, aut inimicorum incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediendæ ſalutis.* Sed & id quàm iuſtum ſit, vel Traianus ipſe

viſus eſt agnoſcere, qui cùm Suræ, quem Tribunum militum creabat, pro more parazonium nudum porrigeret: *Talem*, inquit, *enſem accipe, quem pro me ſtrinxeris, ſi iuſtè imperauero. Quòd ſi perperam à me quid fieri cognoueris, eo in perniciem meam vtere.* Et Plutarcho teſte legem tulit Valerius Publicola, qua liceret eum, qui tyrannidem affectaſſet, impunè occidere. Hinc illa apud veteres data præmia iis, qui Tyrannos occidiſſent. Refert Valerius Maximus, Harmodio, & Ariſtogitoni, qui Athenas liberare tyrannide conati ſunt, poſitas effigies æreas eſſe, quas à Xerxe aſportatas, cùm Seleucus in priſtinam ſedem reportandas curaſſet, Rhodij vrbi ſuæ apulſas, in hoſpicium publicum inuitarunt, & ſacris puluinaribus collocarunt.

Dion Caſſius in vita Traiani.

Plut. in Publi.

lib. 2.

Erat apud Græcos, Ariſtotele teſte, lex, vt tyrannicidæ pręmio, eóque maximo donarentur, pro quo conſequendo orationem elegantem edidit Lucianus: *Scilicet* (ait Thomas Morus, in oratione ſimilis cum Luciano argumenti) *nunquam ſatis pretij præſtitum ei putabant, à quo ob necatum Tyrannum ſoci, fortunæ, liberi, coniuges, ſalus ac libertas omnium, poſtremò ipſe diuinæ aræ, atque templa redimerentur.* Laudatúſque olim apud Græcos, Plutarcho teſte, Timoleon, quòd homo alioqui lenis & manſuetus, vitam, quam fratri Timophani, pro patria pugnanti, capitis ſui periculo ſeruauerat, tyrannidem poſtea affectanti, imò vſurpanti, & ſana conſilia ſæpius contemnenti ademiſſet. Quinetiam ſcribit

li. 5. Polit. c. 10.

Lucian. orat. pro Tyrannicid.

Plut. in Timoleonte.

lib.10. Quintilianus, Alceum aureo plectro donatum, lib.7. quia sit Tyrannum insectatus. Idem alibi legem meminit apud Græcos fuisse, vt Tyrannicidæ imago in Gymnasio poneretur.

Frequentes Tyrãnorum cædes. Hinc illæ tam frequentes Tyrannorum cædes, & quod multis exemplis Cicero probat, Offic.2. omnia naturæ officia cessare erga Tyrannos, quódque sæpè vxores maritos, & parentes filios, & amici amicos, & Resp. Duces, & Principes, de se aliquando optimè meritos laudabiliter occiderunt. Halicar. Sic extriti Romæ Decemuiri Tyrannidem vsurpantes, Iustin.lib.5. & Athenis triginta Prætores, effecti Tyranni, primò exilio multati, deinde interfecti, incredibili populi odio extiterunt.

Plutarch.in Dione. Sic Calippum, vt Plutarchus refert, ad Tyrannidem aggredientem, & Tyndaridem, vt Diodor.lib.11. est apud Diodorum, eandem vsurpantem Syracusani interfecerunt. Diod.lib.20. Sic Bomilcarem Carthaginenses, obsessa ab Agathocle vrbe, patriæ incommodo ad occupandam tyrannidem abutentem, captum tandem, & grauiter cruciatum peremerunt. Et Manlium Capitolij seruatorem Romani, quòd tyrannidem affectaret, de eadem, quam ipse seruauerat, Capitolij rupe præcipitem dederunt. Eadem Gracchis Tyberio & Caio cædis causa fuit. Plut.in Camillo. Licétque vel ex vno, in Timoleontis & Arati vita, Plutarcho, Tyrãnorum quã funestus soleat esse exitus. quàm funestus sit Tyrannorum exitus intueri. Vbi eos videas de nido tyrannidis auulsos, ad cutem vsque nudatos, ad morté vsque enectos ac tabidos, coram adolescentibus, vxoribus, liberis,

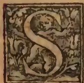
liberis, fautoribus cæſos, ad cloacas tractos, deiectas eorum ſtatuas, accuſatas, publicè condemnatas, à carnificibus confractas. Irrita eorum edicta, ſtatuta, leges, diruta ædificia, traductam perpetua ignominia, iudiciis, libris, æternis commentariis famam, quæ cæteris exemplo eſſe poſſet, ne ad funeſtum illum tyrannidis ſcopulum deinceps impingerent. Eodémque illa ſpectant Ciceronis de Cæſaris nece verba: *Declarat*, inquit, *huius Tyranni interitus reliquorum ſimiles exitus Tyrannorum. Quorum haud ferè quiſquam ſimilem interitum effugit.* Et quod idem ad Brutum ſcribens, in Græcis ciuitatibus, liberos Tyrannorum, oppreſſis illis, eodem affici ſolitos ſupplicio notat. Vnde illud multorum exemplis probatum, & probandum adhuc Poëtæ Carmen: *Offic.2.* *Epiſt.15.*

Ad generum Cereris ſine cæde, & vulnere pauci
Deſcendunt Reges, & ſicca morte Tyranni. *Iuuen.ſat.10.*

Et quòd Thales domum peregrè rediens, quærentibus amicis, quid rarũ maximè, aut nouum vidiſſet, Tyrannum, inquit, ſenem. *Plut.de Dæmon.Socrat.*

Theologica de ea re iudicia & effata.

CAP. XVI.

ED hæc profana cùm ſint, & cædem Tyranni in genere tantùm iuſtam eſſe probent, res tota vt preſſiùs declaretur, triplicé hîc diſtinctionem Theologi adhibét. Primam Tyranni, quòd ille vel inuaſor ſit iniuſti dominatus, vel poteſtate,

quam iustè adeptus est, abutatur. Alteram potestate illa abutentis, quia vel in priuatos tantùm iniurius sit, vel bono etiam communi, religionis videlicet ac Reip. aduersetur, & vtriusque se hostem exhibeat. Tertiam potestatis occidendi, quòd ea vel publica sit, vel priuata. Atque ita, vt iniustum inuasorem vtraque authoritate, cùm publica tum priuata occidi posse velint: qui verò dominatu in priuatos abutitur, publica tantùm, non etiam priuata: qui denique communi se boni, id est, religionis ac patriæ hostem præbuerit, talísque à Rep. iudicatus sit, vtraque rursum & publica & priuata de medio tolli posse fateantur.

1 Dominatus vsurpatorem cur occidere liceat.

Pro Mil. *l. furem. ff. ad leg. Cornel. de sicar.*

Exod. 22.

Ac primæ quidem conclusionis ratio est, quia in raptorem alieni, multo verò magis publici, iusta semper vis est. Etenim si lege XII. tabularum, vt Cicero ait, nocturnum furem quoquomodo, diurnum si se telo defenderit impunè occidere licet, quinetiam lege diuina idem sancitum est, quæ ait: *Si effringens fur domum, siue suffodiens inuentus fuerit, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis*, quãtò iustius, qui in publicum atque adeò alienum inuaserit, de medio tolli ac necari potest? Accedit quòd quia istiusmodi ad stabiliendam potestatem suam necesse habent, vt armis se aduersus æmulos suos tueãtur, id quoque consequitur, vt dum illinc suspectos sibi odio habent, & ad cædem quærunt, hinc factionibus omnia scindunt, summa quoque per eos Reip. pernicies inferatur. Sic præter superiora illa

Ethnica exempla, Ruffinus qui Arcadium, & Stilico qui Honorium imperio ſpoliare cõtendebant: Et Gildo primùm, deinde eius frater Maſcezel, qui contra vtrumque tyrannidem in Africa occupare nitebantur: & Maximus Gratiani Imperatoris interfector, & Marinus Falerius, Venetiarum Dux, qui facta coniuratione patricium ordinem delere, & Remp. in Regnum cõuertere decreuerat, atque alij plerique iuſtè interfecti in hiſtoriis referuntur. Quales & illi famoſi noſtro ſeculo Tyranni, in Gallia Collignius, in Belgio Auriacus, ille Caroli IX. hic Philippi Hiſpaniarum Regis iuſſu de medio ſublati.

Oroſius lib. 7. c. 37 38. Cuſpini.

Socr. li. 5. c. 11. Sabell. lib. 3. dec. 1.

Qui verò iuſta poteſtate ad priuatorum iniurias abutitur, vt verum ſit in hũc animaduertere Remp. poſſe, quòd quæ in fures, latrones ac priuatos homicidas penes illam poteſtas eſt, tantò magis eam in Tyrannũ diſtringi æquum ſit, quantò deterius eſt, per quem improborum coërceri iniuriæ debent, ab eo facem iis ſceleris ac nequitiæ præferri (quæ cauſa olim Gallis fuit, vt publico iudicio Childericum, ob priuatas adulteriorum iniurias, de Regno eiicerent) à priuato certè occidi propterea non licet, quia cùm non plus cuique in alterius vitam, quàm in eius bona permiſſum ſit, neque verò eo iure, quòd ad Regnum Tyrannus habet, niſi per publicum iudicium ſpoliari poſſit, amplius etiam quandiu Regni ius remanet, ſacra eius perſona ſit, id profectò ſequitur, ne in vitam quoque eius priuato cuiquam ius relictum eſſe. Quòd ſi quis

Tyrannũ qui publicus hoſtis non eſt, à priuato occidi nõ licet. Sacra Regis perſona quãdiu regni ius remanet.

si quis priuatas iniurias profert, si cædi se scorpionibus, si premi & affligi conqueratur, tum hîc ea locum habent, quæ de ferendis aduersæ potestatis iniuriis, de tolerantia & patientia proferuntur, vt quòd Diuus Petrus monet subditos esse *Dominis, non tantùm bonis & modestis, verùm etiam discolis.* Et quòd ait: *Hæc est gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis iniurias, patiens iniustè.* Vnúmque hîc remedium est, vt ad superiorem, si liceat, id est, Rempub. recurratur, sin minùs, misericordia Dei, in cuius manu cor Regis est, flagitetur. Eóque sensu Constantiensis Concilij intelligendum Decretum est, quo definitum est: *Erroneum in fide esse, quòd quilibet Tyrannus meritoriè, per quemcunque vassallum & subditum, & per cläculares insidias, &c. non obstante quouis iuramento & confœderatione factis, & non expectata sententia, vel mãdato iudicis, interfici posit.* Ne scilicet si in cuiusuis generis Tyrannum sæuire permittatur, cædibus omnia, vt Alphonsus ait, Prælatorum, virorum, patrum, dominorum, per subditos, vxores, filios ac seruos, quòd Tyranni videri possint, repleantur.

1. Pet. 2. Prou. 21. Sess. 15. Alphons. de hæresib. verbo, Tyrannus.

Et quamuis non desint, qui Pausaniæ in Philippum Macedonum, & Bodilonis in Chilpericum Gallorum Regem, factum excusent, qui priuatas iniurias, ac illatam sibi, stupro ille, hic flagellis cõtumeliam, Regis sanguine vlti sunt, vt in propulsando flagitio id licere, & *facere periculosè*, vt Cicero ait, *quàm turpiter pati* meliùs esse fatendum sit, in admisso certè vlciscendo licere

Pro Mil.

licere penitus denegetur. Locum etiam hîc habere, quicquid lege tum diuina, tum humana, de inuiolabili Principis ac magiſtratus perſona cautum eſt, fateamur.

At qui in Rempub. hoſtiliter agat, qui in religionem ac patriam tyrannidem exerceat, hunc vt occidere Reſp. poſſit, cùm ex iis patet, quæ antea libro primo, & quæ nuper diximus, tum profectò eſt eiuſmodi, vt de eo qui dubitet, hunc communi ſenſu carere oporteat, ignarúmque prorſus eſſe rerum humanarum. Niſi verò conſentaneum quis eſſe credit, vt in belluam publicæ ſaluti imminentem populus armetur, in Tyrannum quauis bellua deteriorem non armetur. Nam ſi Tyrannum quia permiſſus eſt diuinitùs, inuiolabilem quis Reip. putat, cur non de belluis idem ſentiatur, quæ eodem modo à Deo permiſſæ ſunt? Nam & Deus ſe *canes ad lacerandum, & volatilia cœli, & beſtias terræ ad deuorandum, & diſsipandum*, immiſſurum eſſe per Hieremiam comminatur. Nec abſimile eſt quod Poëta ait, de Deo vtique loquens:

Tyrānū religinni ac patriæ infensū licet occidere.

Hierem.15.

Georg.1.

Ille malum virus ſerpentibus addidit atris,
Prædariq; lupos iuſsit, pontumq; moueri.

Omninóque verùm eſt immitti ſæpè à Deo hoſtes. Num ergo impunè graſſari permittentur? Non in eos armis contendetur? Nam ſi propterea cædi non deſinunt: quia immiſſi à Deo ſunt, iuſteque in eos arma ſumuntur nihilominus, quæ Tyrāni ac publici hoſtis exceptio eſſe poteſt, vt quia à Deo permiſſus eſt, propterea in eum

in eum gladius non ſtringatur? Scitum quippe quid valeat iſtud: *Draco iſte quem formaſti ad illudendum ei.* Et illud ad Pharaonem: *Idcirco poſui te, vt oſtendam in te fortitudinem meam.* Tolerari videlicet cum aliis de cauſis, tum ob id ſæpe à Deo Tyrannos, vt iis puniendis, ſiue per homines, vt Neroni accidit, ſiue aliter, virtus eius & maieſtas agnoſcatur.

Pſalm 103. Exod. 9.

Priuatus quiuis Tyrannũ Reip. hoſtem occidere poteſt.

Quòd ſi ita eſt, id quoque conſequitur, priuato etiam cuiuis Tyrannum, quem hoſtem Reſp. iudicarit, occidere licitum eſſe, quòd quæ publica Reipub. poteſtas eſt, vt ſe aduerſus hoſtem tueatur, eúmque de medio tollat, ea in priuatum quemuis ſuopte põdere deuoluatur. Probãte id vel natura ipſa, vt quod manui propter vniuerſum corpus, & filio propter matrẽ conceſſum eſt, vt infeſtum hoſtem ac vitæ eius imminentem quacunque poteſt ratione percutiat: idem quoque in Tyrannũ, vniuerſi Reip. corporis communíſque adeò matris, quæ patria eſt, interitum molientem, cuiuis impunè ac citra offenſam facere permittatur. Quòd inter Chriſtianos tantò magis licere debet, quantò maius eſt, quòd iis à Tyrannis non Reipub. tantùm, ſed & religionis periculum creatur. Accedit, quòd tum Princeps eſſe deſinit, iúſque dominij omninò amittit, cùm & iure ipſo deponi conſtet, & præterea impoſſibile ſit eundem patrem ſimul, atque hoſtem eſſe. Ex quo fit, vt quod in alienum, atque adeò hoſtem, vel in bello pugnantem, vel vitæ inſidiantem, aut in quemuis à Repub. proſcriptum

Reipub. hoſtis ius omne principatus amittit.

per

permiſſum: imò etiam in matris laborantis cauſa, præcepto dominico imperatum ac iuſſum eſt, idem in eum quouis modo præſtare non tantùm liceat, verùm etiam imperetur, qui religioni ac patriæ, quæ omnes omniũ charitates ambæ complexæ ſunt, nefarium bellum indixerit, qui vtriſque inſidias ſtruxerit, meritoque à Repub. vt publicus hoſtis damnatus ſit.

Eccleſiaſtica & ſacra de ea re teſtimonia & exempla.

Cap. XVII.

VA in re ne quid ſcrupuli ſuperſit, quòd accinctum fortem quemuis à ſtrenuè agendo deterreat, Chriſtiana ſcilicet, & ſacra ea de re tum teſtimonia, tum exẽpla proferamus: *Homicidium,* inquit Pontifex Honorius, *non eſt peccatum, cùm in vindictam populi Dei fit, vt occiſio Goliæ à Dauide, Holofernis à Iudith.* & Ioãnes Saliſburienſis: *Porrò,* inquit, *Tyrannum occidere non modo licitum eſt, ſed & æquum & iuſtum. Qui enim gladio abutitur, gladio dignus eſt perire.* Et paulò pòſt: *In eum ergo meritò armantur iura, qui leges exarmat, & publica poteſtas ſæuit in eum, qui euacuare nititur publicam manum.* Et Ioannes Gerſon in decem conſiderationibus, ne fatuis adulatorum decipiantur erroribus, conſideratione 7. *Error eſt,* inquit, *dicere terrenum Principem in nullo ſuis ſubditis, dominio durante, obligari: quia ſecundum ius diuinum,*

In Pſal.5.

lib.8. polycratici de nugis Curialium.

Parte 4. lib.1.

diuinum, naturalem æquitatem, & verùm dominij finem, quemadmodum subditi debent fidem, subsidium & seruitium domino, sic etiam dominus subditis suis fidem debet, & protectionem. Et si eos manifestè, & cum obstinatione, in iniuria, & de facto persequatur Princeps, tunc regula hæc naturalis, VIM VI REPELLERE LICET, *locum habet.* Et id Senecæ in Tragœdiis:

In Hercul. furente.

-- Victima haud vlla amplior
Potest, magísque opima mactari Ioui,
Quàm Rex iniquus.

Sozom. lib.6. cap.2. Caßiodor. in histor. Trip.

Sic Sozomenus, & Cassiodorus de Iuliano Apostata, quem Libanius Sophista, & alij Gentiles à Christianis occisum spargebant: *Quod verum forsan est*, inquiunt Historici, *nec verò quisquam reprehenderit facilè, si quis propter religionem fortem se ostenderit.* Lyranus in 31. caput Numerorum, enumerans duodecim causas, propter quas bellum iustè suscipi potest: *Duodecima*, inquit, *si Tyrannis à præsidente exerceatur.* Neque verò alia protestantium Hæreticorum cõfessio, quantumuis hodie propositum commodo sibi inuento Tyranno mutent, nisi quòd in eius qui verè Tyrannus sit descriptione, seu particulari determinatione discrepamus. Sic enim Bucchananus: *Tyranni*, inquit, *Deo & hominibus habendi sunt inimici, eósque in luporũ, aliorúmve noxiorum animaliũ genere magis, quàm hominũ habendos esse puto. Quæ qui alit, & sibi perniciem alit, & aliis. Qui occidit, non sibi modò, sed publicè vniuersis prodest.* Nec lõgè discrepat Bodini opinio, cùm ait in Tyránum qui præsidia, arces & munita loca

lib. de iure regni apud Scotos.

lib.2. de Rep. cap.5.

occupa

occuparit, apertúmq; se hostem præbuerit lege Valeria vtendum esse, quæ Tyrannum vel indicta causa cædi iubet: Sin minus, & tyrannidis ita suspectus sit, vt à vi tamen manifesta abstineat, Solonis potius legem audiendam esse, vt iure primùm in eum agatur, ac deinde pœna irrogetur. Quid enim est aliud indicta causa tyrannum, quam à priuato quouis, cum dabitur, interfici posse? Nam si id in inuasorem principatus licet, tanto magis in religionis ac patriæ oppressorem, quantumuis alioqui legitimum principem, licere debet, quanto deterius est, malum in eo videre præsens, quod in altero tantum futurum timebatur.

Oppressor religionis & patriæ, inuasore principatus peior.

Sic partim monitus oraculo, partim populi clamore, in præsenti ac dura oppressione incitatus Othoniel Chusam-rasathaim, seu, vt ait Iosephus, Chusartem Assyriorum regem, tyrannicè Iudæis dominãtem, vir priuatus Othoniel, interfecto eius præsidio profligauit, ac propterea gentis suæ principatum est adeptus. Idem consequutus est Aod, cùm ille Eglon Moabitarum regem, in cuius familiaritatem se insinuauerat, colloquij specie in cubiculum regis admissus, pugione trãsfixisset, vnde & principatu octoginta annis potitus est.

Iud. 3. Ioseph. Ant. lib. 5. cap. 3. 4.

Ioseph. ibid. cap. 5.

Idem accidit Baraco contra Iabinum Chananeorum regem, victo eius sub Sisara exercitu, cum Sisaram præfectum militiæ priuata fœmina Iahël, atq; adeo hospita interfecit, & ipse Barac Iabinum iugulauit. Sic Gedeon victis Madianitis eorũ reges Oreb & Zeb, & Zebec,

Iud. 4.

Iud. 7. 8.

& Salmana interfecit. Quod ad exemplũ supplicij tyrannorum & Ecclesiæ hostium vt trahi debeat, vel ipse propheta indicat, cũ ait in spiritu Dei. *Fac illis sicut Madian & Sisara, sicut Iabin in torrente Cisson: Qui disperierunt in Endor, facti sunt vt stercus terræ.* Et rursum, *Pone principes eorum sicut Oreb & Zeb & Zebee & Salmana. Omnes principes eorum, qui dixerunt hæreditate possideamus sanctuarium Dei.*

Psal. 82.

Sed & insigne priuati in tyrannũ zeli in Matathia exemplũ fuit, qui Iudæũ iussu regis Antiochi immolare idolis parantem, & Appellem regium ducem, à quo ad sacrificiũ impellebatur, *furore accensus* (vt ait scriptura) *secundum iudicium legis, & zelatus legẽ sicut fecit Phinees Zamri filio Solomi*, super aram ipsam trucidauit. Vnde illa Luciferi ad vtramq; historiam alludentis, ad Constantium imperatorem verba. *Si tu* (inquit) *fuisses inter manus Matathiæ illius zelantis legem, aut in manu Phinees, cui testimonium perhibet Deus, & alienigenarum* (id est hæreticorum) *more, vt tu facis, viuere tentares, sine dubio te gladio interficerent.* His accedit Amasias publico, vt dictum est, consilio, non seditione aliqua, aut priuato scelere cæsus. Et quod Iehu monitu Helisei, Ioram regem Israël, Ochosiam regẽ Iuda, Iezabelem quoq; ipsam, & septuaginta filios Achab interfecit, & euasit Rex Israël. Sic Græci imperatores tyrannicè dominantes sæpè interfecerunt, cuius insigne apud Nicetã Choniatem exemplum de Andronico Cõneno est. Dignũm verò hoc imprimis Francorum gente factum,

Iosephus ant. lib. 12. cap. 8.

1. Macc. 2.

Lib. de nõ parcẽdo in Deum delinq.

2. Par. 25.

4. Reg. 9. & 10.

Lib. 2.

factum, & ad virtutis exemplum posteris, qui hodie sunt, meritò proponēdum. Qui vt erant tyrannidis in religionem ac Rempub. non modo suam, sed & alienam insolentes, cùm in Syriam traiecturi, ad eripiendam Sarracenis terram sanctam essent, parum habentes tyrannos religioni infensos exigere, nisi & è Repub. eosdem exigerent, profecti Constantinopolim, vt eiecto tyranno, cui Alexi nomen erat, Alexiū iusto imperio restituerent, inter reliquas aduētus sui causas Græcis significarunt, *nullum se aduersus gentem Græcorum nobilissimam bellum moliri, sed iustum & legitimum Cæsarem velle in pristinā dignitatem restituere. Singulas veteris Græciæ ciuitates præmia, tyrannicidis ac diuinos propè honores decreuisse, quanto maiori honore excipiendos esse se* (.i. Francos) *qui tyrānum ab iniusto dominatu venirēt depulsuri?* Denique tyrannum vrbe pepulerunt, Alexium stabilierunt. Quem cum Myrtilus quidam stirpis imperatoriæ vir occidisset, & se pro imperatore gereret, Franci post longam obsidionem captum, præcipitem de altissima turri deiecerunt.

Aemil. lib. 6.

Franci tyrānorū vel ex aliena Rep. exactores.

Obiectionum pro tyrannis solutio.
Cap. XVIII.

Neqve verò præterire fas est, quæ hîc passim obiiciuntur, & in quibus mirum est vt nonnulli glorientur & exultent. Primùm est quòd Dauid, rametsi negotiū ei cum Tyrāno manifestissimo

esset, ab eius cęde tamē, etiā cū liceret, semper abstinuit, imò interfectorem affecit supplicio. Sed hîc primum quæro, si bellare cum tyranno est nefas, cur cum Saule Dauid bellum gessit? Aut quis nescit, si in prælio Saül moreretur, id Dauidē fuisse probaturū, cum id vltro in spe-
2. Reg. 24. lūca hortantibus ad eius cædē amicis respōderit? At enim cæde abstinuit, verè illud quidem (ait Augustinus) *quia occidere noluit, quāuis iure potuerit*, vt perfectionis hîc exemplū, nō necessarij officij esse intelligas. Nisi fortè id addere libet propterea abstinuisse Dauidem, quia tametsi Dei iudicio eiectus è regno esset Saül, nō tamen à Repub. cuius suum ius in regis constitutione ac depositione est, esset exclusus: veritū scilicet, ne in re quantumuis iusta noceret exēplo, si regē interficeret, quem necdum Respub. condēnasset. Tū quod etiā priuata potius, quam publica causa occidisse videri potuisset.

Contra Adimantum cap. 17.

2 Fortius illud de Hieroboam, qui religionem corruperat, vitulos aureos in Bethel & Dam posuerat, Israël denique peccare fecerat, quem tamen occidit prorsus nemo: sed nec missus ad
2. Par. 25. eum propheta cædendum prædicauit. Atqui (dicimus nos) nec Amasiam regem Iuda missus ad eum vir domini, occidi imperauit, quem iussè tamen populus, & quidem publico consi-
3. Reg. 13. lio, de medio tulit. Vsque adeo parum efficax est per negationem istud argumentandi genus. Sed cum idem prædixit scindendū altare Hieroboam, comedere cum eo, & in toto eius regno Deo prohibente noluit, imo etiam interēptus

Populus impio Regi & Apostatę seruiēs anathema.

ptus à leone eſt, quòd à pſeudopropheta circũueniri ſe paſſus eſſet, vt cum eo comederet, ſatíſne indicauit, excommunicatum populum, atque anathema eſſe, qui impio regi ſeruiret? Quid illa Ahiæ prophetæ ad vxorem Hieroboam vox, *Percutiet* (inquit) *Dominus Deus Iſraël, ſicut moueri ſolet arundo in aqua, & euellet Iſraël de terra bona hac, quam dedit patribus eorum. Et tradet dominus Deus Iſraël: propter peccata Hieroboam, qui peccare fecit Iſraël*, ſatíſne ſignificat peccaſſe Iſraëlem, qui impiũ regem toleraret, meriturum alioqui, ſi iuxta legem, quæ in Deuteronomio eſt, de medio ſuſtuliſſet? Nam ſi punitur populus propter peccata Hieroboam, neque verò remedium aliud erat, quàm ſi eum legem Dei ſeruare cogeret, aut morte afficeret, aut ſaltem eiiceret, quid ſequitur niſi propterea puniri populum, quia quod debuit in publica regni cauſa, id facere neglexerit? Cap. 14. Deut. 13.

3 Sed enim (inquiunt) Achab religionem ſuſtulerat, Iezabelem Sidoniorum regis filiã infidelem duxerat, altaria deſtruxerat, prophetas occiderat, Naboth iniuſtè damnauerat, & tamen non miniſterio populi, ſed Dei tantum nutu eſt extinctus. Rectè illud quidem. Sed viciſſim obſeruent, cum eo interiiſſe populum, iuxta Micheæ prophetiam, qui diſperſum iri Iſraël ſicut oues prædixerat. Imo quæ trium annorum & dimidij ſiccitas fuit, grauius in populum, quam in ipſum regem deſæuiiſſe, cum fames ad pauperes, non ad eos qui abundant, vt plurimum pertineat. Neque alia iſtud de 3. Reg. 22. 3. Reg. 17. Populus punitus propter toleratã impietatem Achab.

causa quàm quod impio regi obsequens, participem se eius culpæ reddidisset. Eadem ratio & Manassis, pro quo afflictus populus, vt fuit dictum antea, est. Quid est enim cum rege interire, & pro eo puniri populum, nisi quia particeps criminis tolerando extitisset.

Lib. 1.

4 Quod verò de Nabugdonosore obiiciunt, non restitisse ei quenquam, imò orare pro eo iussos esse, alia penitus ratio est, sed ipsis inutilis. Propterea enim cogi Rex ille non potuit, vt seruiret Deo, quia homo infidelis, & in regno infideli, pacti huius particeps nunquam extitisset, vt ad illud Deo exoluendum vllaterius cogi posset. Neque de numero fratrum erat, vt hunc occidi, si deficeret, necessariò iuxta legẽ oporteret: Vetabat etiam specialis reuelatio, ne contra eum surgerẽt, cui eos seruire Deus (& quidem stato Hebdomadarum tempore) nominatim præcepisset; sed vt religionem tamẽ quam ipsi accepissent, vel inter medios idololatrarum choros integram conseruarent.

Baruch. 1. Nabugdonosor cogi ad fidem nõ potuit quia infidelis.

Deut. 13.

Bar. 6.

5 Illud verò leuissimum, quòd non Io. Baptista, non Christus, non Apostoli in regem impium surgere, aut de medio eum tollere docuerunt. Quasi verò eadem instituendæ Ecclesiæ ratio, atque institutæ esse credenda sit. Ac nõ prius plantari, & irrigari vineam, quàm incidi oporteat. Adde quòd nec id licuit, cũ potestas impiorum superior esset. Sed neque illi Christum professi erant, vt cogi in verba eius mortis supplicio possent. Sed tum demum scilicet id datum est, cum id prophetæ impletum est,

eſt, *Erunt reges nutritij tui, & vultu in terra demiſſo adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.* *Eſa.49.*
In quæ tempora vt ventum eſt, ſic vti iure ſuo reſp. Chriſtiana profectò poteſt & vero debet.

Nec minus leue iſtud, quod alij quidam dicunt, præſtare tyranno beneficium qui occidat, nec pœna grauiore in eum eſſe opus, quem ſuſpiciones, inuidiæ, metus, cæteræ perturbationum furiæ ſatis per ſe torqueant. Citántque ad id illud Diogenis, qui Dyoniſio tyranno, Corinthi inter cytharædos ludenti ac bibenti, ſecuritatem inuidit, & magnæ imprecationis loco, dignum, qui inter tyranos ſeneſceret, eſſe dixit. Nam cum id ſcelerato cuiuis perinde accidat, vt ſuæ illi, veluti furiæ, occurrant iniuriæ, quæ eum reſpirare non ſinant, quid ſequitur, niſi vt ne ſupplicio quidem, quantumuis nequam, debeat coërceri? Imo quanto quiſque nequior eſt, tantò ſit à pœna liberior? Nam ſi tyranno beneficium datur, cum vita ei adimitur, non tantum quia mors ærumnæ finis eſt (vt dicunt ij, qui humanum tantùm hîc ſapiunt) ſed etiam quia eius, quod deterius eſt, peccati, tantóque tolerabilior in æterno igne tyranni damnatio futura eſt, quanto eius in ſcelere vita fuerit breuior, nos ſanè miſericordiam iſtam ei ne inuideamus. Reipub. verò multò minus. Quia & ſi indignus iſto beneficio tyrannus eſt, at digna certe Reſpub. eſt, à qua talis peſtis abſcindatur. 6

Tyrãno quæ debeatur miſericordia.

7
Fortiſſimum verò illud, quod de vnctione obijcitur. Scriptum eſt enim, *Nolite tangere* *Pſalm.104.*

Christos meos. Nec maior vsquam Dauidi quàm in Christum domini,*id est vnctum*,religio.Vnde illa tam frequés vnctionis obtrusio, vt cum dixerint,*est vnctus*,tum se omnia tela obiectu vno retudisse putent : impunéque adeo regi, quicquid crudeliter , iniustè, impiè, profanè , vno nomine tyrannicè præstiterit , debere ex hoc vno esse velint.Forte,inquam,istud, si peccandi illecebra vnctio hæc , non lex virtutis atque hortamentum esset : aut si etiam dignior regis, quàm presbyteri vnctio,ac nõ potius hæc multis partibus superior foret.Quæ si non impedit tamen,quin scelerati puniantur quin exauthorati ab Ecclesia primùm , seculari iudicio tradantur , quæ ista inferioris vnctionis exceptio esse potest,vt propter eam in impium regem ac tyrannum tolli animaduersio,aut immunis ille iudicio esse possit?

Vnctio virtutis lex, nõ peccãdi illecebra.

Nisi verò credimus quia sacerdotum simplicior,Regũ maiore cum apparatu vnctio est,aut quia sacerdotes despectui , Reges Deorũ loco multi habent , mensurandũ esse ex eo chrisma, vt regũ nobilius,quàm sacerdotum esse iudicetur.Imò tam desipimus, vt qui cœlũ aperire & claudere,cui miraculi ministrũ esse,quod cœlo,angelis , ipsa Christi matre superius est , cui iungere diuina humanis,cui corpus eius in Eucharistia conficere,

Sacerdotalis vnctionis supra regiam dignitas.

Qui terram inertem,qui mare temperat,
Cœlumq; & vrbes,regnáque tristia,
Diuósque mortaléſque turbas
Imperio regit vnus æquo,

Horat.3. Car.

Qui

Qui rex regum, dominus dominantium, cuius *regnum est omnium seculorum*, cui porrigere panem illum pinguem Christi, *qui præbet delicias regibus*, sua illa vnctione concessum est: qui de numero eorum, est quibus solis dictum est, *Sicut misit me pater, ita ego mitto vos*, scilicet vt velut Dij inter homines agãt, vt reges vngant atque constituant, ac Dei instar, homines vel cœlo ingerant, vel inferno condant, id verè præstantes sua illa data virga diuinitus, quod de fallaci Mercurio mentitur Virgilius, *Apoc.19.* *Psal.144.* *Genes.49.* *Ioan. 20.*

--Hac animas ille euocat Orco *Aeneid. 4.*
Pallentes, alias sub tristia tartara mittit,

talem eorum esse vnctionem arbitremur, vt huic regum, (qui terris, qui montibus, qui Occeano, qui fluminibus terminatam potestatem habent, quósque ab iis vngi necesse est, à superioribus vtique, iuxta Apostolum, inferiores,) chrisma possit comparari. Quod si ita est, quæ ratio esse potest, vt illa tam sublimis, tam digna sacerdotis vnctio huic vt impuro, vt scelesto esse liceat, non permittat, nec vt puniatur impediat, Regem sua illa tot partibus inferior, quantumuis scelerate, impurè, crudeliter, impiè agat, immunem efficiat? At id scilicet valeat vnctio hæc, vt inuiolabiles, vt sancti, vt ab iniuria omni tuti & sint & credãtur, nõ vt si nocuerint, si se pro prædonibus gesserint, si permiscere omnia tentauerint, pœnæ iustissimæ, atque adeo necessariæ eximantur. Nec tam desipiat homo, vt nesciat, bene agendi præsidium istud, non peccati libertatem esse. Similes qui *Hebr.7.* *Vnctionis priuilegium quod.*

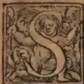
aliter sentiunt, esse hæreticis, qui datã à Christo libertatem in id conferunt, vt incestis nuptiis, vt gulæ, vt ventri indulgeant, vt continentiæ atque ieiuniis nuntium remittant,& reclamante Apostolo, *tãtùm ne libertatem* (inquit) *in occasionem detis carnis*, sapere se tamen in suo illo sensu credentes, puteos Abraham, qui defæcatus liber scripturæ est, iniecto limo, id est carnali ac terreno sensu, Philistæorum instar inficiant. Indignum denique esse priuilegio eum vnctionis, aut etiam Ecclesiæ vti, qui in vnctionem ipsam, atque adeò Ecclesiam armatur. Quæ cum sint eiusmodi, vt iustè tyrannum deponi, vt ab eius obsequio subditos solui, vt iustè bello peti, imo publico iudicio, si possit, sin minus, & periculum manifestum vrgeat, quouis modo (periurium semper absit) ad necem rapi debere fatendum sit: nunc quibus gradibus Henricus meruerit, vt tyrannus diceretur, sequitur vt dicamus.

Gal. 5.

Genes. 26.

Henricus vt tyrannus sit, generalis descriptio.

CAP. XIX.

SED hîc facilius, initium est quàm exitũ reperire, cum in eo vt regium nihil, sic tyrannica omnia liceat intueri. Nam si rex est, qui à Deo & populo legitimè constitutus, vt Dei vicem & gladium in iis quę temporalia sunt gerat, id agit

Quid Rex.

vt sincerum Dei cultum incolumen efficiat: vt publicis non priuatis suis commodis inseruiat, vt paternè & benignè imperans, amari potiùs, quàm timeri studeat: vt rationi & legibus obtemperans earum se custodem seuerum exhibeat: vt emendari se à bonis, & liberè reprehendi gaudeat: vt malos coërceat, bonos & virtute præstantes diligat, ac foueat: vt ordines reipub. omnes suscipiat, & se ei natum credens, eam quantum in se est immortalem reddat: vt tondere contentus, velut bonus pastor, miseris succurrat atque opem ferat: vt iniuriarũ propriarum oblitus, quæ Deo ac Reip. fiunt seuerissimè castiget & puniat: vt iustitiæ studiosus, fide plenus, magnanimus, in pace omnia contineat: nec tam se armis, quàm fide ac syncer itate muniat.

Contrà verò Tyrannus est, qui permissus irato Deo, id imprimis curę habet, vt potentiam suam per fas & nefas stabiliat: vt contempto reip. bono, quæ sua sunt quærat, crudelis & austerus infaustum illud & infame, *Oderint dum metuant*, in ore & corde habeat: vt se supra leges constituens, in iis violandis laudem quærat: nihil exosum magis, quàm liberas bonorum reprehensiones habeat, vt omnes omnium ordinum homines eludat: vt remp. sui causa natam esse credat: vt populum deglubere, & ad internecionem deducere instituat: vt contemptis, quæ in deum fiunt iniuriis atque blasphemiis, insatiabili cupiditate se vindicandi ardeat: vt sine iustitia, sine fide, homo ignauus, Quid Tyrannus.

con

contentionibus omnia misceat: denique dum nec se suis credit, barbaris siccariis stipatus incedat: Si tam hæc vera in Henrico omnia sunt, quàm priora longissimè absunt, quis eum Tyrannum, ac primi nominis tyrannum dubitet iure nominari? Sed nos hæc singula qualia sint videamus.

Henricus nō legitimè in regnum ingressus.

1 Ac sit sanè prima hæc Tyranni nota, si quis non legitimè in regnum ingressus sit. Nam qui eiusmodi sunt, quantumuis iustè & moderatè imperent, tyrannos nihilominus esse Philosophi dudum docuerunt. Sic Pisistratus Atheniensium, Hiero Siculorum, & Cæsar Romanorum tyranni dicti sunt, quòd quamuis temperatissima eorum dominatio esset, non legitimè tamen ad regnum ingressi probarētur. Porrò duplex non legitimi ad dominatum ingressus via, si quis videlicet aut iniustā potentiam arripiat, aut eam quidem quæ iusta est, sed cum scelere atque iniuria. Nam si quis patrem interficit, vt hæreditate gaudeat, iustā possessionem accipit quidem, sed scelere meruit, vt ea simul & vita priuetur. At Hēricus vt legitimè Carolo IX. fratri, naturali morte, sine mascula prole occumbenti succedere potuerit, quòd eo tamen veneno per scelus extincto (quo ministerio, quáue arte nihil dicimus) in regnum ingressus est, quis legitimè regnum inuasisse, ac non potius tyrannicè fateatur? Non enim ignotum est, quid in Poloniam inuito abeunti promissum, quid vertēte anno seruatū sit. Quid Carolo regi decumbenti, & vnde, in cuiúsue

gra

gratiam moreretur agnoſcenti exciderit. Vt Galliam ob futurum regnum miſeratus ſit. Et vt inde locum illud meritò habuerit, quod per anagrammatiſmum ad hæc verba alluſum eſt,

HENRICVS TERTIVS FRANCORVM REX.

HIC NVNC REX VERVS FRATRIS' MORTE.

Dignus certè, vt qui per parricidiũ regnum ingreſſus eſt, de eodem propter parricidium deiiceretur.

Iam illud teſtimonium eſt omni exceptione maius, quod aiunt apud Clementem Apoſtoli. *Neque verò* (inquiunt[1]) *Rex impius, Rex eſt amplius, ſed tyrannus.* Nimirum quòd inter Chriſtianos naturæ loco pietas eſſe cœperit, vt qui de ea deciderit, pari loco cum iis qui naturæ pugnant, cuiuſmodi ſunt tyranni, debeat æſtimari. At impietas Henrici qualis ſit, expoſitum ſatis antea eſt. 2 Henricus impius. *Conſt. Apoſt. lib.8.cap.2.*

Rex etiam eſt qui ex legibus, Tyrannus qui propria voluntate imperat: & ille legibus paret, quas hic deſpectui habet. Nota enim illa eſt Imp.M. Aurelij primùm, ac deinde Theodoſij & Valentiniani vox. *Dignum principis maieſtate eſſe legibus ſe ſubiectum profiteri. Imò aliquid imperio ipſo excellentius eſſe, principatum legibus ſubiicere.* At Henricus & leges fregit, & id ſibi licere verbo profitetur. Leges quippe communes hæ ſunt, *Ne idem iudex, & pars eſto. Alieni iuris hominem ne iudicato. Indicta cauſa ne interficito.* Regni verò hæ propriæ, *Locus regiæ ſacer eſto. Comitia libera ſunto. Fidem in omnibus Rex ſeruato. Noua vectigalia iniuſſu populi ne imponito.* 3 Henricus legum infractor & contemptor.

Pares

Pares Fräciæ à Paribus iudicātor. At iſta omnia vt fregerit, acta præſentia & vetera docuerunt.

4 Quin etiam Rex populi ſe commodis natum, Tyrannus contra natam ſibi rempub. eſſe putat. Et ille publicis commodis ſeruit, hic priuatis. Hēricus nihil niſi ſua negotia, ſeruitium ſuum, ſeruos ſuos vrget. Si quid querimoniæ de oppreſſa religione, patria, pauperibus & ſimilibus increpuit: pro omni reſponſo rebus ſuis prouidendum eſſe ait.

Henricus natam ſibi Remp. putat.

5 Amplius, regis eſt moderata, tyranni grauia & importabilia vectigalia imponere. Scitum enim illud Tyberij imperatoris, *Boni principis eſſe oues tōdere nō deglubere*. Henricus in eo qualis fuerit, docent innumera in populi perniciem vulgata edicta, erecti in officiarios regis caupones, hoſpitarij, cęteríque mechanicorum ex infimo hominum genere gradus. Impoſita aduocatis, notariis, procuratoribus, publicanis, & ne quid omitteretur, piſcatoribus, ſalſamentariis, cæteris id genus pæcuniæ ſumma. Docet auctus Senatorum ac iudicum numerus, vendita vndique officia: deinde ſuppreſſa poſt acceptam pecuniam, quòd noxia reipublicæ dicerentur. Mox ſumpta iterum pecunia, denuo erecta. Meditata inſuper & tentata ſuper matrimoniis, pueris baptizandis, caminis, carcerum cuſtodibus, tributa, auctum ſalis quadruplo eóque amplius pretiū: ita vt vnde decies centena aureorum millia capiebat, poſtea quadragies centena millia, id eſt, pro millione vno quatuor milliones & amplius acceperit,

Immodica ab Henrico impoſita tributa.

& quæ in eo, vt cætera omittantur, vnius edicti ſalis crudelitas fuit, vt pauperes, quibus vix erat vnde cibario pane, abſque omni obſonio veſcerentur, tantum ſalis emere, aucto in quadruplum pretio cogerentur, quantum magnis & honeſtis familiis in victu opulento ſatis eſſet. Ita vt illi vel ſal emptum abiicere, vel dimidiato pretio vendere neceſſe haberent, ſi tamen qui emeret, inuenire poſſent. Docent denique mille, quas hîc enumerare, vel etiam cogitare tædet, emungendæ pecuniæ artes. Quódque omnem inhumanitatem ſuperat, datum lugentibus ac præ inopia ſe ſoluendo non eſſe querentibus pauperibus, víxque hęc Regi probari credere ſe dicentibus, ab inſigni quodam, & qui Henricum planè noſſet, tyrannidis miniſtro reſponſum, *Henricum ipſa eorum oſſa fracturum eſſe, ſi pro medulla argentum in iis latere crederet, aut inuenturum putaret.*

Rex præterea à Tyranno differt, quòd ille publicis vt alienis, Tyrannus vt ſuis vtatur. Henricus vt publica & aliena diſſiparit, docent occupati per vim ex domo vrbis ſeu publico Pariſiorum ærario annui reditus, vnde priuati multi diuites, pauperes, viduæ, pupilli vitam ſuſtentabant, quos iuſtis poſſeſſoribus ademit, nec perſoluit. Accedunt, & quæ antea de publico ſumpta pluribus expoſuimus. Aliena bona diripuit.

Amplius, regium eſt iuſtitiam defendere, Tyrannicum opprimere. Sic olim Antigonus negauit Iuſtitiam oppreſsit.

gauit quemquam se maiorem Regem esse, nisi qui se iustior esset. Et tyrannidem ex eo cœpit Tarquinius, quòd ius corrumperet, & reos arbitrio suo vel solui vel plecti procuraret. Henricus fractis carceribus sceleratissimos homines & hęreticos, pecunia donatos, iudicio eripuit, & innocentissimos damnauit. Id docuit præter alia, Francisci Brettonij in supremo Senatu aduocati, pauperum zelatoris, optimi & catholicissimi viri imperata atrocissimè, imò, vt à plerisque viris bonis affirmatur, empta sanguinis pretio mors, quòd primus ille Henrici in religione atque iustitia hypocrisim nominatim tetigisset.

Dionys. Halic. li. 4.

8 Regium insuper est Reip. patres, per quos regnum temperatur, reuereri, eisque parere, tyrannicum contemnere. Nam vt Tarquinius, Nero, Heliogabalus, Caligula & alij tyranni dicerẽtur, magistratuum contemptus fecit. Henricus omnes omnis generis patres contempsit ac violauit. Sacerdotes despectui habuit, sæpè etiã iniuriis ac verbis procacibus lacerauit. Cõtemptis Principibus optimè de Repub. meritis, honoratissima quæque officia impuris hominibus, nullo nomine ac virtute commendatis dedit. Supremas curias in verba sua iurare, quidquid collibuisset probare, vi atque interdicti comminatione sæpe coëgit. Curiam iuuaminum, quia edictum reuocationis priuilegiorum Ecclesiæ, nobilitatis & vniuersitatum à se factum probare noluerat, facto ipso interdixit, ac deinde aliquanto post, metu publicæ defectionis

Patres regni contempsit. *Dionys. Halic. lib. 4.*

Henrici in supremas curias violẽtia.

Curia iuuaminum.

nis, interdictum reuocauit. Eandem curiam, vt edictum super telis factum, quod tredecim totos menses repudiauerat, probaret, missis eò Principibus ac proceribus aliquot, vi adegit. Eodem modo actum cum curia computorum, seu publicarum regni rationum, quam quòd edicta pestifera & crudelia probare iussa fortiter restitisset, anno 1587. interdixit, ac deinde interdictum coactus reuocauit. Supremũ autem Senatum vt violarit, cùm alia multa docẽt, tum illud insigne, quòd septem & viginti perniciosissima edicta vno die in populi viscera ac sanguinem, ipse in Senatu sedens, reclamantibus bonis, conniuentibus autem, quos in isto ordine coëmptos furoris sui ministros habebat, promulgauit atque publicauit. Sic denique Patrum maiestatem, partim muneribus, partim vi aperta profligauit, & abiecit: cum taciti silerent, omnia permitterent, & ad gratiam loqui, quàm strenuè resistere mallent, vt meritò eos multi, vel publicè *Togata mancipia* vocitarent.

Camera cõputorum. Supremus Senatus. 27. perniciosa edicta vno die per vim promulgata.

9 Ad hæc vt Regem benignitas, sic Tyrannũ contumelia delectare solet. Sic olim Caligula, sic Heliogabalus ganeonibus delectati, honestissimos viros contempserunt, sæpè etiam diffamarunt. Hoc Henrici ingenium vt fuerit, præter dicteria & scommata, præter mirum simulãdi artificium, quo eludit & irridet omnes, ostendit nuper impurissimæ bestiæ, ac truculentissimi monstri Sibilotti (hoc enim eius fatuo, nunc defuncto nomen erat) spectaculum,

Cõtumeliosus in omnes. Henr. Sibilotto furẽte & in omnes sæuiente delectatus.

quo cum nihil aſpectu fœdius,nihil ad ebrietatem ac libidinem proiectius, ad blaſphemiam atrocius eſſet, ab hoc,ſi ſuperis placet, rabioſi canis inſtar ſpumas emittente, lupi in morem vlulante,oculis igneis ac furentibus, defluente ex ore ſanie, ſcipione duriſſimo obuium quemque feriri ac fugari,in Regia,in foro, in publico,effuſus riſu lætabatur. Tolerabile iſtud fortaſſe,niſi,quod animus dicere horret, iſto fœdiſſimo cane ad violandam virginum ſacrarum caſtitatem, quas in conſpectu ſuo nudari & teneri iuſſit,imò & tenuit, ipſe ſceleris author ac miniſter vſus eſſet. Similis in eo(niſi fortè peior) Adolpho Imperatori, ſimilis Tameri ſeu Tamerlano Scythæ, quos iſto genere ſpectaculi impuriſſimos Tyrannos delectatos eſſe, ſed non in virginibus ſacris tamen, hiſtoriæ prodiderunt.

φεῦ τῆς πονηρίας.

Calcōdy. lib. 3.

10 Sed & vetus illud eſt,vt Reges candore hominum vera dicētium delectantur, ſic Tyrannos iiſdem offendi ſolitos eſſe,ſic acceptus Dauidi Nathā,cum ſcelus aperiret, & ab Eſaia increpatus fleuit Ezechias. Sic inter Gallos Reges,qui plebeio veſtitu ſumpto, à ruſticis quid de rege diceretur inquirerent, & auditu proficerent, Ludouicus Craſſus,& Franciſcus primus extiterunt:vt cōtra Tyranni, Eſaiam Manaſſes, Ioas Zachariam, Herodes Ioannem, Nero Senecam,atq; alij alios, è quibus arguebantur,occiderunt. Alij inhonoratos,vt Platonem Diouyſius, Micheam Achabus, reliquerunt. Quibus niſi ſimilis Henricus eſſet, non tacere

Infenſus vera loquentibus.

2. Reg. 12.

4. Reg. 21.

2. Par. 24.

Mat. 6.

3. Reg. 23.

tacere ab eo iussi,non atrocibus verbis lacerati,non carcere clausi, non ad mortem expetiti prædicatores verbi Dei, non denique laqueo suffocatus Franciscus Brettonius esset.

Iam vt Regis est incolumen patriam velle, sic Tyranni eius perniciem moliri. Qualis hic Henricus, qui 12. Maij Parisiensium vitæ laqueos, tortores,gladios,saccos:bonis ac domibus prædones ac fures:vrbi vastitatem(vt olim Romæ Nero)intentauit? Qui externum militem,furens in viscera patriæ aduocauit, & eius oppressorem , ἀλεξίκακον , ac patriæ meritò patrem Guisium interfecit? 11 Publicã perniciem molitur.

Sed & solemne est vt regibus, viris bonis & sapientibus delectari,ac pro custodia vti (tales enim S.Ludouico , tales Alphonso Arragoni, tales omnibus bonis in deliciis , sine armatis hominibus fuerunt) sic Tyrannis optimum & fortissimum quemque odisse , amantes patriæ ac Reip.viros de medio tollere (sic enim Machiauellus iubet) & armatis siccariis muniri. Prçclarè enim Claudian. 12 Bonis infensus malis delectatur. *Machiau.in Liuium,lib.3. cap.3. Claud.in.4. Honor.Cons.*

--Sors ista Tyrannis
Conuenit,inuideant claris,fortésque trucident,
Muniti gladijs viuant,septíque venenis:
Ancipites habeant arces,trepidíque minentur.

Sic Ioab Abnerum & Amasam meliores se interfecit.Hoc quale in Henrico fuerit , primùm illud probat , quod acutissimi homines in illo obseruarunt , eum nullum vnquam virum bonum,aut quem non prius corrupisset, amauisse ac secum tenuisse:& quos corrumpere non po- Henr. nullũ vnquam virum bonum amauit.

potuit, aut suo furori non consentientes vidit, protinus odio habuisse, ac missos fecisse. Deinde quòd nouo exemplo, ac nusquam in Gallia viso, quinq; & quadraginta siccarios, siue assassinos, quorum opera ad quencunque velit occidendum vtatur, sumpsit, inter quorum gladios, vix etiam securus agit. Tertiò quòd Christianissimos principes, ducem Guisium per eosdem assassinos, tum inuidia, tum odio animatus, quòd nec ferre posset quemquam præ se vno diligi, aut magni fieri, & quòd suis furoribus resistentem agnosceret, trucidauit. Ac deinde Illustrissi. Cardinalem eodem genere sceleris de medio tulit.

Henrici 45. Carnifices.

13 Neque verò postrema regis virtus est, propriarum iniuriarum oblitum, quæ Deo, quæ populo fiunt seuerissimè vindicare. Sic enim Christus, Rex regum, in suis patiens vt agnus, in Patris iniuriis vt leo desæuiit. Et ne sacra proferam tantum, Augustus Cæsar iterum & tertio à Cinna ad necem expetitus, deprehenso toties ignouit. Insuper hoc addidit, *Certamen mihi tecum, ô Cinna, esse videtur, tu vt me perdas, ego vt te seruem: sed quicquid moliaris, te seruabo tamen.* Ex quo Cinna tam amico deinceps & fideli vsus est, quàm prius hostis extiterat. Tyrannus contra est, qui Dei neglectis offensis, totus in eo est, vt illatas sibi atrociter vlciscatur. Hẽricus vt ex iis sit, Belloij à duobus Henricis, Valesio & Nauarro, contra Henricum vnum Guisium conducti, depromptum è Machiauello propositum docet, satis scilicet sollicitum

Iniuriarum Dei cõtemptor, suas vehementissimè vlciscitur.

Seneca 1. de clementia.

in Apolog. Catholic.

citum esse Deum de suis iniuriis vindicandis, Regi de suis esse prouidendum. Quòd & Henricus patrauit egregiè, cum dissimulato per hypocrisim odio, Guisium in hoc solo peccantem, quòd Christianum Henricum esse crederet, quòd lacrymis eius fidem adhiberet, crudeliter interemit. Quin si Augusti & Cinnæ historiam hîc citare operęprecium est, Guisium Augusti, Henricum Cinnæ locum videas occupare. Sed vt Henrico tamen melior Cinna fuerit, qui victus humanitate, amicus ex animo fuit, quod Henricus esse non potuit. Sed & commentarium criminum læsę Maiestatis ab Henrico profectum, atque ordinibus oblatum, ab iisdémq; repudiatum, peiorem Anglicana inquisitione vidimus, quæ se capitis supplicio vlturum comminatur. In eo vt de Deo ne verbum quidem, ita de regi illatis iniuriis ferè omnia sunt. Prorsus vt ad puerorum vtriusque sexus vota, quos singulis horis Lutetiæ, per vicos ad Deum clamantes, litanias recitantes, nudis pedibus, cum accensis cereis incedentes, & opem Dei implorantes, tota hyeme, atq; adeo rigente vidimus, & adhuc etiam videmus, animum aduertentibus, id occurrerit iustissimè, quod aduersus Episcopum, nomine Deffensorem, D. Martini promotioni resistentem, sed à pueris condemnatum, citatum refert Sulpitius, *Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicum & Deffensorem.* Scilicet vt puerorum preces cum destruant, qui se inimicum Dei, & eius contem-

Guisij peccatum quod.

Commentarius criminũ læsæ maiestatis.

Hist. D. Mar. cap. 7. Psalm. 8.

pta cauſa, propriarum non tam iniuriarum, quàm libidinum vltorem atque defenſorem fecit.

14 Committit nobiles familias: *Barth. de Tyran.* *Machiauel. in Liu. l. 2. cap. 3.*

Iam quia legibus cum pace optimè conuenit, Rex vt legum amator eſt, ſic pacem vbique procuret neceſſe eſt. Id Ludouici, id Roberti, id alij Reges pij in Gallia fecerunt. Tyrannus contra, quia leges odit, vt frangere eas liceat, familias inter ſe committit, doctore Machiauello, miſcétque contentionibus. Hac arte cum alij, tum inſigniter vſus Henricus eſt, præclarè ſecum diu agi ratus, dum Borbonij & Guiſij inter ſe digladiarentur, ipſe, velut pugnæ arbiter, id ageret tantùm, ne pars altera alteram nimis opprimeret: nunc oleum vbi opus eſſet adhiberet, nunc frigidã infunderet.

15 Hoſtes prouinciis præfecit.

Regium quoque & illud eſt, ius reddere his qui oppreſſi ſunt, ac de iis reſpondere, qui prouinciis præfecti ſunt. Tyrannicum contra eos præficere, qui patriæ obſint, aut iniurias ab his illatas non vlciſci atque vindicare. Henricus præfecit Prouinciæ ac Delphinatui Valettum & Spernonium homines nequiſſimos, à quibus templa profanata, cæſi innocentes, nihil non impietatis commiſſum eſt. De quibus Henricus cùm expoſtulantes audiret, contempſit, & his lacerandas nobiliſſimas prouincias reliquit.

16 Timidus & diris agitatus. *Suet. in Cal.*

Amplius vt Reges fortes ſunt & quieti, ſic timidos tyrannos eſſe, & furiis agitari, Neronis ſpectra, & ſe ſub lecto condens ad tonitru Caligula docuerunt. At Henricum lepore timidiorem

diorem & ignauum magis, vt furiæ nonnunquam & ſpectra exagitent, demonſtrant trucidatæ ante aliquot annos Pariſiis, repentino eius è ſomno euigilantis iuſſu, regales ad Luparam beſtiæ, leones, vrſi, pardi, quòd ſe ab iis deuorari ſomniaſſe diceret. Non intelligens videlicet, quàm multò crudeliores beſtias, aulicos, paraſitos, Gallici populi helluones, quos occidi præſtaret, & à quibus deuoratus verè eſt, ſpectrum id indicaret. Sed & furiis ac nocturnis viſis terreri adhuc, peruagatus ſatis rumor inter plurimos eſt. Beſtiæ ad Luparam cæſę.

17 Denique Rex eſt qui Regum, Tyrannus qui Tyrannorum exempla imitatur. At Henricum ſi quis quærat, cui ſimilem credere oporteat, Ioabum, qui per colloquium Abnerum, per oſculum Amaſam: Tryphonem & Ptolemeum, qui per dolum & fraudem Ionatham & Simonem fortiſſimos Macchabæos (nam & Guiſios Macchabæos honorifico & vero titulo Sixtus quintus Pontifex eſſe dixit) Iſmaëlem filium Nathaniæ qui ſimulato ploratu & religione, octoginta viros trucidauit: Achabum alienæ vinæ vſurpatorem, Nabothi interfectorem, & famæ innocentis oppreſſorem, Micheæ percuſſorem: Saülem Dauidem perſequentem, & Regi Amalech impio parcentem: Ieroboam, qui poſitis vitulis aureis peccare fecit Iſraël: Ioam Zachariæ carnificem: Pharaonem Iſraëlitas immenſis oneribus opprimentem, ac monita Dei contemnentem: Abimelech occiſis

Tyrannorū facta imitatur. 2.*Reg.*3. 2.*Reg.*20. 1.*Mac.*12. 1.*Mac.*16. *Epiſt.ad Guiſ. ducem.* *Hier.*41. 2.*Reg.*21. 3.*Reg.*23. 1.*Reg.*15. 2.*Par.*24. 3.*Reg.*12. *Exod.*1.2.3.

Iud.9. fratribus, vt solus regnaret, à muliere tegula
1. Macch.2. percussum atque interfectum: Antiochum illum radicem peccati, in sacras pecunias inuolantem, frustráque in interitu Deum inuocantem: Syllam crudelitatis typum, post multam ciuium suorum cædem phthiriasi cõsumptum:
Ioseph. 17. Antiq. Herodem interfectis innocentibus, principes
Sueton. omnes in morte sua occidi præcipientem: Neronem vrbem incendentem, & funestum illud, *me moriente terra misceatur incendio*, inclamantem: postea verò ne à quo etiam occideretur, impetrare valentem: Valentinianum cæso
Isid. fortissimo duce Aëtio, brachio se dextro priuantem, & in interitum ruentem: Constanti-
Glyc. num Copronymum, Catholicos furori suo nõ assentientes, saccis inclusos, in mare proiicientem: Adolphum imperatorem publicè adulte-
Nicet.append. ria patrantem, moniales, viduas, virgines con-
Glyc. stuprantem: Andronicum Connenum, Bysan-
Boccac.de casib.illust. Vir.lib.9. tiorum Augustum, ganeonum & parricidarum caterua stipatum, post dehonestatas sua seruorúmque libidine pudicas matronas, virgines, moniales, post rapinas in subditos, post sublatos laqueo, veneno, gladio, nobilissimos & optimos viros, aperto marte à suis appetitum, captum, regalibus exutũ, altero oculo priuatum, asinæ versa ad caudam facie impositum, dextra manu trũcatum, in crucem pedibus actum, populi ludibrio expositum ac discerptum: Eduar-
Thom. VValsing.in Eduard. dum 2. Anglicũ, post necatos in comitiis principes, regno priuatum, & immisso per anum candenti veru fœdè necatum: Quid multa? nequissi

nequissimos qui toto orbe fuerunt tyrannos, & si qui sunt illis pares proferemus.

QVOD SIT REGNO INVTILIS.

Crimen quintum.

Principes duri & inutiles principatu cur arcendi.

CAP. XX.

EVISSIMVM hoc crimē, & quod tolerari fortè in Henrico posset, si cætera abessent. Sed tale tamen, vt ex eo quàm grauis causa sit abdicandi reges, maiores nostri peruiderint, qui Chilpericum, qui Childericum, qui Theodoricum, qui Carolum Crassum, qui Ludouicum tertium & alios, quòd inutiles & minùs regno idonei essent, sceptro amouerunt, & tonsos capite recluserunt. Neque id quidem iniuria. Quia cum duo sint, propter quæ reges constituti fuerunt, alterum vt iudicium exerceant, alterum vt populum ab hostibus tueantur: (vtrunque enim Israëlitæ indicarunt, cùm dicerent, *Constitue nobis regem vt iudicet nos*. Et rursum, *iudicabit nos Rex noster & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis*. Et iterum, *Num saluare nos poterit iste?*) neque verò vlla pacti seruandi ratio sit, vbi causa pacti defecerit, id profectò sequitur, qui inutilem se regno præbeat, ne vlterius quidem in eo ferendum

Eiecti è Gallia ob solam ignauiam Reges.

Reges ad quid instituti.

1. Reg. 8.

1. Reg. 10.

esse. Nam nec aliter in Apocalypsi, idoneus futurus erat mulieris fœtus, *regere gentes in virga ferrea*, id est inconcussa iustitia, nisi puer masculus, hoc est generoso, & rebus agendis nato animo præditus nasceretur. Et pro magna Dei ira hoc etiam scriptura ait, *Et effœminati dominabuntur eis.* Sed & propterea etiam fortè Galli fœminarum in regno fuerunt insolentes. Ne effœminatis quidé viris multo æquiores, quos partim reclusos, electo strenuo aliquo pro rege tenuerunt, partim ignauiæ & inertiæ pertæsi penitus excluserunt.

Esa.3.

Ad tyrannidem verò dum istud accesserit, tum fit illud nescio quid, quod à Poëta de Busiride dictum, à nonnullis perperam reprehensum, à Gellio autem benè deffensum & explicatum legitur,

Gell.lib.2. cap.6.

--Quis aut Euristhea durum,
Aut illaudati nescit Busiridis aras?

Georg.3.

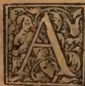
Illaudatum esse summa tyrannidis cum ignominia iunctæ significatio est.

Durum profectò, & ad summam nequitię significationem efficax verbum, cum vix è truculentissimorum tyrannorú numero quisquam fuerit, qui non aliqua laude, aut iustitiæ, aut literarum aut alia quauis commendatus extiterit. Nam & Phalaridis iustum iudicium in Perillo, boue quem fecerat, incluso: Cambysis excoriato iniquo iudice, & filio eius super patriæ pellem in sede collocato: & Tamerlanis in re militari virtus, & Iuliani literæ humaniores memorantur. Prorsus vt in quo laus nulla sit, eum de pessimo hominum genere esse necessariò oporteat. Mirúmque illud, cum

vel truculentissimæ bestiæ vsui alicui esse possint, inter homines comparere, qui ea lege natus sit, vt noceret omnibus, prodesset nemini. Quæ si summa ignominia est, neque verò æquum est præferri eum cæteris, quē infra omnes esse vel natura ipsa iubet, quæ ratio esse potest, vt crudelis & ad nihil vtilis, proptereáque illaudatus homo, in regno diutius teneatur? Et quidem Claudij imperatoris, sicuti apud Suetonium est, lex fuit, *vt qui ægra & affecta mancipia in insulam Esculapij, tædio medendi exponerent, ius in eos amitterent, & si conualuissent, qui exponerentur, liberi essent, nec redire ad dominum cogerentur.* Quod si ita est, & id iure factum esse vel ipse naturæ sensus docet, qui homines natura non seruos, sed liberos, & solum Christum dominum agnoscentes, hominum tantùm instituto & pactione sibi subditos, ęgros subinde & affectos duro suo principatu sic relinquat, vt nihil opis, nihil præsidij afferat, quantò æquius est ab eius iugo liberos esse, qui nocere ita didicerit, vt prodesse nulla in re possit? *Sueton. in Claudio Cæs.*

Henricus vt sit regno inutilis.

CAP. XXI.

AT Hērici vt iniurias plurimas recensere facile est, ita in quo profuerit, aut in quo populum iuuerit, videre adhuc non licuit. Libentérque hîc Persarum legem seruari admittimus, ne damnetur, nisi multò plura eius mala, quā bona esse conuincantur. Nisi fortè quæ frequentissima *Diod. lib. 1. & 15.*

eius

Henrici opera & acta quæ,

eius actio fuit, vt choreas duceret, vt saltaret, vt pœnitentium choros ageret, vt cynedos & scorta, sicuti olim Tyberius, nudis corporibus, turpissimo spectaculo in portenta libidinum ruentia cerneret, vt canes non venaticos, ne quid in eo generosum sit, sed delicatulos, atque è muliebri sinu abstractos, magno numero aleret, comeret, oscularetur, in vlnis ferret, mensæ & lecto adhiberet : vt pluris quàm optimos ac fortissimos viros faceret, similis in eo Honorio, qui Gallinæ, quam Romam vocabat, amissionem ægrius ferebat, quàm nobilissimæ vrbis Romæ excidium, vt in medio ardore belli ineptias nihilo remitteret, Galienum imitatus, qui rosaceas domos feruente bello construebat, & audita Ægypti, Galliæ, & Asiæ defectione, nihil commotus pro omni responso, nunquid respub. sine Ægypto lino, sine trabeatis Galliæ sagis, sine Asiæ aphronitris esse posset, rogabat, has regias virtutes esse, aut præclarè cum populo ac regno propterea agi existimamus. Et quidem quòd sacras ædes ædificasset (alias autem præter Hieronymitanum aditum & Antonianam speluncam non vidimus) mirificè se laudantem audiuimus. Sed idem, imo melius aliquid Eduardus 2. Angliæ Rex, cùm multis aliis dirutis Ecclesiis, fecisset, quas præstaret esse superstites, non vtilis propterea regno est iudicatus. Multò verò ineptior exprobratio illa fuit, cum Parisiensi vrbi, post turpem illam fugam, ingratitudinem erga suum ingens beneficium obiecit. Quòd eam se dice-

Cuspin.

Trebell.

ret

ret diuturna ſua in vrbe mora bonificaſſe (hoc enim nouum eius, & de præclariſſimis eius inuentis vocabulum) frequentiáque & opibus auctioré multò reddidiſſet. Nempe quòd huius tam ſancti regis merito, vt olim domus Obededon excepta arca, & domus Laban præſente Iacob, & domus Ægiptij, agente apud eum Ioſeph, omne benedictionis genus accepiſſet. Homo ſcilicet irato non Deo tantum, ſed & Gratiis & Geniis natus, qui quod ſummæ ignauiæ eſt, id ſibi laudi ducat, & quæ peſſimè ipſe fecit, ea beneficij loco credi velit. Quaſi verò non vſu compertum ſit, magnarũ vrbium peſtem eſſe, diuturnam in iis Principis moram, quòd hîc aula & corrumpat populum, & ſeipſa in dies fiat corruptior. Quod cum accidere ferè ſolet, tum verò hæc Henrici ex eius in vrbe præſentia beneficia extiterunt, quòd diuina omnia & humana conculcauit, quòd luxum incredibilem introduxit, quòd mores corruptiſſimos inuexit, quòd laruatus per vrbem atque perſonatus diu noctúque incedens, dies ſacros ac feſta profanauit. Quòd matronarum ac virginum nobilium pudorem expugnauit: quòd optimum quemque ludibrio ac deſpectui habuit. Quòd execrationes atque blaſphemias, ſcurrilia & impia verba in ore ſuorum, ac deinde vulgi poſuit. Quòd adulteria, ſodomias, & quod peius eſt, ſortilegia, atheiſmos ampliauit, ac libera fecit. Et ne non hæc ſatis eſſent, ærarium Pariſienſe toties exhauſit, tributa immenſa Pariſienſibus imperauit, iuſtitiam, vt nunc eſt,

Bonificare Henrici vocabulum.

2. Reg. 6. Geneſ. 30. Geneſ. 39.

Magnarum vrbium peſtis diuturna in iis principis mora.

Henricus quid Lutetiæ præſtiterit.

est, vænalem, támque adeo pretio caram fecit. Denique, quod palmarium est, furiis incensus, vt alter Catilina, vrbe vetustate nobilissimam, magnitudine amplissimam, numero populosissimam, religione orthodoxa constantissimá, omni genere virtutis ac sapientiæ illustrissimá, cuius ipse obedientiam, fidem, ac liberalitatem expertus semper esset, nulla in re lęsus, hoc offensus solum quòd zelo religionis Catholicæ ardentem videret, vno tempore cæde, incendio, latrocinio fœdare, perdere, vastare, per sceleratissimos homines adulteria, blasphemias, libidines, nequitiæ omne genus spirantes, homo beneficus & patriæ amans cogitauit, imò aggressus est. Et quia scelus non perfecit, quia hunc propria nequitia expulit, ingratitudinis, si superis placet, quòd se occidi non passi sint, quòd se, quòd patriam, quòd religionem ab interitu vindicarint, optimos ciues criminatur.

Parisiensis vrbis laudes.

Henrici in Parisiorum vrbem coniuratio.

Hæc nimirum, per quæ vrbem Parisiensem tam insigniter *bonificauit*, hoc est, vt interpretari verè licet, animo corruptam, corpore exanguem, atque monogrammam quantum in se est fecit, *campos vbi Troia fuit*, facere cogitauit. Quæ sunt profectò eiusmodi: vt hîc illud ex Ennij Medea, à Crasso Cicerone simili in re non semel citatum,

Orat. pro Cœlio.

Vtinam ne in nemore Pelio

meritò liceat vsurpare. Nusquam scilicet è Polonia tam fatalis exul rediisset, nũquam in vrbe bonificator fuisset, néue equi, aut iumenta

forent,

forent, quæ tam funeſtum patriæ incendium ad nos reduxerunt. Pariſiis certè tandiu is non egiſſet, cui illud, quod de Tiberio olim ſcriptum eſt, tam bellè conueniat,

Aurea mutaſti Saturni ſecula Cæſar, Sueton. in Tyber.
Incolumi nam te ferrea ſemper erunt.
Faſtidit vinum, quia iam ſitit iſte cruorem,
Tam bibit hunc auidè, quàm bibit ante merum,
Aſpice fœlicem ſibi, non tibi, Romule, Syllam.

imò tyrannum Sylla crudeliorem, non tuis iam commodis, (ô Lutetia) ſed ſuæ libidini ſeruientem.

Et Marium ſi vis aſpice ſed reducem,
Necnon Antoni ciuilia bella mouentis:
Non ſemel infectas aſpice cæde manus.

Cum in eo ſcilicet omnes omnis generis crudelitates, quas in hæreticis experta Gallia eſt, coniunctas ſimul & conglutinata liceat intueri:

Et dic Roma perit. Regnabit ſanguine multo,
Ad regnum quiſquis venit ab exilio.

Nimirum, qui exilium illud Polonicum vecordia primum & ſtupore cõmutauit, ac deinde Pariſienſe, atroci illo Blæſenſis latrocinij ſcelere vindicauit, qualis futurus ſit iudica, & quàm multo ſanguine dæmoniis ſuis litaturus, ſi ab exilio ad regnum Bonificator iſte tuus, ô patria, redierit.

Adeò ſcilicet experti malo noſtro ſumus, quàm verè id fuerit à Carolo nono dictum, qui cum Henricum à ſe ablegatum, magno iam onere vacuus, ad Polonos traſmiſiſſet,

egregaim se illis *hapelurdam*, id est nudam strenui ac boni viri vmbram dedisse professus est. Et quòd redunte eo è Polonia, cū multi de eo mira sperarent, qui eum norant tum domestici tum exteri nihil boni gesturum, vero nimium eheu! vaticinio prædixerunt.

Quæ inutilis fractíque animi abiectio quàm altas in eo radices egerit, vel ex eo intellige, quòd in isto recentis adhuc Blæsensis parricidij horrore, cum armis fremeret vndique Gallia, & de defectione seriò cogitaret, securus ipse, & de expugnanda Aurelia, ac Luteria ferro & igne citissimè perdenda certus, totus in eo magnam partem erat, vt de amasiis suis vnum, toto corpore nudum, coram se in tabula pingi procuraret, iudéxque in eo sollicitus, ne quid aberraret penicillum, dies multos contereret. Homo otiosus, ac perditè turpis, cui non satis esset, fœdis se tactibus polluere, ac naturam peruertere, nisi spectaculum haberet, vnde mentem & oculos, ne quo tempore non turpissimus esset, perpetuò inquinaret. Quis enim in eo qui hæc agat, patriæ amantis, aut vtilis regis, vel pilum esse dicere iure possit?

Talem quippe se nobis, vt quis exhibeat, Codrum præstet aut Decium pro patria morientem, Mosem æmuletur deleri se de libro vi- *Exod. 32.*
tæ, ni populus saluus fiat, postulantē: Ezechiam *4. Reg. 18.*
imitetur excelsa auferentem, statuas confringentem, lucos succendentem, sapienter in omnibus se gerentem, Philistæos percutientem: *4. Reg. 23.*
Iosiam referat altaria Baal demolientem, aruspi

aruſpices, augures, Pythones, ariolos, effœminatorum domos, fana excelſa deſtruentem, eorum Sacerdotes occidentem. Diſcat illud, quod ad Reges ille ſimul Rex & Propheta ait: *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Vt ea faciat ſcilicet, interprete Auguſtino, *ad ſeruiendum Deo, quæ non poſſunt facere niſi Reges.* Hæreſim deſtruat, blaſphemiam auferat, cæteras Reipub. peſtes ſimoniam, rapinam, adulteria, ſodomias eradat, pietatem, iuſtitiam, literarum ſtudia promoueat, ac ſtabiliat. His quippe artibus Clodouei, Caroli, Roberti, Ludouici cæteri primi in Gallia Reges in cœlum conſcenderunt. Hæc ſunt enim, quæ non poſſunt facere niſi Reges. Quibus præſtandis vtiliſſimorum Eccleſiæ, Reip. ac patriæ Regum nomen promeruerunt. Quæ ſi Hénricus nec fecit, nec facere in animo habuit: imò ne fierent omnibus modis impediuit: ſi totus in eo eſt, vt non ſeruandæ, ſed deſtruendæ patriæ conquirat rationes, præclarè ſecum agi ratus dum voluptuariè agere, dum miſcere libidine cuncta poſſit: Si factum huius, vt olim credidimus incuria, vt nunc ſcimus, ſtudio eſt, vt religio in Gallia caderet, vt mos patrius interiret, vt decies centies mille in Gallia animæ æterna morte perirent: quid vltra futurum eſt, quo quis illum hominem frugi, quo vtilem Regem prædicare poſſit? Nam ſi vltra perget Germanos dicere opera ſua eſſe victos, vt incredibili typho venditet ſe, vt fecit, homo ignauiſſi-

Pſal.2.

Aug.epiſt.50.

mus Augustum esse quendam, non alio huic responso opus erit, quàm quod Salinatori apud M. Tullium, Q. Fabius Max. dedit, cui cum fugax ille diceret, *mea opera, Q. Fabi, Tarentum recepisti.* Tum ille ridens, *ne,* inquit, *nam nisi tu amisisses, ego nunquam recepissem.* Ita enim nisi Henricus Germanos acciuisset, Guisius eos non vicisset: neque Galliam vniuersam ferro, fame, flamma Princeps optimus prohibuisset, nisi per hæc illam perdere perditissimus ipse Tyrannus contendisset.

Cic. in Cat. Maiore.

QVOD HENR. HYPOCRITA.

Crimen ciuile sextum.

Tyrannidi ferè coniuncta est hypocrisis.

CAP. XXII.

SED & tyrannidi affine vitium hypocrisis. Quotusquisque enim immanium Tyrannorum fuit, qui non virtutis simulatione aliqua, vel ad ingrediendum dominatum, vel etiam ad seruandum vteretur? Declarat illa Herodis Christum adorationis specie perdere cupiétis, móxque in pueros crudeliter sæuientis veteratoria calliditas. Alterius item Herodis, Ioannis Baptistæ interfectoris, quem vulpem propterea, vt hypocrisim designaret, Christus nominauit. Declarat & Neronis quinquénium acerbissima tyrannide commutatum. Sed & Constantij, hostis

Matth. 2. Marc. 6. Luc. 13.

hostis blandientis, specie religionis occidentis, Christũ confitendo abnegantis (vt ait Hilarius) varium & multiplex ingenium. Amplius etiam Iuliani per summam in religione hypocrisim ad imperium ingressus, quòd ille omni crudelitatis genere conspurcauit. Docuit & Basilisci Imperatoris successor, atque interfecto Zeno, qui simulata cum Orthodoxis pace, factóque vt hodie ab Henrico, Henotico, seu Vnionis Edicto, eodem ad nobilissimi cuiusque & piissimi cædem postea est abusus. Declarant & alij posteriores illo Imperatores, Philippicus, Copronymus, Leo Armenius, Michaël, Theophilus, & alij, qui Catholicos se omnes professi initio, mox Tyranni crudeles effecti, mira hypocrisi Ecclesiæ simul, ac populo illuserunt. Sed neque aliter Mahumetes instituí Tyrannus potuit, quàm si se diuinitùs, sua illa columbæ impostura, afflatum simularet, velóque hypocriseos fucum imperito populo faceret, ac futuræ crudelitati adytum aperiret. Quid Henricus VIII. vt omittam veteres, Angliæ Rex? aut quis eius hypocrisim nescit, pro Ecclesia primùm scribentis: *Deffensorísque fidei* titulo honorati, ad postremum Ecclesiam crudelissimè persequentis? Sed & digna incesto eodem patre, atque fratre incesta simul soror & filia, quæ hodie etiam regnat, Anglicana Iezabel, quæ nec peruenire ad apicem istum putidissima bellua potuisset, nisi mira hypocrisi impietatem suam spirante ac viuente Maria Catholica Regina occulere didicisset.

Zon.
Henotici, seu Vnionis edicti ab Henrico violati typus.

Magni Ducis Moschouiæ insignis cum crudelitate hypocrisis.

Alexan. Guaguinus.

Veron. in descript. Moschouia.

Omnium verò maximè in Ioanne Basiliade, magno Duce Moschouiæ (qua bellua nihil à seculo visum est truculentius) ante annos, vt fertur, quatuor vel quinque vita functo, id apparuit. Cuius vt vita perpetua fuit innocentium cædes, quos ipsa libidinibus, sacrilegiis, atque blasphemiis horrens, laqueo suspendi, aquis præfocari, membratim dissecari, hastis confodi, ipse sæpe minister cædis lætabatur, nullæ vt huic maiores deliciæ, vnum vt solatium esset, si recreari vellet, vt humanum sanguinem funderet: ita non aliter peruenire eò potuit, vt ex legitimo principatu crudelissimam tyrannidem efficeret, quàm si ementito primùm monasticæ vitæ instituto, abdicatóque, vt fingebat, principatu, missis ad vniuersas imperij sui arces, qui literas in speciem, de asserendo filiis suis principatu ferrent, dato singulis negotio id ageret, vt nobilissimarum familiarum Principes, iisdem præfectos, sumpta per satellites occasione, inopinatè opprimeret. Quæ cum ei ad ingrediendam tyrannidem via tutissima visa fuisset, eadem pulchra ei visa est, per quam illam pessimè introductam peiùs exerceret, vt ædificato monasterij instar suo illo Alexandro vvæ palatio, monachi nigri vestitu indutus, loróque succinctus, cultelúmque & lucernam ferens, ipse cum ingenti aulicorum caterua, quos ritùm hunc imitari, flagris alioqui cædendos, oportebat, in fanum ad matutinas preces, aliásque cærimonias, quibus Rutheni vtuntur, procederet.

Basiliades se monachum fingens tyrãnidem inuadit.

Basiliadis hypocritæ monachalis habitus.

Hos

Hos omnes fratres, ſeque adeò ipſum fratrem appellari iuberet. Ita vt hæc magna aulicorum Moſchorum fraternitas diceretur. Quibus hora prandij ſuus cuique cibus in ciſtella, ipſi magno Duci primùm, tanquam primario fratri, ac deinde reliquis porrigebatur. Potúſque eodem modo ſingulis dabatur ad menſuram. Atque ita abſoluto prandio, ad ſuas quiſque cellulas reuertebatur. Cúmque abſolutum Canonicarum precum officium eſſet, tum ipſe Dux, tanquam maior natu, à cœnobio illo egrediens, aliquot captiuos morti deſtinatos produci è carceribus iubebat, ibique variis mortis generibus affici. Itaque alij ad palum, alij ad rotam alligati, alij ſecuri percuſſi, alij laqueo ſuffocati, alij in fruſtra diſſecti, multi aquis obruti mactabantur. Hícque deuotionis illius ſolemnis, ac perpetuus exitus erat, vt decem vel viginti humani victimis magni Ducis dæmoniis litaretur. Tanto fœtore cadauerum, vt illac tranſire nemo poſſet. Crudelitatis verò, non in captiuos tantùm, ſed & in familiares ac neceſſarios, diffamatione tanta, vt quotieſcunque ad funeſtum illud Alexandro vvæ caſtrũ aliquem è ſuis conſiliariis Dux impius inuitaret, nemo illorum eſſet, qui non crederet ad præſentem ſe mortem accerſi, neque inde incolumem reuerſurum. Ita vt diſceſſurus domui ſuæ primùm diſponeret, vxori ac liberis valediceret, & amicis ſua cõmitteret. Vnus ſcilicet inuẽtus noſtro ſeculo homo, qui cum tyrannide hypocriſim tam inſigniter coniungeret, nullus vt dignior

Crudelis deuotionis Moſchæ exitus.

Baſiliades Henrici typus.

propterea esset, quem vtriusque æmulus Henricus imitari posset, suæque in eo nobis in vicinam Moschouiæ Poloniam profectionis fructum daret.

Hypocrisis etiam in Hæreticis ac cæteris impiis.

CAPVT XXIII.

EQVE verò id in Principibus mirum esse debet, cùm & id in priuatis, sicubi impietas regnat, locum eodem modo habeat. Non enim aliud Hæreticorum ingenium, quod vt crudele perpetuo est, vt Principem suum referat, homicidam ab initio, ita iis perpetuo hæc ars fuit, vulpinam leonina commutare. Ario primùm quid lenius, aut mansuetius? Quid in speciem religionis amantius? At hæc pestis fuit, quæ vniuersum orbem cęde, incendio, omni genere crudelitatis subuertit. Tales & Donatistæ, tam dulces initio, quàm truces atque insolentes postea extiterunt. Eiusmodi Petilianum, & qui cum eo erant, fuisse arguit Augustinus, de mansuetudine tum gloriantes, cùm nocendi facultas non esset: *Isto modo*, inquit Augustinus, *& miluus, cùm columbos rapere non potuerit, columbum se nominat. Vbi enim potuistis, & non fecistis?* Tales & Rogatistæ, de quibus idem Aug. *Vos*, inquit, *Rogatistæ meliores esse videmini, quia non sæuitis cum Circũcellionum gregibus. Sed nulla bestia si neminem vulneret, propterea mansueta dicitur, si dentes & vngues non habet. Sæuire vos nolle dicitis,* ego

Hæretici dolosi & crudeles.
Epiph. hę. 69.

lib. 2. contra Petil. c. 83.

Epist. 48. ad Vincent.

ego non posse arbitror. Si autẽ aliquid possetis, quanta faceretis, quando nihil potestis, & non cessatis? Sed id, eheu! nostro seculo, quàm verum sit, funesta illa incendia apud Germanos Lutherus, apud Gallos Caluinus & Beza, & qui eorum furias secuti sunt, docuerunt. Homines videlicet mansueti initio, quibus vna religio, vna charitas cordi esset, crudelitatis interim virus pectore occulentes, qua fœdè in optimos quosque, atque innocentissimos Sacerdotes, Principes, Plebeios, vtriusque sexus viros, immanissimi tygres, atque vrsi bacchati sunt.

Lutherani & Caluinistæ hypocrisi crudelitatẽ suam obtexerunt.

Sed quid mirum id in eis, cùm impietatis eorum archetypus, atque author Iudas, quo doctore insultare Eucharistiæ, Christi præsentiam in ea negare, crucifigendum atque illudendum tradere: imò per seipsos illudere ac crucifigere didicerunt, pauperum zelo auaritiam, proditionem osculo detestabilis hypocrita velauerit?

Iudas hypocrita Caluinistarum impietatis archetypus.
Ioan.6.

Sed nec qui eum figurabat Ioab, crudelis in Amasam atque Abner esse potuit, nisi amicum se prius hypocrita mentiretur. Nec aliter crudelis in patrem Absalom insurgeret, quin se voto obstrictum in Hebron fingens pietatis fuco scelus obtegeret. Imò & prior illo Cain pietatem primùm mentiri necesse habuit, vt eò Abelem adduceret, vbi crudeliter trucidaret.

Absalom per hypocrisim ad tyrannidẽ tendit.
2. Reg.15.
Gen. 4.

Mirum id quoque, nec aliter viduarum domos deuorare potuisse Pharisæos, nisi longas & prolixas in templo orationes facerent, immitémque, & crudelem animum specie pietatis obtegerent. Similes vtique crocodilo, qui

Matth.23.

quem deuoraturus hominem est, lugenti similis, efficto ad hominis vocem eiulatu, ipse in obscuro & lubrico latens ad se allicit,& incautum apprehendit. Aut etiam Pantheræ seu pardali, quæ maculis distincta, & variata bellua, vt hypocritam, vel ex pelle significet, grato quodam odore bestias (non verò homines) ad se trahens, easdem sumpta occasione lacerat, ac diripit. Vsque eò magna tyrannidis & hypocriseos necessitudo, vt vna sine altera, vel in belluis ipsis esse non valeat. Nempè vt eum referat, qui primus omnium hypocritas Diabolus (nam Diabolus propterea hypocrita Iudas vocatus est) transfigurans se in Angelum lucis, nunc cædibus orbem committere, nunc fraudibus permiscere non desinit. Non etiam aliter homines tentare peritus, quàm dulcem se initio mellis instar exhibeat, & in amaritudinem desinat, sicuti de meretrice, Diaboli vtique parallelo instrumento Sapiens ait: *Fauus distillãs labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. Nouissima autem illius amara quasi absynthium.*

Diabolus primus hypocrita.

Ioan.6.

Prou.5.

Hypocritarum, præcipuè verò Regum, quàm acerba persecutio.

CAP. XXIIII.

ESSIMA imprimis afflictio, & ad conuellendam omnem, tum Ecclesiæ, tum Reipu. pacem mirè efficax. Quantò periculosius scilicet est, lupum

lupum intus in veſtimento ouium, quàm armatum foris intueri. Quòd niſi eſſet, non vſque adeò flebilis eius luctus eſſet, qui ait: *Si inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique, & ſi is qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo. Tu verò homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui ſimul mecũ dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cũ cõſenſu.* *Pſal.54.* ἀποσιώπησις.
Imperfecta videlicet ſententia, atque adeò per reticentiam hærens, quòd doloris magnitudinem (vt Timantes ille pictor, Agamemnonis in ſummo eius mœrore faciem velans) nullatenus poſſet exprimere. Sed ſceleris magnitudinem terribilis imprecatio indicat: *Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuentes. Quoniam nequitiæ in tabernaculis eorum, in medio eorum.* Huc ſpectat illud væ, quòd tam acerbè toties in hypocritas ingeminat Chriſtus, cùm duces cæcos, culicem percolantes, & camelum glutientes, ſepulchris dealbatis ſimiles, quòd deforis eſt mundantes, intus autem plenos dolo eſſe ait. *Matth.23.* Imò & improbis, atque adeò tyrannis, qui conſeruos percutiunt, *partem cum hypocritis* futuram comminatur, non tantùm quia affines ſunt, vt dictum eſt, iſti culpæ, ſed etiam quòd nulla vlli damnatorum generi, quàm hypocritis, pœna futura ſit acerbior. *Matth.24.* Et illa Prophetæ vox terribilis: *Væ qui profundi eſtis corde, & à Domino abſconditis conſilium. Quorum ſunt in tenebris opera, & dicunt: Quis videt nos? & quis nouit nos?* & illud: *Non veniet in conſpectu Domini omnis hypocrita.* Et rurſum: *Si aſcenderit* *Eſa.29.* *Iob 13.*

vsque ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perditur, & qui eum viderant, dicent, vbi est?

Quàm dura res Princeps hypocrita.

Quæ vt in omni conuersatione detestanda est conditio, tum verò in Principe tantò magis, quantò durius est penes eum esse habenas Regni, quem & reprehendere periculum, & ferre conscientia vetat. Monēte illinc Sapiēte: *Noli arguere derisorem, ne ipse oderit te.* Hinc dicente Propheta: *Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum.* Adulatione videlicet crescens, & fortiùs in dies euadens malum, cùm *laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur. Cuius maledictione os plenum est, & amaritudine & dolo, sub lingua eius labor & dolor.* Nulla vt commodior ad deglubendam vniuersam tum Regni, tum Ecclesiæ substantiam esse possit, quibus idē quod iis, qui à viperis icti sunt, accidit, vt sensim sine sensu moriantur ac pereant. Prorsus vt non sine causa persecutio hæc, vt cæteris acerbior, per equum pallidum designetur, de quo in Apocalypsi: *Et ecce equus pallidus,* Princeps videlicet & qui cum eo sunt, fictis ieiuniis, pallore, atque obseruantiis sanctitatem mentientes. *Et qui sedebat super eum,* hypocritarum nimirum sessor diabolus, quique eos quaquauersum intorquet & inflectit, *nomen illi Mors,* nequitiæ videlicet, quæ in hypocrisim desinit, stipendium. *Et infernus sequebatur eum,* quia nulla commodior euellendæ pietati, perdendisque æterno igne, atque morte hominibus,

Prou.9.
Esa.5.
Psal.9.
Apoc.6.

nibus, quàm Principis ac ministrorum eius hypocrisis esse potest. Quamobrem verò? Quia *data est illi potestas super quatuor partes terræ*, id est, vniuersos Ecclesiæ, ac Reipub. ordines. Quotusquisque enim ex iis hypocrisi vacat? *interficere gladio*, bellorum videlicet ciuilium, qui fructus est hypocritæ, dum vtrinque armantur, qui Principis nequitiam, vel cognitam à fructibus execrantur, satagúntque ne noceat vlterius, vel fuco velatam stulti ac cæci deffendunt ac tuentur: aut, quod peius est, doctrinæ pestilentis, quæ nulla ex re maiores vires, quàm ex Principis hypocrisi nancisci, & capere solet. *Et fame* non panis tantùm, sed quod deterius est, verbi Dei, qualem vtroque modo tot, eheu! Galliæ vrbes, atque prouinciæ iampridem patiuntur. *Et morte*, non ea tantùm, quæ corporis est, momentanea & leui, sed quæ plus timenda est peccati, atque adeò atheismi. Denique *& bestiis terræ*, scilicet vt homines, quibus nihil Deus, nihil cœlum sapit: *Qui caracterem bestiæ, numerúmque eius, 666. qui numerus hominis est* (eos videlicet indicans, qui in rebus terrenis, senario numero, qui laboris est, designatis, primas, secundas ac tertias partes collocant rerum suarum) *in frontibus & dextera manu sua*, id est, professione & opere ferunt, bestiísque propterea ac iumentis meritò comparantur, & ad quos illud pertinet, *væ, væ, væ, habitantibus super terram*, id est, qui aliud nihil, quàm terrã spirant, in suis

Hypocrisis vbique diffusa.

Bella ciuilia hypocritæ fructus.

Apoc.13. Numerus bestiæ 666.

Psal.48.

Apoc.8.

in suis illis cogitatis furoribus grassari liberè, & bacchari possint. Idque eueniat, quòd Propheta ait: *Principes in medio eius, quasi lupi rapientes prædam, ad effundendum sanguinem, & ad perdendas animas.* Prorsus vt cum nulla tetrior pestis, hominum generi, Principe hypocrita esse possit, non sine causa, pro summa ac deploranda maledictione, atque accensa impendio eius ira, *qui dat Reges in furore suo*, scriptum sit: *Qui facit regnare hominem hypocritam propter peccata populi.*

Ezech. 22. *Osea 13.* *Iob 34.*

Henricus quàm insignis sit hypocrita.

CAP. XXV.

AT Henricus quàm insignis hypocrita sit, triplex eius hypocrisis, in pietate seu religione, in re militari, atque iustitia docet, vt cum hæc tria Lilia sint, quæ pridem in Francia floruerunt, quæque ipse per hypocrisin fœdissimè inquinauit, nulla deinceps occasio esse possit, pro Liliorum Rege hunc habendi, quo præsente nec Lilia esse possint. Ac de religione quidem si agitur, multa antequam Rex esset, deuotionis imago ac species erat. Vbi verò ventum ad coronam est, tantus se effudit pietatis in speciem feruor, vt abundè esset, vnde sanctus dici posset, si facta signis responderent. Multæ in eo orationes, multa vt videbatur ieiunia. Militiam sancti Spiritus (alij ficti Spiritus dicebant) nouo habitu, ac cerimoniarum genere instituit.

Hẽrici in religione hypocrisis.

Homo

Homo videlicet, qui nec an Spiritus ſanctus nouit. Primus certè omnium Spiritum ſanctum in crucem egit, vt propterea lepidè ſatis à quodam dictus ſit Spiritupaſſianus. Sed & alium Heremitarum ordinem (quos Hieronymitas vocant) ad ſaltum Vicennæ commentus eſt, vbi multos ſępe dies Heremitarum habitu cum fratribus (ſic enim dicebantur) in hymnis, & diuino cultu morabatur. Acceſſit iis alborum pœnitentium confratria (vt colore ſaltem à Baſiliade Moſcho diſcreparet) inter quos ille ſæpe per vrbis vicos, fune ſuccinctus, appenſoque ad cingulum flagello incedēs viſebatur. Pedeſtres item ſæpius, tempore etiam pluuio, in habitu pœnitentis, & quòd maius, ſyndone ſuper nudo, algente frigore poſita, Carnutum vſque peregrinationes. Accerſiti deinde fratres Capuccini, & qui nouum vitæ genus ſectari nuper cœperunt, Fogliantini, quorum auſteritatem vitæ laudans: imò & imitari profeſſus, ipſe in confeſſione & Euchariſtia frequens, libros ad pietatem factos vndique conquirens, ſæpe etiam meditationi ſe incumbere fingens (dum poſtico elapſus cachinnans ac ridens, cùm aliquot ſuis congerronibus deambularet, aut aliud neſcio quid faceret) vno egere ad perfectam ſanctitatis opinionem videbatur, vt miraculo aliquo acta ſua comprobaret. Sed neque emiſſarij defuerunt, qui tum ipſi priuatim, tum in palatio publicè dicerent, nullum ex iis, qui eum anteceſſerunt Regibus, ne iis quidem exceptis, quos inter ſanctos colit Eccleſia, parem

Act.19.
G. Poſtellus. Henr. Spiritupaſſianus dictus.

Mira Hērici hypocriſis.

Emiſſarij Henrici adulatores.

parem illi sanctitate fuisse. Quinetiam & à Capuccino quodam petiisse fertur: *Num quis, dum viuit, referri inter sanctos possit?* Hæc tum in speciem religio, quæ vt fefellit plurimos, etiam viros bonos, qui quæ ab eo pręter ius & religionem fiebant, eius consiliariis acceptum ferebant, ita qualis ea esset, horrenda sacris iis mista scelera, adulteria, scortationes, sodomiæ, sacrilegia (vt nusquam peiora Eleusinæ Cereris mysteria fuerint) testabantur. Et quòd solemne cerimoniis istis erat, vt postridie earum, Edicto quodam nouo, id est, vectigali tyrannico populus vexaretur. Adeò vt vsu crebro factum sit, vt malè sibi populus ab istis deuotionibus metueret, eásque argenti aucupia vocitaret. Omninóque id in more habuit, nihil vt sceleris designaret, quòd non deuotio aliqua (sicuti in cæde clarissimorum Principum accidit) præcederet.

Henricianæ deuotionis finis.

Vno in eo Moschouitæ dissimilis, quòd cum ille denos, vel vicenos in suis illis sacris gladio occideret, Henricus decies vel vicies centenos iniusto tributo enecaret, & ad restim, vt dicitur, adigeret. Moschouitico sacro procul dubio publicè vsurus (vt occultè sæpius proiectis in Sequanam corporibus fecit) nisi quòd Moschorum seruile ingenium vsque eo est, vt cædi se à Principe honori sibi ducant, eóque nomine gratias agant, & vt quidam Blæsis malè feriatus Prælatus dixit, *facta Regis honoranda*, etiam in scelere, & manifesta iniuria putent, longè à Gallis, natura liberis atque ingenuis,

Henrici crudelitas à Mosco vt differat.

Moschorum seruile ingenium.

Idē Gagninus in descripton. Moschor.c.5.

vt &

vt & omninò omnibus,

Queis meliore luto finxit præcordia Titan,

abeſſet. Quos propterea populis illis diſſimiles eſſe,non ſemel idem Henricus,tyrannidis videlicet æmulus,multis verbis conqueſtus eſt.

Hypocriſis in re militari.

CAP. XXVI.

AM in re militari, quàm ſæpe regnet hypocriſis illi norunt, qui in caſtris agere, qui exercitus ducere didicerunt. Id quondam ſub Dario Zopyri,id Metij Suffetij, id Hannibales, id alij docuerunt. Sed nuſquam fraus iſta, quàm in Gallia à 30.annis maior, hoc eſt ex quo funeſtũ patriæ incendium,mulier vna, tot Regum mater, rerum ibi potita eſt. Quo tempore ex tot contra Hæreticos præliis vix vnum non ſua velatum hypocriſi fuit,vt quod ad hoſtiũ interitũ in ſpeciem comparatum erat, re ipſa ad eorum res augendas, aut certè ad æquilibrium cum Catholicorum viribus temperandas, vno nomine ad funeſtam illam Status, id eſt, atheiſmi regulam: *Pugnent Galli, gallina modo, & pullus imperet*,inſtituta eſſent.Vt ſi quid contra Hæreticos tot inſignibus victoriis promotũ ſit,id totum diuinæ virtuti, Eccleſiæ cauſam per homines vel nolentes, agenti tribuendum ſit. Principum certè Catholicorum, quales vna Lotharenorum: maximè autem Guiſiorum, & qui iis cognati ſunt, ſtirps produxit, exiſtimatione

Hypocriſis bellica in Gallia quanta fuerit.

&

& commendatione tanta, vt quas illi obtinuerunt, quantumuis exiguas victorias, cùm magnis, quæ toto orbe fuerunt, victoriis debeant comparari. Quibus scilicet magna imperia quęrere, quàm inter tot dolos subsistere, cúmque tot fraudibus colluctari faciliùs extitisset. De Henrico certè id mirum est, cùm ignauissimus ille semper, & à re militari alienus extiterit, vnum in ea tantùm profecisse tamen, vt inter militares hypocritas, vel primas teneret. Eiusmodi illa sunt, belli prætextu immensas pecunias colligere, ac milite non soluto, eodem ad diripiendam Ecclesiam, ac populum vti, ne iugum excutere, ne tyrannidi resistere possit: quódque bellum sacrum erat, id tyrannidis præsidium, imò latrocinium publicum facere, dum vna vox hæc in secreto consilio sonat: *Vastata regio melior, quàm perdita.* Quòd lucrum videlicet suum publicam perniciem putet, perditúmque existimet, quicquid iugum non subierit durissimæ seruitutis. Quódque succedant omnia meliùs, duces corruptissimos prouinciis præficere, iis etiam militiam committere, qui prædari, non bellare: qui sacra omnia & profana diripere, non hostem cædere: non tueri Catholicos, sed Hæreticis colludere didicerint. Dux aliquis si pius, si fortis, & integer sit, huic pictum & imaginarium exercitum, sine pecunia, sine cõmeatu dare. Et ne sub vno capite coniunctæ in vnum copiæ aliquid prosint, eas vltrò, cùm non est opus, diuidere, próque vno forti exercitu multos debiles facere.

Guisiorũ virtus quãtis cũ difficultatibus colluctata.

Henrici paroemia. Pays gasté vaut mieux que pays perdu.

Virtus

Virtus vnius si quid illinc promouerit, hinc alterius fraude impedire atque corrumpere. Et si ista satis non sunt, strenuos duces exiguo comitatu instructos, iniquo loco & tẽpore pugnare iussos, hostium telis ex composito oportunos facere, ac cædẽdos tradere. Sic quippe ad Rupellam dudũ Aumaleus, sic nuper Ioyeusa fortissimi duces de medio sublati sunt. Sic tentata sæpe ducis Guisij, sic fratris eius Maynei clarissimorum principum, sed irrito conatu cædes, cum nec falli eorum prudentia, nec vinci fortitudo posset. Quin potius armatis inermes, immensis pauci, instructissimis deserti, veteratoribus ac perfidis constantes & recti terrori semper essent. Imò, quod amplius est, victi, cæsi, castris exuti hostes loco cedere cogerentur. Atque interim hæc dum fiunt, mira arte fucum è bello facere. Crimen illinc, quòd patria oppressa sit, in Catholicos deriuare, qui tot malorũ soli causa sint, quòd pace vti nolint. Hinc suam pietatem, virtutem, diligentiam, zelum in hæreticos, vt qui nullis sumptibus aut impensis, pro sancta religione Catholica, & extirpanda scilicet hæresi parcat, mirificè prædicare atque commendare. Si quid præclarè à ducibus, quod ipse nollet, gestum sit, huius sibi laudem tribuere, atque illinc nouas clero & populo pecunias imperandi ansam arripere.

Quæ cum perpetuæ Henrici in re bellica artes extiterunt, tum verò præcipuè in postremo illo nuper & famoso contra fœderatos bello, anno 1587. tota hæc se nequitia effudit. Ale-

mānos ille & Heluetios hæreticos, immenſo numero,ſumptibus ſuis,imò Eccleſiæ vocauerat, commeatu ſe adiuturum atque comitatu receperat. Tum ipſe,quaſi totis viribus obuiam hoſti iturus, Guiſio Meldas ad ſe euocato, hominem primùm mirificè complexus, ac fidiſſimum regni ſui columen profeſſus,numeroſum eidem equitum ac peditum exercitum è ſtatis regni copiis aſſignauit,ſed & ſummam pecuniæ ingentem in belli ſumptus præſcripſit, in ſpeciem vtrumque, cùm nihil penitus rei ſubeſſe exitus cōprobarit. Publicatur interim iſta militiæ Guiſij deſcriptio,vt cum penes eum cōſtaret eſſe rei ſummam,ſi quid minus ei ſuccederet(hûc autem fraus illa omnis tendebat) in eum atque adeò in ſacrum fœdus totius detrimenti faba cuderetur:abrogatóque Vnionis edicto,plenarius Caluiniſmo,vel potius atheiſmo in Gallia thronus firmaretur. Aduentat igitur hoſtis: Guiſio nihil neque pecuniæ, nec militum datur,imò ſi quos ad eum properare con ſtet, reuocantur. Stat in procinctu nihilominus,collecta qua potuit amicorum manu Guiſius,& venientem hoſtem intrepidus præſtolatur. Nec eo etiam contentus, labore indefeſſo, quacunque ſe recipit hoſtis,laceſſit,vexat, cædit, adoritur. Literæ ad regem à Guiſio multæ quæ de toto hoſtium ſtatu eum admoneant, & maturari auxilia petant. Reſponſi penitus nihil. Pergunt ad Guiſium nihilominus optimi quique, & quibus zelus Dei in pectore erat, ducis virtute, prudentia, gratia, & candore

candore excitati. Et dum ſumptum de ſuo facit Guiſius, paulatim exercitus inſtruitur. Fremere interim Henricus, ne ſi hoſtem ille vicerit, & ipſe expectatione ſua cadat, & Guiſio gloria creſcat. Quid faciat miſer? Noua ars. Noua hypocriſis. In caſtra ſtrenuus iam miles, vix tandem è ſuo illo Gynæcæo, ac nidulo cynædorum abſtractus venit. Vt nouum ſcilicet, more ſuo, atque inutilem exercitum condat: excitóque vndique ad regis imperium Gallico milite, validis etiam Catholicorum Heluetiorum copiis, quæ promiſſæ Guiſio erant, ad ſe euocatis, Guiſium cum ingenti & valido hoſtium exercitu pugnantem deſtituat, ac minori negotio cædendum hoſtibus relinquat. O infelicem, qui nec ſumere arma poteſt, niſi vt ne arma ſint: & dum collectas magno labore præclaras vires inutiles facit, patriam ipſe impuriſſimo hoſti lacerandam proſtituat. Nam hæc illa eſt hypocriſis, quæ optimum quemque vt clamaret adegit, ſed & adhuc vt clamet adigit. O exarmantia arma! O vires euirantes! O armatam ignauiam! O militiam minimè militarem! O munitam armis patriæ proditionem! Nam hæ ſunt artes, quibus Henricus promeruit, vt cum gladius Gedeonis (ſic enim vulgò dicebatur) Madianitas iſtos, numero immenſos, ſiue (vt preclarè ad Cœnomanenſem pſeudoepiſcopum retorſit Sixtus quintus Pontifex Maximus) Angelus Ezechiæ Guiſius Sennacheribi exercitum copioſum profligaſſet, victoriam iſtam

Aduentus Hērici in caſtra vt Guiſiū milite deſtituat.

Guiſius gladius Gedeonis dictus.

Idem Angelus Ezechiæ à Sixto v. vocatus.

ſibi homo vaniſſimus aſcriberet: id etiam publicari per librariorum vulgus Lutetiæ procuraret. Et quia ſuus ſplendor Guiſio Soli auferri non poterat, ſatisfacere ſibi non poſſet, donec illum, vt alter Cain, per crudeliſſimum ſcelus morte extingueret. Non videns miſer, quanto illuſtriorem Solem illum trucidando effecerit, qui nunc coram Deo, angelis, atque hominibus in perpetuas æternitates fulget, non morte, non inuidia, non peſtilentibus hominum ſermonibus, non tempore denique ipſo, quod deuorat omnia, deinceps extinguendus.

Hypocriſis in iuſtitia.

CAP. XXVII.

ED neque in mentiendo iuſtitiæ zelo (quod tertiũ erat) minor hypocriſis, cum populi ſe patrem eſſe, & eius miſereri ſæpè profeſſus, innumerabilibus tributis exhauſtum, militibus lacerandum obiiceret. Iudices quos nouiſſet corruptiſſimos, imprimis diligeret, imò etiam benefactis augeret, quòd eos tyrãnidi ſuæ opportunos eſſe ſciret. Cæteros quos famæ integritas commendabat, vt ſuſpectos abiiceret. Quin cum de vnius ex aulæ primariis, corruptiſſimi ac ſceleratiſſimi hominis, furtis, rapinis, ac concuſſionibus tota Gallia infamis, nequitia quidam cum eo expoſtularent, & indignum iſto gradu & loco dicerẽt, reſpondit *pro-*

pterea

pterea sibi placere hunc, quòd nequiorē eo neminem comperisset. Sed hypocriseos insigne illud exemplum fuit, quòd anno 1583. missis per Galliam duodenis selectorum hominum quaternionibus, quæ singulæ Episcopo, Nobili, libellorum supplicũ Magistro, & aliquo è præfectis rationum publicarum constarent, vt videret bonus pastor, & patriæ pater (sic enim se vocabat) qua quisque in re subditorum suorum grauaretur, quæ populi oppressiones, quæ iniuriæ, quæ iusta singulis querimoniæ causa esset, vt onera leuaret scilicet, & singulis vulneribus remedium adhiberet: Si quid contortum, si quid confractum, per eos restitueret, quibus in hunc finem summam vitæ ac necis potestatem contulisset: denique mutatus ab illo omnes boni regis partes obire se velle promitteret (quid enim pulchrius, aut ad boni principis speciem illustrius dici potuisset?) aliud tamē nihil ista larua agebatur, quàm vt peius Dauide, (qui superbiæ tãtum causa, populum descripserat) secreta & abdita quæque rimaretur, vt in cuiusque bona solito amplius ac faciliùs inuolare posset. Nam & singulis quaternionum oratoribus (Episcopi autem illi erant) misera hæc & absurda conditio data erat, vt qui se leuandi populi ergô venisse dicerent, de iuuando tamen rege, ac pecuniis augendo, hoc est populo magis opprimendo verba facere, eodémque fonte dulcem & amaram aquam manare cogerētur. Id etiam accessit ridiculum magis, vt quo tempore regē vectigalia sublaturum legati promittebant, vr-

Henricus nē quissimos homines sibi placere profitetur. Duo decies quaternorũ per Henricũ legatio.

2.Reg.24.

Legatorum absurda per Henricũ facta oratio.

gente modo iſta vice Reipub. negotio ſuppe-tias regi ferrent, eodem noua vectigalia Pari-ſiis vulgarentur, quæ gratioſis oratoribus ob-iecta in os, ſilentium iis cum rubore imponerent. Omnium verò maximè quale id ſit po-ſtremus ille crudeliſſimæ tragediæ actus in magno totius Galliæ theatro Blæſis indicauit. Nam cum via hæc placuiſſet, qua principes trucidaret, ac ereptam 12. Maij ſuis faucibus Galliam deuoraret, vt comitia ipſe conuocaret, & ſe teneri ſtudio omnia componendi mentiretur, hîc mirum qua arte agere occœperit, quàm omnes hypocriſeos vires ac receſſus, quaſi ad Triarios ventum eſſet, excuſſerit. Primùm vt Cancellarium, ſecretarios, & ſtatus conſiliarios à ſe abigeret, quòd ab iis ſe deceptum, & ſaniora conſilia quærere velle cauſaretur. Mira arte vtens, vt cum peſſimis bonos, quos ferre ſecum non valebat, eiiceret, vt quod nequitia factum erat, id zelo iuſtitiæ feciſſe videretur. Et quo conſilium magis occultaret, Montholoneum integræ religionis atque exiſtimationis virum, iam grandæuum, ex cauſarum patrono Cancellarium, vt olim Dionyſius Platonem ex philoſopho aulicum atque domeſticum faceret: ſelectos ordinum in comitiis viros, ante altare ſacrum, ipſe à communione corporis Chriſti ſurgens vt Eccleſiæ, vt Reipub. cauſam ſeriò agerent, vt ſe conſilio, diligentia, precibus præterita iam mutantem, errorem confitentem, veniámque adeo & opem implorantem iuuarent, cum lachrymis per omnipoten-

Hēricus quo conſilio ſecretarios & conſiliarios ſuos abegerit.

tem

tem Deum, per partem quam inter beatos ſperarent, obteſtaretur: ſe viciſſim quod dicebat ex animo & loqui & facturum recipiens, *Hæc iuro in verbo & fide regis*, palam & publicè diceret, iterúmque & tertiò verba hæc iteraret. In Guiſium verò & fratrem eius Cardinalem mirifica amoris ſigna exhiberet. Innocentiæ vſque eò amans, vt cytharædi ſeruum, quia alterum leuiter in regia rixando percuſſerat, (erat autem id ex compoſito factum) vt piaculum grande puniri publicè iuberet, quòd non minus ſacrum cubiculum ſuum, quàm altare magnum eſſe diceret. Quæ omnia cum tali exitu fœdauerit, & quid monſtri aleret, quàm diuerſam verbis mẽtem haberet indicarit, quæ vlla tanta hypocriſis, aut tot fraudibus in omni re cõſuta eſſe poteſt, quæ cum iſta debeat comparari?

Henricus cubiculum ſuũ altari magno comparat, & fœdat.

QVOD VITIIS VNDIQVE INFAMIS.

Crimen ſeptimum.

Henrici ſuperbia.

CAP. XXVIII.

HIc ſuperſunt notandæ Henriciani ingenij minutiæ, quæ ſparſim licèt antea poſitæ ſint, ſimul iunctæ tamen id præſtabunt, vt & qualis ſit magis appareat, & quàm deſtitui æquum ſit ampliùs conſtet.

Ac prima ſanè ſuperbia ſit, cuius exemplum inſigne dedit, cum è Polonia rediens nouo & inſolenti Galliæ regibus more, cancellis ſe & repagulis muniuit, ne ad eum liberè acceſſus fieret. Morem hunc, vt credibile eſt, diutius ſeruaturus, niſi & Gallorum ingenium repugnare, nec ſibi id tutũ eſſe aduertiſſet. Quid enim hîc B. Ludouicus faceret, qui ſub dio pauperes iudicabat? Sed nec minor faſtus tamen, quòd procumbere ante ſe ſæpiſſimè cum alios, tum etiam ſacerdotes, imò flexis genibus horæ ſpatio ſubſiſtere eſt paſſus. Amplius eſt quòd nec dignos eos eſſe dixit, qui veſtigia ſua oſculentur. Maximino iuniore imperatore in eo deterior, quem quòd genua ſua oſculari pateretur, quod ſenior Maximinus noluerat, ſuperbiæ nomine publica vox diffamauit. Amplius rurſum ſuper altare poſita eius ſtatua, quæ ſcilicet Antiochi Hieroſolymæ, Caligulæ Romæ imaginẽ ſuam in tẽplo collocantis, quæ Domitiani adorari cupientis furias imitetur.

Ionimuilla hiſt. B. Lud.

Capitol. in Maxim.

Henrici inuidia.

Cap. XXIX.

NVIDIA præterea in eo mirabilis, vt cùm ipſe optimus, piiſſimus, fortiſſimus, ſapientiſſimus, denique omnia & ſibi eſſe videatur, & haberi velit, quenquam virtute aliqua ſuperiorẽ in rebus nõ tantùm magnis, verũ etiam & paruis,

in chorea, gladiatoria, equitatu ferre nõ possit. Similis in eo Neroni, qui cantori melius se canenti inuidit. Tyberio, qui peritiorem se architectum vrbe interdixit. Dionysio, qui Pherecidem, quòd melior se poëta esset, ablegauit. Adriano etiam, qui quemuis in quaque arte peritum æmulabatur. Caligulæ, qui Mamertum, quòd sibi pulchritudine similis diceretur, interfecit. Commodo, qui nobiles quindecim, quòd M. Aurelium patrem è vita decedentem, magnum sui desiderium reliquisse dixissent, in Tyberim mitti iussit. Nam & nos quæ Henrici inuidiam proderent verba insulsa, audiuimus, cum publicè, magno conuentu, cum stomacho, in Regia diceret, *non esse tribuendum sanctis*, (de Aunensi autem victoria sermo erat) *quod deo soli*, id est sibi, *deberetur*. Prorsus vt inter cætera, quæ ipsum ad necem pientissimi ducis Guisij impulerunt, vnum vel præcipuum sit, quòd hunc sibi fortitudinis ac rerum Gestarum nomine præponi, sibi mille, huic decem millia, vt Saul Dauidi, tribui ægrè ferret: Imò vrente inuidia, ferre nullo modo posset. Tale quondam fuit Phocæ imperatoris ingenium, cui in animo erat, quòd ignauus ipse esset, è medio omnes tollere, in quibus nobilitatis aut glorię, aut prudentiæ aliquid esset.

Dion.

Guisius per inuidiam ab Henrico cæsus.

1. *Reg.* 18.

Niceph. lib. 18. *cap.* 55.

Eius ingratitudo.

CAP. XXX.

CCEDIT iis ingratitudo, corrupti animi & abiecti vsque eo vitium, vt verè à Mimo Publiano dictum sit,

Mala omnia dixeris, ingratum si idxeris,

Quod in Hērico quale sit experti sunt quotquot se huius seruituti dudum addixerunt, nullos vt peius oderit, quàm quibus se acceptis beneficiis obstrictum nouit. Testati sunt id eius in Poloniam plærique comites, (atque inter cæteros Vidus Faber Pibracius) egentes magnam partem & contempti. Testantur & qui ab eius partibus tam egregiè steterunt, detenti in custodia Politici. Testantur & si qui huic in liberali aliquo officio ministrarunt, abiecti & irrisi. Omnium maximè principes Guisij, quibus vt solis acceptum debet, quòd regnum è Polonia rediens, & dudum in Gallia agens incolume habuit, ita his per scelus inauditum ingratissimè extinctis, quanto se nexu plebis atque sui priuarit. In summa vt regnum amiserit, & iam si sapit nouit, & amplius adhuc pugnante contra eum Deo & naturæ lege est sciturus.

Guisij Henrici & populi nexus erant.

Inhumanitas in ſuos.

CAP. XXXI.

HVIC coniuncta ἀστοργία, ſiue inhumanitas in ſuos, quos vtinam ſolum neglexiſſet,ac non etiã ad eorum exitium operam,vt fecit,ſuam contuliſſet. Eiuſmodi fuit præclara illa de tollendo fratre Carolo,& opere nimium eheu!cito perfecta conuentio. Eiectus primùm per aulicorum impudentiam Franciſcus frater, & prauo conſilio in Flandriam miſſus, mox reuerſus,& ſpe auxilij allectus, veneno etiam, dum morbo decumberet, extinctus. Mariæ item Stuartæ sereniſſimæ Scotiæ reginæ, Franciſci 2. fratris viduę, proditus deffenſionis ſpecie ſanguis. Reginæ Nauarræ ſororis,quòd ei cum hæretico viro non benè conueniret, carcer. Tentatum ſæpe de Lodoica Lotharena, ſanctiſſima eius coniuge, repudianda conſilium. Ioyeüſæ item ducis, qui eius ſororem duxerat, indigna cædes. Caroli Borbonij illuſtriſſimi Cardinalis, quem auunculum vocat, in veneranda iſta canitie cuſtodia, atque detentio. Et quod omnem inhumanitatem ſuperat, illata principibus illuſtriſſimis,propinquis ſuis, cum inſigni parricidio cædes. Matris eorum neglectæ lacrymæ, atque captiuitas. Incluſus etiam vſque nunc interempti Ducis,dignus generoſo patre, generoſus ipſe filius. Cotempta deniquevſque eò propria mater,(quãquam

iusto iudice Deo) vt diem extremum, seu victa dolore, ob præceps consilium, siue aliter obire cogeretur. Vsque eò probauit homo planè μισάνθρωπος, verum esse, quod congerroni suo cuidam, ac cædis Guisiacæ ministro dixit, nihil planè amare se, neque quenquam esse cuius interitui indolere, sed tantùm vnde exultare possit.

Eius in mortuos impietas.

CAP. XXXII.

SED & nota est crudelis tyranni in mortuos impietas, quorum & corpora in frustra conscissa, (vt Basiliadem Moschum sequeretur) igne concremauit, sepultura fraudauit, abscisa etiam capita, seruauit, quibus illudere diutius posset. In quo nequissimo facto, ne vel ipse vltra gloriari, aut quisquam excusare possit, quale id sit explicemus. Cæsis, ô impiissime, sepulturam negas. Quid ita? Quia vitæ tuæ insidiabantur scilicet. Quis enim à mortuis metus? An quia hostes erant? At nec ipse Achilles

Aenei.2. *Talis in hoste fuit Priamo. Sed iura fidémque*
Supplicis erubuit, corpúsque exangue sepulcro
Reddidit Hectoreum.

An quia molesta eorum tibi vita, monita, reprehensio, authoritas erat? Quod ergo Herodes non negauit Ioannis Baptistæ, censoris
Mar.6. vtique sui, discipulis, pro magistri sui corpore, id tu matri luctuosæ, atque innocenti, ac

propinquæ adeò tuæ, pro filiis quos genuit, negare non vereris? Bucephalum equum suum Alexander Magnus non solum vrbe nomini eius dicata, sed exquisitissimis etiam exequiis honorauit. Boristheni equo, quo inter venandum plurimum vtebatur, Adrianus imperator tumulum constituit, imò & perigraphen columnæ sepulchro affixę inarauit, & tu præstantissimorum hominum corporibus sepulturam dari vetas? Sed vt vincant te humanitate infideles, atque inter eos vel iniquissimi homines, è belluis certè ipsis cur vinci te oportuit? Formicæ, ait Plinius, aliæ alias sepeliunt, tripertitámque adeo mansionem habent, quarum vna comitia celebrant, altera edulia vt in pœnum condunt, tertia vita functis cæmiterium est. At tu formicis deterior, mansionem eandem comitiorum, cædis atque incendij fecisti, sepulturæ nullam prorsus esse voluisti. Similis es Sennacheribo, qui mortuos vetabat sepeliri. Similis es Iuliano, ossa Ioannis Baptistæ Cæsareæ Palæstinæ incendenti. Dignus, qui vt Sennacherib à domesticis occidaris, vt Iulianus ab effosso sepulchro, reluctante terra, & impium cadauer abhorrente, eiiciaris: excussúsque volatilibus esca fias, si tamen tam impuras carnes vel dignentur attingere.

Curt.

Dion.

Plin. lib. 11.

Tob. 1. Niceph. lib. 10 cap. 13. 3. Reg. 19. Niceph. lib. 10 cap. 37.

Sed quia innocentum capita, quibus illuderes abscidisti, peius Q. Flaminio illo Romano duce, qui à Censoribus curia pulsus est, quòd rei damnati caput in conuiuio, in cynedi gratiam, qui mortuum nunquam viderat, auferri curasset,

Plut. in Catone.

Mar.6. curasset, peius etiam & Herode, qui tristis & inuitus caput Ioannis Baptistæ amputauit, hæc saltem verba audi, quæ in meliorem ac iustiorem te tyrannum detonat verè sanctus, ac politicis tuis, pseudoepiscopis sceleris tui probatoribus, dissimilis Ambrosius. *Intuere, Rex acerbißime, tua spectacula digna tyrannidis: porrige dextram apportatis tibi nobilibus illis capitibus, ne quid sæuitiæ tuæ desit, vt inter digitos tuos riui defluant ingenui, cruoris. Et quoniam non exsaturari tam indigna nece rabida fames, non restingui inaudita sæuitiæ sitis morte ipsa potuit, bibe sanguinem à scaturientibus adhuc venis electorũ capitum profluentem. Cerne oculos in ipsa morte sceleris tui testes, auersantes conspectum tam immanem trucémque tuum. Clauduntur lumina, non tam mortis necessitate, quàm horrore perfidiæ, & incredibilium scelerum tuorum. Ora autem illa exanguia, quorum sententiam & salutaria monita ferre non poteras, conticescunt, & adhuc timentur.* Hæc Ambrosius.

Amb.de virg. lib.3.

Sed quia tu non Herodis tantùm, in scelere isto, sed & Herodiadis, quę caput Ioannis petiit, ipse vir simul ac fœmina partes agis, iudicium tuum rursus vel ex eo intellige. Ioannis caput exilire fecit saltans Herodias, & tu amputatis his capitibus, meretricula saltas, ô Henrice *Culmine regni contempto* (inquit S. Fulgentius) *caput Ioannis puella petiuit in disco, elegit contemnere honorem, vt lucrum faceret sanguinem.* Et tu non cogitas Henrice, tibi cum istis capitibus amputatum esse regnum, cuius in capite regni diadema Heroës illi retinebant? Verè inquam,

& meritò iſtud, quia vt inſana illa mulier, *non cogitas de imperio, cui charior eſt vindictæ libido.*

Eius libido.

CAP. XXXIII.

IAM libidines in eo omnis generis quis enumeret, cum eas vel memoria complecti tædio ſit? Cogitet qui volet quicquid in eo genere turpiſſimum ac ſceleſtiſſimum dici poteſt, contra ius ac naturam, in Tyberiis, Neronibus, Caligulis, Heliogabalis. Et iis vbi cõtaminatum conſpurcatúmque Henricum audierit, ſi propter talia, imò minora iis, eiectos Childericum atque Ludouicum III. ſi execratos toto orbe Nerones, Caligulas, Commodos, Caracallas, Heliogabalos, Aiſtulphos, Andronicos, Fridericos, cætera libidinum portenta meminerit, quid de eo cogitandum ſit facilè iudicabit. Adeo vt quod ante annos 60. Cornelius Agrippa, libro de vanitate ſcientiarum prodit, *Durare adhuc Capeti ſucceßionem, donec illa rurſum in aliquo meretricum & libidinum mancipio ruitura ſit*, id non ſine quadam diuina virgula, tamen ſi ab homine non fortaſſe bono dictum, in iſto Sole clariùs perficiendum eſſe appareat. Sed horrendum illud magis, & quod nec Agrippa diuinaret, quòd nec conſanguineis vtriuſque ſexus abſtinuit. Quin & hæc odij in beatum illum martyrem Cardinalem propinquum atque adeo ſpiritu patrẽ ſuum non minima cauſa fuit, quòd

Agrippæ de Henrico vaticinium. *Cap.80. de Nobil.*

Odij in Cardinalẽ Guyſium quæ prima cauſa.

quòd eum ille tentantem ad ſcelus, vel ipſo quo Euchariſtiam ſumpſerat die, atque adeo in templo, exhorruiſſet, execratúſque & indignans receſſiſſet. Ex quo factum creſcentibus odiis vt cui caſtitatem non potuerat, huic vitam adimeret: Achillem in eo imitatus, qui Troylum, quòd turpiter pati nollet, ad Tymbræi Apollinis aram interfecit. Non multò etiam in eo melior, quòd nobiliſſimam fœminam, propinqui quondam ſui, atque adeo hæretici cõiugem, pollutam à ſe nuper, aliis etiam polluendam in conſpectu ſuo dedit.

Cæl.Rhod.lib. 15.cap.9.

Ignauia.

Cap. xxxiiii.

His coniuncta ignauia, non illa tantùm inutilis regno animi, ſed abiecti & excordis, qualem in crudeli homine eſſe agnouit Imperator Mauricius, cum de Phoca imperium vſurpante interrogans, Qualis ille vir, & an ſtrenuus eſſet, vt timidum eſſe audiit, *Ergo* (inquit) *& percuſſor.*

Niceph.lib. 18.cap.38.

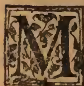
Quippe id hominis ingenium, vt quod Gallis prouerbio de homine degeneri dici ſolet, *vnctus pungat, punctus vngat*, cum durè agentibus facilis, cum modeſtis durus ac præfractus. Æſopico illi Deo ſimilis, qui fruſtra pulſatus precibus, baculo deinde confractus, auri copiã ingentem, quæ latebat intus, effudit. Id nouerant eius amaſij, vt ſi quid extorquere vellent, duris verbis compellarent, quæ vix ſeruus toleraret.

Henr. Æſopico deo ſimilis.

leraret. Non prius ceſſantes, quàm ille blandiretur, & petita annueret. Quid Guiſij contrà manſuetudo & comitas? Quæ ſcilicet ingenuũ quemque magnete quouis trahebat potentiùs, eo degenerem hunc compulit, vt agnum domi occideret, quem foris in armis leonem ne conſpicere quidem auderet.

Iactantia & vanitas.

Cap. xxxv.

Ireris verò in tanta nequitia tantam iactantiam, vt difficile ſit dicere vtrum plus fuerit, an ab omni laude alienus, an laudum ſuarum mirificus declamator. Prædicare ſæpe ſolitus eſt, etiam coram concionatoribus, beatam & fortunatam Galliam, quæ ſe tam pium, bonum ac deuotum regem nacta eſſet. Nullis ſe maiorum ſuorum, vel ſanctiſſimis cedere, quos pietate & ſanctitate longè ſuperaſſet. Sapientiæ & eloquentiæ laude imprimis delectatus, libenter id amplexus eſt, quod ei gnatones ſui ſæpius ſuggerebant, *Parem ei vtraque laude in toto regno eſſe neminem.* Certè vt quod verum eſt dicamus, nemo melius dixit, nemo peius fecit. Sapientiſſimus alioqui, ſi vafrum, verſutum, callidum, hypocritam, veteratorem, doloſum ac perfidum eſſe, id demum eſt ſapientem eſſe.

Gnatonum ad Hēricum adulatoria vox.

Henrici stupor multiplex.

Cap. XXXVI.

Ed &in vanitate rursum stupor mirabilis: vt qui absurda multa partim de se magnificè, partim aliter proferens, quàm parũ cohæreãt, quámque aliena omnibus esse constet, ne aduertat quidem. Eiusmodi illa sunt, quòd post occisos innocentes, afflictam ac vexatam mille modis indignissimè Galliam, post relicta vbique crudelitatis vestigia, homo qui ne pilum quidem viri boni aut clementis habet, quóque nihil est ad vindictæ libidinem proiectius, suam tamen bonitatem, clementiam, mansuetudinem, atq; adeo naturalem (qualem scilicet à tygre vrsóve genitam credere possis) prædicare non desinit, effértque magnificentissimè. Ea etiam abusos esse quos occidit & vexat, identidem conqueritur: proprij scilicet criminis in alienum translator mirificus, vt Phœdræ in Hyppolytum, Ægyptiæ mulieris in Iosephum ingenium possis agnoscere. Ex eodem fonte est, quòd hostẽ professus, bonum se patrẽ, imò bonificatorem vocat, indignantibus bonis, arridentibus autẽ ac plaudentibus parasitis. Qualis olim Ptolemæus Ægypti rex ille fuit, qui cum proprios filios necasset, literarum studia, occisis atque incensis in Gymnasio viris doctis (quod Henricum de Parisiensi Academia facere statuisse

Henrici clementia & bonitas qualis.

Ptolemæus Euergetes. Iust. Valer.

ipsius

ipsius & suorum verbis compertum est) Alexandria pepulisset, déque omni Repub. pessimè meritus esset, Euergetem se tamen, id est benefactorem nuncupari fecit. At Alexandrini contra offensi eius iniuriis κακεργέτην id est, malefactorem veriori vocabulo nominarunt. Sicque omnino benefactor Henricus dici potest, quomodo tres Ptolemæi alij, Philometor, Philadelphus & Philopator εἰρωνικῶς, seu κατ' ἀντίφρασιν dicti sunt, cum primus ex iis matrem, fratrem alter, tertius patrem occidisset. Quales etiam Furias infernales describunt poëtæ, quæ cum crudeles sint & immites, Eumenidas se tamen, id est benignas ac faciles gaudent nominari. Simile isti est, quòd ignauior fœmina, vir strenuus & fortis tamen cupit nominari. Quod fecit tum maximè, cum se victoriæ Aunensis authorem est professus, vt olim Tyrannus ille Dionysius, qui cum timidus vsque eo esset, vt nec proprio filio cõfideret, & candente carbone, cultros metuens tonsorios, capillũ sibi adureret, iratus tamen Platoni est, quòd eum fortissimum ac strenuissimum hominũ minimè iudicasset. Nec dissimile Caligulæ ingenium, qui adornatis hominibus, qui hostem ex improuiso adesse dicerent, cum ipse in proximam syluam cum amicis aliquot atque equitibus prorupisset, ac trũcatis pro omni pugna arboribus insignis victor rediẽs timiditatis eos qui secuti non essent, arguisset, triumphum etiam ex eo bellator inuictus atque augustus Cæsar Romæ postulauit. Edicto etiam grauissimo populum

Furiæ Eumenides dictæ.

Henricus fortis videri cupit.

Caligulæ pugna in arbores. Sueton. in Calig.

ac Senatum, quòd intempestiua conuiuia & amœnos secessus, Cæsare præliante, & tot discriminibus obiecto celebrarent, obiurgauit. Quinetiam cum directa in mare acie, quasi bellũ gesturus, conchas legere, & galeas replere milites iussisset, spolia ea Occeani vocauit, & turrẽ altissimã in victoriæ indiciũ excitauit.

Sed & stuporis id est, quòd scripturam & Dei verbum identidem pro se citat, scripturæ ipse ac verbi Dei contemptor ac iuratus hostis. Perfidiæque & hypocriseos insimulare audet eos, qui eius perfidiam atque hypocrisim pertæsi ab eodem discesserunt. Et quod in concilio, in Senatu, in comitiis, cùm omnia ex animi sui sententia fieri vellet, id Xerxis sæpe est imitatus, quod stuporis sanè ac superbiæ ingentis fuit. Qui bellum Græciæ indicturus, adhibitis Asiæ principibus, *Ne videre* (ait) *meo tantummodo vsus consilio, vos contraxi. Cæterum mementote parendum vobis magis esse, quàm consulendum.* Sed & inimicos suos (sic vocat quos occidit) ante se obiisse, se superstitem illis esse non semel est gloriatus. Quod quanti stuporis sit, indicat illud, quod à Ludouico comite ad Valtramum Magdeburgensem Episcopum, qui de iis qui Henrico 4. adhuc superstiti restiterant, Gregorio 7. Pont. Egberto Marchione Marseburgẽsi, & Rodolpho rege iam defunctis pariter exultabat, est responsum. *Quòd eos* (inquit) *qui obierunt damnas, & Dominum tuum, quia illis superstes es, bonificas, liquet profectò ab omni spirituali te consideratione manere vacuum. Nonne beatius est bene mori,*

Valer. lib. 9. cap. 5.

Appen. ad Marian. Scot.

mori, quàm male viuere? Beatum te ſcilicet dicãt, ô Henrice, qui animam eſſe non credunt. Si tamen hoc beatum dici poteſt, infamem, dedecoroſum, odioſum omnibus eſſe. Quibus autẽ poſt vitam aliquid eſt reliqui, tam beatos illos martyres exiſtiment, quàm te miſerum eſſe iſta vitæ tuæ turpitudo atque nequitia, ac futuri iudicij acerbitas, vel ſilentibus omnibus, vociferatur atque clamat.

Nec verò ſtuporis minima pars temeritas eius & mendacia extiterunt. Patuit illud tum maximè, cum Pariſiorum vrbem temerario auſu diripere, ac Guiſium occidere aggreſſus eſt, non videns quid populi, numero immenſi, in principem optimum amor, in ſe verò odium poſſet. Et vt iſto pacto inſignem ac nunquam eluendam nomini ſuo maculam inureret. Amplius etiam, cum eum occidens, quo ſolo vt firmiſſima columna dignitas eius nitebatur, vno tempore populum à ſe integrum diuertit, & dignitatem omnem abiecit. Mendaciis verò vt totus confutus eſt, ita impudentiſſimum illud fuit, quod de hiſtoria doliariorum commonitorium publicauit, vbi mendacia vel cæcis nota cum verbis numero propè contendebant. Impudentius illud rurſum, quòd authoribus & conſultoribus, ſummo Pontifice, ac Duce Mayneo, fratre Guiſium ſe occidiſſe palam & publicè tum verbo, tum ſcripto diceret, quinetiã & falſum anathema in Catholicos emẽtiri non eſt veritus.

Henrici temeritas.

Commonitorium hiſtoriæ doliariorum mendaciis plenum.

Quid illa vetera ſpectacula, ambulantes ſu-

Henrici ſpectacula.

per terram naues,auro sericóque fulgentes,cęti armato milite pleni,mons Ætna,cum Vulcano,Parnassus aliíque montes,diu noctúque toties repetita,tanto sumptu, vt in vnius Ioyëusæ nuptiis decies septies centena aureorum milia insumeret,quàm magnam stuporis, ac puerilis leuitatis partem habuerunt?

Henrici studia.

CAP. XXXVII.

TVDIA porrò mirum quàm Francisco auo dissimilia. Quippe tam disciplinarum iste osor, & doctorum contemptor, quàm ille admirator ac fautor, literis ipse imbutus atque doctus extiterat. Certè post reditum è Polonia, cum se otio dedere statuisset, hanc etiam seu fallendi temporis, seu versuta consilia tegendi rationem commentus est,vt verba declinare & nomina magistro ad id sumpto addisceret, vnde datus versui locus,

Declinare cupit,verè declinat & ipse,
Qui bis Rex fuerat, fit modo grammaticus.

Sed etiam id in cantu, in suis illis pœnitentium conuentibus æmulatus videtur, quod de Leone Armenio hæretico iconomacho ferunt historiæ, qui vt erat graui & incondita voce, cantare & modulari in choro solitus erat. Id etiam in eo obseruare licet, quod de Iuliano apostata refert Nazianzenus, cum verborum auceps ac curiosus obseruator esset, stultas nihilominus

Zona.

Orat.2.in Iul.

hilominus ac præcipites in eo interrogationes, responsiones iis nihilo meliores, alias aliis insultantes, nec eruditionis ordine progredientes. Id verò simile multò magis, quòd vtroque viris doctis infensior fuit prorsus nemo. Vt & Henricum Ludouici XI. æmulum in eo intelligas, qui Carolum filium literis operam dare noluit, ne in gerenda (malè videlicet, & cognito malo ita regentium exitu) Repub. timidior historiarum cognitione redderetur: dicens id vnum instar omnium esse, *Qui nescit dissimulare, nescit regnare.* Hæc vna videlicet Henrici disciplina, hæc summa studiorum ratio est, vt homines simulando corrumpat, fascinet ac peruertat. Tantò magis Galliæ populo detestanda pestis, quàtò studiosius ei videndum est, ne de suo illo patrio candore atque fide deficiat. Neue putet vllam versuti animi & fallacis calliditatem tanti esse posse, vt cum ea fidem illam, pectus illud ingenuum, liberale & apertum (quæ laus propria Francorum est) debeat commutare. Lud. xj. sententia.

Publicum eius odium.

CAP. XXXVIII.

ODIVM deniq; in eum populi tantum, vt quod Valtramo Magdeburgensi Episcopo ab Henrico 4. stanti scripsit Catholicus quidam Episcopus, *Odium se Henrici pro magno sacrificio Deo offerre, nec inter fratres reputare*, is communis Odium pro sacrificio Deo oblatũ.

omnium ſenſus in Henricum eſſe videatur. Id quale ſit confractæ eius tabulæ, flagris cæſæ, traductæ & raptatæ ad ignominiam, igne conſumptæ, vel per pueros vltionem ad cœlum in Tyrannum proclamantes, Pariſiis, Tholoſæ, atque alibi docuerunt. Omnium item ordinum ac curiarum Parlamenti, Pariſienſis primùm, mox ſex aliarum, Tholoſanæ, Rothomagenſis, Diuionenſis, Aquenſis, Rhedonenſis, & Gratianopolitanæ (vna ſupereſt Burdigalēſis, quòd vrbs illa à Matignonio Henricianæ factionis viro intercepta ſit) iuratum Vnionis ſacramētum: vrbium ac prouinciarum conſenſus: affixi per compita Pariſiis cum verſibus omnis generis mirabiles ad nomen eius anagrammatiſmi, nuſquam antea inuenti, ſed in hæc tempora diuino iudicio reſeruati, vt Dei hominûmque odium in vnum caput indicarent. Cuiuſmodi partim latini ſunt, vt hic:

HENRICVS TERTIVS DE VALLESIO.
O DEVS, VERE ILLE ANTICHRISTVS.

Alij Gallici, vt hi: *de Valois. ô le Iudas!* Et iſte alius omnium ſermonibus tritus, qui turpitudinem & crudelitatem ſimul notat, *Henri de Valois. vilain Herodes.* Vel *Iulian Herodes.* Itē alius, turpitudinis ſimul & abdicationis omen. *Henri de Valois. Dehors le vilain.* Item alius, qui leges fractas exprobrat. *Henri de Valois. Ha, ruine de loys!* Sunt & qui ad Gallicum latinè alludant. *Henric de Valois. ô crudelis hyena!* quo ſcilicet in mortuos ſæuitia denotatur. Sunt & ſuæ nonnullorum paronomaſiæ, vt qui pro *Valeſio Valdeſium,*

desium, quod Gallis γοῖλω significat, dicunt. Prę cæteris certè infame redditū Henrici nomen, vt editus de ea re versus indicat, quisquis tandem sit poëta ille,

Henrici nomen infame redditum.

Gallia quærebat quo tandem nomine posset
Henrici mores & scelus exprimere.
Periurum placet hinc dici, placet inde tyrannum,
Blæsarum est aliis dicere carnificem.
Sacrilegum ij malunt, alij dixisse theurgum,
Idem hypocrita illis dicitur, his atheus.
Assasinus subit iis, anathema & apostata at illis,
Vtrísque infamis, perfidus, hostis, ἄνους.
Veráque cum sint hæc, non solùm sit satis vllum,
Henricum tandem dicere collibuit.
Scilicet omne isto quòd constet nomine crimen,
Henrico nec iam par scelus esse queat.

Henricus omnis vitij nomen.

Inde ergo nomen sectæ huic inuentum, quæ Henricos, scilicet duos fouet ac tuetur, vt Henriciani, sicut olim, aut breuius etiam & peculiarius Henricones nominentur.

Henricones.

HENR. PROPRIO ORE DAMNATVS.

Crimen octauum.

CAP. XXXIX.

His accedit colophonis instar, quòd ore proprio cùm alias, tum in eo, quod agitur, facto Henricus est damnatus. Neque id nouum aut incer-

tum præsagij genus, cum Tyrannis sæpè acciderit, quod illi, proprio ore prædixissent. Sic Attila flagellum se Dei nominans, simul se flagelli instar sedata Dei ira coniectum in ignem iri (quod & euenit) nesciens prædixit. Sic apud Zonaram Nicephorus imperator, monentibus amicis, vt subditos clementius tractaret, *Deus* (inquit) *indurauit cor meum, sicut olim Pharaonis*. Quod euentus postea comprobauit. Quippe neglecto consilio omni in Bulgaros profectus, ab iisdem dissipato omni exercitu est interfectus. Cuius nudata capitis caluaria, inductóque super eam argento, pro calice, in quo amicis propinaret Crunnus Bulgarorum rex est vsus. Tanta Romanorum lætitia, vt dolorem ob mortem necessariorum in bello cæsorum imperatoris interitus temperaret.

Zon. lib. 3.

At Henricus proprio ore dudum se non hæreticum tantùm, sed & indignum imperio pronunciauit, imò & subditos soluit. Primum illud fuit cum Rothomagi præclarum illud Henoticum seu Vnionis edictum firmans, præsentibus regni proceribus, ante sacrosanctam Eucharistiam iurauit, *eadem se fide, atque firmitate edictum illud seruaturum, qua credebat & sciebat Seruatorem mundi verè ac realiter in augusto illo sacramento esse*. Nam si verè illud dixit, edictum autem illud tam perfidè temerauit, quid sequitur ne fidem quidem illum præsentis in Eucharistia Christi vllam habuisse?

Alterius generis hæc sunt. Quippe dudum

professus est (seu fictè, seu seriò id dixerit) agnoscere se Dei iudicio tantisper prole cariturum, donec Ecclesiæ pacem sublata hæresi restituisset. Idem Meldis cum ad eum Guisius pacificus ac penè solus venisset, atque isto pacto eorum ora, qui hostiliter eum in regem agere mentiebantur, vt Dauid sumpto Saülis quondam scypho occlusisset, eum coram matre sua, vt Saül alter, verè Catholicum, & iustiorem se confessus est. 1.Reg.26.

Idem anno 1584. audito illustrissimi Cardinalis Borbonij & reliquorú principum de conseruanda religione fœdere, ipse ingenti metu perculsus, & quàm multa tyrannicè edixisset ac mandasset, apud se cogitans, omnia hæc statim & edicta & mandata, vt iniqua & præcipiti consilio facta reuocauit, atque irrita esse iussit. Similis in eo Maximino imperatori, qui post interitum Maxentij contyranni sui, metu perculsus, edictum pro Christianis, quos ante crudelissimè persecutus fuerat, promulgauit, *necessitate coactus, non sua* (vt Eusebius ait) *adductus voluntate*. Sed reddita post edictum anno 1587. pace, eadem Henricus quæ prius damnauerat, rursum imperauit. Henr. Edictã tyrannica metu perculsus reuocat. *Euseb. lib. 9. cap. 8.*

Iterum post memorandum illum 12. Maij diem cú metus eum denuò perculisset, iterum abrogauit edicta numero circiter sexaginta. Vt ex ipso edictorum catalogo ac contextu patet. Iam nunc scilicet eadem imperaturus, & grauiora facturus, si permittatur.

Sed quæ subditos ex ore illius solutos probent,

bent", hæc ferè ſunt. Ac primum illud non contemnendum, quod dudum dixit, *non agnoſcere ſe pro ſubditis, qui Papæ obedientiam iuraſſent.* Quid enim? ſi obedientiam illam iurant omnes Catholici, quid ſequitur niſi vt ne ſubditi eius quoque cenſeri poſſint? Nam & nos libenter conditionem admittimus, vt ſummi pontificis obedientia, quam excutere nec poſſumus, nec debemus, Henrici iugum atque obedientiam commutemus.

Fortius illud, & ad id quod quærimus expreſſius, quòd in illa poſteriore fuga iuramentum Rhemis in ſua vnctione emiſſum confirmans, addidit ſæpius ſuos ſe ſubditos à fidelitatis iuramento abſoluere, ſi quid præterpromiſſa, imò præter ſtatuum ſeu comitiorum decreta commiſiſſet. Id enim per Dorronem libellorum ſupplicum Magiſtrum, factionis ſuæ virum, Curiæ parlaméti primùm, mox etiam Pariſienſi clero in id propterea conuocato, ſignificauit.

Hæc nimirum data fides, hæc prædicatorum ore in populum vulgata vox. Mitigatus iis verbis populus, cleri pro rege ſæpe iterata vota ſuſcepit, & in ſpem fortunæ melioris erectus iuſtiſſimi odij magnam partem depoſuit, reliquam depoſiturus, & quod eius ingenium eſt, ex iracundia procliue ad pacem, omni ſtudio & beneuolentia complexurus, ſi quod ſanctè promiſſum erat, id tandem exoluiſſet.

Irrita ſit conditio, ſi iniqua. Si autem iuſta, ſi ſancta, ſi neceſſaria, ſi iis quæ prius expoſita

ſun

ſunt, mutuę obligationis argumentis fulta, imò & exemplis fundata, quid ſequitur, niſi vt quia eam ſeruare æquiſſimum eſt, ea quoque conſeruetur? Et quia proprio ſe ore Henricus abdicauit, iure quoque abdicatus cenſeatur?

Atque hæc ſunt propter quæ ſuo iure Henricum Reſpub. eiicere potuit, imò & debuit. Vt cum id duplici iure & Eccleſiaſtico & ciuili factum conſtet, amplius nihil ſit, quod ſuccenſere in eo, aut quod factum eſt improbare quiſquam poſſit.

Libri tertij Finis.

DE

DE IVSTA HENRICI TERTII ABDICATIONE E FRANCORVM REGNO,

Liber Quartus.

Quo tota huius abdicationis series ac progressus explicatur. Ac primùm, an expectari iudiciorum formula debuerit.

Capvt primvm.

OSTREMVM superest, vt quia de toto iure tú Ecclesiæ, tú Reip. reges abdicandi constat, & causas in Henrico subesse palam est, propter quas vtroque illo abdicetur, nũc de toto abdicationis huius progressu & ordine disseramus: & cur præuenta iudiciorũ in vtroque genere formula, cur anticipata damnatio extiterit, cur ad arma statim conuolatum, cur cum eo vt publico hoste actum sit, & ita fieri debuerit, quid deinceps facto opus sit declaremus. Multæ hîc scilicet querimoniæ, grauis multorum expostulatio est, vel quòd factum sapientissimi, vt sibi videntur, homines non probent qui subesse

ſubeſſe doloris cauſam dicunt, ſed non defe- ctionis: indignum facinus clamant armis vtcumque regem adoriri: Vel quòd conſilium vt temerarium ac perperã datum auerſentur, cauſentúrque moliendũ in ea re nihil prius fuiſſe, quàm & id Eccleſia iudicaſſet, & coacta regni comitia, conſulti toto orbe principes, auditáque eorum ſuffragia eſſent. Hîc Theologorum ſcilicet, qui anteſignani in ea re fuerunt: hîc Senatus, cuius mox decretum ſequutum eſt: hîc Principum, quorum acies atque arma fulgent, & ſe ſurgenti tyrannidi validè oppoſuerunt: hîc vrbium ac prouinciarum, quæ ſanctum fœdus inter ſe inierunt: hîc Galliæ denique totius, quæ ſurrexit aliquando, & iugum à ſe excuſſit duriſſimæ ſeruitutis: hîc Catholicorum toto orbe omniũ defendendæ ac tuendæ partes, qui vt rei omnes coram tam ſeueris iudicibus aguntur; ita eorum, ne quid iis tam grauis cenſura noceat, cauſa etiam ſupereſt vt dicatur. Quæ tota quæſtio quia tria capita continet, primùm vt præueniri iudicium debuiſſe confirmetur, deinde vt præuentionis forma deffendatur, poſtremum vt iudicij iam lati vſus commendetur, nos etiam tria hæc, prout datum erit, breuiter explicemus.

Expoſtulatio Henricianorum qualis.

Præueniri iudicium vrgente negotio posse. CAP. II.

C præuentionem quidem vt licitam esse constet, hîc primum locum habet, quod Fabian. Quintilianus ait, *Non percipit formulam publicus dolor.* Et quæ solennis in canone habetur criminis occulti ac notorij distinctio. Nam vt verum sit neminem in occulto crimine indicta causa, aut non citatum vocatúmque damnari (vt de Roberto Siciliæ rege, ab Henrico imperatore dãnato ait clemens V. Pontifex max.) propterea-que fiat, vt occultè criminosus princeps ab Ecclesia toleretur, eiúsque acta rata habeantur: in publicis notoriísque criminibus tanto aliter id fieri debet, quanto damnata ea per se publico præconio ac naturæ sensu esse solent. Nã id illud est, quod à D. Augustino scitè dictũ, vim deinceps canonicæ sanctionis obtinuit: *Euidentia* (inquit) *patrati sceleris non indiget clamore accusationis.* Sed neque hîc suis rationibus carent Theologi. Primum quòd vbi publicum sic crimen est, vt tergiuersatione celari nõ possit, interpretatiua semper iudicis, quicunque ille sit, (nam de ecclesiastico perinde ac ciuili dici potest) voluntas semper adest, quæ vim sententiæ obtineat. Deinde euidens notitia facti sententiæ etiam locum tenet, vt ex eo rectè obseruarunt recentiores Theologi, quòd dux in bello militem deprehensum in notorio crimine absque sententia & testibus licitè interficere

Clem. Pastoralis de re iud.

Aug. de Cain & Abel.

Euidens notitia facti sententiæ locũ tenet.

Bãn. 2. 2. q. 12.

terficere poteſt. Ex quo fit, vt ſi poſt ſententiam iudicis licitum ſit ſe à Principis poteſtate eximere., idem etiam poſt commiſſum ab eo publicè crimen, quod defectionem mereatur, facere licitum ſit.

Id etiam addimus, quòd vel natura ipſa probat, non in publico crimine tantùm, ſed & in præcipiti, tum publico, tum priuato negotio, nequaquam ferendam eſſe moram, cùm id cuique à natura conceſſum ſit, vt ſe vitam corpúſque, non quauis ratione tantùm, ſed & cum primùm datum eſt tueatur. Nam ſi iniuſſu ſuperioris hoſtem inſurgentem reprimere licet, non & Principi hoſtem ſe exhibenti nuncium remittere? Si latrones, ſi beſtiæ, cùm irruunt, omni iure expugnantur, cur non Tyrãnus quauis bellua, aut latrone deterior, non vnius cuiuſuis, ſed omnium fortunis, tectis, iugulis imminens protinus arceatur? Nam iſtud ſi non licet, ne ergo enſibus viatores accingantur, latronibus ac viarum obſeſſoribus omnia permittantur, néve id amplius locum habeat, quod à Poëta eſt ſcitè dictum:

Et latro, & cautus præcingitur enſe viator, *Ouid. 2. de Triſt.*
Ille ſed inſidias, hic ſibi portat opem.

Quinetiam ſi torrens domui alliſerit, ſi ædes ignis occuparit, domini iuſſum abſentis expectetur, vt vel ignis extinguatur, vel fluctibus via præparetur. Denique ſit prouerbio locus, vt dum Romani deliberant, Saguntus expugnetur. Quid enim veriſimilius dici poteſt?

Pœnæ priuatiuæ citra iudicium actu incurruntur.

Adde quòd cum duplex pœnę genus sit, priuatiuæ vnum, positiuæ alterum, vt quæ positiua est formulam expectare debeat, at in priuatiuis certè aliter res habet: quòd perfecto scelere statim eam, vel citra nouum iudicium vim habere inter Theologos confessum sit.

Sed hæc in genere cum dicta sint, præuentionis autem duplex sit illud genus, Ecclesiæ vnum, Reip. alterum. (Nam nec Ecclesiæ iudicium, nisi celebri illo Apostolicæ sedis theatro, nec Reipu. nisi in plenis ac liberis comitiis esse potest) ne præter rationé quid hîc factũ videri queat, qualiter in vtroq; genere id pręueniendo fieri potuerit vicissim comprobemus.

Præueniri iudicium Ecclesiæ posse specialis probatio.

Cap. III.

AC de Ecclesia primùm si agitur, facilis è Scriptura præuentionis huius probatio est. Quid enim illa Apostoli

Tit. 3. verba: *Hæreticum hominem deuita post vnam & alteram correptionem, scient quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cũ sit proprio iudicio condemnatus.* Iubétne iudicium expectari, antequam euitetur? Et si discedere nolit, si infenso

Gal. 5. ense vrgeat, etiam expellatur? Quid illa, *vtinam abscindantur, qui conturbant vos,* súntne hominis iudicium expectari iubentis, an potius primo quoque tempore tolli cupientis? Sed neque

iudicium expectari iubet ille, qui ait: *Si tibi voluerit persuadere frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia, siue uxor, quæ est in sinu tuo, aut amicus quem diligis, vt animam tuam, clam dicens: Eamus & seruiamus Diis alienis, quos ignoras tu, & patres tui, Non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus, vt miserearis & occultes eum. Sed statim interficies. Sit primùm manus tua super eum, & post te omnis populus mittet manum.* Qui enim statim interficere, qui manum mittendo cæteris exemplo præire iubet, qui misereri & occultare prohibet, iudiciúmne vult expectari? Neque absimile istud, quòd vel vrbes ipsas, in quibus apostatę à fide sunt, vbi de crimine constiterit, in ore gladij statim, cædéque atque incendio deleri id iubet. *Deut.13.* *Ibid.*

Sed nec præcepto exẽpla desunt zelo quippe accensus Phinees, ac de medio multitudinis surgens, arrepto pugione nobilem Israëlitam cum scorto Madianitide concumbentẽ, in genitalibus cum muliere ipsa confodit, *cessauitq́, plaga ab Israel.* Quin & propterea placato & iram remittente Deo, sempiterni Sacerdotij benedictionem promeruit. Quæ hîc sententiæ expectatio fuit? Legimus & Matathiæ zelum, Israëlitam idololatram, & eum à quo impellebatur regium ducem ad altare nefandum trucidantis, mox præclaram illam vocem efferentis: *Omnis qui habet zelum legis, statuens testamentum, exeat post me.* Quæ hîc in expectando iudicio mora, aut præstolatio fuit? Tales illi Israëlis liberatores, Othoniel, Aiod, Barac, Præuenti iudicij exẽpla. *Num.25.* *1.Macch.2.*

Gedeon, Iepthe, Sanson extiterunt. Quorum si tam ineptè prudens expectatio fuisset, vt iudicis sententiam antea exaudirent, neque perpetua laude commendatos, nec inter sanctos relatos haberemus. Tales egregij illi, Matathiæ proles Macchabæi, quibus vna legis Dei aduersus impium Tyrannum vindicandæ via, arma atque virtus, non iudiciorum pompæ ac formulæ extiterunt. Sed neque sine mysterio contigit istud, quòd peccante populo incitatus animo Moses, & vindictæ tam immanis sceleris zelo accensus, tabulas confregit, & cuiusque manus in fratris sui cædem iratus armauit. Vt vel eo constet, quàm minimè iudiciorum expectanda oracula sint, cùm in præcipiti negotio alia via est opus. Talis & Beati Chrysostomi ardor blasphemum statim ab obuio quouis percuti, ac minimè iudicij moram expectari iubentis. Qui vbi multa contra blasphemos, concionator vehemens perorasset tum concludens: *Vnam*, inquit, *retributionem vos omnes petere volo pro concione hac atque sermone, vt in ciuitate blasphemantes mihi castigetis. Et si quempiam in foro & biuio Deum blasphemantem audieris, accede, increpa: & si verbera infligere oporteat, ne recuses: ipsius faciem alapa percute, contere os ipsius, percußione manum tuam sanctifica. Et si vlli accusauerint, & si in carcerem traxerint, sequere. Et si pœnas iudex pro tribunali repoposcerit, dic cum libertate, quòd Angelorum Regem blasphemauit.* Quinetiã idem beatissimus pater, si mori in ista increpatione contigerit, martyrium pollicetur.

1. Macch.

Exod. 32.

Confractæ Mosis tabulæ quid notent.

Nunc

Nunc verò, inquit, *ſaltem conſeruum & æqualem corrigere : & ſi mori opus ſit, caſtigare fratrem ne torpeas, martyrium tibi hoc eſt, quoniam & Ioannes martyr fuit.* Qui enim martyrij ſecurũ in quouis è turba corrigendo eſſe iubet, in expellendo Tyrãno, qui populum vniuerſum blaſphemare facit, quanto ſecuriorem prædicaret? Et ſi moram in eo corrigendo eſſe vetat, quem iudicio coërceri facile eſt, quomodo eam in Tyranno ferret, quæ nec ſine grauiſſimo Eccleſiæ diſpendio ac diſcrimine eſſe poteſt?

Accedunt quæ latæ ſententiæ iudicia canonibus continentur, vt qui crimen damnatum canone incurrerit, damnatione quoque eadem, vel citra nouum iudicium teneri cenſeatur. Eiuſmodi eſt illa canonis ſeueritas, vt qui per aſſaſſinos occiderit, ſit ipſo facto ita diffidatus, atque de gradu omni depoſitus, *vt nullatenus alia ſeu diffidationis ſeu depoſitionis ſententia requiratur.* Et illa Concilij Lateranenſis celebris conſtitutio, vt qui Principes terram ſuam ab hæreſi non purgauerint, ab eorum fidelitate ſoluti vaſſalli denuntientur, & cætera aliis poſſidenda dẽtur. Et quæ in Hæreticorum fautores ab eodem lata cenſura eſt, vſque eo vehemens, vt qui cum iis communicauerint, anathematis ipſo facto participes denuntientur. Quomodo enim ſtare illa poſſunt, ſi expectanda ſemper noua ſententia eſt? Aut quæ illa Pontificalis iudicij expectandi neceſſitas, quam ne Pontifices quidem ipſi eſſe voluerunt: imò ne eſſet diſertis verbis cauerunt? Tale & illud eſt in

Iudicia latæ ſentẽtiæ præuentionem probant.

Pro humani. de homic. c.6.

cap.3.

Hæreticum Achatium, cùm se ille absque synodali sententia damnatum quereretur, Decretum Pontificis Gelasij, quo se in illum, *quia non noui inuentor erroris, sed veteris imitator esset, ob idq; nec necessarium foret nouam aduersus eum sentẽtiam prodire, cùm antiquum renouari satis esset, non noui constituti se promulgatorem, sed veteris tantùm executorem* profitetur. Similia sunt & illa Bullæ cœnæ dominicæ fulmina, quæ inania profectò, vt plurimũ essent, nisi & facti iudicij vim haberent, & noui expectandi, antequam quid agatur, necessitatem auferrent. Vt nec mirum esse debeat, si quod ante ex Mariano Scoto monuimus contra Henricum IIII. etiam antequam Pontificis sentẽtia damnaretur, Saxones fœdus iniisse, ac bello etiam lacessisse memorantur. Quòd Gallis tantò magis imitandum fuit, quantò ad nominis Henrici similitudinem maior nequitia, ac seuerioribus digna suppliciis accessit.

24.q.1. Achatius.

Fulmina cœnæ dominicæ vim iudicij facti habent.

Lib.1.cap. 28.

Secularis iudicij iustam quoque præuentionem esse posse.

Cap. IIII.

AN verò secularis iudicij, quàm Ecclesiastici religio maior, vt expectari illud, sicuti Politici dicunt, oporteret, atque antea armis Tyrannũ peti nefas esset? Atqui mirũ est primùm istud, cum vrgente incendio & grassante vndique flamma,

vina

vina potiùs vel optima ad restinguendú ignem fundenda sint, quàm vt dum remota nimium è flumine vel puteo aqua expectatur, ædificium totum absumatur, non eodem nos consilio in præcipiti Reipub. negotio vti, vt si iudicia non prosint, alia quauis via Reipub. salus tentetur. Phlebotomiam videlicet medici, nisi purgato clysteribus, apozematis, aliísque lenioribus medicamentis, non ferè adhibere solent. Si quis tamen ruina oppressus fuerit, si de alto ceciderit, si pleuretis subita, si apoplexia acciderit, si denique quouis modo periculum ingẽs postularit, num prima curatio è venæ sectione erit? Quæ ergo ista religio, vt dum infestus adest hostis, cui vt resistatur, vnum ex armis remedium est, ius inutile potius, quàm necessarius gladius distringatur? Nisi verò credimus, cùm armatus occurrit latro, litigandi potius, quàm pugnandi tempus esse. Cuiusmodi si iudicio damnari & occidi oportere ais, nos scilicet id fateamur, sed capti modo ac vincti teneantur. Quòd si non aliter sæpè, quàm vi armorum fieri potest, quis neget prius vtique armis cum illis, quàm iure ac lege agendum esse? Et si aliter non succedat, quàm si perimantur, iure quoque cæsos in scelere isto esse? Nam nec hic contemnenda Ciceronis sententia est, *Cùm decertandi duo genera sint, vnum per disceptationem, alterum per vim, confugiendum esse ad posterius, cùm non licet vti superiore.* Et quod alibi ait: *Silent leges inter arma, ne se expectari iubent, cùm ei qui expectare velit, ante iniusta pœna* Offic. 1. Pro Milo.

luenda sit, quàm iusta repetenda. Sed nec ipse inter Iurisconsultos Vlpianus indicta causa, atque inauditum reum puniri aliquando posse diffitetur, his scilicet verbis: *Nisi forte*, inquit, *latro manifestus sit, vel seditio prærupta, factióque cruenta, vel alia iusta causa, quàm mox præses literis excusauerit, moram non recipiat. Non pœnæ festinatione, sed praeueniendi periculi causa. Tunc enim punire permittitur, deinde scribere.* Sed & quæ de Tyrannis quacunque potest fieri via tollendis, tum lege Valeria, tum aliis etiam iudiciis dicta antea sunt, item & quæ de celeritate in bellis necessaria (nam & bellum cum Tyranno naturale est) dici possunt, huc referri etiam debent, ne dum inutile sæpè remedium expectatur, quod vtilissimum, imò necessarium est, omittatur.

Vlpia. l. si quis filio. §. quid tamen. ff. de iniusto rupto.

Expectandi iudicij causas omnes in Henrico præclusas esse.

CAP. V.

HÆc nimirum sunt quæ necessarium illud prçueniendi iudicij consilium, iure communi tueantur. Quæ vtinam in Henrico nō tam vera essent, nec tam ille vt fecit, ius omne & patrium morem rumpens, omnem de se expectandæ sententiæ causam exclusisset. Sic quippe Rempub. hanc institutam olim vidimus, vt si qua in re vnquam Rex iniurius esset, patientia primùm

Tres gradus aduersus Regis iniurias procedendi.

ac diſſimulatione res tentaretur, mox libello ſupplici ac benigna prece redire ad cor, & ſaniora conſilia ſequi moneretur: & ſi id non proficeret, iure cum eo ageretur, atque ita vt cauſa cadere, vt damnari tanquam vnus de numero poſſet. Quo poſtremo loco ſi violari ab eo ius contingeret, vis maior diceretur, quàm tolerare, etſi ægrè & moleſtè: aliquandiu tamen priuatos oporteret. Quæ vt in priuatis quondam locum habuerit, at contra Remp. vniuerſam quid per vim Reges facerent, videre adhuc non licuit. Niſi fortè iſtius rei ſemina, primus omnium Ludouicus vndecimus (ſed nihil ad Henrici furias) odioſus propterea omnibus introduxit. Quicquid ſit, priora illa inutilia in Henrico omnia, ac fruſtra tentata ſunt, vnum vt reliquum eſſet, vt vi cum eo ageretur, quæ ratio eſſe poteſt, vt quod fieri debere, vel natura docet, id in Gallis damnetur? Nam hîc occurrunt ea, quæ pro Henrico dicere gratioſiſſimi homines ſolent. Qui leniſſimè quidem, diſſimulanda Regis facta: imò honoranda eſſe. (Credo vt Galli Moſchis perſimiles cum cæſi indigniſſimè fuerint, magno ſe honore affectos gratulentur.) Qui fortius paulo, benignè admonendum, exhortationibus & libellis ſupplicibus ad meliorem mentem eſſe reuocandum: Qui fortiſſimè, expectanda Regni comitia, in quibus tota iſta cauſa, diſceptetur, ac publico præconio, ſi res ita ferat, Henricus abdicetur. Pulchrè quidem hæc omnia, ſi quales olim, vel nō probatiſſimos Reges Gallia habuit,

Conſilij Politici tres gradus.

talis & hic esset, ac non huius nequitia via hæc facta esset inutilis, vt aliò recurri oporteret. Quoties enim abusus ille nostra patientia est, dum quæ fiebant crudelissimè, in iocum illi ac risum verterentur? Tot tributa, vectigalia, oppressiones, iniuriæ toleratæ diutissimè, vt propterea non Galli, sed capones à cæteris diceremur, vt bestiarum ille, non hominum Rex vocaretur, quàm magnam patientiæ: imò potius supinæ tolerantiæ ac stuporis partē habuerunt? Exhortatione verò vbi agi oportuit, quoties ob reuerentiam huius deriuata in alios ac translata eius crimina sunt, cùm quæ ipse fecisset, non ipsius, sed aulicorum ac ministrorum eius vitio tribuerentur? Quoties cum eo, velut cum pueris actum est, qui si clamauerint catus accusatur, si pauimento alliserint, pauimentum quasi mali author percutitur? Aut quæ moderatior disciplina esse potuit, quàm vt ante leonem canis, secuti in prouerbio est, cæderetur? vt securus disceret malum esse quod fiebat, & publicis querelis, quasi insons ipse moneretur? Nam vt id parum profuerit, docuit accensus ex iis verbis furor, cùm seruos suos reprehendi prohiberet, ac quæ fierent eis opprobria, sibi ipsi facta esse diceret. Fidelis nimirum Princeps, qui scelerum suorū ministros, ne fortè deficerent, tegere potentiæ suæ clypeo nosset, atque hoc solo nomine, quia sibi probarentur, viros bonos credi vellet. Hæc enim sæpius de illis vox in ore fuit, *An seruos meos esse paterer, nisi viri boni essent?* Homo virtutis amans scilicet,

Hēricus sub aliorū persona reprehensus, nec emēdatus.

ac ſeuerus iudex, qui alias reſpondiſſet, propterea commodum ſibi miniſtrum eſſe quendam, quòd peiorem eo nullum reperiſſet.

An verò per libellos ſupplices promotum magis fuit? Declarant tot querelæ per eloquentiſſimos ex omni genere homines, qui libellos obtulerunt, factæ, quibus nihilo euaſit, vel melior, vel mitior, cùm totus in eo eſſet, vt libellos ſupplices irrideret, oratorum vitia, ſi quid corrugatus naſus, ſi caperata frons, ſi demiſſus oculus, ſi geſtus remiſſior, ſi rauca vox, ſi inconcinna dictio, ſi præceps halitus, ſi comptior veſtitus, aut etiam neglectior eſſet, & ſi qua ſunt ſimilia, pręterea nihil obſeruaret. Quę interim dicebantur, vt Feſcennina ſpectacula, aut inanes fabulas obaudiret. Bellus in eo ſibi viſus, ſi cauillari quemlibet, ac dicteria intorquere poſſet. Hic ſcilicet libellorum, quos illi tanti faciũt, exitus atque fructus fuit. Niſi fortè id addere libet, quòd per inſignem contumeliam vexata nobilis fœminæ, quæ libellum porrexerat, pudicitia per bonos illos ac frugi miniſtros, ſacro tempore atque die, ipſo præſente atque iubente eſt.

Libelli ſupplices ad Henricũ inutiles.

Comitiorum verò quę futura deinceps apud eum eſt authoritas, quæ tam fœdè ille ac proditè profligauit? Aut quæ neceſſaria deinceps iuris in comitiis experiundi via, cùm ea ſemel violata eſſe plus ſit ſatis? Imò ſit omnis damnationis inſtar, quæ vis ſemel eſt illata iudicibus? Nam ſi iure gentium recepta dudum formula eſt, vt per fœciales primùm res ablatæ repoſcerentur,

Nec in comitiis vlla Henrici emẽdandi ſpes.

Vis illata iudicibus omnis damnationis inſtar.

rentur, quòd si non redderentur, intra trigesimum diem (tot enim solemnes erant) bellum indicere posset fœcialis, obtestans Deum, iniustum esse qui negaret, ac ius persoluere nollet, tantò iustior belli, quod contra Henricum est, causa dici debet, quanto peius cum iis actum est, quorum vel contempta solum authoritas, etiamsi vis nulla esset belli, tanquam in Tyrannum, materia iusta foret.

Liu. lib. 1.

Sed iustior tantò rursum, quãtò in eo Gallis ac Parisiensibus, qui antesignani operis fuerũt, prudentia maior, qui cum iniussu Ecclesiæ, id quod natura alioqui satis ipsa hortabatur, præstare ipsi nollent, & iudicium Apostolicæ sedis non esset expectandi tempus, non aliter vt id facerent animum induxerunt, quàm si accepto à Parisiensibus Theologis responso, securè se in eo agere, atque id ab Apostolica sede probatum iri certò scirent. Prorsus vt cum nimiæ fortasse tolerantiæ argui possint, quòd in iis præcipitis aut temerarij consilij argui debent, nihil omninò esse possit.

Præuentionis formam legitimam fuisse. Ac primùm quòd Theologorum fuerit de ea re sensum uum aperire.

CAP. VI.

ED hæc de præuẽtionis iure hactenus dicta, quia nos eò perduxerunt, vt de eius forma verba faciamus, sit autẽ hæc in iis posita, vt quid Theologi

logi responderint, quid Principes Senatúsque decreuerint, quid populus præstiterit dicatur, hæc vicissim explicemus.

Ac Theologorum quidem responsum, vt bonis securi cõsilij, improbis autem offensionis ac scandali petra fuit, mirum est quàm vt ab illis laudatur, sic ab istis conuitiis laceretur. Sed tam sine ratione id, quàm sanctè & integrè illud, & vt decuit redditum est. Ac tria quidem sunt, quæ isti obiicere, quæ partim in aurem, partim apertè obloqui contra ordinem istum solent: vel quòd negant de ista re loqui Theologos debuisse, vel quòd festinanter ac temerariè factum dicant, vel quòd denique vitiosum decretum illud esse velint. De quibus vt dicatur, mira primùm certè ista conditio, vnos Theologos esse, qui in re tanta, támque ab omnibus prouidenda, ad quam omnia omnium studia, curæ, sollicitudines, affectus, cogitationes insudare debent, otiosi spectare alios, *manus sub ascellas*, vt piger ille, *abscondere*, ac veluti trunci esse perpetuò debeant, & quorum in præcipiti Ecclesiæ negotio præcipuus labor esse debet, in eo ne hiscere quidem ausint. Et quidem si de Regno tantùm ageretur, cur loqui non deberent, qui cùm Regni non infimum, tum eius etiam nobilissimum membrum sint, quã Reges Galli filiam suam (Parisiensem illam Academiam dicimus doctrinæ ac pietatis parentem) esse gloriantur? Nunc verò cum nõ Reip. causa tantùm, sed Ecclesiæ, sed fidei ac religionis, in cuius ipsi specula diuinitùs canes positi sunt, agatur,

Pro. 19. & 26.

Theologi etiam si de regno tantùm ageretur loqui debuerant.

agatur, cùm de iis quæ ad conſcientiam ſpectant conſuluntur, vt animi ſui ſenſum, vt conſilium aperiant, vt fluctuantes & hærentes animos confirment, publico præconio atque voce flagitantur, mirantur ſcilicet ſapientiſſimi homines rogatos reſponſum dare, quòd ignauiſſimi eſſent ſi dare non auderent, ineptiſſimi ſi diſſimulanter agerent, iniuſtiſſimi denique omnium, ſi in tali re ac tempore facere detrectarent. Niſi verò quis æquum putat, quos Sacerdotum & Prophetarũ loco Deus conſtituit, quorum ab omni æuo in eo labor fuit, vt cæteris in atroci Eccleſiæ negotio conſilio ac virtute præirent, vt dormientes excitarent, vt veluti in via Mercurij, qua eundem ſit oſtenderent, ac lumen de lumine ſuo accenderent, loqui iuſſos tacere, ac Sapientis illud contemnere: *Ne retineas verbum in tempore ſalutis, & non abſcondas ſapientiam tuam in decore ſuo*: lumen etiam ſub medio contra Domini verbum ponentes, miſerum illud: *Væ mihi quia tacui*, ſuper caput ſuum accerſere, ac ſimiles ſe aulæ idolis, *quæ os habent & non loquuntur*, exhibere: rationem vtique in iudicio reddituros, *ſi in tempore neceſſitatis reſponſum dare* contẽpſiſſent, & quos Sal mundi Deus poſuit, ſalire negligerent, aut infatuari etiam ſe mundana illa prudentia, atque inani metu paterentur.

Theologorũ munus quod.

Eccleſ.4.

Matth.5.

Eſa.6.

Pſal.113.

Prou.8.

Matth.5.

Accedit vetus ille facultatis huius ſplendor, quæ ſi in id inſtituta à Carolo illo magno eſt, vt eſſet vnde conſilium dubiis in fide & moribus domi eſſet, ſi huius induſtria in arduis Eccleſiæ

clesię temporibus,qualis Hussitarum in Concilio Constantiensi hæresis, quale schismatis in Basiliensi incendium fuit, atque aliis etiam rebus emicuit, si tanti illam vel Sixtus quintus Pontifex Maximus fecit, vt recenti anni 1586. memoria, suum illam dextrum brachium vocitaret, quæ ratio esse potuit, vt ea in fatali isto Galliæ vniuersæ motu, quo nihil vnquã visum in ea maioris momenti est, non sui de re tanta animi sensum aperiret? Non gladium illum suum, ne brachium inutile foret, distringeret? imò Pontificem ipsum,vt suo illo multò potentiori feriret,quasi velitando,& seriam pugnam præcurrendo hortaretur? Vel potius vt Solem Phosphorus præcederet?

Faculratem Parisiensem brachiũ suũ dextrum vocat Sixtus V.

Nam nec vanum id fortè omninò est, quòd in tabula quadam ante annos duodecim,eóque ampliùs typis expressa, quàm ipsi vidimus, & mirati etiam sumus, quæ rerum isto anno gestarum seriem, quæ fugientem è turbine Parisiensi Regem, armatum vndique, sed paludamento arma obtegentem, quæ periuria ad altare sacrum facientem, quæ Constantinopolis incendium, & truncos capite ad pedes Turcæ geminos,quæ Gallos gallinaceos multis inter se ordinibus depugnantes, quæ lilium è tribus vnum, duobus iam abscisis, ab armato homine, & forti gladio petitum, quæ trium imperiorum Gallici, Germanici, & Mahumetici, totidem columnis depictorum, quæ suis adiunctis,lilij sceptro,aquila & arcu distinguntur, quæ nauim denique agitatam continebat,

Tabula typis expressa futura referẽs.

seu

qui & prophetas præstare, & Macchabeos excitare possent. Mirabilius id etiam, quòd præcipua hæc immani, de quo diximus, Moschorum tyranno Basiliadi, ad crudelissimum dominatū via fuit, quòd populus iste concionatorum insolens, qui pietatem ab hypocrisi distinguere, qui ab imminentibus malis prohibere possent, oportunum se huius furori facillimè præbuerit. Vt nec mirum sit, si præcipuū aduersus ordinem hunc & pridem diabolus, nupérque in Anglia bellum indixerit, & recens per Henricum in Gallia excitarit, vt carcere clauderet, vt conuitiis lacesseret, de statu loqui prohiberet, silentiū imponeret, missis cursoribus ab adeundis concionandi gratia vrbibus (stante præsertim in procinctu scelere) reuocaret, denique summam iis, vt facit, perniciem intentaret. Scilicet vt id accideret, quod sapiēs ait, *Cū defecerit prophetia, dissipabitur populus:* & quod ex apologo Æsopi sumptum vsurpauit quondam Demosthenes, sublatis canibus in desertū gregem facilius lupi irruerent.

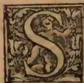
Guagn. in descript. Mosch.

Moschi prædicatorū insolentes tyrannidi colla subdunt.

Pro. 9.

Theologos nihil in eo temerè fecisse.

Cap. IIII.

Sed neque præcipites in eo aut temerarij fuerunt, qui rogati priuatim sæpius, tum publicè à populo, Procuratoris vrbis voce, obsignatóque publico sigillo libello, vt dicerent, *Nam Franci propter ea quæ ab Henrico publica fide violata*

Blesis acta erant, securè ab eo deficere, atque armis in eum contendere: ob idq; pecunias colligere possent, iterum & tertiò super hac re vsque ad 70. congregati, hoc ordine processerunt, vt proposita conuentu primò quæstione, de ea maturè deliberandum esse, atque in eum finem, quo Deus Rex regum & dominus dominãtium in re tam seria benignus aspiraret, solennem die tertio totius Facultatis supplicationem, cum augusto Missæ sacrificio fieri decerneretur. Secundò, qui supplicationis dies erat, tertius post biduũ conuentus statueretur, quo quemq; conuenire, & quod de re proposita nosset, eloqui oporteret. Postremò auditis per quattuor integras horas, ac conuenientibus omnium sententiis, Henricum ob ea quæ Blęsis acta erant, vtroque iure & Pontificio & ciuili dignitate excidisse, Gallos secura conscientia ab eius obedientia deficere, atque in eum, vt publicæ fidei violatorem, bellare, pecunias colligere, & contribuere posse, non iudicij sed consilij loco diceretur: quinetiam ad summum Pontificem (ad quem iudicium hoc spectat) consilium hoc transmitti iuberetur.

Theologorũ Sorbonæ de Henrico abdicando responsum.

Quod postremum cum Parisiensium ciuium diligentia factum esset, qui illud cum solemnibus in eam rem literis deferri ad Apostolicæ sedis caput curauerunt: factum interea est, vt leuatis è scrupulo priore conscientiis, optimi quique tota Gallia animum obfirmarent, societatem sancti fœderis inirent atque communibus consiliis ad excutiendum tyrannidis

Parisienses respõsum ad pontificem mittunt.

nidis iugum animum appellerent.

Hîc quærimus quid præcipiti consilio, quid temerariè factum causari possint ingeniosi homines, vt responsi huius formam criminentur. An citò nimis factum dicent, quòd conuentus duo primum, quòd solemnes, vt in re grauissima, preces de more præcesserunt? An vsurpari ab iis iudicium, qui nihil iudicarunt, vetera tantum iudicia excusserunt, locum in eo quod agitur habere responderunt, insuper & ad iudicem consilium suum transmiserunt? Quasi verò quid inter consultorem & iudicem intersit, quantumuis idem dicant, ignoretur: aut perinde sit auscultare probanti, ac parere iubenti: credere docenti, & ex principiis scientiæ id quod sentit deducenti, aut id quod probatum est decernenti ac mādanti dicto audientem esse. At enim Gallos solutos iuramento dixerunt. Quidni verò dicerent, quod ita iure erat, quamuis ab homine nondum esset? Benéque omnino habet, quòd causam istam contra istiusmodi calumnias cordatissimus ipse Pontifex Sixtus quintus agit ac suas nænias proferenti Cœnomano os obstruxit, cum diceret Beatissimus Pontifex id fecisse Theologos, quod consultorum, confessariorum, parochorum & doctorum fuit, vt ius ipsi explicarent, vt instruerent, dirigerent, vt canonum pondus, atque dignitatem, atque eorum, à quibus profecti sunt, summorum Pontificum assererent, atque vindicarent.

Consultor & iudex vt differant.

S. Pontif. responsum theologorū defendit.

Prorsus vt cum id præstet supra legem iudicis authoritas, vt tametsi idem dicat iudicio, quod dictum fuerit consilio, ab eo solo lis terminetur, & iuri plerumque emortuo virtus atq; efficacia concedatur, aliud nihil efficiant, quàm vt se ridendos propinent, atque inscitiam suam aperiant, qui vsurpationis crimine hoc patres istos insectantur.

Responsum quo ad substantiam contra Blesensem censuram deffenditur.

Cap. VI.

ED quia postremum est, vt responsum illud quoad substantiam criminentur, atque illud erroneum, scandalosum, iniuriosum esse dicát (hæc enim præclara illa Blæsensis censura, loco scilicet, vbi factum scelus fuerat, digna, Cænomanensis & eorum qui cum eo sentiunt, fuit) nos scilicet quale id sit, quidque tàm grauiter à patribus illis peccatum sit, videamus. Erroneum dicitis (ô boni:) Quid ita? Quia cum patribus patres consenserunt, quia quod canones Ecclesiæ pridem statuerant, id palam denútiauerunt, & in eo quod agitur locum habere ostenderunt. Quid enim aliud hos damnare est, quàm veteres illos simul doctores, Pontifices, ac Theologos in eandem damnationis societatem vocare? Aut quis censuram timeat, quæ si vera sit, imperitos ac mendaces illos patres, si contra

tra docti & ſapientes fuerunt, inané eſſe oporteat? Sed ſubtilius aliquid inquiramus. Errauerunt patres Theologi. Quid ita? Quia adulari hominibus, quia cedere nequitiæ, quia aulæ mancipia eſſe, quia compedibus vinciri aureis, quia ad gratiam loqui, quia ſub modio lumen ponere, quia ambitioni, auaritiæ, hypocriſi ſeruire, quia diſſimulare ac mentiri, quia cothurnis ſimiles eſſe, quia arundinis inſtar vento agitari, quia rem ſuam publico diſpendio facere, quia Eccleſiæ ac Reipub. proditores, profeſſionis ſuæ deſertores eſſe, denique beatos & ſapientes illos, ipſi ſtulti ac miſeri, imitari noluerunt. Quid enim veriſimilius dici poteſt? Hoc præſertim tempore, quo vna hæc ſapientia eſt, ſi quis irrepere in gratiá, quæ ſua ſunt promouere & in magnis ambulare poſſit? Sed ſtulti perinde reliqui tota Gallia Theologi, Rhemenſes, Tholoſani, Aurelianéſes, Andegauenſes, Bituricenſes, Pictauienſes, & ſi qui alij è primo illo Pariſiorum fonte prodierunt, qui idem ſubinde votum publicè ſequuti ſunt. Quin nec cenſuram iſtam Apoſtolica ſedes effugiet, quæ Henricum ſic damnauit, vt iure ipſo contractum dudum anathema, ſolutóque iuramento Gallos declararet, non nouum anathema, quaſi nondum eſſet, pronuntiaret.

Error theologorũ qualis.

Sed æquè graue iſtud, quòd ſcandaloſum reſponſum nominatur. Quid ita verò? Quia ſcandalum videlicet illud, quod Eccleſiæ, quod Reipub. datum eſt, damnatur. Quia auferri iuxta legem Dei conſulitur. Quia quod ſcele-

ris genus nulla nec vidit, nec visura est fortè ætas, id auersari, execrari, & ne latius serpat, authorem abscindi, eradi, de medio tolli debere admonetur. Sed & scandalosi illi patres. Quid ita? quia ab impio rege discedere, quia Ecclesiam, quia Rempub. crudelissimi lupi faucibus eripere: quia ne quid detrimenti vtraque capiat videre, tum verbo tum exemplo docuerunt.

2. par. 21. Et quod Lobnenses quondam sub impio rege Ioram, quod sub Ozia leproso sacerdotes,

2. par. 26. sub Antiocho Leuitæ Macchabæi fecerunt, id

1. Mach. hodie vt fieret sategerunt. Imo quod illi Athanasij, Hilarij, Luciferi, quod veteres illi doctores Franci, quod eorum maiores, si viuerent, facturi essent, id fieri suaserunt.

Fecerunt id Theologi, quod facerent eorum maiores, si viuerent.

Et vt Aquila illa magna *Væ, væ, væ, habitantibus in terra*, id est statuentibus in terra spem rerum suarum politicis, & neglecta Dei causa regis impij fauorem quærentibus inclamarunt.

Apoc. 6.

Quod scandali tandem genus istud? Datíne, an accepti? Nam si datum esse ais, miseros veteres illos patres, qui scandali huius dandi duces, authores, antesignani, recentibus iis extiterunt: qui canones, qui leges, qui præsidia, qui arma, quibus responsum id muniretur, porrexerunt. Quid si ergo parendum Henrico, si facta regis honoranda dixisset, si permittendum illi, vt grassetur, diripiat, percutiat, incendio, cæde omnia vastet & consumat, vt hæresim atque impietatem in medio regni stabiliat, quàm sanctum hoc responsum foret, si quod contrarium est, scandalosum nominatur? Sin verò tale scandalum est hoc,

quale

quale olim Capharnaïtarum fuit, tanto nequior iſta ſcandali criminatio eſt, quanto beatius eo non contingit, vox ipſa Chriſti eſſet probatura. *Matt.* 11.

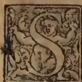
At iniurioſum etiam illud. Quî tandem, ſi ius eſt periurum, aſſaſſinum, violatorem fidei atque iuris, ac publicæ ſalutis oppreſſorem, hæreſeos fautorem, tot vitiis infamem de regio ſolio decedere? Quomodo enim id iniuria eſſe poteſt, quod iure & diuino præceptum, & humano toties definitum, & naturæ tam pulchrè eſt ſtabilitum? Niſi fortè perſuaſum eſt, ius eſſe quicquid Rex vel fecerit, vel iuſſerit, vt ei qui contradicat, iniurioſum eſſe protinus dicendum ſit. Et ad hunc infœlicem ſcopulum, in quo tot iam paſſi naufragium eſſent, etiam ij quos aliter ſapere æquum erat, alliſerunt. Quanto rectius ex eodem ordine notiſſimus ille doctrinæ & eruditionis nomine Cl. Sanctesius Ebroïcenſum Epiſcopus, qui cum ſententiam inter diſſipatas illas cleri reliquias de iſto Theologorum reſponſo Blęſis rogaretur, negauit vel præſente atque audiente tyranno, id ſe improbare poſſe, quod tot viri docti atque pij tanto conſenſu protuliſſent. Iratúſque in tyrannum, *Si me* (inquit) *conſuluiſſes, neutiquam facinus id perpetraſſes.* Cúmque ille ſubiungeret. *Atqui meam olim conſcientiam noſti.* Tum Sanctesius (puero en m quondam monitor datus fuerat) *Næ* (inquit) *ſed tum talis non erat, qualis hodie eſt.* Scilicet vt eum tunc de tam tetri parricidij grauitate ad-

Cl. Sanctesij digna Epiſcopo vox.

moneri oportêret, quod nec tum futurũ diuinari posset. Quod si quis hîc dixerit, Ecquãdo Theologi in Gallia regem suum cõdemnarint? ij vicissim interrogent. Ecquãdo talem regẽ Galli habuerint, vt sic damnari oporteret? Quin potius sic habeat, cum primum istius rei exemplum isto infœlici seculo extiterit, vicissim quoque ex eo, qualiter in tales reges animaduertere ordo iste debeat, ex iis qui nunc sunt Theologis exẽplũ posteris esse debuisse.

Arma in Henricum defensiua, non offensiua esse.

Cap. viii.

SED quia duo sunt, quæ erroris loco Theologis impingũt, alterum quòd cum se illi arma defensiua suasisse dicant, hi contra offensiua esse velint, quia primi (vt dicunt) Catholici ad arma prosilierint: alterum quòd illi alio ad Rhotomagensium postulata responso eradendum de canone missæ Henricum significarint, vtrique respõdendum cum sit, prius illud tanto studiosius leuandum est, quanto ineptior ista larua, & pluribus offendendi causa fuit.

Non enim primi Catholici ad arma prodierunt, qui velut Elephantes, quieti antea, viso mox rubente Principum sanguine, & suum pariter quæri cernentes, animati ad pugnam extiterunt. Nisi verò si latro ædes effoderit, si patrem

tremfamilias occiderit, alios eiecerit, vel clausos tenuerit, propterea offensiua in eum arma erunt, si quis eum inde pellere, si quis rapere ad supplicium moliatur. Quis enim aggressor dici debet, an qui fraudem occidit, an qui aperta vi homicidam rapit? Qui scelus committit, an qui vi comprehensum sceleratum iudicibus tradit? Gloriabatur Tullius plurium se ciuium capita deffendisse, nullius se vitam in discrimen adduxisse, quia patroni non actoris, deffensoris semper, accusatoris nunquam partes se egisse diceret. Obiicitur accusatus Verres, in quem illa facundi viri eloquentia sæpius intonasset. Negat se propterea accusatorem esse, quòd diceret Siculos deffendendi studio potius, quos rapacissimus iste Verres deprædatus erat, quàm huius vnius perdendi causa id à se factum esse. Et nos dum aras, dum templa protegimus, dum Ecclesiam à sacrilegio, patriam ab incendio, iugulum nostrum à gladio deffendimus, dum à scelerato pœnas reposcimus, cuius vita publica internecio atque pernicies est, aggressorum inuidioso & iniusto vocabulo nominemur? Quæ si quis gratis dicta esse putat, cogitet quid sacris, quid profanis iniuriæ, quid abominandæ barbariei illatum sit, facilè iudicabit quàm iustæ in nobis defensiui belli partes, quàm iniquæ in iis aggressorum debeant æstimari. Parum enim sit immensis tributis vexatum populum sub pondere gemuisse, tentatam patriæ perniciem cæde, gladio, fame, in-

cendio, externo ac domeſtico hoſte extiriſſe. Quamquam quis parum iſta eſſe dicat, quæ optimo cuique ad iuſtam deffenſionem arma ſemper porrexerunt? Nunc verò cum ſcelera, cum blaſphemiæ, cum horrenda, quæ nec honeſtè nominari poſſunt inhoneſtiſſima, in Deum, in Eccleſiam, in ſanctos audiantur, præ quibus nugæ cætera æſtimari poſſint, iuſtam ſcilicet defenſiui belli materiam eſſe negabimus?

Aduertite, ô Galli, illatas recens Deo veſtro ac ſponſę eius matri veſtrę, ac patriæ, ſimul quę communis parens eſt, iniurias. Et quali vos virtute in iſta cauſa armatos eſſe deceat, cogitate. Nam hæc illa ſcilicet eorum, qui ſe Catholicos profitentur, & in nos pugnant, religio. Sacrum illud viaticum execrandis calcibus tundere, ſacro oleo calceos ocreáſque inungere, ſacra omnia vel vſque ad ſtáneos calices expilare, mortuos ſepulcris effodere, mulieres ac virgines vendere, Id in Lexouięnſi agro Mompenſerij, id Syluanecti Toræi, id Stampis Henrici in tribus Eccleſiis, B. Mariæ primum, deinde Capuccinorum, poſtremò Franciſcanorum, ipſo præſente, copiæ præſtiterunt. Addita etiam immanitate hac, prẹter cęſos illîc catholicos martyrẹs, vt ſacros fontes alui deiectionibus fœdarent, fœminas ac virgines in ipſo Beatæ Mariæ templo conſtuprarent, ſacras beatorum martyrum Cancij, Canciani & Cancianillæ reliquias ſub auctioné ponerent, calices omnes aſportarent, eodémque tempore, in eadem Eccleſia,

Recentes & horrendæ Henrici impietates.

Recentia & horrenda Henrici & Henricianorum ſcelera.

Ecclesia, execrandus sacerdos de Henrici factione ad altare maius Missam celebraret, & in pronao Nauarri hæretici minister hæreticam concionem haberet. Et ne longinqua proferamus, in Parisiensi agro Capuccinos, curiones, sacerdotes, monachos, quos passim repererunt, illæ, illæ inquam, ter execrandi Henrici copiæ trucidarunt, Moniales vi de Claustris auulsas ad scelus & contumeliam secum abduxerunt. Eucharistiam & ipsi pedibus conculcarũt, quicquid sacri ac religiosi fuit diripuerũt, atq; prędati sunt. Et quod horrendum est cogitatu, vitulum sacerdotis veste indutum, præsentibus quinque presbyteris, ad altare sacrum immolarunt, ac deinde sacerdotes illos ibidem trucidarũt. Et nuper Pontisaræ, cum Virginis sacræ templum frustra expugnassent, horrendas in eam blasphemias euomuerunt, quæ vt hæreses omnes sola interemit, sic & iis certissimi exitij causa erit. Et vos, ô nequissimi, defensiuum bellum negabitis, & nobis iusulso illo artificio adhuc illudetis? Nam si recentia hæc, si post inceptum bellum patrata esse ais, satisne intelligitur, quæ arbor dudum fuerit, quæ tales fructus edit? Et vt dudum *iniustitiam parturierit, & conceperit dolorem*, qui tam detestandam hodie *peperit iniquitatẽ*? Quid enim hîc mirum accidit, quod non futurum prior illa nequitia indicarit? cuius enim tam insigne periurium, tam fœda sacrorũ illusio, perfidia tã horrenda, parricidiũ tã immane (nã hęc bello priora fuerunt) quis nõ eo processurum, imo etiam dete

Recentia Henrici crimina qualis ab initio fuerit indicant. *Psal.7.*

deteriora multò commissurum diuinaret? Nam si futura etiam nunc non dicam coniectare, sed certissimè euentura prædicere placet, cogita, ô quisquis es, dirutas & æquatas solo sacras ædes, vagantem vbique locorum, dierum, personarum libidinem, cæsorum corporum rubentia sanguine flumina, fœtentem corruptione aërem, palantes & incertos sine religione, sine sacraméto, sine lege homines, excussum de hominum memoria quicquid dicitur Deus. Id denique quod propheta ait, *Orietur in domibus eius*
Esa.34. *spina, & vrtica, & paliurus in munitionibus eius. Et erit cubile draconum, & pascua struthionum.* His enim artibus Turcicum illud tamdiu meditatum imperium fundandum aliquádo & si permittatur, constituendum est. Et vos ô Galli, id feretis? & bellum defensiuum esse ambigetis? Et ineptos istos, imò impios & nefarios hostes, vobis ac vestris fortunis atque vxoribus inhiantes audietis?

Eradendum de Missæ canone Henricum rectè conclusum esse.

CAP. X.

ED illud est quod ferunt iniquissimè, quòd eradendum de canone Henricum, & publicas pro eo fieri preces nefas esse ab iisdem est declaratum. Mirum enim hîc quàm multa contradictio, quàm multi obloquentium linguarum sermones

ſermones extiterint. Et quidem validis ac pulchris, vt ſibi videntur, rationibus freti. Nam ſi nullius deſperāda ſalus, nec vllius tantum animæ vulnus eſſe poteſt, quod non ſummus ille medicus ſanare poſſit, ſæpéque inter ſiccarios viuit, cui ſua inter Seraphim poſita eſt ſedes: ſi de contumelia Magdalena, de teloneo Mattheus, de impietate Chananæa, in cruce latro de ſumma nequitia vocatus eſt: nec ſua fuit Moſi latroni primùm, mox ſanctiſſimo monacho, viliſſimis etiam antea ſcortis, mox Chriſti ſponſis effectis, Thaidi, Pelagiæ, Mariæ Aegyptiacæ, atque aliis deſperata ſalus: ſi Manaſſi infideli, idololatræ, præſtigiatori, tyrāno pœnitētiæ locus, ac perditiſſimis etiam aliis multis fuit ſi medeci in eo eſt virtus, vt deploratis morbis remedium adhibeat, quod tantum (inquiunt illi) Henrici ſcelus eſſe poteſt, vt ab orationt excludi, vt orare pro eo populus prohiberi ac vetari poſſit? Hæc ſunt nimirum, quæ illi mulierculis, iis præſertim, quæ ex iſto genere obſtinatiſſimo animo, & minimè capaci ſanorum conſiliorum, obtrudere, ſuggerere, in ſurrare ſolent, vt eorum vocibus ad vulgus ſeducendum ac reſponſo iſti obloquendum abutaſtur. Inepti ac &ulti qui non videant, quàm diſtet ab oratione omnino excludi (quod ſolius dæmonis atque damnatorum eſt) & à publicis atque adeò canonicis precibus remoueri: ac rurſum quantum diſtet generatim in precibus contineri, aut nominatim in iiſdem exprimi. Liceat priuatis pro infideli quouis, pro nequiſſimo

Obiectiones contra conclusionem Theolog.

Aliud ab orationepenitus excludi, aliud à publicis precibus remoueri.

mo homine, imo & excommunicato fundere Deo preces: publicæ etiam pro infidelibus, hæreticis, paganis, ac ceteris eiusmodi (excommunicatos excipimus) vt in parasceue fieri solet, preces fiant. Vt publicè verò nominentur, vt inter tremenda mysteria nomen eorum audiatur, nefas sit quod dudum execrata iustissimè Ecclesia est, id hodie tolerare.

Vetus quippe iste mos fuit, hæreticorum & excommunicatorum nomina è publicis Ecclesiæ tabulis, quæ diptycha dicebantur, auferendi. Quorum enim nomina nec publicè in tabulis scribi liceret, quomodo publicè in canone proferrentur? Quinetiam decretum extat Leonis Pontificis ad Anatholium de nominibus Dioscori, Iuuenalis, Eustachij, aliorúmque hæreticorum ac persecutorum ad altare non recitandis. *Nam iniquum nimis est* (inquit) *atque incongruum, eos qui innocentes & Catholicos sua persecutione vexarunt, sanctorum nominibus sine discretione misceri, cum damnatam impietatem non deserentes, ipsi se sua prauitate condemnent, aut percelli pro perfidia, aut laborare pro venia.* Quamobrem de Philippico hæretico imperatore loquens Paulus Diaconus, *Hæretici* (inquit) *imperatoris effigies non est in Ecclesiam introducta, nec nomen eius ad missarum solemnia prolatum.* Et Anastasium imperatorem, quia Synodo Chalcedonensi aduersaretur (vt Henricus Tridētinæ) ex sacro codice expunctum & anathemate percussum fuisse refert Nicephorus. Et Canō ipse apertè ait: *Pro omnibus orthodoxis, atque Catholicæ & Apo*

Epist. 40. ad Anath.

Paul. Diac. lib. 8. de gestis Rom.

Lib. 16. cap. 35.

& *Apostolicæ fidei cultoribus*. Neque id profectò iniurià. Quia nec videri consentaneum potest, eum qui se à communione Christi subduxerit, in eo sacro nominari, quo diuina illa vnio promouetur. Cum alioqui etiam inutilis ista precatio futura sit, quòd spiritualis nutrimenti influxus in eum qui à communione spirituali bonorum extorris sit factus, nulla esse possit. Nec verò institutæ ad id illæ preces sunt, vt gratiæ fundamentum iis qui foris sunt, acquiratur, sed vt iis qui in fundamento illo hærent, quod per alia, baptismum videlicet & pœnitentiam fit, spiritualis gratiæ ædificium impetretur. Nam etsi Missæ sacrificium valere etiam ad id potest, vt qui extra sunt ingrediantur, non tamẽ hæc propria & immediata eius institutio est, quæ potius eò spectat, vt verbum Christi hîc seruetur, qui ait, *Non pro mundo rogo sed pro iis quos dedisti mihi, quia tui sunt*. Accedit quòd nec fas, quos nec viuere nobiscum licet, eos vel in sacris nominari. Dicente propheta, vt de bonis ac iustis, *Honorabile nomen eorum coram illo*, ita de malis & impiis, *nec memor ero nominum eorum per labia mea*. Sed & præterea Regis in publica prece nominatio, regiæ dignitatis insignis professio est. Neque cohærere ista possunt, vt quem nec regem esse, imò decidisse principatu constat, is regis loco ac nomine in sacris honoretur. Quæ Theologis Parisiensibus etiam causa fuit, nommodo vt Henrici nomen expungendum è canone decernent, sed ne illa quidem verba, *Et rege nostro*, quam

Hæreticorũ nomina è canone cur auferenda.

Ioã. 17.

Psal. 71.

Psal. 15.

Ad postulata Rhotomagens.

quamtumuis vel de ſceptro ipſo, vel de futuro rege intelligi poſſe quidam contenderent, adhibenda eſſe iudicarent: ne cum de Henrico generale nomẽ intellectum videri poſſet, ſcandali materia eadem ſemper oriretur.

Henrico regnum, nec ſi pœniteat reſtitui poſſe.

CAP. IX.

ÆC ſunt nimirum, quæ patres iſti reſponſis ſuis complexi ſunt. Quæ ne quis nimis multa, aut plus æquo audenter facta eſſe dicat, addimus & id confidenter reſponderi ab iis potuiſſe, ſi eſſet qui rogaret ac quæreret, quod à nobis antea notatum verbo, nunc etiam amplius cupimus obſeruari. Henrico etiam ſi reſipuerit ac pœnituerit, tuta conſcientia regni ſummam à populo Gallicano, aut eius proceribus relinqui, aut à priuato quouis, vt id fiat, opem, induſtriam, ſollicitudinem, aut aliud quiduis adhiberi nullo modo poſſe. Quid ita verò? Quia publicæ, quia priuatæ charitati, quia ordini Eccleſiæ ac Reip. iſtud aduerſatur. Publicæ charitati pugnare dicimus. Quid ita? Quia de vera hominis periuri, perfidi, atque hypocritæ pœnitentia vel reſipiſcentia, etiamſi ſit, conſtare nobis non poteſt, quæ qualis ſit Deo ſoli notum eſt. Porrò Remp. ei committere, de cuius fide, & integritate non conſtet, imò cuius impietatis manifeſta indicia fuerint, non niſi cum

manifesta indicia fuerint, non nisi cum summa Reipub. iniuria esse potest. Nam si pupillum malæ fidei tutori dare conscientia prohibet, aut in cuius manu pupilli vel salus, vel vita, vel fortunę periclitentur, Rempub. ei committi, cuius incerta fides ac pietas sit, quomodo concedetur? Et si nefas esse aiunt Theologi, manifesto peccandi periculo vel seipsum vel proximum obiicere, qui hominem nō vnum aut alterum, sed tot myriadas ei tradat, sub quo certissimũ religionis, pietatis atque æternæ salutis periculum adire eos oporteat, qualiter in eo securè vel agat vel sentiat? Nisi verò maius pænitentiæ specimen tertius Henricus hic, quàm quartus ille olim Henricus dare potest. Qui cum ob Simoniam, aliáque immensa scelera à Gregorio 7. sanctissimæ memoriæ Pontifice anathemate percussus, secedentibus ab eo omnibus, partim eius iniuriis offensis, partim Gulielmi Traiectensis Episcopi, (qui quòd impij regis causam contra Pontificem egisset, iusto Dei iudicio præsentem se vitam amisisse & æternam vociferans expirauerat) miserabili exitu territis, ipse amittendi imperij metu, de impetranda iam ab eo venia, quem priùs despexerat, cogitans, obuiámque Pontifici veniens, vix magnis precibus impetrasset, vt eius cōspectibus apparere posset: atque ita relicto exercitu, omniq; adeo comitatu suo, regio etiam cultu deposito, nudis pedibus, asperrima & gelu rigente hyeme, ieiunus à mane ad vesperam, Romani Pontificis sententiam præstolando, ad eius limina

Fictæ pœnitentię in Hērico 4. insigne exemplum.

Albert. Pigh. lib. 5. Hierar. Eccl. cap. 2.

ſubſtitiſſet, ídque ſecundo & tertio die feciſſet, ac demum quarto die ad conſpectum admiſſus, his conditionibus abſolutus eſſet, vt ipſe depoſito tantiſper imperio, ſolutiſque ab eius obedientia ſubditis, dum cauſa eius iudicaretur, priuatus ageret, vt ſi obiecta vera eſſent, regno priuaretur, ſin ſe purgaſſet, imperium remaneret, ſed errata tamen corrigeret, ac Romano Pontifici perpetuò obediens foret: ſi quid horum præuaricaretur irrita anathematis abſolutio eſſet, atque hæc ille omnia ſanctiſſimis aſſertionibus promiſiſſet, imò etiá manu ſacris reliquiis adhibita iureiurando firmaſſet (quid humilius, quid abiectius, aut ſummiſſius dici potuiſſet?) hac tamen tantæ támq; inſignis pœnitentiæ larua infœlix tyrannus abuſus eſt, vt domum reuerſus, ſpreto iuramento, crudelius ſolito baccharetur, ac cæſo Rodulpho Saxonum duce, quem Germani regem elegerant, ipſe cum exercitu, Romam iterum & tertiò petens & obſidens, eandem caperet, incenderet, diriperet, pulſóque vrbe Pontifice, antipapam Gibertum Rauennatem (cuius ſchiſma durauit 25. annis) opponeret, mille modis vexatum ſanctiſſimum pontificem ad mortem adigeret, Victorem 3. eius ſucceſſorem veneno in calice infuſo tolleret, demum in Paſchalem 2. qui ei ſucceſſit, inſurgeret, donec iterato ſæpius anathemate confixus, & à ſuis penitus deſtitutus, concilij iuſſu imperio exutus, mirabilis ac lugens mori cogeretur.

Sabell. Ennead. 9. lib. 3.

Hic

Hic ſcilicet pœnitentiæ in principe hypocrita ac periuro fructus, quantumuis huius non fortè antea notata hypocriſis, atque periurium eſſet. Et nos homini, cuius toties nota periuria, cuius toto orbe fabula eſt hypocriſis, vel pœnitenti credamus? Et tali ſcilicet lupo, ouem denuo induenti, Rempublic. committamus? aut tuta conſcientia de eo reſtituendo verba faciamus?

Atque hæc ſunt, in quibus publica illa charitas offenditur. Quid verò priuata? (Nam nec nos illum à charitate excludamus.) Quia ſcilicet in eo locum habere illud debet, *Imple facies eorum ignominia, & quærens nomen tuum domine.* *Pſalm. 82.* Crudeliſque adeo in hunc illa miſericordia eſt, ſi quis pœnam ſeculi huius imminuat, quam propterea in altero grauiorem longè ſit habiturus. Cui potius votum illud Mauricij imperatoris optandum ſit, qui cum præ auaritia milites, quos redimere vel exiguo ære noluerat, Chagano hoſti indignāti cædendos reliquiſſet, ac pungente conſcientia, miſſis ad celebriora orbis templa literis, à præſtātibus pietate hominibus Deum exorari mādaſſet, vt admiſſi ſceleris pænam ipſe in vita hac reciperet, miſerante & annuente Deo, ac de prece ſua exaudita, partim in ſomno, partim ab imagine Chriſti clara voce loquēte monitus, à Phoca crudeliſſimo ac nequiſſimo tyranno, iugulatis primùm in conſpectu eius liberis (ad quorum ſingulorum necem Deum hac voce laudabat, *Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum*)

Temporalis Henrico pœna optāda eſt vt leuiorē in altero ſeculo ferat.

Niceph. lib. 18. cap. 42.

Cap. 40.

Pſalm. 118.

iugulatus & ipse, regno simul ac vita priuatus est. Quis enim Mauricio non de sua illa pœna gratuletur, quæ & vitæ præsentis miseriã clausit, & æternæ aditum aperuit? Aut quæ præstari Henrico maior gratia potest, quàm si priuatione regni saltem, tot eius scelera vel expientur, vel damnatio tolerabilior reddatur?

Ordo Eccle. & Reip. cur restitui Henricum prohibeat.

Ordo denique Ecclesiæ ac Reipub. id prohibet, non tantùm quia hæc perfidis ac periuris pœna debetur, vt nec vera dicentibus credatur, sed etiam quia cum scelerum, quæ vitæ amissionem promerentur, minima pœna sit dignitatis priuatio, neq; verò satisfactio vlla digna esse possit, si vel minima, quæ sceleri debetur, pœna abfuerit: Ecclesiæ porrò ac Reipub. inter sit, quæ publicè peccantur, publica satisfactione deleri, nullo ferri ordine aut Ecclesiæ aut Reipub. potest, vt cui ob tam multa támque grauia scelera grauior pœna debetur, vel leuior etiam auferatur. Quòd si ordini resistere Apostolus vetat, fierique ordine omnia iubet, qua securitate restituatur huic regnum quod si teneat, nec dignè pœnitere possit? Nam si Dauides, si Theodosij, pœnitentes saluo diademate atque principatu istic proferẽtur, alius quàm Henricus quærendus est, qui cum iis, nequissimus scilicet cum optimis, veterator cum simplicibus, peccans ex animo sæpius, cum semel ex subreptione victis, in vitiis ac sceleribus obfirmatus, cum iis de quibus dictum est. *Iustus cum ceciderit non collidetur. Dominus enim supponit manum suam*, possit comparari. Vnus

Rom. 31. 1. Cor. 14.

Psalm. 36.

2. Par. 33.

forte

fortè Manasses regno post pænitentiam restitutus citari posset, nisi quæ aperta illius impietate deterior est huius hypocrisis, veræ pœnitentiæ fidem hominibus adimeret. Quæ quia in Manasse non fuit, quin potius veris fructibus cœptam semel pœnitentiam patefecit, nec fallere etiam homines in eo potuit.

Nihil quoque in eo neque à Principibus, neque à Senatu, neque à populo perperam factum esse.

CAP. X.

OC posito iustitiæ, quod primum esse debuerat, fundamento, vt nihil temerè principes, nihil Senatus, nihil populus Catholicus vniuersus in Gallia fecerit, ex totius rei historia, sicuti gesta fuit, intelligendum est. Hæc quippe agendi ratio fuit, primùm vt Romam ad Pontificem scriberent, ac Theologorum responsum primùm, mox codicem, in quo corũ rationes continerentur, mitterent, ac iudicium sanctæ sedis maturari postularent. Comprehensis deinde, qui Henricianæ factionis præcipui erant, & à quibus plus Reipub. metuebatur, publico consilio iuramenti fœderis sancti formulam conderent, quam à Senatu probatam, & publicè ipsi Senatores primùm, mox & omnes iurarẽt, & iurari ab omnibus vbique procurarent. Ac tantisper dum illustrissimus Dux Maynæus ac

reliqui principes in vrbem venirent, quo licebat pro tempore in tanta trepidatione consilio ex omnibus ferè ordinibus vterentur. Mox aduectis principibus, in id tandem cum iis & prefectis vrbis Senatores, nobiles, aliiq; ex omni genere ciues conuenirent, vt generale totius vnionis Catholicorum in Gallia concilium ex omni genere hominum, Principum, Ecclesiasticorum, Senatorum, nobilium, ac postremi generis ciuium Parisiis erigerent, quod futuris Reipub. negotiis, interim dum regni comitia haberentur, domi ac militiæ, suprema authoritate prouideret: atque ea quidem conditione, vt quia generale illud toti Galliæ esset, suus quoque in eo sedendi locus singularum prouinciarum legatis seu deputatis esset. Quem cœtum cum supremus Senatus ratum habuisset, ac singuli se sacramento obstrinxissent, prima hæc concilij huius constitutio fuit, vt quia penes vnum rei summá deferri necesse erat, & illustrissimi ducis Maynæi præ cæteris virtus eminebat, generalis idem totius Galliæ domi ac militiæ gubernator crearetur: Qui cum domi primùm quæ necessaria erant procurasset tum sub eo ad arma contra tyrannum iri seriò cœptũ est. Quæ omnia quàm castè, integrè quámque solius tuendæ religionis, ac propulsandæ cum hæresi tyrannidis causa facta sint, cùm incredibilis populi deuotio, virorum, mulierum, puberum, impuberum, nudis pedibus, ac syndone super nudo indutorum, hyeme asperrima cum gelu omnia concreata essent, diu noctúq;

Concilij generalis vnionis Gallicanę Parisiis electio.

Dux Maynëus generalis Galliæ gubernator.

cum

cum clero & cereis ardentibus incedentium, litanias, hymnos, omnis generis cantica sine intermissione modulantium, ac diuinam bonitatem, vt Galliæ misereretur, fatigātium (quod vsq; hodie statis singulis parochiis diebus perseuerat) longi ac prolixi cœtus docuerunt, tum ex ea quæ publicè emissa est iuramenti forma, ac publicis, quæ ad Pontificem scriptæ sunt, literis intelligi potest.

Populi Parisiensis in calamitate deuotio.

Atque iuramenti quidem hæc formula fuit. *Nos N. N. iuramus, atque sanctè promittimus omnipotenti Deo, gloriosæ matri eius, & omnibus sanctis, nos in sancta religione Catholica, Apostolica & Romana, & victuros, & ad mortem vsque perseueraturos : atque pro eius conseruatione ac propagatione vitam, fortunas, quicquid in nobis est, ad extremum vsque spiritum & sanguinem esse profusuros. Futurum sperantes, vt qui solus est cordium atque voluntatum scrutator Deus, tam sanctis cœptis, in tam iusta atque sancta causa, benignus aspiret, eáque prosperè vertat ac fortunet, quæ nos pro sola nominis eius exaltatione, atque eius Ecclesiæ, contra eos, qui eam quacunque ratione, aut occultè, aut aperta vi opprimere, atque hæresim in Galliæ regno stabilire tentauerunt, tentant, aut etiam tentaturi sunt, deffensione, aggredi ac moliri protestāmur.*

Iuramenti vnionis Gallicanæ formula.

Iuramus item omne studium, omnémque operam tuendæ almæ Parisiorum vrbi, securæq; in ea constituendæ paci, ac cæteris vrbibus ac communitatibus fœderatis seu vnitis ad populi subsidium ac leuamen esse collaturos.

Iuramus item ac promittimus defendere ac tueri contra cuiuscunque generis, dignitatis, ac status homines, principes, prælatos, dominos temporales ac nobiles Parisiis commorantes, atque omnino omnes, qui tam sancto huic fœderi, vel nomẽ dederunt, vel posthac daturi sunt, priuilegia item atque libertates triũ ordinum huius regni. Neque permissuros vlla in re eorum vel personas vel fortunas lædi: totis etiam viribus prauis eorum consiliis obstituros, qui fidem publicam violarunt, vnionis edictum fregerunt, libertatésque & priuilegia trium ordinum huius regni, per cædes & incarcerationes Blæsis commissas 23. & 24. Decemb. eneruarunt atque conculcarunt: debitas etiam pœnas à sceleris huius non tantùm authoribus, aut consciis atque complicibus, verùm etiam ab iis qui eorum partes imposterum quomodocunque fouebunt, aut iis adhærebunt omni iure atque via repetituros. Ac generaliter promittimus alios aliis mutuas operas nunquam negaturos, neque vllum omnino fœdus, nisi communi principum, prælatorum, vrbium ac communitatum vnitarum consensu inituros.

Aque hæc quidem prima formula fuit, antequam institutum concilium illud generale esset. Quo mox instituto, adiecta ad eam hæc quoque clausula est.

Iuramus item concilio generali Catholicorum nuper instituto Parisiis obediẽtiam præstituros, atq; vt ab aliis præstetur, & quæ ibi statuta fuerint opere ipso cõpleantur, quantum in nobis erit, esse connixuros.

Hactenus iuramenti forma. Literarum verò, quæ ad Pontificem transmissæ sunt, exemplar est eo qui sequitur modo.

S. D.

S.D.N. Sixto Papæ V.

BEATISS. *Pater, Quæ spes nobis ante aliquot dies summa erat, fore vt post tot procellas, quibus annos penè iam triginta iactati sumus, constitutã in Gallia Ecclesia pacem aliquando videremus, atque de ea renuntium Beatitudini vestræ latum breui afferremus, eam verò crudeli atque immani fortißimi ac pietißimi Ducis Guysij, atque illustriß. Cardinalis eius fratris cæde, acerbißimo luctu cõmutatã esse, tanto grauius pertulimus, quanto durius est in medio ardore belli ereptũ eũ nobis esse, cui vt hoc reliquum nobis religionis ac vitæ est, acceptum ferimus, ita eo amisso ne hæreticorum faucibus prostituatur, meritò formidamus.* Parisiensium de Guysij cæde luctus.

Quæ si tamen diuini numinis constitutio fuit, vt & inuictißimi Principis labores gloriosißima morte consummaret, & latens dudũ sub Catholica profeßione impietatis virus tam chari capitis pretio aperiret, vt omnipotẽtis Dei iudicia in ea re taciti suspicimus, ac veniã petimus, ita Sanctitatis vestræ pedibus prouoluti, opem vestrã per viscera misericordiæ Iesu Christi imploramus, vt dum rem qualiter paucis exponimus, tum auxilium quod decet, etiam impetremus. Fructus cædis Guysij laruæ Hẽricianæ detractio.

Non enim quod interfectoris ars atque existimatio fingere perfecto scelere necesse habet, transuersum optimum ducem ambitio egit, qui quod in regẽ toties nullo negotio potuit, hoc vnum peccasse (fortasse meritò) à multis dictus est, quòd noluit. Quem si non vsque eò domus Dei ac publicæ salutis zelus comedisset, vt in certißima pericula toties inermis se dederet, si non conscientiæ puritas & animi candor eius à quo ad necem petebatur, dolis oportunum fecisset, cũ ille Guysius à calumniis purgatur.

quæ de paratis sibi insidiis dicebantur, toties intrepidus contemneret, sic nimirum affectus, vt optimi & probissimi quique solent, qui alios improbos esse difficillimè suspicantur, & viuum adhuc haberemus, & tanto superstite Ecclesia Dei vindice gauderemus.

Nisi fortè quòd hæreticis omnia pro libidine in aula gerentibus, iámque extincto regis fratre, atque ipso non obscurè fauente Rege, Nauarrum ad sceptrum vocantibus, ab Illustrissimo Cardinali Borbonio primùm, mox à beatiss. memoriæ Gregorio XIII. pontifice Dux Guysius excitatus, vt videret, nequid Religio Catholica in Gallia detrimenti caperet, quantum potuit virtute, ingenio, industria, patientia, cũ rege egit, vt Ecclesiã stabiliret, hæresim profligaret, vt fidelem in ijs se ministrũ domi militiaq; exhiberet, vt infensum regi populum conciliaret, ac nutantem coronam assereret, vt in sacro Galliæ ordinum conuentu causam istam agens, nihil strictos in se gladios hostiũ metueret, vt salubria regi aduersus regni inuasores cõsilia daret, in omnibus denique optimi atque integerrimi ducis, vel infensissimorum hostium iudicio partes obiret, propterea læsæ (si Superis placet) maiestatis reũ agi oportuit, vt post iterata toties ad altare sacrum, & sumptum Christi corpus, pacis & reconciliationis iuramenta, post lachrymas amicitiæ, fidei ac mutati animi testes, post oblatum ipsi Duci summum militiæ magistratũ, post missos ad Beatit. vestrã, qui de legatione Auenionensi Cardinali à Guysia deferẽda agerent, (quasi non aliter scelus perpetrari posset, quàm si Apostolicæ sedi illusum foret) post cõstrictum, ob sparsos de futuro scelere rumores omni deieratione & execratione caput, è media sacri illius conuentus sessione, vbi

Guisij in Galliæ regnũ & Hericũ merita.

Henrici perfidia & dolus.

vbi Dei, Ecclesiæ, ac Reipub. causa agebatur, quasi cuiusdam noui consilij capiēdi specie, Regij Secretarij voce solenniter euocatus, per latentes in obscuro mercenarios siccarios, in id dudū cōductos, in ipso Regis cubiculo, nihil tale metuens, multis repēte vulneribus confossus, ipso auscultante rege, & se obiectu ostij secretioris muniente atrocißime necaretur.| Et ne quid crudeli facto deesset, coniectis in vincula Illustrißimo Cardinali Borbonio: venerabili Lugdunensium Archiepiscopo, cæteris principibus ac viris Catholico Zelo præcipuis, atq; inter eos interēpti Ducis primogenito filio, postridie Illustrißimus Cardinalis à Guysia per alios satellites, cum iam furor resedisse credi posset, etiam cæderetur. Cardinalis Guysij cædes.

In quo esset fortasse, quòd quis an petatur Religio dubitare posset, nisi priora multa, quæ huc dudū properabant postremus ille actus Colophonis instar coronaret, & qualia sint indicaret. Eiusmodi sunt illa, quæ præter horrenda multa, quæ nec loqui fas est, contra Religionem à Rege sæpius facta, specie tamen recti nunquam caruerunt. Designatus ad Regni succeßionem Nauarrus, initum cū Regina Angliæ fœdus, ac profanū eius in loco sacro, lugēte ac detestāte populo, susceptū militiæ sacramētum: Geneuæ, Sedani, ac Iamesi putidißimorū hæreseos lacuū protectio: prouinciæ nobilißimæ & arces munitißimæ hæreticorū fautoribus in custodiā datæ: ementiti & ficti (quibus nefanda domi scelera miscebantur) pœnitētiū ritus: cōuersa in Ecclesiæ præiudiciū vnionis edicta, vēdita specie belli Ecclesiæ patrimonia, & quæ inde collecta pecunia erat, Nauarro eiúsq; fautoribus data: cōstās ī vulgo de prodita ad mortē Scotorū Reginæ rumor: acciti è Hērici actorum contra religionem enumeratio.

tiè Germanorũ & Heluetiorũ finibus sub sigillo regis Ecclesiæ hostes: libera hæreticis contra vnionis Edicta bonorũ facta possessio, cũ iudices passim aliud se scripto, aliud in mẽte Regis legere dictitarẽt, & in apertissima iniquitate & Edicti trãsgressione Regis se seruos pro omni excusatione dicerent: silere iussi & in vincula coniecti diuini verbi prædicatores: proscripti Parisiẽses ex omni genere ac ordine Catholici, paratiq; ad eorum necem XII. *Maij milites ac tortores: firma etiam vsque adeò Angliæ Reginæ, Geneuæ, Sedano, & Iameso seruata fides, vt in condendo posteriore vnionis Edicto, ijs Rex vti renuntiaret adduci nunquam potuerit. Quæ vt à pio & Catholico Rege proficisci nulla ratione potuerunt, ita latentem dudum impietatem postremus ille crudelissimæ tragædiæ actus sic aperuit, nullus vt huic color, nullus excusandi locus, Deo sic volente, esse possit.*

Hẽricus impietatis accusatur.

Nisi verò qui toties peierarit: qui ficta promissione catholicos principes & sedem Apostolicam eluserit, qui vtrunque trucidarit, qui publicam fidem tum diuinam tum humanam violarit, qui sacrosanctæ Eucharistiæ toties illuserit, qui locum sacrum atque sanctum innoxio & iusto sanguine polluerit, qui cæsorum corporibus insultarit, qui nihil pensi inter sacrum & profanum habuerit, qui post tantum scelus omnia terroribus repleuerit, qui soli Deo, præterea nemini, suarum se actionum rationem redditurum dixerit, vt firmissima iam præsumptio sit hunc ad Henrici Anglicani furias venturum, & se pro Ecclesiæ apice, ni prouideatur, in Gallia gesturum, déque Christianissimo Turcicum, de nobilissimo abiectissimum Regnum (quod pridem meditatur) facturum esse, hunc credibile

bile est pietatis Catholicæ aliquid, non potius occultum hæreseos virus, aut si quod deterius impietatis genus est, in pectore asseruare. Quid enim, si regnum petebatur, extincto Guisio, à Cardinali & sacerdote metuendum erat, vt hunc cædi postridie oporteret? Aut quis præ impetu iræ factum dicat, qui post integrum diem, vix inuentis qui tam tetrum facinus in sacerdotem committere vellent, ridente & cachinnãte Rege à quatuor nebulonibus cæsum in carcere audiat? Cur coniecti in carcerem Episcopi, Sacerdotes, Nobiles, optimi quique & sanctißimi ex omni hominum genere viri? aut quò tandẽ ista tragædia spectat, nisi vt Nauarro, Spernonio, Cazimiro, meretrici Anglicanæ, cæteris fœderatis hæreticis inferiæ dentur, & talibus hostijs litetur? vt mœrentibus ac deiectis Catholicis exultent hæretici, & in suis illis cogitatis furoribus (quod iam vndique fit) liberiùs debacchẽtur?

Adde vestram (Pater Beatiß.) & totius sanctæ Sedis læsam dignitatem, cum & præsente Sanctitatis vestræ legato scelus tantum parricida designaret, & monenti audictiam denegaret. Denique Cardinalem confodiens, totum sacrum istud ac purpuratum collegium violaret. Cui enim tandem sacro parcet, qui caput petierit? qui sedem vestram, quam verbo se vereri fingit, facto opresserit? qui patrem, à quo cœlesti oleo tinctus est, occiderit? aut quæ sub illo Christiano homini securitas esse potest? Aut quò tandem processura est impietas, quæ sic iam in præcipiti stetit? Henrici in sedem Apostolicam iniuriæ.

Quæ cum sint eiusmodi vt iam vitã potius profundere, quàm tyrannidem hanc nostris atque Ecclesiæ vniuersæ ceruicibus impendentem, & postrema omnia minitantem ferre parati sint omnes boni, eóque Gallorum de excutiendo Henrico cõsilium.

iam

iam ventum sit, vt Francorum prisca fides, virtus ac pietas hîc se totam debeat explicare, vel ipsis exemplo praeuntibus pueris atque infantibus, quos ingenti numero, plusquam decem millium, nõ sine miraculo clamores sua sponte per vicos in cœlum tollẽtes, & vltionem sceleris in Tyrannum poscentes, alios etiam Tyranni imaginem (sic enim vocabant) flagris caesam ac fractam igni admouentes in hac vrbe audiuimus, & obstupuimus, id nimirum est, in quo vestram (Beatissime Pater) opem imploramus, vt cum tria nobis à vestra beatitudine praestari in hoc negotio necesse sit, ea nos ad beatissimos pedes prostrati vehementer flagitemus. Primùm, vt iuramento, quo nos Henrico 3. quondam obstrinximus, & soluti declaremur. Deinde vt bellum, quod cum publica Religionis ac libertatis oppressore necessario gerendum est, iustum esse decernatur. Postremò, vt ne quid tã necessario operi tum precũ apud omnipotentem Deum, tum facultatũ humanarũ desit, ad vtrunque tũ externi principes, tum nostri praecipuè homines Apostolicae vestrae gratiae, atque per iubileum indulgentiae beneficio prouocentur.

Eorundem à sede Apostolica postulatio.

Nam priora illa duo eo confidentius petimus, quòd cũ iuris nihil in Christianos ei esse debere, qui se haereticum aut fautorem haereseos manifestè praebuerit, qui publicã fidem tum diuinam, tum humanam tã insigni parricidio fregerit, qui Regni ac sceptri indices tam faedè violarit, qui per assasinos Christianũ principem occiderit, qui sacerdotẽ, Pontificem, Cardinalem, & in comitijs Ecclesiastici ordinis praesidem trucidarit, qui anathematis diras omnes ac fulmina incurrerit, qui parato ad perdendum omnia, & faedè conculcãdum animo sit, ipsa nos dudũ ratio & vetus traditio docuerit,

Parisiẽses ad postulãdum quid impulerit.

docuerit, præsertim cũ Gallia ipsa Reges quondã isto (quo peiorẽ nunquam habuit) longè tolerabiliores authoritate vestra excluserit, imo etiã voce propria nos iuramento hoc liberos, si quid præter promissa faceret, non semel pronuntiarit, tum verò in præcipiti negotio, cũ responsum Beatitudini vestræ expectandi tempus non esset, nec tamen quicquã dubia & fluctuãte conscientia facere certũ esset, grauißimo adhibito Theologorũ Sorbonæ Parisiensis iudicio, qui iterũ & tertiò rogatu nostro, magno numero, ad septuaginta vsque super hac re conuenerũt, & rẽ accuratißimè disceptarunt, securè nos in vtroque agere, & tutò à vestra Beatitudine caput vtrũque postulare ac sperare debere ab ijsdem didicimus: Quinetiam eos ad vestram Beatitudinem suam ea de re sententiam, quibúsque rationum momentis impellantur, scripturos accepimus.

Adhibiti in consiliũ Sorbonæ theologi.

Vestræ verò (Pater Beatißime) sapiẽtiæ erit, si quid fraus, si quid solita, qua dudum affligimur, impostorũ ars contrarium ijs Beatit. vestræ obtruserit, huic fidẽ adhibere nolle: aut si quid (quod plus timemus) nobis consternatis, & vix à tanto dolore animum colligentibus, præoccupando impetrarit, id ne Christianißimo Regno, ne Ecclesiæ noceat prouidere: imò irritum (quod trementes & veniam petẽtes dicimus) vrgente ac premente negotio statuere, néue committere, vt in tanto Ecclesiæ periculo, in quo bis peccare iam non licet, illusisse se dignitati vestræ, quod non semel factum antea est, versuta nequitia gloriari poßit.

Tũ nos qui loquimur, qui scribimus, quos reliqui Galliæ Catholici intuentur omnes, si quid Frãcorũ quondã genus, si quid Guysiorum principum virtus, & fusus

Parisiensium obtestatio.

sus toties pro Christi Ecclesia sanguis, si quid Parisiensium ciuiũ fides de Repub. Christiana, atque adeo Apostolica sede promeruit, si quid nobilißimi Regni pessum euntis, & iam iam hæresi colla subdituri, uniuersámque Ecclesiam eodem motu concussuri causa atque periculum, si quid bonorum omnium, & testamentum Patrûm relantium fletus mouere eum debet, qui in apice Ecclesiæ cõstitutus, vt cõfirmet fratres diuinitus monitus est, vestrã (P.B.) paternã prouidẽtiã per eum qui est, qui erat, qui venturus est omnipotens obtestamur, vt in re tanta, tam periculosa, tãti in reddenda ratione apud summum iudicem momenti futura, quam res ipsa neceßariam esse clamat, sollicitudinem ac curam adhibere, & quæ antea diximus, quæque iterum deuotißimè petimus, donare ac tribuere non grauetur. Denique non committat, vt Sixto V. Pontifice fidem in Christianißimo Regno periisse, aut non satis per nos vestrámque dignitatem tanto malo prouisum fuisse posteri dicere iure poßint. Quod nos impetraturos vt speramus, sicuti sperare certè debemus, ita post sanctißimorum pedum oscula, Beatitudinem vestram vti nobis Deus Opt. Max. sic diu incolumem seruet, summis precibus ab eo petimus atque obsecramus. Parisiis, xiiij. Ianuarij, 1589.

Beatitudinis vestræ

Humillimi, deuotiß. & obsequentiß. filij Ciues Parisienses, pro reliquo Catholicorum & Fidelium in Gallia cœtu.

Sixti V. Summi Pontificis in Henricum tertium censura.

Cap. XI.

TQVE hęc Gallorum in repudiando Henrico, postulandóque aduersus eum sedis Apostolicæ auxilio consilij ratio fuit. Quod ne frustra fieret, grauissimo Sixti V. Pontificis Max. iudicio factum esse, (interim dum reliqua postulata expectamus) idque ad nos, dum ista cuderemus peruenisse tantò est iucundius, quantò securius nostri homines, quod fecerũt adhuc solo iure freti, facturos etiam hoc audito confidimus. Graue vtique illud, & in quo sicuti in diuinis iudiciis fieri solet, misericordiam simul & iustitiam, qui cœlestis sponsi, *candidi simul & rubicundi* iuncti sunt colores, cum admirabili sapiẽtia liceat intueri. Misericordiæ fuit, quod in notissimo Ludouici Cardinalis Guisij necati, ac venerãdæ canitiei Caroli Cardinalis Borbonij, & Petri Archiep. Lugdunensis detentionis crimine (interim dum alia silentur, quę plenius vel deducta vel deducenda in processu differuntur) propter quod vel solum anathematis censuras cum suis complicibus iure ipso contraxisse palam est, quintus declaratorij iudicij, si fortè interim resipisceret, aut absolui postularet, expectatus est mensis. Amplius etiam istud, quod tametsi iure ipso iam damnatus esset, vt ad cor rediret toties Pontificis voce

Iudicium in Henricum à Sixto V. sapienter factum.

Cant. 5.

Procuratorem, cæteri per ſe ipſos Romæ comparere iubentur ac citantur, allegaturi quæ velint contra iudicium hoc, alioqui ſi vel non compareant, vel quo ſe legitimè purgent nihil habeant, & rata ſententia habeatur, & ampliùs contra eos, ſuper deducendis contra eum, vel eos criminibus procedatur. Inſuper & à tali anathemate abſolui à quouis Sacerdote præter quàm à Romano Pontifice, & præter quam in mortis articulo prohibeantur. Quæ omnia vt plenius videantur, Bullæ Pontificiæ textum hîc ponemus.

BVLLA S. D. N. SIXTI PAPAE V. CONTRA Henricum III.

SIxtvs Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad futuram rei memoriam. Inſcrutabilis diuinæ prouidentiæ altitudo, cuius nutu cœleſtia ſimul, & terrena gubernantur, Apoſtolorum Principi Beato Petro eiúſque ſucceſſoribus Romanis Pontificibus, claues Regni cœlorum, ac totius Apoſtolicæ tradidit plenitudinem poteſtatis, ſimúlque ſupra ſoliditatem eius fidei ſuam ſanctam ædificauit Eccleſiam, ſecundũ verax Domini verbum: Ego dico tibi, Quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, & tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ligaueris ſuper terrã, erit ligatum

& in cælis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Vnde nos ad sacrosanctam eiusdem Beati Petri Cathedram, meritis licet imparibus, diuina disponente clementia vocati, & in throno iustitiæ constituti, & secundum Hieremiæ propheticam vocem, *Ecce constitui te super gentes, & super regna, vt euellas & destruas, disperdas & dissipes, ædifices & plantes*, supremam in omnes Reges & Principes vniuersæ terræ, cunctósque populos, gentes, & nationes non humana, sed diuina institutione nobis traditam potestatem obtinentes, ipsum Dominum imitari debemus, qui pius & misericors vltionem ei, qui illam præuenit, paratam temperat, & quos impœnitentes videt non prius seuera vindicta coërcet, quàm antea comminetur: In assiduè autem peccantes & in peccatis perseuerātes, cùm excessuum grauitas misericordiæ fines transierit, vt saltem timore pœnæ ad pœnitentiam redeant, cœlestia iustitiæ arma exercet: Ita & nos quoque pro commisso nobis à Deo vniuersalis Ecclesiæ regimine, salubriter cogimur prouidere, ne per insidias humani generis hostis, eorum salus, qui curæ nostræ crediti sunt, in exitium ruat, aut in discrimen adducatur, sed peccatores paterna nostra monitione & redargutione, aut corrigantur ab erroribus & ad pœnitentiam reuertantur, aut si charitatis zelus per exhortationis, & monitionis remedia nihil proficiat, ipsique incorrigibiles apparuerint, tandem spiritualis gladij mucrone non ad perniciem, sed ad salu-

Iustitiam misericordia Pōtifex vt temperarit.

tem

tem vibrato, veluti putrida membra à ſincero Eccleſiæ corpore, quod ab omni macula purum cuſtodire debemus, abſcindantur, & ſeparentur.

Sanè cùm ſuperioribus menſibus ad aures noſtras, non ſine ingenti animi noſtri perturbatione & horrore, fama publica ita referente & increbreſcente perueniſſet, & deinde per literas dilecti filij noſtri Ioannis Franciſci tituli Sanctorum Nerei & Archilei, Preſbyteri Cardinalis Mauroceni nuncupati, noſtri & ſedis Apoſtolicæ in Regno Franciæ de latere Legati, certiores facti fuiſſemus, quemadmodú etiam notorium vniuerſis exiſtit. Quòd Henricus tertius Francorum Rex, Ludouicum bonæ memoriæ ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Preſbyterum Cardinalem Guiſium, Metropolitanæ Eccleſiæ Rhemenſis Archiepiſcopum, ſeu perpetuum adminiſtratorem, ac noſtrum & ſedis Apoſtolicæ Legatum natum, capi & in carcerem coniici, ac die ſequenti in vigilia Natiuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti necari: necnon dilectum filium noſtrum Carolum tituli ſancti Chryſogoni eiuſdem ſanctæ Eccleſiæ Preſbyterum Cardinalem Borbonium, Auenionenſis ciuitatis, & Comitatus Venaiſini, noſtrum etiam & ſedis Apoſtolicæ de latere Legatum: ac venerabilem fratrem noſtrum Archiepiſcopum Lugdunenſem, pro quo nos eodem tempore idem Henricus Rex, vt illum in ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem aſſumeremus inſtanter rogabat, ſimiliter capi, ac

etiam in carcerem detrudi, & in eo custodiri mandauerit, prout etiam capti & carcerati impræsentiarum existunt, detinentur & custodiuntur, in excommunicationis sententias, & alias censuras Ecclesiasticas, & pœnas in sacris Canonibus, ac diuersis Constitutionibus, tam generalibus, quàm particularibus sanctorum generaliorum Conciliorum, & Summorum Romanorum Pontificum, prædecessorum nostrorum, ac in literis nostris die Cœnæ Domini legi consuetis, contentas, & promulgatas, vnà cum consciis, complicibus, fautoribus, defensoribus, & receptatoribus, ac iis, qui consilium, auxilium, opem, operam, custodiam, & ministerium præbuerunt, tulerunt & præstiterunt incurrendo: Nos qui dictum Henricum Regem paterna charitate, & pręcipuo amore semper complexi & prosecuti fuimus, non potuimus ob huiusmodi delictorum, & sacrilegiorum atrocitatem non maximo affici dolore & mœrore, prout aliàs in consistorio nostro secreto coram venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus retulimus, ac dolentes conquesti fuimus: Dúmque expectabamus quòd idem Henricus Rex facti pœnitens, & culpam suam agnoscens ad cor rediret, & dictos Carolum Cardinalem, ac Petrum Archiepiscopum carceratos relaxaret, & liberos dimitteret, & absolutionem à præmissis humiliter postularet, prout sæpè sæpius Ioanni de Viuonne Marchioni de Pisanni ordinario, & Hieronymo Gondio extraordinario

suis

ſuis apud nos Oratoribus ; & deinde etiam venerabili fratri Claudio Epiſcopo Cęnomanenſi, ab eo ad nos ſpecialiter deſtinato, paterno affectu ſignificauimus, & vehementer hortati ſumus, ipſe Henricus Rex, non vt verè pœnitens, nec peccatum ſincerè confitens, nec ea cordis humilitate,qua debebat,& quemadmodum fideles & pœnitentes, Reges & Principes hactenus fecerunt, abſolutionem huiuſmodi à nobis poſtulare curauit, verùm ſalutaria ac paterna noſtra conſilia non amplectens, vſque in hodiernum diem eoſdem Carolum Cardinalem, & Petrum Archiepiſcopum diſtulit dimittere & liberare.

Nos igitur, qui licet ad declarationem contra eundem Henricum Regem ſuper prædictis antea procedere potuiſſemus ; nihilominus pro paterna, ac ſingulari noſtra erga eum pietate ; & pro Regij honoris dignitate benignè cum eo agendo, ipſum pluſquam par erat (iam enim quintus agitur Menſis) vt reſipiſceret expectauimus, non poſſumus, nec debemus amplius differre, quin his malis pro eiuſdem Henrici Regis animæ ſalute, & conſeruatione, quæ nobis præ rebus omnibus charior & antiquior ſemper fuit, canonica & opportuna remedia adhibeamus. Sed cum ex debito Paſtoralis officij cunctorum Chriſti fidelium, præſertim verò ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, etiam Prælatorum ſecuritati conſulere, & prouidere teneamur, ne cum tanto Regni Franciæ, & totius Chriſtiani

orbis ſcandalo, & noſtræ ſedis Apoſtolicæ dignitatis diſcrimine, dicti Carolus Cardinalis Borbonius, & Petrus Archiepiſcopus Lugdunenſis diutius in carceribus detineantur, néve à nobis de huiuſmodi neglecta cura, ac muneris noſtri adminiſtratione in diſtricto Dei iudicio rationem reddere cogamur, de venerabilium fratrum noſtrorum eiuſdem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium conſilio & aſſenſu, ac matura deliberatione præhabita, prædictum Henricum Regem per viſcera miſericordiæ, & aſperſionem ſanguinis Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti, quo & per quem humani generis redemptio facta eſt, ex toto corde hortamur, atque authoritate Apoſtolica tenore præſentium primò, ſecundò, & tertiò monemus, requirimus ac eidem in virtute ſanctæ obedientiæ pręcipimus & mandamus, quatenus ab huiuſmodi carceratione & detentione dictorum Caroli Cardinalis, & Petri Archiepiſcopi carceratorum, ſiue ſub cuſtodia, aut alias quomodolibet detentorum, deſiſtendo, illos per ſe, vel alium, ſeu alios intra terminum decem dierum immediatè ſequentium à die publicationis præſentium, modò & forma infra ſcriptis faciendæ, omni poſtpoſita mora, exceptione, vel excuſatione, aut prætextu, liberè dimittere, & liberare, ac in priſtinam & plenam libertatem cum omni ſecuritate, tuto commeatu ac receſſu, realiter & cum effectu reſtituere, & reponere teneatur & debeat, ſeu liberè dimittat, liberet, atque in priſtinam

&

& plenam libertatem cum omni ſecuritate, tuto commeatu ac receſſu reſtituat & reponat, ſeu dimitti, liberari, reſtitui, & reponi, vt præmittitur, faciat, & mandet, ac de eorumdem Caroli Cardinalis, & Petri Archiepiſcopi libera dimiſſione & liberatione, & in priſtinam & plenam libertatem cum omni ſecuritate, tuto commeatu atque receſſu, reſtitutione, & repoſitione, per ſuas literas Regia manu & ſigillo ſubſignatas, ſeu per publicum & authenticum inſtrumentum, ad nos & ſedem Apoſtolicam tranſmittendas, intra triginta dies à die dictæ dimiſſionis, & liberationis intra ipſos decem dies faciendæ, numerandos, doceat, & certiores reddat. Quòd ſi prædictus Henricus Rex paternis his noſtris exhortationibus, monitionibus, & requiſitionibus ac mandato non paruerit, & intra prædictos decem dies eoſdem Carolum Cardinalem & Petrum Archiepiſcopum non liberè dimiſerit, aut liberauerit, & in priſtinam plenam libertatem cum omni ſecuritate, tuto commeatu, & receſſu non reſtituerit, vel repoſuerit, ſeu liberè dimitti, liberari, reſtitui & reponi non fecerit, vt pręfertur, & de libera dimiſſione, liberatione, reſtitutione, & repoſitione prędictis nos, vt ſuprà, intra dictos triginta dies non docuerit, aut certiores non reddiderit, ipſum quidem Henricum Regem, ac omnes & quoſcunque, qui in notoria violenta manuum iniectione, captura, carceratione, detentione, & nece prędictis conſcij, cõplices & fautores fuerunt, quíve conſilium,

auxilium & opem, operam, cuſtodiam, & miniſterium præbuerunt, tulerunt, & præſtiterunt, cuiuſcumque conditionis, ſtatus, gradus, ordinis, & dignitatis tam Eccleſiaſticæ, quàm mundanæ exiſtant in excommunicationis maioris ſententiam, & anathematis vinculum, & alias cenſuras Eccleſiaſticas, in prædictis ſacris Canonibus & Conſtitutionibus generalibus & particularibus, atque in literis die Cœnæ Domini legi conſuetis, contentas, & promulgatas damnabiliter incurriſſe & incidiſſe, ex parte Omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius authoritate ac noſtra, & nunc prout ex tunc, dicimus, pronunciamus, & declaramus, illúmque & illos vniuerſis Chriſti fidelibus excommunicatos, & ab vnitate corporis Chriſti ſeparatos, & vt tales ab ipſis omnimodo vitandos palam & publicè denunciamus. Et nihilominus eundem Henricum Regem, ac vniuerſos & ſingulos prædictos conſcios, complices, fautores, defenſores, & receptatores, quíve conſilium, auxilium, fauorem, opem, operam, cuſtodiam, & miniſterium in præmiſſis præbuerunt, tulerunt, & præſtiterunt, tam ſuper dictis publica & notoria violenta manuum iniectione in præfatos Ludouicum Cardinalem Guiſium, Carolum Cardinalem Borbonium, & Petrum Archiepiſcopum Lugdunenſem, & illorum captura & detentione, quàm nece eiuſdem Ludouici Cardinalis, & aliis criminibus & exceſſibus deſuper admiſſis, ac latius deductis, & deducendis, &

expri

exprimendis, eadem Apoſtolica authoritate primò, ſecundò, & tertiò monemus, requirimus, & citamus, quatenus ipſe Rex per ſe, vel alium, ſeu alios, ſuum vel ſuos Procuratorem, ſeu Procuratores, legitimum ſeu legitimos ſufficienti ad id mandato inſtructum ſeu inſtructos, reliqui verò perſonaliter per ſeipſos, intra terminum ſexaginta dierum à die executionis & publicationis præſentium computandorum (quorum ſexaginta dierum, viginti pro prima, alios verò viginti pro ſecunda, reliquos autem viginti pro tertia & vltima canonica monitione, ac vltimo & peremptorio termino eiſdem præfigimus & aſſignamus) coram nobis comparere teneantur & debeant, ad dicendum, opponendum, & allegandum: quare non debeant declarari & denunciari propter huiuſmodi violentam manuum iniectionem, comprehenſionem, necem, & detentionem perſonarum Cardinalium, & Archiepiſcopi reſpectiuè & alia præmiſſa, in alias ſententias & pœnas ſpirituales & temporales in prędictis ſacris Canonibus & Conſtitutionibus contentas & inflictas, incurriſſe & incidiſſe, & quare tam eiuſdem Henrici Regis, quàm aliorum ſupradictorũ feudatarij, ſubditi, & vaſſalli propterea à iuramento fidelitatis, quo ei, vel eis quomodolibet aſtringuntur, abſolui, vel illi iam abſoluti declarari non debeant, & alias ſuper præmiſſis ad ſe legitimè excuſandos & defendendos. Alioqui etiam ipſo Henrico Rege, vel ſuo legitimo Procuratore ſeu legitimis

Procu

Procuratoribus non comparentibus, aut conſciis, complicibus, fautoribus,& aliis prędictis, etiam in executione pręſentium, ſi videbitur, nominandis perſonaliter non comparentibus, aut etiam comparentibus, & nihil, quòd ipſos legitimè excuſare, vel defendere valeat, aut releuare poſſit adducentibus, nos nihilominus etiam nulla alia monitione, vel citatione præcedente, niſi forſan per officium audientiæ contradictorum, ſi nobis viſum fuerit, procedemus, iuſtitia mediante ad omnes, & ſingulos actus in præmiſſis quomodolibet neceſſarios & opportunos, etiam vſque ad prædictarum ſententiarum & pœnarum in eiſdem ſacris Canonibus & Conſtitutionibus contentarum & inflictarum, ſeu illarum incurſus declarationem & denunciationem, necnon ad abſolutionem, ſeu abſolutionis declarationem fundatariorum ſubditorum, & vaſſallorum à iuramento fidelitatis, quo tam eidem Henrico Regi, quàm aliis ſupradictis quomodolibet tenentur vel aſtringuntur, prout iuris fuerit, & ordo dictauerit rationis. Cæterùm ab excommunicationis maioris, anathematis vinculo, & aliis cenſuris prędictis, nec ipſe Henricus Rex, nec vllus alius prędictorum, neque etiam in foro conſcientiæ à quocumque ſeculari, vel cuiuſuis ordinis regulari Preſbyteris, vel Prælato quauis dignitate & authoritate fungente, niſi à nobis vel Romano Pontifice pro tempore exiſtente, & pręterquam in mortis articulo, nec tunc niſi de ſtando Eccleſiæ manda

mandatis & ſatisfaciendo prȩſtita cautione abſolui poſſint, etiam prætextu quarumuis facultatum & indultorum, etiam occaſione Iubilei plenarij, vel Cruciatæ ſanctæ, ſeu confeſſionalium, quibuſcunque perſonis Eccleſiaſticis ſecularibus, & quorumuis ordinum, etiam Mendicantium & Militiarum, Regularibus, etiam Epiſcopali,vel alia maiori dignitate prȩditis, ipſiſque Ordinibus, ac eorum Monaſteriis, Conuentibus & domibus, ac Capitulis, Collegiis,Confraternitatibus, Congregationibus, Hoſpitalibus, & locis piis, necnon laicis, etiam eidem Henrico Regi,& forſan aliis Franciæ Regibus, ac cæteris perſonis ſupradictis, per nos & dictam ſedem, & cuiuſuis Concilij decreta, verbo,literis,aut quacunque ſcriptura in genere vel in ſpecie conceſſorum, innouatorum, etiam ſi in eis caſus in literis die Cœnæ Domini legi ſoliti expreſſi comprehendantur, niſi de præſentibus noſtris literis ſpecifica & expreſſa, non autem per clauſulam, Quorum tenores, aut alias quaſcumque clauſulas generales idem importantes, mentio fiat. Nonobſtantibus priuilegiis, indulgentiis, & literis Apoſtolicis generalibus, vel ſpecialibus, etiam ipſi Henrico Regi, ac eius prȩdeceſſoribus,ſeu aliis ſupradictis, vel eorum alicui ſeu aliquibus aliis, cuiuſcunque ordinis, ſtatus, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, etiam ſi Pontificali, Regali, ſeu quauis Eccleſiaſtica & mundana prȩfulgeant dignitate, vel eorum Regnis, Prouinciis, Ciuitatibus, ſeu locis

locis à prædicta sede ex quauis causa etiam per viam constitutionis perpetuæ, contractus aut remunerationis, & sub quauis alia forma & tenore, ac cum quibusuis clausulis, etiam derogatoriarum derogatoriis, concessis & sæpius approbatis & innouatis, etiam continentibus quòd excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint per literas Apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de Indulto huiusmodi, ac de ordinibus, locis, nominibus propriis, cognominibus, & dignitatibus eorum mentionem, nec non consuetudinibus, & aliis quibuslibet obseruantiis scriptis, vel non scriptis, per quæ contra has nostras literas, sententias, & censuras, quominus eis ligentur & afficiantur, se iuuare valeant vel tueri. Quibus omnibus eorum omnium tenores; ac si ad verbum nihil penitus omisso insererentur præsentibus, pro expressis habentes, ad effectum præsentium duntaxat specialiter & expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscunque. Vt autem præsentes nostrę literæ ad ipsius Henrici Regis, & aliorum supradictorum notitiam facilius perueniant, seu peruenire possint, ad quos personaliter monendos & citandos tutus his turbulentis temporibus non patet accessus, prout nobis notoriè constat, & præsentium tenore declaramus, easdem nostras literas, tam in alma Vrbe nostra, & in Basilicæ Principis Apostolorum, & Cancellariæ Apostolicæ valuis, ac in acie campi Florę per aliquem ex Cursoribus

Pōtificis prudens cautio quo ad Henrici notitiam censura perueniret.

ſoribus noſtris, quàm etiam in partibus Regni Franciæ, in valuis duarum vel trium ex infraſcriptis ſex Cathedralibus Eccleſiis, videlicet Pictauenſi, Aurelianenſi, Carnotenſi, Meldenſi, Agennenſi, & Cœnomanenſi, more ſolito legi & publicari, & inibi affigi, & per aliquod temporis ſpatium affixas dimitti, eiſque poſtmodum inde detractis, earum exempla in eiſdem locis pariter affixa relinqui mandamus. Decernentes vt earundem literarum publicatio ſit facta, tam contra eundem Henricum Regem, quàm alios in præmiſſis conſcios, complices, fautores, defenſores, & receptatores, ad eos qui conſilium, auxilium, opem, operam, cuſtodiam, & miniſterium præbuerunt, tulerunt, & præſtiterunt, ſupradictos, & eorum quemlibet perinde arctet & afficiat, ac ſi literæ ipſæ, eis, vel eorum ſingulis perſonaliter lectæ & intimatæ & inſinuatæ fuiſſent: cùm non ſit veriſimile ea, quæ tam patenter & publicè facta fuerint, ipſos poſſe quomodolibet ignorare. Quia verò difficile foret præſentes literas ad ſingula loca deferri ad quæ oporteret, volumus, vt earum tranſumptis, etiam impreſſis, manu publici Notarij ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ obſignatis, eadem proſus fides vbique gentium & locorum in iudicio, & extra illud adhibeatur, quæ eiſdem originalibus adhiberetur, ſi eſſent exhibita vel oſtenſa. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ hortationis, monitionum, requiſitionum, præcepti,

cepti, mandatorum, pronunciationis, declarationum, denunciationis, citationis, prefixionis, assignationis, decretorum, derogationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ, millesimo quingentesimo octuagesimo nono, tertio Nonas Maij, Pontificatus nostri, anno quinto.

Sic signatum, M. Vestrius Barbianus, *& supra plicam*, A. de Alexiis.

Et à tergo, Registrata apud Marcellum Secretarium, *firmata Bulla plumbea sub cordula canapis.*

Ad S. D. N. Sixtum Papam V. gratulatio.

CAPVT XII.

ÆC iudicij Ecclesiæ forma, hoc sedis Pontificiæ fulmen fuit. Quod canonicè ex cōdicto promulgatum in Gallia (id autem Meldis primùm, deinde Carnuti fuit) terrere hominem debuerat, si quid in eo Catholici, aut etiam Christiani, vel omninò Dei esset. Quòd cum ipse neglexerit, cū vinctos tenere, quos adhuc tenet, iampridem exacto illo dierum denario

non

non desierit, imò ad immēsa sua scelera, ad nouas monialium impio exercitui prostitutarum Pisciaci iniurias, ad conculcatum denuò Christi corpus, ad blasphemias Pontisaræ ad sacram virginem, dum eius ædem frustra oppugnans, magna cum suorum strage pelleretur, hoc etiā adiunxerit, vt antibullam superiori contrariam per emissarios suos compingeret, qua sibi fauentem Pontificem, & in catholicos fulminantem venditare, ac disseminare non est veritus, dubitamus adhuc Galli ab impio rege discedere, & deuotum tot diris caput execrari? **Antibulla Henricianorum.**

In quo vt est quòd beatissimo Patri iure gratulemur, quòd Gallorum cantu excitatum Petrum, dignum sede, dignum ministerio atque apostolatu beneficium, cum genti nostræ, tum vniuersæ Ecclesiæ dedisse gloriemur, ita abunde est, quòd cōtra impostorum vanitatem tam pium, tam sanctum, ac iustum decretū, & quod futurum speramus Ecclesiæ Palladium, deffendamus.

Hæc scilicet fuerat grauis illa tua, Beatissime pater, & Spiritu sancto plena vox, cū necdum auditis gentis nostræ querimoniis, sola criminis atrocitate vndecunque audita motus, *Iustitiam te facturum* in sacro illo consessu pronuntiasti. Vnóque tempore cùm omnes toto orbe Christianos, tum præcipuè mœrentes Gallorum animos recreasti. Nunc verò opere id perfectum esse tanto dulcius est, quanto iucundius impletum in eo Christi Domini verbum intueri, ne aduersus *Petram Ecclesiæ portæ*

Matt.16. *inferi quicquam praualerent.* Non enim ignoramus quid voces Tartareæ, quid Draconis sibilus per emissarios egerit, vt Apostolicæ sedi (quod alias se in deuorandis Ecclesiæ bonis fecisse venditabat) in postremo isto actu, si fieri posset, illuderet. Non ignotæ artes, imposturæ, mendacia ac fraudes extiterunt. Et hæc inimicorum Dei atque Christi eius studia, hæ voces sparsæ erant, vt artibus suis occupatum stare à partibus Henrici Pontificem prædicarent, vsque eo impudentes, vt mendacium illud insulsum antibullæ obtruderent. Sed *frustra rete iactum est ante oculos pennatorum,* nec permisit *vigilans* illa *virga,* & qui nec dormit, nec dormitat custos Israël, deesse in eo Vicarium suum, quod alterum Ecclesiæ fundamentum (seruatam dico Galliam) ac futura basis erat. Imo nec sine miraculo esse voluit, cum Venetiis facto in publico cōcilio sermone, de ferendis Henrico suppetiis, id mirabiliter, nec sine vindice Deo accidisse multi obseruarint, vt qui pro Hērico perorasset, protinus eodem quo dixerat loco, in terram decideret, elatúsque domum spiritum exhalaret. Certè vt quas immortali Deo primùm, ac summo eius Vicario referri in maximo beneficio gratias necesse est, eas in isto negotio referre, sicut facimus etiam debeamus. Macte igitur ista tua virtute P. B. factúmque id præclarissimum ad tuas illas immortales laudes accessisse gratulare. Sicque habe, esse quòd B. tuæ, quòd Gallis communiter lætandum sit, illi quòd non defuturi sint de veteri illa stirpe

Prou.1. Hiere.1. Psal.120.

Mortuus repentè Venetiis, qui pro Hērico perorauerat.

Franci,

Franci, quos non minæ, non gladij non mille pericula percellere valeant, qui auitæ illius suæ in Apostolica sede vindicanda virtutis ac pietatis memores, id operam daturi sint, vt reliquias colligere, vt animos accendere, vt pulchro illo ac vernanti Guisiorum martyrum sanguine, veluti Elephantes incitati, quantumuis instructas Christi atq; Ecclesiæ hostium phalanges perrumpere, dissipare, cōterere, vno nomine Galliam Sathanæ faucibus, communibus tecum studiis eripere possint. His verò, quòd decreto isto tuo, vt clypeo tutissimo muniti, quod Dei, quod Ecclesiæ negotium est, multo fidentius atque securius sint perfecturi. Quod cùm futurum speramus, tum vt quo pede Galliæ afflictæ succurrere sanctitas tua cœpit, eodem ad omnipotentis Dei gloriam pergas, vt auxilium fidelissimo populo contra furiosissimos lupos deferas, obsequentissimi filij benignum Patrē etiam atque etiam obsecramus.

Ad Henricum excommunicatum, anathematis contemptorem Apostrophe.

Cap. xv.

At tu prophane, qui peior Cyclopibus, non aëreum hoc & nymbosum, quod tyranni solum, vt Caligula, timent, sed cæleste & æternum fulmē Dei temnis, & (quod mirum magis) quod facis

nihili,nec ab eo mentiendo abstinere vales,peior illo Salmoneo, qui

Aeneid. 6. *Dum flammas Iouis & sonitus imitatur Olimpi,*
Quattuor hic inuectus equis, & lāpada quassans,
Per Graiûm populos, mediaq; per Elidis vrbem
Ibat ouans, Diuûmque sibi poscebat honorem,

Scilicet qui religionem adhuc aliud nihil, quàm phantasma ad eludendos ac terrendos opinione numinis homines commentum esse putas, ex eius videlicet athei schola, qui ait,

Petron. Arbiter. *Primus in orbe Deos fecit timor.*

His vocibus non falsi sed veri, non cuiusuis, sed omnipotentis Dei, quæ fulmen illud certissimè consequentur, vel mouere si sapis, vel re-
Ezech. 29. siste si potes. *Hæc dicit Dominus,* ne hominis tātum fulmen esse putes, *Ecce ego ad te,* vindex scilicet, & Petri vocem firmans, *Pharao Rex Aegypti,* cui obduratum cor, sicut olim Pharaoni, cuique solis tenebris (nam Ægyptus tenebræ sunt) id est hæreticis, atheis, latronibus, impuris, vno nomine sceleratis in Gallia omnibus datum est imperare. Iuxta quem etiam illi mures sunt, id est populi corrasores, quos stulti de Ægypto homines vt numina quædam nuper adorabāt. *Draco magne,* cui scilicet veneno ple-
Apoc. 12. num pectus, peruigil ad nocendum ac furiosus oculus est. Qui serpens prius, vt in Apocalypsi Diabolus, veneno & occultis insidiis, nunc crudelis Draco aperta vi & dentibus noces. Magne vtique, quantus in Gallia, sed nimium eheu! magnus improborum, periurorum, perfidorum numerus est. *Qui cubas in medio flumi-*

num

num tuorum, deliciarum ſcilicet atque voluptatum,quæ tibi vna quies.*Et dixiſti*, *Meus eſt fluuius*, rapinarum videlicet ac libidinum vbique vſurpas libertatem, tua omnia eſſe dicens,nec reprehenſorem vlla in re ferens. *Ego feci memetipſum*, in eo videlicet glorians, quòd iniuſtum dominatum inuaſiſti, quòd tyrannum te faciens,omnem Dei metum decutiens,imo ſupra id quod Deus eſt te eleuans, nouam & antea inauditam potentiam vſurpaſti. Quid verò vindex ille,& gloriæ ſuæ zelator Deus? *Et ponam frænum in maxillis tuis*,tyrannidem videlicet calamitate conſtringens, ne tam latè mordeas, & vt te ne hominem quidem, nedum Deum, ſed velut equum & mulum, quibus non eſt intellectus,eſſe agnoſcas.*Et conglutinabo piſces fluminum tuorũ*, ſequaces vtique ac miniſtros libidinum tuarum, Nauarrum coanathema tuum, ac hæreticorum pro te militantem turbã,*ſquamis tuis*,vt iiſdem ac tu vitiis,perfidia, periurio ac turpitudine diffamati, tecum in armis ſtantes,eodem tecum interitu ruant. *Quippe extraham te de medio fluminum tuorum*, ne amplius ad libitum vbique luxurieris. *Et vniuerſi piſces tui ſquamis tuis adhærebunt*. Non erit ne vnus quidem particeps furtorum ac libidinum tuarum, qui tibi non faueat, ac pro te non loquatur. *Et proyciam te in deſertum*, in infernum ſcilicet, locum horroris & vaſtæ ſolitudinis, vbi non eſt inuenire cibum: neque te ſolum, ſed *& omnes piſces fluminis tui*, vt qui rapinarum & libidinum ſocij fuerunt, ſint quoque & pœnarum. Deut. 32. Eccl. 14.

Non colligeris neque congregaberis, quia qui ſepeliat nō erit: ſicuti qui à te occiſos principes optimos ſepeliret, ne eſſe quidem voluiſti. Ob idque *beſtiis terræ & volatilibus cœli dedi te ad deuorandum*, ſicuti viros te meliores eſcas volatilibus cœli poſuiſti. *Et ſcient omnes habitatores Aegypti*, improbi è tuo illo ſeruitio omnes, *quia ego Dominus*, ſolus videlicet dominationem habēs in cœlo & in terra, quique per Pontificem loquor. Quamobrem omnia hæc tam dura iuſte Deus? *Pro eo quòd fuiſti baculus arundineus domui Iſrael.* Quia qui tibi fidem Blæſis habuerunt, qui iuranti ac mutatum animum mētienti crediderunt, qui lacrymis tuis decipi ſe paſſi ſunt, & te virum bonum eſſe arbitrati ſunt Catholici, baculum te arūdineum experti ſunt, *cui ſi innixus fuerit homo, intrabit in manum eius, & perforabit eam.* Nempe *quando apprehenderunt te manu*, ſperantes in te, & *viuat Rex*, inclamantes: *& confractus es*, periurus, homicida, fidei publicæ violator, *& laceraſti omnem humerum eorum*, Guiſium vtrumque, Cardinalem & Ducem occidens, quibus vt humeris Francia nitebatur: ſed & comitia diſpergens, quæ fortitudo Reipub. eſſe ſolet. *Et innitentibus ſuper te comminutus es*, famæ, dignitatis, honoris omnis minutionem tuo ſcélere patiens, viliſque omnibus, vel Nauarro, qui te in rebus ſuis agendis vt larua vtitur, teq; vt mancipium abiiciet, perfidia factus, *& diſſoluiſti omnes renes eorum*, trepidatione ſimul & indignatione Galliam complens. *Propter hæc, dicit Dominus, Ecce ego adducam ſuper te gladium*

Eſa. 36

dium meum, anathematis primùm, poſtea etiam & belli, *& interficiam* vtraque morte, *de te*, ac tibi fauentibus, *hominem & iumentum*, magnates & plebeios, omníſque generis politicos, ſiue omnino Henricianos, *& erit terra Aegypti in deſertum & ſolitudinem*, donec reſtitutis omnibus, noui incolæ meliores prioribus, deſertis poſſeſſionibus, dignitatibus, atque honoribus ſuccedant. *Et ſcient, quia ego Dominus*, ſicuti ſcilicet peccatores ſolent, quibus non aliter *cognoſcitur Deus*, quàm *iudicia faciens*. Idque eueniet *pro eo quòd dixeris, meus fluuius eſt, ego feci eum*, & præclaris tuis tyrannidis, libidinum, rapinarum, contemptus Dei inuentis gloriatus ſis, id etiam in animo habens, vt Turcicum imperium imiteris. *Idicrco ecce ego ad te, & ad flumina tua*, vindex ſcelerum, diſſipator libidinum, vt vniuerſa hæc in te maledicta compleantur. *Pſalm. 9*

Quale fulmen iſtud miſer, & quàm horrendum eſſe putas? Sed ſi id non eſt ſatis, audi & alterum illud, quod non minus in te deſæuiat. *Ecce ego ad te mons peſtifer* (ait Dominus) *qui corrumpis vniuerſam terram*. Rex impie videlicet qui quàm throno eleuatus es, tam vitio mõtis inſtar omnes ſuperaſti. Imò & aulicos omnis generis, Eccleſiaſticos, nobiles, Senatores ac iudices, cuiuſuis conditionis homines, turpiſſimæ vitę tuæ exemplo, ac peſtilenti tibi placendi deſiderio corrupiſti: & ſpiritu oris tui, qui antea boni erant, infatuaſti. *Et extendam manum meam ſuper te, & euoluam te de petris*, de *Hier. 51.*

propugnaculis vrbium,& de præsidio armatorum tuorum disturbans. *Et dabo te in montem cõbustionis*, vt æterno igne, regis nomine à dæmonibus ludificatus, & cæteros montis instar pœnarum acerbitate superans, incendaris.

Ad Henricianos, seu Henrici in genere fautores, vt excommunicationem horreant.

Cap. xiii.

T vos, ô miseri, qui tam tetræ beliæ adhuc adhæretis, qui Draconis pisces, qui montis pestiferi petræ, curi & tardi corde, vt sceleris, sic anathematis consortes estis, redite ad cor tandem, & quid sit flãmeo Cherubini gladio de paradyso deiici, quid extra castra mitti, quid profugum vagari cum Cain, quid extra synagogam fieri, quid vinctum debitorem manibus tortorum tradi, & in tenebras exteriores proiici, quid palmitem à vite abscindi, quid maledicta ficus, quid traditi Diabolo Iudas, incestus Corinthius, & desertores illi Alexander & Hymenæus sint: quid denique verba illa sibi velint, *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & publicanus* (hæc enim anathematis figuræ, typi ac mandata extiterunt) aliquando cognoscite. Et si aliqua mens adhuc, si pietas, si mica, si scintilla fidei reliqua est, ab istis leprosis, execratis, maledictis ac sacris capitibus Henricos illos

Genes. 3. Numer. 5. Genes. 4. Iob. 9. Matt. 13. Ioã. 13. Mat. 21. Ioã. 18. 1. Cor. 4. 1. Timot. 1. Matt. 18.

illos dico) ne peccatis eorum inuolutos terribilis ira Dei in æternum perdat & absumat, ocyus recedite. Quid enim tergiuersamini, aut restitantes dubitatis? Nám si ista parum erunt, terreat vos horrendum Core, Dathan & Abyron supplicium, quos dehiscens terra viuos cum tabernaculis & omni substantia absorbuit: terreant Petri Ananiam & Saphiram spiritu oris sui occidentis verba: terreant veteres illæ excommunicatorum à Dæmone mille modis cruciatorum pœnæ, qualis ille Corinthius fuit, quem sibi traditum Sathanas mirè affligebat, qualis & ille Stiliconis amanuensis, qui Paulino teste ab Ambrosio excommunicatus, fœdè à Dæmone est laceratus: terreant stupenda illa in principes ac reges anathemate ictos iudicia, quale Anastasij imperatoris fuit, qui ab Anástasio pontifice excommunicatus, fulmine extinctus est: Heriberti Parisiorum regis, qui eiectus à sancto Germano, quòd repudiata vxore duas sorores duxisset, miserando fato consumptus est: Nantini Engolismorum comitis, qui ob vsurpata Ecclesiæ bona anathemate ab Heraclio Episc. confixus, eo defuncto ardenti febre vexatus, & se ab Heraclio exuri vociferans, cute vndique ater factus miserum spiritum exhalauit: Othonis è Teutonicorum rege Cæsaris facti, qui ab Almifico filio Monguntino Episcopo excommunicatus, quòd Adalahidem Italiæ reginam, quæ sibi commater extiterat, duxisset, & ante tribunal Dei ad Pentecostes diem citatus, die dicta in

Terribilia ex communicationis effecta.
Num.16.
Act.5.

Excommunicati à Dæmonibus vexati.
1.Cor.4.

Diuina in excõmunicatos principes iudicia.
Rhegine in Iustinian. Iun.
Greg. Turon. lib.5.hist. cap. 36.

templo inter medios Pontificum choros procerum vallatus agminibus, repentè mortuus est. Terreant & mira illa, quæ vi anathematis sæpius in aliis contigerunt, qualis illa sacerdotalis in chorizantes in diocesi Magdeburgensi maledictio, quæ eos annum integrum saltare, sine cibo & somno coegit, non prius cessaturos, quàm ab Hereberto, Coloniensi Episcopo absoluti, partim mortui sunt, partim pœnam membrorum tremore prodiderunt: qualis clerici S. Eleutherij exitus fiat, qui frustra à Gennadio patriarcha verbis ac censuris monitus, ad hanc eius ad S. Eleutherium precem, *Aut emenda clericum tuum, aut abscinde*, protinus expirauit: qualis ille Antonij Florentini panis fuit, quem vt quid anathema efficiat, doceret, excommunicans ex albo atrum fecit, ac rursum vinculo soluens, ex atro proprio colori reddidit: Quale & Othoni Brandemburgensi principi accidit, qui à Ludolpho Episc. excommunicatus, cum nihili censuram faceret, à canibus vel post tridui inediam panem ab eo sumere recusantibus, quid anathema valeat edoctus, in gratiam cum Episcopo rediit.

Mira quæ per excommunicationem accidêrunt.

Naucler. generat. 34.

*Pratum Spir. c.*145.

In vita.

Cronic. Magdebur.

Quòd si ad id monitis erit opus, audiatur quod Clemens ait, *Continuo vt aliquis ex Ecclesia eiectus est, accedere ad eum truculentos lupos, illius interitum quæstui habentes, quia pater eorum diabolus homicida sit.* Et quod Tertullianus, Summũ futuri iudicij præiudicium esse, si quis ita deliquerit, vt communicatione orationis & conuentus & omnis sancti commercij relegetur. Et quod

Patrũ de excõmunicatione sententiæ.

lib. 2. *const. cap.*21.

quod Augustinus, *nihil sic debere formidare Christianum, quàm separari à corpore Christi, quia tum membrum nō sit, nec vegetetur spiritus eius.* Et quod alibi, *Ecce* (inquit) *alligatur homo amarius & infœlicius Ecclesiæ clauibus, quàm quibuslibet grauissimis & durissimis ferreis & adamantinis nexibus.* Et illud Gregorij, *Episcopi sententiam time vel iniustè latam.*

Tract. 27. in Ioã.
Cont. aduer. leg. & proph. cap. 17.
Lib. 19. mor. cap. 18.

Hæc sunt nimirum, quæ mouere vos, si quid in vobis luminis, si quid etiam hominis est, si nō perditi omninò atque etiam deplorati estis. Quid enim hîc proferetis? ficta hæc omnia aut etiam vana esse? At ô vos miseros si dicitis, miseriores si sentitis, miserrimos si in hoc sensu obdurati estis, vt tot seculorum memoriam, tot sanctorum ora, tot experimenta, verba, oracula, exēpla nihili faciatis. An verò adhuc bullam fictam esse confingetis? At ô ineptos, si tam rancidum & puerile commentum proferre adhuc sustinetis. Sin verò id probabilius, quod & conuenientius vestro furori est, & factum esse à vobis tumor est, vt ad concilium futurum prouocetis, nos quale id sit, quidque de eo sentire oporteat, paucis explicemus.

Frustra ab Henricianis ad Concilium futurum prouocari.

CAP. XVII.

Ic scilicet nouæ ineptiæ, nouæ insani animi furiæ sunt, vt in re tam aperta, tam clara, in sceleribus tam tetris atque horrendis, quæ vetera dudum

dum, quæ recentia concilia damnauerunt, atq; ita, vt nec nouo iudicio opus esset, cōciliorum scilicet subsidium expectetur. Quò enim larua ista? An vt expectatione iudicij omnes eludatis? an vt præsidium reipsa aliquod inde sentiatis? Nam si prius vobis hæret, fallimini, ô prudentes, si quas technas nectere & dolos versare vobis in vsu est, vt iudicia differatis, vt miserum litigatorem expectatione sententiæ enecetis, & cedere iure suo moræ impatientia adigatis, talem fore Ecclesiam aut Rempub. creditis, vt istis se næniis eludi patiatur. Sin verò posterius, cogitate id rursum, & cordatorum hominum sensum vel ad punctum temporis suscipite. Quod enim concilium istud? An Oecumenicum, ex omnibus scilicet gentibus, quæ Henricum, quæ eius acta perfidiam, homicidia, tyrannidem execrantur? Aut quod concilium esse potest, quod ea damnet, quæ preteritis retro seculis concilia definierunt? Quod enim de Assassinis Lugdunēse, quod de hęreticorum fautoribus Lateranense, quod de cleri percussoribus tam multæ pontificum sententiæ damnauerunt, concilium scilicet quod excuset, quod rectè factum pronunciet vllum erit?

Adde temeritatem hominum, Catholicorum se albo videlicet connumerantium, qui perinde ac si acephala Ecclesia esset, ac nihil solus extra concilium Petrus posset, cui dictum soli si à Domino est, *Pasce oues meas, pasce agnos meos*, duplici vtique vocabulo, βόσκε & ποίμαινε, vt Ioā.21.

pascen

paſcendi ſimul ac regendi prouinciam datam intelligas, & quidem ἀρνία & πρόβατα, vt in priuatos non modo, qui in agnis, ſed & in rectores ac præſules, qui o uibus deſignantur, imperium ei datum eſſe con ſtet: cui item ſoli dictum, *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu conuerſus confirma fratres tuos*, & illud etiam ſeparatim ac priuilegio ſpeciali, *Quæcunque alligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlis*: agunt prouocatione iſta aliud nihil, quàm vt nullam poteſtatem eſſe velint, quæ ſurgentes in diem Tyrannos coërceat, ac dum concilij patres immenſis ſpatiis ac temporibus colliguntur, graſſari interim liberè, in ſuis illis cogitatis furoribus perditiſſimi quique ac nequiſſimi homines poſſint. Nec vident inepti, in quas ſe anguſtias conijciant, vnde nec referre pedem, nec ſe in maniſeſtiſſimo lumine caligantes eſſe omninò negare poſſint. Niſi verò credibile eſt, quem tot inſignibus titulis è ſcriptura depromptis, & ab eadem communiter Chriſto & ipſi conceſſis Patres decorarunt, vt [a] fundamentum ædificij Eccleſiæ Hieronymus, [b] patrem & doctorem omnium fidelium, rectorem domus Dei, [c] ac paſtorem ouilis Chriſti Ambroſius, [d] Apoſtolicæ ſedis præſulem Auguſtinus, [e] Chriſti vicarium toties Bernardus dicant: cui concilia etiam teſtimonia tam egregia perhibent, vt [f] caput corporis Eccleſiæ, vniuerſalis Eccleſiæ ac concilij caput, ac patriarcham vniuerſalem Chalcedonenſe, [g] cuſtodem vineæ, ac totius Eccleſiæ caput Florentinum, [h] ſponſum Eccleſiæ

Matth.16.

Luc 22.

Pontificis Rom. inſignes è ſcriptura tituli.

a *Epiſt. ad Damaſum.*

b *Amb. 1. Timoth.3.*

c *Amb. Epiſt.81.*

d *Aug. Epiſt.106.*

e *Ber. 2. de conſid.*

f *Conc. Chal. epi. ad Leonem act.3.*

g *Conc. Florent. ſeſſ. vlt.*

h *Conc.*

Lugd.cap.vbi periculum. de elect.in 6.

clesiæ Lugdunense nominent, primam etiam sedem (quæ procul dubio Romani pontificis est) à nemine iudicari Sinuessanum & octauum generale concilium pronuntient, ratio vlla esse potest, vt ab eo prouocantem concilia probent quem vel titulis iis pariter ab iisdem spoliari, vel id absurdi committi necesse sit, vt fundamentum lapides, patrem filij, doctorem discipuli, rectorem ministri, pastorem oues, præsulem subditi, vicarium comites & conserui inferiores, vniuersalem Episcopum speciales, custodem sepes ac ridicæ, denique sponsum amici ac sodales audeant condemnare: cúmque iudicare, quem à nemine iudicari pridem ipsa edixerunt. Magno insuper errore, vt cui indefectibilis iudicij character concessus est, cuius docentis è cathedra error nullus vnquam fuit, sed nec esse potest, virtute quidem non hominis, sed assistentis vicario suo Christi, sine cuius authoritate conuocari concilia non posse, tam multorum patrum ac sanctorum pôtificum [a] Marcelli, [b] Damasi, [c] Iulij, [d] Pelagij, ac ne suspecti in sua causa videantur, ipsius Nicænæ Sinodi primæ, imo quod amplius est Apostolorum sententia fuit: quod Ecclesiasticis regulis mandatum esset vt ne præter sententiam Romani Pontificis concilia conuocentur, grauissimus author, & quidem in concilio approbatus est Socrates: cuius dignitatem, Asiam totam propter controuersiam de paschate excommunicantis (quod Victor Pontifex fecit) arguit quidem Irenæus, contemnere autem, aut alio appellare

Idefectibilis iudicij character penes Rom. Pont.

a *Mar. epist. 1. & 2.*
b *Dama. in suis decret. cap. 9.*
c *Epistol. ad Orient. Episc. & epist. ad Theogon.*
d *Pelag. ad Episc. conuocatos à Ioã. const. Soc. lib. 4. cap. 9.*

pellare Græci non sunt ausi: cuius authoritate concilia ipsa hæreticos se damnare profitentur, vt Chalcedonēse Dioscorum authoritate Leonis Pontificis: cui etiam tantum detulerunt patres illi sancti, vt à concilio ad Papam prouocarent, quod Athanasium Alexandrinum, & Paulum Constantinopol. ad Iulium fecisse refert Sozomenus, quod idem à Flauiano Constantinop. Et Theodorito Cyri ad Leonem factum esse ex ipsius Leonis epistolis constat, & Ioā. Chrysostomus iniustè ab Episcopis damnatus, ad Innocentium 1. prouocauit: cui etiam sub Leone in concilio Chalcedonensi, in quo erant Episcopi 630. acclamatum est, *vt Leo credit, ita credimus: vt Leo docet, ita docemus:* Quem *Apostolicum thronum* Cirillus vocat, *à quo nostrum sit quærere, quid credere, quid tenere debeamus, cuiúsque solius sit reprehendere, corrigere, statuere, disponere, & soluere, & loco eius ligare, qui ipsum ædificauit, cui soli & nulli alij quod suū est Deus dèdit, cuique omnes iure diuino caput inclinant, cui primores tanquam Christo obediūt:* talem, inquam, & tam magnum Pontificem, tot priuilegiis ac titulis insignem, coram iis causam suam agere velint, quos errare, absente eo, atque deficere posse multa olim Concilia docuerunt, quémque ipsa iudicare tam grauiter olim recusarunt. Vt ne illud etiam omittatur, quàm indignum sit ab eo prouocari, qui nihilo Mose aut Aarone sit inferior, à quibus tamen cum ad eos grauissima quæque deferrentur, prouocatum esse ne legitur quidem. Quam denique

Epist. ad Valentinianum, & Martianū.
A Concilio ad Papam prouocatum Sozom. lib.3. cap.7.
Leo Epist. 25.
Theod. Epist. ad Leonem.
Lib. Thes.
Num. 11.

denique periculosum fulmina illa anathematis incurrere, quæ contra prouocatores istos in Bulla cœnæ dominicæ intorquentur.

Nam hæc sunt præter alia multa, quę illos ab ista prouocatione dimouere, si pilum vllũ Catholicæ fidei, imo etiam rationis habent. Quæ si eos non mouent tamen, prorsus vt hoc quicquid est, de lacu pestilenti Caluinianorum, quales in suo illo cœtu insignes habent, depromptum sit, qui aliud nihil, iampridem, quàm Nationale concilium ad rauim vsque conclamant, nugantur, obsecrant, vociferantur, in quo non sacerdotum, quos occidunt, sed cerdonum, laniorum, coquorum, salsamentariorum, cæterorum ex infima plebe hominum, vox audiatur, ô rursum execrandos, qui ne loqui quidem, nisi Serpentis, hoc est dęmonis, & qui ab eo stant hæreticorum ore possint. Digni profectò, quibus vt sacra omnia & sancta despectui sunt, sic & nos vicissim eos despectui atque contemptui habeamus.

Nationalis concilij per hæreticos inclamatio.

Ad Catholicos, vt ab excommunicatis secedant.

CAP. 15.

Os verò Ciues Catholici, quid cum isto hominum genere faciatis? Aut quomodo vobiscũ toleretis? Considerate quid valeat istud, quod de Acham

Iosue 7

Acham anathemate, qui virgam auream in Hierico clepſerat, dixit Deus, *Non ero vltra vobiſcum, donec conteratis eum, qui huius ſceleris reus eſt.* & iſtud *Recedite de tabernaculis impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini peccatis eorum.* Quódque anathemata dicuntur propterea, quòd perinde vt ea quæ Deo ſacra ſunt, ab hominum vſu ſe mouentur atque ſeiunguntur, vt ea aliò conferre ſit nefas, ita hi dæmonibus ſacri ac deuoti, ſic à reliquis hominibus eiecti atque extorres ſint, vt ne eos quidem, aut quę eorum ſunt (iuxta Moyſem) liceat contingere, id eſt cum iis vitæ ſocietatem vllam habere. Quid illud item: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam ethnicus & publicanus.* Et quod deterioris conditionis excõmunicatum à Paulo, quàm Gentilẽ fieri obſeruat D. Chryſoſtomus, quia qui ad menſam Gentilium ire permittit, cum excommunicatis cibum ſumere prohibeat. Quippe qui dicit, *Si quis vos vocat infidelium, & vultis ire, omne quod vobis apponitur manducate*, idem de excommunicatis loquens, *Si quis frater nominatus*, (inquit) id eſt, ſi quis cum ſit Chriſtianus, *fuerit fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut rapax*, vno nomine vitiis iis infectus, propter quæ olim de Eccleſia eiiciebantur, *cum huiuſmodi ne cibum quidem capere.* Et quod Eccleſia, quæ in die Paraſceues ſancta pro paganis & infidelibus orat, pro ſolis excõmunicatis non orat. Et ſi exemplis opus eſt, moueãt prophana, moueant gentilia, moueant denique multò magis & Chri-

Numer. 16.

Matth. 18.

Chryſ. Hom. 25. in epiſt. ad Hebr.

1. Cor. 10.

1. Cor. 5.

ſtiana. Cur enim quod Ethnici in minori negotio facerent,vos Chriſtiani in maiori tot iuſſi oraculis non præſtetis? Exemplo erunt Romani,qui damnatos de vi publica, aqua & igni interdixerunt. Exemplo & Græci, à quibus id Romani acceperunt, quibus in more fuit, eos qui Rempub. offendiſſent εἴργεσθαι τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ἱερῶν,id eſt à foro & ſacris arcere, item εἴργεσθαι πυρὸς, καὶ ὕδατος, καὶ στέγης,id eſt igni,aqua & tecto interdicere. Et quod inter eos de Athenienſibus Plutarchus refert, eos qui Socratem calumniis oppreſſerant, ſic publicè auerſatos eſſe, vt neque illis ignem accenderent, neque interrogantibus reſponderent, neque eadem aqua in balneo cum illis lauari vellent. Quin parachytas, ſeu aquarum effuſores pollutam aquam effundere,& nouam infundere cogerēt. Tantiſpérque id agerent, donec illi victi publici odij tædio vitam finierunt. Et ne quis in iis ab Ethnicis vel reges ipſos exceptos putet, prodibit id quod de Arabibus Plinius refert, *Regem ſcilicet apud eos, ſi quid deliquerit, morte mulctari,nullo interimente, auerſantibus cunctis, & commercia etiam ſermonis negantibus.* Et quod Æthiopibus ſolenne fuit, vt ſacerdotum voce mortis ſententiam,vel in reges ſuos,ſi quid ſceleris commiſiſſent,enuntiarent. Eiuſmodi illud eſt Horatij,

Duare. de ſacris Eccle. miniſt. lib. 1. ca. 3.

Plut. opuſc. de inuidia & odio.

Lib. 6. cap. 22.

--Vetabo qui Cereris ſacrum
Vulgarit arcanæ, ſub iiſdem
Sit trabibus, fragilemq́ mecum
Soluat Phaſelum.

Quo

Quo ſcilicet excõmunicationis ſenſus quidam apud Gẽtiles denotatur. Et illud Neſtoris apud Homerum, in belli ciuilis ac ſeditionum authores inſigne:

Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος, *Iliad.1.*
Ὅς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου ὀκρυόεντος.
Expers ille tribus, tectóque indignus & exlex,
Bella placent inter cuicunque horrentia ciues.

Omnium verò maximè, quod gẽtiles quondam veſtri Druydæ, teſte Cæſare, iis qui eorum decretis non ſtetiſſent, facere conſuerunt, *vt ſacrificiis, quæ grauiſſima illis pœna erat, interdicerent. Quibus autem ita interdictum eſſet, eos in numero impiorum & ſceleratorum haberent, ab iis omnes diſcederent, eorum aditum ſermoneſq́; defugerent, ne quid ex contagione immundi acciperent. Neque iis petentibus ius redderent, neque honoris quicquam communicarent.* *Cæſ. de bell. Gall. lib. 6.*

Quæ Chriſtianis exemplis iuncta vbi fuerint, quãto maiorem vim apud vos habere debent, niſi forte & Chriſtiani & Galli dici indigni eſtis? Declarat illa D. Ioannis Apoſtoli in fugiendis impiis religio, cum nec eodem balneo cum Cerintho vti vellet, & ſe inde citiſſimè metu ſubitæ, vt dicebat, propter inimicum veritatis ruinę ſubduceret. Quod æmulati ſubinde Orthodoxi Eunomium Epiſcopum Arianum in balneo lauantem inuenientes, aquam contagione infectã rati, eam in cloacã miſerũt, & nouam ſubinde infundi imperarunt. Mirabilius etiã iſtud, quòd Samoſatæ pueri ludentes in foro, pilam quæ pedes muli contigerat, *Iren. lib. 3. cap. 3.* *Theod. lib. 4. cap. 14.* *Niceph. lib. 11 cap. 21.*

quo Lucius item Arianus ac Eunomij successor per forum transiens vehebatur, pollutam existimantes, igne purgarunt. Nec aliò pertinet frequens illa beatissimi Antonij apud D. Athanasium vox. *Cùm Arianis nulla sit vobis coniunctio*. Et quod moriēs dixit; *Schismaticorum & hæreticorum venena vitate: Meumq́; circa eos odium sectamini, quia Christi sunt inimici.*

In vita S. Anton.

Deniq; ne exēplum in re simili desit, Principum ac procerum Germaniæ aduersus famosum illum Henricum 4. iam anathemate confixum, qualiter in eo nos gerere debeamus edoceat. Qui cum territi anathemate paulatim ab eo discederent, iratúsque propterea rex fremeret, & minitabundus in omnes insaniret, iactitans iniustam & nihili pendendam Roman. Pontificis sententiam, in quem & alios sibi inobedientes gladium districturus esset, & rebellionis meritas pœnas exacturus, plus apud eos valuit (inquit Albertus Pighius) Christiana religio, quàm destituta iam auxiliis vana principis comminatio. Quin potius communi voto liberandæ Reipub. ab impij regis seruitute, oppressione, ac tyrannide, amplissimo numero Triburiam conuenientes, & regis oratoribus, per quos omni emendatione promissa ipsis reconciliari studebat (vt hîc Henrici 3. mira in calamitate promittentis historiam liceat agnoscere) omnem imperio cladem & calamitatem per illum illatam replicantes, *Hæc* (inquiunt) *dum sola vitæ temporalis detrimenta, dum solam famæ & existimationis labem minitaretur, tametsi viris*

Hæc ex Alber. Pighio, lib 5. Hierarch. Eccl. c. 2.

Nota.

Procerum Germaniæ ad Henrici 4. legatos oratio.

ris ferenda non essent, tulimus tamen, ne contra iusiu- "
randum, quo tenebamur præcipitanter, impudenterq́; "
venire videremur, & dũ gloriæ cõsulere conaremur, "
animarum nostrarum naufragium pateremur. Nunc "
verò cum ab Ecclesiæ corpore propter flagitia sua "
Apostolici anathematis mucrone præcisus sit; cum ei "
communicare sine cõmunionis Ecclesiasticæ damno "
& fidei iactura non possimus, cum fidem nostrã mul- "
tis apud eum sacramentis implicitam Romanus Pon- "
tifex apostolica authoritate explicuerit, extremæ "
profectò dementiæ foret, diuinitus oblatam salutis "
occasionem non obuiis (vt dici solet) manibus exci- "
pere. "

Hæc digna scilicet, quæ nos ab excommunicati Regis communione reuocet oratio. Quod quia non satis est nisi ab iis, qui ab eo stant, pariter discedamus, dignam in eo quoque Christianis, atque adeo Catholicis virtutem induamus. Non hîc nobis quis humanitatem proferat, dum Christi, dum Ecclesiæ causa disceptatur, neque tam inepti, aut etiam malè feriati simus, vt Christi nos iniurias remittere, vt benignè cum eius inimicis agere posse arbitremur. Peruersa ista cogitatio, exitiosa, damnabilis, impia est. Crudelis hæc misericordia, quæ impiis parci, vt Dei sponsa laceretur. Et vindex in tales Deus erit, gladium in eos conuersurus, qui gladium ab eo frustrà acceperunt. Quis enim tu, ô homo, vt Domini tui hosti parcas? Vt eum salues, quem vitare, quẽ fugere, quem cædere deniq; ille iubet? Aut quid frustra narratur Saulis historia, Amalecitæ cum damno

Christi iniurias remittere Christianis penitus nefas.

suo parcētis, si non inde fructus fortis pro Deo & constantis animi accipitur? Quòd si infelix ille carnis & sanguinis occurret sensus, vt amicis, parentibus, vt fratribus ignoscatur, vt sarti tecti, quia propinqui, cognati sunt, ab iniuria vindicentur, si quid contra fiat, coniuratio, seditio, crudelitas, & quid non? inclametur, prodeat è nube sancto igne inflammatus Moses, & vel in proximos quosque iubente eo gladius distringatur. Vox etiam illa altis visceribus inseratur, *Qui dixit patri suo & matri suæ, Nescio vos: & fratribus suis, ignoro illos: & nescierunt filios suos: hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum* (ô Deus) *seruauerunt.* Vsque adeo carni & sanguini cum omnipotente Deo non conuenit, vt illis qui seruiat, huic nuntiũ remittere, hunc prodere, eludere, hũc negare necesse sit. Quin potius vos Catholici impuros eiicite, amandate, arcete, repellite, ac puluerem in eos pedum excutite. Magna nobis spes miserantis ac caussam hanc protegentis Dei erit, si nos hostibus suis infensos, ac zelo sancto animatos de alto perspexerit.

Exod. 32.

Deut. 33.

Ad Ecclesiasticos Henricianæ factionis.

Cap. XIX.

Q VAE si dicta vtrinque communiter minus æquo fortè vrgent, ad factionis tyrannicæ huius è singulis ordinibus viros, si placet, verba faciamus. Nam hic ad vos, ô qui de Domini sorte clerici,

Hieron. ad Nepot.

clerici, proptereáq; ſic vocati eſtis, qui obliti nominis veſtri, quod factum exhorreſcere debuiſtis, & propter quod fulmen Eccleſiæ deſæuiit, id probare non veriti eſtis, imò & anathema, etiam nunc verbo factóque defenditis, iuſtiſſimæ primùm querelæ ſermo ſpectat. Getam fratrem ſuum tetro parricidio Caracalla occiderat. Probari illud à Papiniano, inſigni iuriſconſulto, ſed minimè tamen Chriſtiano, voluit. Negauit ille quod factum iniuſtiſſimè eſſet, id ſe iure factum poſſe affirmare. Hoc illi vita, hoc capite conſtitit, & glorioſo genere mortis, homo ethnicus vitam hanc cōnſummare, quàm præter ius ſentire, & decernere maluit. Et vos in tam tetro ſcelere ac parricidio præclari Chriſtiani ſcilicet, imo ſacerdotes, nō vitam, quod & nefas erat, ſed quod indignius; fauorem inutilem tam peruerſo ac iniquo & iudicio & ſtudio redimitis? Et execrandi flagitij, quod Sol ipſe auerſatur, laudatores eſſe ſuſtinetis? Oziam leproſum regem expulit Azarias, & vos leproſo quouis deteriorem, menſa, tecto, ſermone, colloquio, honore omni excipitis? & ad preces, ſacráque admittitis? O verè oculos Heli ad lucernam caligantes, nec lumen videre ſuſtinentes! ô tranſlatam à ſenioribus ad iuniores, vt ab Heli in Samuelem, prophetiæ gratiam ac ſpiritum, vt illi ſomnia ſomnient, & hi viſiones videant! Dignos denique eius ſorte homines, cuius *domui iurauit Dominus, quòd non expiabitur victimis & muneribus vſque in ſempiternum, eo quod nouerit indignè agere*

Ael. Spart.

2. Par. 26.

1 Reg. 3.

filios suos, & non corripuerit eos. Nam si tantum scelus est indignè agentem non corripere, quanto peius excõmunicatum fouere, & cum eo anathema incurrere? Aut quæ cum talibus pars nobis iam esse potest? Plato præceptor (inquit Paulus) & reliqui monachi monasterij Saccidionis communicare cum Tharasio Cõstãtinopolitano patriarcha noluerunt, eo quòd Cõstantinum imperatorem adulterum ad cœnam admisisset. Et vos impurissimo parricidæ ac sacrilego communicantes, in mensa, in sacris ministrantes admittemus? & communicare vobis sustinebimus? Quæ vtinam sola vobis pœna deberetur. Cuius quàm funestus exitus sit, sensit olim Gulielmus ille Traiectensis Episcopus, quiq; vnus Henricianis clericis ac prælatis exemplo sufficiat: cum ille famosi illius Henrici 4. partes agens inanibus cõcionibus, vt canis ad Lunam, contra Gregorij 7. sanctissimi pontificis cẽsuram oblatraret. Qui subita ægritudine correptus, vltricem in se manum Dei sentiens, ac miserabili eiulatu coram astantibus iusta Dei iudicio damnatum se vociferãs, *quòd in gratiam regis, Ecclesiasticæ authoritati fecisset iniuriam:* atque inter hæc infœlicem spiritum, æternóque maledicto addictum exhalans, documento omnibus fuit, *quàm satius sit regem, quã Deum offendere,* corporisque iacturam rerúmq; & fortunarum, quàm animæ facere. Prorsus vt cum exẽplo hoc territi cæteri, se de regis aula paulatim subtraxerint, & crebris licet iussionibus euocati, ad regẽ ire recusarint, infelicémq; ac

Paul. Diac. li. 33. re. Rom. Zona. lib. 3.

Gulliemi Traiectensis Episc. terribile exẽplũ.

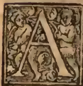
Albert. Pighius. Hieron. Eccl. lib. 5. cap. 2.

Nota damnationis causam.

ac miserum sic destituerint, vt suplex veniam à Pontifice petere cogeretur, iudicium Dei duplex in vos venturum sit, si hæc auditis, ô qui è clero huic fauetis, & redire ad cor contemnitis. Quæ si adhuc vobis vita placet, si monentis verba intractabilis animus odio habet, mẽsurã explete, dignos libidinum, fraudum, auaritiæ, ambitionis, denique seruitij vestri fructus excipite. Nos verò si conspectum, si sermonem vestrum, vt olim Galli minori in re, nũc Christiani in maiori fugimus, atque auersamur, id nos quod decet, quódque necesse est, facere, vos digna factis recipere, peiora experturos, etiam cogitate.

Ad Nobilitatem ab Henrico stantem.

CAP. XX.

T vos, ô nobiles, qui catholicos vos dicitis (nam hæreticos nihil moramur) & partem in scelere isto pręcipuam habetis, qui vt impio seruiretis, & scelerato ense accincti pugnaretis, id totum quod nobilem, imò quod hominem est esse, exuistis, & in falsa nobilitatis larua acquiescentes, religionem impietate, simplicitatem dolo, veritatem mendacio, fidem periurio, lenitate constantiam, crudelitate mansuetudinem, degeneres ac præuaricatores commutastis, discite aliquando quid sit illud, *Quicunque* 1.Reg.2. *honorificauerit me, glorificabo eum, qui autem cõtem-*

nunt me erunt ignobiles. Quæ vos malum trāſuerſos inſania agit? Aut quouſque tādē furor iſte conquieſcet? Si hoc nobilem eſt inter homines eſſe, quod inter equos generoſiſſimum, inter canes velociſſimum, inter metalla aurum, inter arbores præſtantiſſimi fructus feracem, quidlibet denique in ſuo genere optimū eſſe, vt tantum quiſque nobilis ſit, quàm inter homines virtute ea præſtet, qua homo à cæteris rebus differt, quæque adeo hominem facit, nulla autem ille re à bellua magis diſtat, quàm in Deum pietate, in homines verò iuſtitia, beneuolentia, facilitate, denique ea, vnde homines id quod ſunt dicuntur, humanitate, prorſus vt id ſit nobilem eſſe, quod pium, iuſtum, benignum humanum eſſe, imo ita ſit quiſque nobiliſſimus, vt piiſſimus, iuſtiſſimus, mitiſſimus, atque humaniſſimus, quis vos tantus faſcinauit error, vt miſta tā manifeſta impietate, in ſcelere atque perfidia, vos quod nobilium eſt agere venditetis? Cui enim aut in quem pugnatis? In quos arma geritis? Tyrānum & anathema contra Eccleſiam, contra patriam, contra parentes ac neceſſarios, imo contra voſmetipſos deffenditis: & quem eiicere atque exterminare nobilitatis veſtræ erat, huius cauſam promouentes, vos digna nobilibus, ſi ſuperis placet, facere cogitatis. Miſeri & inepti, quos tot perdēdæ nobilitatis artes, quos commiſſæ inter ſe nobiles familiæ, quos contracta inter Borbonios & Guiſios, tentata etiam cum Momorantiis odia, quos duellorum diabolica permiſſio, quos nutrita

Quid ſit verè nobilem eſſe.

Quis nobiliſsimus.

Quibus artibus Henricus egerit vt nobilitatem perderet.

nutrita cũ hæreticis ſtudioſè bella, vt eſſet vnde nobilitas aſſiduè cædi poſſet: quos Flandrica, quos Luſitanica nobilium expeditio, vt potẽtiſſimo Principi impares cõgreſſi internecione delerentur, vel capti & eiurati de medio tollerentur: quos ſubhaſtata eorum bona, exciciti ad eorum cædem ruſtici, impoſita ad eorum perniciem tributa: quos prohibiti literarum ſtudiis liberi, quos introducta in ordinem veſtrũ inſcitia atque ignorantia, ac probri loco in latrocinio illo Blæſenſi obiecta, quos tot denique eò ſpectantes iniuriæ, vt ordo nobilium abiici, opprimi, eneruari, extingui & corradi poſſet, quòd eo vno ſtante, qui virorum reliquorum ordinum, Eccleſiaſtici & Senatorij inſignium ferax eſſet, perduci ad exitum meditata illa Turci in Gallia imperij forma nullo modo poſſet, nondum eò perducere potuerunt, vt ſciretis eſſe hoſtem, quem regem adhuc eſſe imprudentes venditatis. Quid enim hinc paſſuri eſtis, niſi quod Ioathan Sichimitis, Abimelech interfectorem fratrum admittentibus, eique ſeruientibus prædixit fore, vt qui Rhanno imperium deferṫis, igne ab eo egrediente conſumamini? Hoc ſcilicet iudicium Dei, vt quem vos deſpexiſtis, cum huius hoſte depugnantes, cum eo ſimul pereatis: ac dignas ſcelerum priorum, rapinarum, concuſſionum, libidinum, blaſphemiarum, ſuper omnia autem bonorum Eccleſiæ indigniſſimè occupatorum pœnas, completa iam veſtra, & vltionem

Hẽricus Blæſis nobilitatem ignorãtem vocat.

Iud. 9.

Iudiciũ Dei in nobiles.

vltionem in cœlum clamante nequitia, & præsenti morte, & æterna luatis. Quanto rectius olim primariæ nobilitatis homines Iouinianus & Valentinianus, sub Iuliano illo Apostata fecerunt. Qui cum nobili militia à principe honorati essent, ille vt chiliarcha seu millenarius, hic scutatorum tribunus esset, & militia sponte decedere, quàm impio regi parere ac seruire maluissent, vtrique è vestigio adfuit retributor Deus, vt cæso impio tyranno, vterque deinceps imperator crearetur: probarétque in iis Deus verbum suum, vt qui eum honorassent, hos ille vicissim non in futura vita tantum, verùm etiam in hac glorificaret, ac nobiles præ cæteris tam illos efficeret, quàm ille turpis apostata infamísque seculis redditus est. Quæ si vobis historia placet, vt placere certè debet, quin vos ab impio discedítis? quin funestum quod coniurastis religionis ac patriæ incendium relinquitis? Et quod contractum vestro, vestro inquam vitio in nobilitatem odium est, restinguitis? Idque agitis, si quomodo vobis parcat Deus, vt nos & vestra saluetis, & dignũ nobilitatis nomen apud Deum & homines hæreditetis?

Entrop. de gest. Rom. lib. 11.

1. Reg. 2.

Ad Henricianos Senatorij ordinis.

Cap. XXI.

Obis verò, ô consultissimi iniquitatis homines, iuueterati dierum malorum, quibus cauponari iustitiam ludus, figere pretio leges atque refigere

gere fidelitas, seruire impietati quæstus, prudentia hypocrisis, in corde & corde loqui sapientia, rem facere religio fuit: quibus toga nequitię arma nocēdi principium authoritas fuit: quos eruditos esse pestis, eloquentes tenebræ, gratia valere publicum exitium est: qui Lesbiæ regulæ, sydera errantia, hederæ sequaces, gratiarum aucupes, arundines vento agitatæ, fauoris mancipia, gloriæ animalia, ambitionis ludibria, publicorum exitiorum ventres, mollibus sententiis, obliquis iudiciis, coëmptis suffragiis Rempub. tantam tam citò amisistis: sine quibus exarmata nequitia, abiecta solo tyrannis profligata impietas foret, vt non stare, non videri, non surgere posset: qui vrbes, qui prouincias vbique vel tyranno prodidistis, vel irrito conatu prodere tentauistis (tales enim ex ordine isto Henricones esse meruerunt) iam iam tempus erit, quo tacto cælitus & fumigante pestifero illo monte, in quo vestra spes, vestra fortitudo erat, vestræ superbiæ, sordes, iniuriæ, fraudes, concupiscentiæ: inuenta, cogitata, meditata tyrannidis consilia, facta in principes innocentissimos post mortem iudicia, bonorum delationes, contumeliæ, proscriptiones in caput vestrum recudantur. Iam ad restim plena spongia est, & clamoribus in vos supera, infera disrumpuntur. In propinquo cornicis fabula est, vt sua repetentibus Ecclesia, viduis, pauperibus, Republica vniuersa, euulsaque iuxta prophetam lingua, quæ *iniustitias tota die cogitauit, & sicuti nouacula acuta* carnem videlicet

Psal.11.

Quales iustitię ministros Hēricus habuerit.

Psal.143.

&

& iugulum capilli loco secans,*fecit dolum*: quæ *dilexit malitiam super benignitatem, iniquitatem magis quàm loqui æquitatem,& omnia præcipitationis*,seu deuorationis *verba* in pretio habuit,

Pro.1. tum *videant iusti & timeant*,rideant super vos,& *subsannent, cum id quod timebatis vobis aduenerit:* Et dicant, *Ecce homines, qui non posuerunt Deum adiutorem suum, sed sperauerunt in multitudine diuitiarum suarum, & præualuerunt in vanitate sua.* Scilicet vt succedant,qui sint *sicut oliua fructifera in domo Domini*,qui nihil pretij in vita hac appetentes,*sperent in misericordia Dei in æternum,& in seculum seculi.*

Nam tales scilicet,qui eos excipiant,postulamus.Pertæsi miluorum, coruorum, gryphum, accipitrum,cæterarum id genus ob rapaces vngues immundarum volucrium sumus.Facessant è loco isto gratiarum prensatores, pensionum glomeratores, publici peculij raptores, beneficiorum proxenetæ, ac patrimonij Ecclesiæ venatores quibus nihil pensi sacra profanis,infulas vxoribus sacra domesticis permiscere,denique in antiquum chaos omnia reuocare, peioremque errorem priore committere. Plus satis hactenus pestium harum habuimus, his lassati,fatigati, vlcerati & opressi, vt tollantur de medio, si supersint, aut si nouæ oriantur, omnipotentis Dei, Diuorum omnium atque hominum fidem imploramus. Vt quid enim sceleri scelus, sacrilegium sacrilegio, rapinam rapinæ, prædam prædæ cumulemus? & manibus sanguine plenis Dei misericordiam frustra implore

Leuit.11. Quales ministros iustitiæ habere oporteat.

In Senatores bonis Ecclesiæ inhiãtes.

imploremus? Si pestis hæc nostri fundi fuit, cur eodẽ impingimus? & præclari zelatores pro præmio antiquũ & rancidũ scelus deposcimus? At vos, si qui tales estis, & viuere nobiscum vultis, in Christo obsecramus, abstinete: Sin minus per eundem adiuramus, recedite, abite, sanctuarium profani relinquite, scandalum à nobis auferte, ac vestra turpitudine, nequitia, fœtore confusi, extra castra procul abscedite. Non iis restitutoribus, non iis Ecclesiæ ac Reipublicæ vindicibus, non iis pietatis ac iusticiæ columnis, denique vt ad Priamum Hecuba,

Non tali auxilio, nec bellatoribus istis
Tempus eget. Aeneid. 2.

Vos verò, ô qui prauis succeditis iudicibus, pulchro sanguine incitati, animos fortes assumite, dignos vos iusti & æqui vindices exhibete, nugas istas vanitatum, quæ illos perdiderũt, abiicite. Si quid molle, si contortum, si præter fas occurrerit, si fraus, aut leuitas tentare occeperit, super iniquorum vos pelles sedere cogitate. Ex ephœbis excedite, virilem togam induite, vosque pectore illo armate, quod

Non ciuium ardor praua iubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida.

Satis sit adhuc nucum, satis bullarum. Recedant digni morte centum annorum pueri. Non capiunt istæ angustiæ, non infirmitas animi sustinet personam tam grauem, tam dignam, tam seueram. Sic vos denique veri ac synceri iudices Esa. c. 5.

dices

dices eritis, si præ oculis iudicem Deum semper habeatis.

Ad plebeij ordinis homines.
CAP. XXII.

Vid vos plebeij, num & monitis ipsi indigetis? Nam iis scilicet monita non sint, qui peccatum nō fecerunt. Porrò si peccatum abiit, nec sit pœna. Quæ si iudicio Dei adfuerit, quis affinem quoque & culpę esse negabit? In vos scilicet ista cusa magnā partem faba est. Latrocinia, rapinę, cędes, fames, incendia, vos vndique afflixerunt. Manus fuit hæc Domini, qui licet sæpissimè,

Neglectus incesto addidit integrum,

id tamen nos quantumcunque fuit, quod certè maximū fuit, peccata nostra & scelera meruisse fateamur. Hic scilicet fructus blasphemiarum, fraudum, furtorum, cædum, rixarum, odij, libidinum, commessationum, pomparum ac superbiæ, conuiuiorum ad luxuriam, conuitiorum ad maledicentiam, cæterarum vitij pestium
Ioā.34. fuit. Hæc peccata populi, propter quæ regnat Hypocrita. Et vt propheta ait, *Qualis populus,*
Esa.24. *talis & sacerdos: qualis seruus, tales & Domini eius.* Blasphemiam eradicate, libidines auferte, odia extinguite, Ecclesiæ Patres colite, Nobiles honorate, magistratum metuite ac reuerenter habetote, nihil in vobis violentia, nihil iniquitas, nihil quod belluarum est & immane dominetur. Neue committite, vt vno sublato

tyranno

tyranno, infiniti inter vos tyranni enaſcantur. Sic etiam habete, vt populus bos arator eſt, qui terram ſcindat, qui laboret, qui vtilem ſe omnino præbeat, ſic Aquilis, id eſt Eccleſiaſticis, qui cæleſtia doceant, Leonibus, id eſt nobilibus, qui virtute defendant, Hominibus, qui iuſtitia temperent ac mitigent, eidẽ opus eſſe. Hæc quadriga ſcilicet Dei, de qua ſcribitur, *Et quadriga tua ſaluatio.* Salui quippe tum erimus, cum quadriga hæc ita ambulabit, vt non reuertatur. Hoc eſt, cum quæ Dei ſunt ſinguli ordines ita promouebunt, vt retrò agi ad delicias, vt poſt tergum quæ ſua, quæ terrena ſunt, cogitare non dignentur. *Haba.3.* *Ezech.1.*

Mors Henrici inopina, ac cædes mirabilis.

CAP. XXIII.

ECCE autem dum ſcribimus, dum variis diſtracti, in concione, concilio, militia negotiis, opus vt licet maturamus, dum capta Pontiſara, occupatóque S. Clodealdi pōte, ſtaret ad portas omnibus ſuis copiis auctus Hannibal, & poſitis ſecundo ab vrbe militari caſtris, tardante nimiũ ac remoto adhuc auxiliari noſtro exercitu, vrbem ac regnum terroríbus repleuiſſet, atque conſpecta vrbe cædes, incendia, ac ſanguinem ſpirans, in eam iam iam, vt ſibi videbatur, deuoraturus Tyrannus infremeret, & poſt omne crudelitatis genus in Eccleſiaſticos ac

Theologos præcipuè, cum quinquaginta armatorum millibus Romanum ſe Pontificem aditurum, & ad retractandam ſententiam cum Nauarro item excommunicato adacturum, vt ille quondam Henricus 4. minaretur, mirabilis ſimul ac terribilis, die prima Auguſti, per exploratores nuntius venit, Henricum in medio exercitu, inter medias ſtipatorum cateruas, gregarij cuiuſdam & contempti de B. Dominici familia fraterculi manu eſſe interfectum. Ridiculum & incredibile initio, donec creſcente fama, dilapſis ab eius exercitu, qui vulneratum primùm, mox etiam mortuum viderant, confeſſis etiam id ex hoſtiũ numero nonnullis, qui ſingulari duello, in vrbis conſpectu cæſi, libenter ſe mori, mortuo ſuo domino dixerant: expenſis etiam Fratris huius, qui pridie in caſtra abierat, verbis atque conſiliis, quæ nonnullis ipſe reuelauerat, certo certius eſſe, incredibili bonorum omnium gaudio & exultatione, compertum eſt. Nomen fratri illi Iacobo Clementi erat, è pago Senonenſi, cui nomẽ Sorbona eſſe fertur. Et ille annos natus plus minus tres & viginti, non ita pridem tamen ſacerdos factus erat. Simplex moribus, ac facie deſpicabili. Ex quo factum, vt cum ille quod aliis plæriſque in ore erat, id etiam vehementius diceret, cædendos tyrannos religioni infenſos, ac eorum fautores politicos eſſe, quin & id ſe facturum aliquando cum animi impetu affirmaret, à ſociis interim, qui nihil minus quàm ſerio eum loqui cogitarent, rideretur.

Henricus à fratre quodam Dominicano mirabiliter interfectus.

F. Iacobus Clemẽs Hẽrici interfector.

Subſiſtit

Substitit ergo tacitus aliquandiu, & ne quod cogitabat fluctuante ac dubia conscientia faceret, quasi aliud, aut alieni cuiusdam nomine agens, quatenus in tyrannos armari liceret, inquirebat. Et vbi fluctuare desiit, mortis contemptum zelus attulit, cum vnum se præ oculis habere dicens, vt Ecclesiæ ac patriæ pacem afferret, vt truculentissimæ bestiæ faucibus religionem eriperet, id etiam adderet, tutius sibi esse in egregio cœpto mori, vt mercedem à Deo solo tutissimam reciperet, ne si superstes foret, certante de præmio ei reddendo Gallia vniuersa, ipse mundi fauore resolutus in certissimo animæ suæ periculo versaretur. Tantum id se petere à Deo, vt citissima morte, patrato recens facinore necaretur. Egregium F. Iacobi Clementis consilium.

Ergo post octidui preces & lacrymas, quarũ ipsi socij testes fuerunt, post celebratum missæ sacrificium, familiaribus valedicens, ac se precibus eorum commendans, monens insuper vt noui de se aliquid intra biduum securi expectarent, Tyrannum adit confidenter, & prætextu literarum, ac secretioris ad eum verbi, quod sibi esse dixerat, per vnum de Tyranni amicis ac familiaribus introductus, & postridie mane ab eodem cum nudus adhuc aluum exoneraret, venire ac loqui iussus, cultello, quem ad id comparatum gestabat, securus ipse sine pallore, sine trepidatione, vt Æglonem Moabitam alter Aiod, imo etiam fortior, in abdomine traijcit. Vociferatur læsum se Tyrannus, & fremente protinus ira & furore satellitio, percus- Hẽricus nudus percussus. *Iud.3.*

sus ipse vicissim multis vulneribus lætus ac securus emoritur. Contemptum initio vulnus, vt nec propterea à cibo & potu Tyrãnus abstineret, imò etiam musicam toto die, quasi supra hominum sortem positus, nec mori valens, adhiberet: mentem vtique eripiente Deo, vt traiectis visceribus nec dum de morte cogitaret, & *iusto Dei iudicio* (iuxta Augustinum) *moriens obliuisceretur sui, qui dum viueret oblitus erat Dei.* Donec subitò accedente febre, in furorē versus, ipse vindictam spirans, eámque Nauarro simul cum corona & regno commendans, clystere infuso, & per vulnus egrediente, sine sacramento & viatico, quod toties indignus sumpserat, vt Iudas & Arius alter, crepans medius, infœlicem simul spiritum per idem, vt credibile est, vulnus, duodeviginti post illud acceptū horis exhalauit.

Henricus à Circulis suis nō seruatus.

Atque hic finis truculentissimi Tyranni fuit, quem non philacteria, non circuli, non horrendi caracteres, non sua dæmonia seruauerunt. Magno vtique Dei iudicio, vt qui Petrum ipse in vincula, in illustrissimorum Cardinalium & Archiep. Lugdunensis persona coniecerat, imo etiam Guisium Cardinalem necans de medio sustulerat, ac Petro per Pontificem iubente & de cæso pœnitere, & viuos de vinculis emittere recusauerat, proptereáque ab eodem vinculis vndique spiritalibus constrictus erat, ipse anathematis contemptor, vt cæteris exemplo formidandæ Petri censuræ esset, ipso sacrorū Petri vinculorum festo die, vltore Christo atq; Petro

Admirabile iudiciū Dei in Henrici cæde.

etro necaretur: Et qui omnes omnium gladios, latebris se cōdens, & procul à pugna subducens contemnebat, qui suo se gladio omnes confossurum confidebat, qui Cardinales, qui duces occiderat, qui Petri sedi iam iam infestus hostis imminebat, non Cardinalis, non regis, non ducis, non potentissimi cuiusdam exercitus, non strenui alicuius & armati militis, sed vilissimi è fratrum turba in speciem homunculi, non ense aut nobili mucrone aliquo, sed abiectissimo cultello, non foris, sed domi, non in aula aut area, sed in penetralibus; non in nobili opere aliquo, sed in stercoraria sede, per quam sæpè bonis ac clericis illuserat, percussus moreretur. Accedit quòd qui biduo ante protomartyris Stephani diem, Cardinalem hyeme per scelus occiderat, idem biduo ante eiusdem martyris diem æstate per summam charitatem est occisus. Et qui sanctum Clementem pro symbolo in Guisij cæde dederat, à Iacobo Clemente supplantatus, falsò vsurpatæ à se clemētiæ pœnas dedit. Et qui Sorbonam scholam incendere decreuerat, hunc sustulit de Sorbona pago natus; denique fictus monachus à vero, & qui supremum sacerdotem perdere cogitabat, à minimo omnium sacerdote sublatus de medio est. Nihil iam vt sit, quòd Iudithæ Holofernem, aut Dauidis Goliathum obtruncantis, aut Sansonis in maxilla asini mille viros interficiētis historias admiremur, qui maiora his sic vidimus, vt clamare meritò debeamus, *Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit*

Henricus in stercoraria sede percussus.

Iudith. 13.
1. *Reg.* 17.
Iud. 15.
Psalm. 117.

nos, dextera Domini fecit virtutem. Castigans castigauit nos Dominus, & morti nõ tradidit nos. Lapidẽ quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, & est mira-
Dan. 2. *bile in oculis nostris.* Sic videlicet lapillus de monte cadens statuam ingentem percusserat, sic per Apostolos abiectissimos homines subli-
1. Cor. 1. mia quæque Deus depresserat. Sic deniq; *infima huius mundi elegit, vt confundat fortia, & stulta huius mundi elegit, vt confundat sapientes.* Benedi-
Psalm. 67. ctus Deus qui *dedit voci suæ vocem virtutis, & Spi-*
Esa. 11. *ritu labiorum suorum interficit impium* : & ne quis
Psal. 104. vltra Domini Christos tangat, ne Ecclesiam
Luc. o opprimat, ne vocem Petri spernat, terribili ad omnium seculorum memoriam in vno capite exẽplo edocuit. Benedictus rursum, qui quod toties inter minas, carceres, gladios, omnis generis contumelias ipsi intrepidi, opportunè importunè, in spiritu eius clamauimus, & futurum diuinauimus, id ne frustra dictum esset admirabili iudicio effecit, hancque dedit *mer-*
Eccl. 36. *cedem sustinentibus se, vt prophetæ eius fideles inuenirentur*, vt iam solito fortius ac generosius intonare illud diuinitus à poëta dictum possint,

Aeneid. 6. *Discite iustitiam moniti, & non temnere diuos.*

Vos scilicet qui tyrãnum coluistis, qui spem in eo vestram collocastis, qui alterius Henrici anathematis reliquias sectamini, discite quid
Hier. 17. sit illud, *Maledictus qui confidit in homine, & ponit carnem brachiũ suum, & à Domino recedit cor eius.* Ne qui vobis idolum confinxistis, in vos illud

conuerta

conuertatur, *Similes fiant illis qui faciũt ea, & omnes qui confidunt in eis:* tristésq; ac miseri illud audiatis, *Vbi sunt Dij eorum, in quibus habebant fiduciam? De quorum victimis*, id est populi rapinis, *comedebant adipes & vinum libaminum? Surgant & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant.* Quin potius eum audite, qui ait, *videte quòd ego sim solus, & non sit alius Deus præter me.* Is videlicet, *qui iudicabit populum suum, & in seruis suis miserebitur.* In hostes verò suos, quales vos estis, terribiliter ait. *Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea, reddam vltionem hostibus meis.* Vt quid enim anathema alterũ sectantes, hoc terribili edocti exemplo, in voluntarium excidium ruitis? Et relapsum, hæreticũ, tot sceleribus ac crudelitatibus insignem sustinetis? Et strictum in vos gladium, qui tam terribiliter caput vestrum demessuit, non timetis? Scilicet hæreticus Gallorũ rex erit, qualis perseuerare nec Hypocrita potuit? Et nos qui nec impurum sustinere potuimus, execratum istum assumemus? Num potius acerbissima morte millies moriamur? Quin vos, si mẽs aliqua vobis reliqua est, dignos Gallis id est Christianis ac generosis viris spiritus induite, ad ea quæ sunt ad pacem Hierusalem animum appellite, communibus nobiscum votis ad publicam salutem cõspirate. Tam magna vobis id præstantibus laus erit, quam secus agentibus, tribulatio, ira, indignatio & angustia coram Deo & hominibus, & nunc vobis & in æternum futura est.

Psalm. 113.

Deut. 32.

Ibid.

Henricus Nauarrus relapsus excommunicatus.

Rom. 2.

Ad vniuersos tota Gallia Catholicos, vt pro restituenda Ecclesiæ & Reipub. pace laborent.

Cap. XXIIII.

Os verò vniuersi tota Gallia Catholici, quàm magnum vobis onus incumbat, in quo vestra studia, cogitationes, ac neruos industriæ desudare oporteat, attendite. Restituenda vobis Ecclesia, stabilienda Respublica est: profliganda illîc hæresis, hîc destruenda tyrannis est: illîc vt vnus Deus timeatur, hîc vnus Rex honoretur, illinc vt Simoniæ, blasphemiæ, hypocrisis: hinc furta, peculatus, fraus omnis auferatur. Illinc apri, hœdi, sues: hinc milui, corui, accipitres, rapacium atque immundorum omne genus abigatur. Absit enim vt discindi Ecclesiam vt distrahi monarchiam: fœdari illam, hâc corrumpi: bestiis illam prostitui, hanc tractari à furibus: Struthiones illic equino pede terræ adhærentes, herodium pennis similibus quidem, sed ad volandum ineptis referentes, vt hypocritam in eo, speciem pietatis habentem, sed à terra eleuari nescientem liceat agnoscere: hîc dracones oculo insomni, radiis venenosis, dentibus rabidis, in prædando vigilantiam, nequitiam ac crudelitatem designantes amplius toleremus. Pastores illîc pios & eruditos, qui pascant populum doctrina & sapientia: Hîc tribunalium iudices, qui in æquitate iudicent, &

qui

qui vtroſque tueantur fortes ac ſynceros militiæ duces, qui prælia Domini prælientur, queis dulce ſit pro patria mori, qui Dei, qui Reipublicæ iniurias, in propriis quieti ac mites, vlciſcantur ac vindicẽt, inſtitui procuremus. Sacerdos illic audiatur, qui vetera peccata, potẽs ipſe exemplo & verbo diluat, nec noua permittat: Hîc regi pareatur, qui frugi ac fidelis, æs alienum & vetus diſſoluat, & nouum non contrahat.

Sic nimirum duæ columnæ illæ, quæ in porticu templi Salomonis erant, quarum altera, quæ à dextris Iachin, ideſt firmitas, altera quæ à ſiniſtris Booz, ideſt in fortitudine dicebatur, ſuper quarum capita opus in modum lilij erat, coram Deo, in conſecrata dudum ipſi templi inſtar, & Chriſtianiſſimi vmbilico Galliæ, atque adeò liliorum regno erunt, à dextris Eccleſiæ, quæ firmitatis loco ac baſis futura ſit, vt ne commoueri ea poſſit, cui Dominus à dextris ſit, à ſiniſtris verò regis poteſtas, quæ in fortitudine pietatis conſtituta, altera & ipſa columna ſit quæ pari cum ſuperiori altitudine, ac paribus veſtita liliorum ornamentis, in gradu inferiori par meritum coram Deo habeat & paribus momentis vtrinque ſit, vnde Reſpublica ſuſtentetur. Sic & duo luminaria magna, alterum maius, quod Eccleſia, ſpiritualium rerum, quæque ad Deum ſpectant, diei: alterum minus, quod regia dignitas, & à ſuperiori lumen habet, tempora-

Duæ columnæ in porticu templi Salomonis quid ſignificent.
3. *Reg.* 7.

Geneſ. 1.

lium nocti præsit, vices suas pulchro ordine ac serie ita agent, vt cum fuerit isto pacto
Psal.88. Galliæ *thronus sicut Sol in conspectu Dei, & sicut Luna perfecta in æternum*, cum æqua lance, quæ
Matth.12. Dei, quęque Cæsaris sunt, ponderata in ea ac librata extiterint, nō desit, qui *gratiā & gloriam det*
Psal.83. *Dominus*, quique beatam eam efficiat, qui *confor-*
Psal.147. *tet seras portarum eius*, ac filiis *eius in ea benedicat.*
Rom.3. Qui *ponat fines eius pacem, & adipe frumenti*, ac pa-
Psal.88. nis vtriusq; , supersubstātialis & terrestris *satiet*
Matth.13. *eam*, verax ipse perpetuo, *& testis in cœlo fidelis.*

O beatos, quibus ista promouere, quibus omnia sua vendere, & *emere agrum illum*, quibus margaritum hoc labore, contentione, vita denique & sanguine mercari datum erit! Hæc vobis, ô Guisij martyres, qui vtriusque ordinis principes, hæc studia simul coniunxistis, qui pietatem & iustitiam vestro & labore defendistis, & sanguine plantauistis, qui veram fraternitatem, quæ nec in morte separari posset, coluistis, qui pro ea sanguinem vestrum fudistis, quæ immortale nomen, quæ nunquam intermorituram gloriam causa comparauit? Hæc tibi Maynæe inclyte, interemptorum martyrum frater ac virtutis compar, militiæ Dei Sa-
1.Macch.5. baoth ac sacri in Gallia belli Dux fortissime: Hæc vobis ô reliqui *de semine illorum, per quos salus facta est in Israel*, principes atq; Macchabæi. Hæc vobis, ô fortissimi, quotquot in iis castris & verbo Dei pugnatis, & gladio accincti sub iis ducibus bellatores, nobiles, milites, vel cæ-

si pro

ſi pro Chriſto in cœlo regnatis, vel viui adhuc pro ſimili corona decertatis, omnibus denique omnino, quibus iſta cordi cauſa eſt, quibus ſancto igne animatis in pectore ſanguis feruet,

pulchrúmque mori ſuccurrit in armis,

laborum veſtrorum merces, vel iam in cœlo preſens, vel repoſita certiſſimè eſt. Fœlix conditio, in qua & pulchrum vincere, & mori ſecurum eſt. Vbi aſtant de cœlo angeli, qui vel victores ad Reipublicę commoda ſaluent, vel cæſos in cœlum abripiant. Quos fallere corona non poteſt, vel de victo hoſte ſpecioſa, vel de morte glorioſa. Quibus merces ſecura eſt, vel gratia ſuperſtitibus, vel gloria cadentibus. Quid enim eos fallere, aut quid iis deeſſe poſſit, quibus pugnę Deus princeps author, quibus idem princeps; Dux, ſors, corona, præmium eſt? Accinge Chriſtiane, ô quiſquis es, *ſicut vir lumbos tuos*, & in tali pugna, quæ & illuſtres ſuperſtites, & beatos morientes facit, certare gloriare. *Iob. 40.*

Nobis verò, qui ſcribimus, qui loquimur, vt vnum hoc propoſitum fuit, ſi quomodo ſeruire iſti cauſę, ſi Eccleſiæ ac patrię vtiles eſſe, eodémque pertingere poſſemus, quò beatæ illæ animæ præcucurrerunt, & certantes adhuc venturos præſtolantur, id aliquando vt propitio ac miſerante Deo, ſeu ſicca & quieta, ſeu quod glorioſius & optabilius cruēta pro Chriſto atque Eccleſia morte defunctis eueniat, ac nos

Authoris cō filij ſumma ac poſtulatio.

INDEX RERVM, QVÆ IN HOC OPERE DE IVSTA HENrici tertij è Francorum regno abdicatione, continentur, copiosus.

A

Artæ

D

Germa

Henrici

Iudicij

Macha

Regnum

Simoniæ

T

V

FINIS.

Errata grauiora, quæ operarum incuria irrepſerunt, ſic corrige.

PAgina 18.lig.5. noſtræ præceptiones. lege, noſtræ præceptionis. p.19.l.8. in quos. lege, in quo. p.20.l.8.quo idem eſſe. leg. quod idem eſſe. p.24.l.11. ἰνδιὸς ἔργι. leg. ἐν Διὸς ἔργι. p.39.l.vltim. didicentur. leg.dicerentur. p.42.l.6. Othoni. leg.Othonis. p.50.l.9. ab ea. leg. ob ea. p.57.l.16. filij Aaron. leg.filiis Aaron. & l.30. tenentium pugiones. leg.tenentes pugiones. p.90.l.19.vniuerſum.le.vniuerſam. p.105.l.12. comparati. leg. comparari. p.108.l.1. purgaret. leg. purgare. p.120.l.6.ac armis. leg.ab armis. p.122.l.vlt. homicidia.leg.homicida. p.124.l.12.conſuleret.le.conſulere. p.135.l.30.tentigine. leg.lentigine. p.161.l.17.ſanxitum.leg. ſancitum. p.183.l.10. allus. leg. alius. p.184.l.7. Dæmnes. leg.Dæmones. p.199.l.11.γαρ.leg.γὰρ. p.221.l.vlt.Syrire.leg. Syriæ. p.230.l.30.Polononis.leg.Polonis. pag.243.l.23. veſtigia. leg.vectigalia. & l.25.magnam partem. leg.magna pars. p.295.l.24.vinæ. leg. vineæ. p.330.l.7. ſiidxeris.leg. ſi dixeris. p.352.l.5. Fabianus. leg.Fabius.

Extraict des registres de la Seneschaucee & siege presidial de Lyon.

SVr la requeste iudiciellement faicte par M. Pierre Builioud Procureur du Roy, remonstrant qu'à cause des troubles qui sont generalement par la France, & pour la difficulté des chemins de ceste ville en celle de Paris, il n'y a moyen de recouurer dudict Paris ny d'autre part des liures, principalemẽt de ceux qui sont spirituels de deuotion concernans la Religion Catholique, Apostolique, & Romaine, & qui seruent pour l'entretenement du peuple en l'vnion de la Religion. Aussi qu'à cause des priuileges qu'õt les marchands Libraires & Imprimeurs de Paris, pour imprimer lesdicts liures, ceux de ceste ville n'osent les imprimer & mettre en vente: partant que le public est frustré du bien & iouyssance desdicts liures. Cë qui n'est raisonnable: partant a requis que sans auoir esgard ausdicts priuileges, & sans s'y arrester quant à present par prouision, & iusques à ce qu'autrement soit ordonné, inionctions soyent faictes à Iean Pillehotte Libraire de la saincte Vnion, imprimer tous tels liures de deuotion, & autres concernans la Religion Catholique, Apostolique, & Romaine.

Le Conseil a enioinct audict Iean Pillehotte d'imprimer lesdicts liures de deuotion, & autres seruans pour l'edification & instruction du peuple en la Religion Catholique, Apostolique, & Romaine: nonobstant lesdicts priuileges, & par prouision iusques à ce qu'autrement en soit ordonné. Faict à Lyon en Iugement, seands nous Pierre Austrein Lieutenant particulier, Iean Rolin aussi Lieutenant particulier assesseur criminel, Iean du Burin, George Grolier, Laurens de Bourg, Loys de Rochefort, Pierre Allard, & Nicolas Regnaud Conseillers & Magistrats esdicts siege & Seneschaucee, le mardy 17. iour d'Auril, 1590.

I. CROPPET.